

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

YAŞLILARIN İHTİYAÇLARI, BEKLENTİLERİ VE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE
SOSYAL VE POLİTİK ÇEVRENİN ROLÜ:
KONYA İLİNİN BEYŞEHİR VE HÜYÜK İLÇELERİ
ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Müşerref KÜÇÜK

İstanbul
Ağustos - 2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

YAŞLILARIN İHTİYAÇLARI, BEKLENTİLERİ VE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE
SOSYAL VE POLİTİK ÇEVRENİN ROLÜ:
KONYA İLİNİN BEYŞEHİR VE HÜYÜK İLÇELERİ
ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Müşerref KÜÇÜK

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kadir CANATAN

İstanbul

Ağustos - 2021

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Kadir CANATAN .....

Üye Prof. Dr. Ergün YILDIRIM .....

Üye Doç. Dr. Emel YURTSEVER .....

Üye Prof. Dr. Ayşe CANATAN .....

Üye Doç. Dr. Taner ARTAN .....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım **“Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya İlinin Beyşehir ve Hüyük İlçeleri Örneği”** adlı çalışmamın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etik ilkelere ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgi ve sonuçları bilimsel çerçevede elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, doğru ve eksiksiz bir şekilde yaptığım alıntılara kaynak gösterdiğimi ve kaynak gösterilen durumlar dışında tezimin özgün olduğunu beyan ederim.

Müşerref KÜÇÜK

ÖN SÖZ

Öncelikle ifade etmeliyim ki; ilkokuldan sonra mahrum kaldığım ve tamamlayamadığım eğitim sürecini, babaannemden almış olduğum motivasyonun gücüyle, kadın, eş, anne ve çalışan sıfatlarıyla birlikte ve çeşitli zorlukları aşarak, doktora tez çalışması ile taçlandırmış olmanın gururunu yaşamaktayım.

Yaşlılık üzerine tez çalışması yapmaya karar vermemin arka planında da babaannemle ilgili kişisel bir hikâye yer almaktadır. Kasabada yaşayan ve yaşamımın her aşamasında sevgisiyle derin izler bırakan 72 yaşındaki babaannemin gribal bir hastalığa yakalanmasıyla birlikte, ilçede bulunan hastaneye erişiminde iklimsel şartlardan ötürü yaşamış olduğu zorluklar, hastaneye erişimin gecikmesi ve bu gecikmenin babaannemin ölümüyle sonuçlanması, yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve sorunları üzerine beni sorgulamaya ve düşünmeye itmiştir.

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda yaşlı nüfusun hızla artması, toplumsal yapının hızla değişmesi, yaşanan yerin ihtiyaçlarına göre hizmet ve politika geliştirme zorunluluğu, alan yazınında karma araştırma deseniyle çok yönlü, bütüncül, esnek bir bakış açısı sunan yaşlılık çalışmalarının bulunmaması araştırmacıyı motive eden bir diğer unsur olmuştur.

***

Sosyal Hizmet alanında “Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya İlinin Beyşehir ve Hüyük İlçeleri Örneği” üzerine yaptığım doktora tez çalışması süresince beni yönlendiren ve cesaretlendiren, desteğini esirgemeyen, bilimsel bilgi ve deneyimlerini her daim benimle paylaşan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Kadir CANATAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın tez yazım süresince tezin ilerlemesi ve gelişmesine ilişkin desteklerini esirgemeyen tez izleme kurulu üyeleri, değerli hocalarım Prof. Dr. Ergün YILDIRIM ve Doç. Dr. Emel YURTSEVER’e tezin ilerlemesi ve gelişmesine yönelik katkı ve önerileri için teşekkür ederim.

Nitel analiz sürecinde tezin gelişimine vermiş olduğu değerli katkı ve önerileri için jüri üyesi değerli hocam Prof. Dr. Ayşe CANATAN’a çok teşekkür ederim. Ayrıca jüri üyesi değerli hocam Doç. Dr. Taner ARTAN’a önerileri için teşekkür ederim. Tez araştırmasının çeşitli aşamalarında görüşlerine başvurduğum Prof. Dr. Yunus KAYA

ve nitel analiz sürecinde önerileri için Dr. Öğr. Üyesi Hamza KURTKAPAN'a çok teşekkür ederim.

Saha çalışmasının yürütülmesi aşamasında zaman kaybı yaşanmaması ve pandemiden dolayı bazı risklerin bertaraf edilmesi noktasında saha çalışması yapılacak mahallelerin harita üzerinde planlanma yapılmasına ve ankete katkı sağlayan hocalarım Doç. Dr. Mustafa ARSLAN'a ve Tahsin ARIKAN'a çok teşekkür ederim.

İstatistik konusundaki yardımlarından dolayı Arş. Gör. Egemen ÖZKAN'a, çeviri desteği için kuzenim Öğr. Gör. Tuğba GÜLAL'a ve son okumaları yapan Türkçe öğretmeni kuzenim Galip ARABACI'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yine saha araştırmasının yapılmasında izinlerine başvurulmuş kurum ve kuruluşlara ve tüm emeği geçenlere çok teşekkür ederim.

Araştırma katılımcılarından olan yaşlılara, yardımlarını esirgemeyen ilgili kurum ve kuruluşların ilgili birim sorumluları/yöneticileri olan katılımcıların her birine zorlu şartlarda dahi araştırmaya katılımlarından ve araştırmacıya desteklerinden ötürü teşekkürü bir borç biliyorum.

Son olarak her zaman yanımda olan ve tüm süreç boyunca desteğini esirgemeyen kızlarım Meltem KÜÇÜK'e ve Fatma KÜÇÜK'e, oğlum Mehmet Tayfun KÜÇÜK'e ve can yoldaşım, sevgili eşim İbrahim KÜÇÜK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Müşerref KÜÇÜK
İstanbul-2021

ÖZET

YAŞLILARIN İHTİYAÇLARI, BEKLENTİLERİ VE KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE SOSYAL VE POLİTİK ÇEVRENİN ROLÜ: KONYA İLİNİN BEYŞEHİR VE HÜYÜK İLÇELERİ ÖRNEĞİ

Müşerref KÜÇÜK

Doktora, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kadir CANATAN

Ağustos, 2021 - 313+XX Sayfa

Bu çalışmada Konya ili Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve sorunlarının neler olduğu, sosyo-kültürel ve politik-kurumsal çevrelerle etkileşimlerinin ve yaşam memnuniyetlerinin ne olduğu konularına odaklanılmış, sosyal ve demografik özellikler bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın evrenini Konya ili Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan 65 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Örneklemi ise Beyşehir ve Hüyük ilçelerinin 39 mahallesinde yaşayan 65 yaş ve üstü yaşlılar ve yaşlılara yönelik hizmet veren ilgili kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticileri/sorumlularıdır.

Araştırmada nicel ve nitel araştırma yönteminin birlikte uygulandığı paralel/eş zamanlı karma desen çerçevesinde, Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ), literatür taranarak tasarlanan ve geliştirilen anket formu ve derinlemesine görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 65 yaş ve üzeri toplam 386 yaşlıya yüz yüze anket uygulanırken 65 yaş ve üstü toplam 33 yaşlı ile yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Ayrıca ilgili kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticilerinden toplam 71 katılımcı ile yüz yüze görüşme ve mail üzerinden görüşme yapılmış olup, araştırmanın nitel kısmında toplam 104 katılımcıyla görüşme yapılarak araştırma verileri elde edilmiştir.

Yörede yaşlıların en temel ihtiyaçları arasında toplu ulaşım, saygı, sevgi ve ilgi konuları ön plana çıkmıştır. Yaşlıların yakın çevrelerinden beklentileri arasında sağlıklı olmaları, saygı ve sevgiye dayalı beklentileri olmuştur. Kurumlardan beklentileri ise toplu ulaşım, ekonomik destek, saygı ve sevgiye dayalı destek olduğu

ifade edilmiştir. Yörede karşılaştıkları en önemli sorunları sağlık, ekonomik, yalnızlık ve ulaşım sorunları olarak ön plana çıkılmıştır. Sosyal ve kurumsal çevrelerle etkileşimlerinin çok iyi olduğu ve yaşlıların yaşamlarından memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda yaşlıların beklentileri ve sorun yaşama durumlarının, sosyo-kültürel çevre ve politik-kurumsal çevrelerle etkileşimlerinin ve yaşam memnuniyetlerinin sosyal ve demografik değişkenlere göre değiştiği hipotezini destekleyen, yaşlıların ihtiyaçlarının ise sosyal ve demografik değişkenlere göre değiştiği hipotezini desteklemeyen sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, İhtiyaçlar, Beklentiler, Sorunlar, Sosyal ve Kurumsal Çevre, Sosyal Hizmet, Konya.

ABSTRACT

OLD PEOPLE’S NEEDS, EXPECTATIONS AND THE ROLE OF SOCIAL AND POLITICAL ENVIRONMENT TOWARDS THE SOLVING OF PROBLEMS THEY ENCOUNTER: THE CASES OF BEYSEHIR AND HUYUK DISTRICTS OF KONYA CITY

Müşerref KÜÇÜK

PhD Dissertation, Social Service

Thesis Advisor: Prof. Dr. Kadir CANATAN

August, 2021 - 313 +XX Pages

In this study, it has been examined that what kind of needs, expectations and problems elders, who live in Konya province and Hüyük districts have and what is the level of their interactions and expectancies of live with cultural and political-institutional environments. Those dynamics have been taken into consideration according to social and demographic features. A research population is constituted of individuals who are 65 and above 65 year-old living in Konya province Beyşehir and Hüyük districts. The population is constituted of elders who are 65 and above 65 year-old living in 39 neighborhoods of Beyşehir and Hüyük districts and related department managers and responsables working in related organizations and institutions giving services for elderly people.

Satisfaction with life scale, survey form designed and developed by making a literature review and in-depth interview methods have been applied in the frame of parallel /simultaneous mixed pattern used through quantitative and qualitative research methods together. 386 old people who are 65 and above 65 year-old in total have been made face-to face survey and 33 old people who are 65 and above 65 year-old in total have been made face to face in-depth interviews. Furthermore, face to face interviews and interviews over digital platform have been made with 71 participants from related organizations and institutions from related department managers. In the quantitative part of the research, interviews have been made with 104 participants in total and datas have been provided with.

The basic things needed by elderly people in districts are public transportation, respect, compassion and needy issues. Being healthy, expectations related to respect and compassion are among the expectations of old people for others around them. It has been stated that they expect public transportation, financial support and the supports based on respect and compassion are among the expectations towards organizations. The main problems faced in districts are health, financial problems, loneliness and transportation problems. It has been determined that they have good interactions with social and organizational environments and elderly people are pretty satisfied of their lives. According to results of the research, it has been provided that consequences are compatible with the hypothesis owing to the fact that expectations of old people and situations regarding to problems encountered, interactions with socio-cultural environment and political-institutional environments, expectancy of live change according to social and demographic variables. Yet, some results provided are incompatible with the hypothesis regarding to that elderly people's needs change according to social and demographic variables.

Key Words: Elderliness, Needs, Expectations, Problems, Social and Institutional Environment, Social Service, Konya.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Problemi	12
1.2. Araştırmanın Amacı	13
1.3. Araştırma Soruları	14
1.4. Araştırmanın Önemi	16
1.5. Varsayımlar	17
1.6. Sınırlılıklar.....	18
1.7. Yaşlılıkla İlgili Literatür Özeti	18

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞ, YAŞLI, YAŞLANMA VE YAŞLILIKLA İLGİLİ KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	36
2.1. Kavramsal Çerçeve.....	36
2.1.1. Yaşlanma Tipleri	40
2.1.1.1. Kronolojik Yaşlanma	40
2.1.1.2. Biyolojik Yaşlanma.....	42
2.1.1.3. Psikolojik Yaşlanma.....	44
2.1.1.4. Toplumsal ve Kültürel Yaşlanma.....	46
2.1.1.5. Ekonomik Yaşlanma	49
2.2. Yaşlanma Kuramları.....	50
2.2.1. Birinci Kuşak Yaşlılık Kuramları	54
2.2.1.1. Yaşamdan Geri Çekilme (İlişki Kesme) Kuramı	54

2.2.1.2. Aktivite (Etkinlik) Kuramı.....	55
2.2.1.3. Süreklilik Kuramı.....	58
2.2.1.4. Rol Kuramı.....	59
2.2.1.5. Alt Kültür Kuramı.....	60
2.2.1.6. Yaş Tabakaları Kuramı.....	61
2.2.2. İkinci Kuşak Yaşlılık Kuramları.....	61
2.2.2.1. Sembolik Etkileşim Kuramı.....	62
2.2.2.2. Etiketleme Kuramı.....	63
2.2.2.3. Sosyal Çöküş Kuramı.....	64
2.2.2.4. Sosyal Alış-Veriş Teorisi.....	64
2.2.2.5. Sosyo-Çevresel Kuram.....	65
2.2.2.6. Yaşamın Seyri Kuramı.....	66
2.2.2.7. Yaşam Boyu Sermaye Kuramı.....	68
2.2.2.8. Yaşlılığın Politik Ekonomisi.....	68
2.2.3. Üçüncü Kuşak Yaşlılık Kuramları.....	70
2.2.3.1. Psikososyal Kuram.....	70
2.2.3.2. Analitik Kuram.....	72
2.2.3.3. Sosyal Fenomenoloji ve Yapılandırmacı Yaklaşımlar.....	73
2.2.3.4. Eleştirel Yaklaşım.....	74
2.2.3.5. Feminist Kuram.....	75
2.2.3.6. Post-Modern Kuram.....	76
2.3. Geleneksel ve Modern Toplum Yapısında Yaşlı ve Yaşlılığa İlişkin Değişim.....	80
2.3.1. Geleneksel Toplum Yapısında Yaşlı.....	82
2.3.2. Modern Toplum Yapısında Yaşlı.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZİ/ULUSAL VE YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMET

POLİTİKALARI VE HİZMETLERİ.....	95
3.1. Merkezi/Ulusal Yönetimin Sosyal Hizmet Politikaları ve Hizmetleri.....	95
3.1.1. Yaşlılarla İlgili Uluslararası Düzenlemeler.....	96
3.1.2. Yaşlılarla İlgili Ulusal Düzenlemeler.....	100
3.2. Araştırma Alanında İlgili Kurum ve Kuruluşların Yaşlılara Yönelik Hizmetleri.....	108

3.2.1. Beyşehir İlçesinde Yaşlılara Yönelik Hizmet Veren İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Yaşlılara Yönelik Hizmetleri.....	109
3.2.1.1. Merkezi Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri.....	110
3.2.1.2. Yerel Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri	112
3.2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşunun Yaşlılara Yönelik Hizmetleri	114
3.2.2. Hüyük İlçesinde Yaşlılara Yönelik Hizmet Veren İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Yaşlılara Yönelik Hizmetleri.....	115
3.2.2.1. Merkezi Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri.....	115
3.2.2.2. Yerel Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri	117
3.2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşunun Yaşlılara Yönelik Hizmetleri	118

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 121

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ..... 121

4.1. Araştırma Modeli	121
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	124
4.3. Araştırmanın Uygulama Süreci ve Yaşanan Zorluklar	131
4.4. Veri Toplama Süreci	136
4.5. Veri Toplama Araçları.....	136
4.5.1. Anket Formu	137
4.5.2. Genel Yaşam Doyumu (Diener'in Ölçeği)	139
4.5.3. Derinlemesine Görüşme	141
4.6. Verilerin Analizi.....	144
4.6.1. Anket Verilerinin Analizi	144
4.6.2. Ölçek (Yaşam Doyumu Ölçeği) Verilerinin Analizi	144
4.6.3. Derinlemesine Görüşmelerin Analizi	145
4.7. Etik Hassasiyetler	146
4.8. Süre ve Maliyet	147

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI..... 148

5.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	148
5.2. Yaşlılığın Anlamlandırılması ve Yaşlılığın Başlama Yaşı.....	153
5.3. Yaşlıların İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular	158
5.5. Yaşlıların Karşılaştığı Sorunlara Yönelik Bulgular	183
5.6. Yaşlıların Sosyal ve Kurumsal Çevre ile İlişkilerine Yönelik Bulgular	197

5.7. Yaşlıların İhtiyaç, Beklenti ve Sorunlarının Çözümünde Sosyal ve Kurumsal Çevrenin Rolüne Yönelik Bulgular	222
5.8. Yaşlıların Yaşam Memnuniyetlerine Yönelik Bulgular.....	249

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 254

6.1. Öneriler.....	264
6.1.1. Politika koyucular ve uygulayıcılara yönelik öneriler	264
6.1.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	268

KAYNAKÇA 270

EKLER..... 291

ÖZGEÇMİŞ..... 311

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Max Neef'in İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli	5
Tablo 4.1: Beyşehir Araştırma Yapılan Mahalleler ve Katılımcılar	126
Tablo 4.2: Hüyük Araştırma Yapılan Mahalleler ve Katılımcılar	127
Tablo 4.3: Belirli Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örnek Büyüklükleri	129
Tablo 4.4: Araştırmanın Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler.....	131
Tablo 5.1: Yaşlıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Frekans Dağılımı	149
Tablo 5.2: Nitel Araştırmanın Katılımcı Kümeleri	150
Tablo 5.3: Yaşlıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	151
Tablo 5.4: Cinsiyete Göre Yaşlılığın Algılanması.....	153
Tablo 5.5: Medeni Duruma Göre Yaşlılığın Algılanması.....	155
Tablo 5.6: Gelire Göre Yaşlılığın Algılanması	156
Tablo 5.7: Yaşanılan İlçeye Göre Yaşlılığın Algılanması	156
Tablo 5.8: Gelire Göre Mevcut Gelirin Yeterlilik Durumu	159
Tablo 5.9: Yaşanılan İlçeye Göre Mevcut Gelirin Yeterlilik Durumu	160
Tablo 5.10: Medeni Duruma Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu	161
Tablo 5.11: Gelire Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu.....	161
Tablo 5.12: Yaşanılan İlçeye Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu.....	162
Tablo 5.13: Sağlık Hizmeti Almak İçin Gidilen Yer	162
Tablo 5.14: Yaşlıların Sağlık Hizmetine Erişim Sıklığı	163
Tablo 5.15: Yaşlıların Gün İçinde Zaman Değerlendirme Biçimleri	164
Tablo 5.16: Gelir Durumuna Göre Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılımları.....	167

Tablo 5.17: Cinsiyete Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri	168
Tablo 5.18: Medeni Duruma Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri.....	169
Tablo 5.19: Gelir Durumuna Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri.....	169
Tablo 5.20: Yaşanılan İlçeye Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri.....	170
Tablo 5.21: Yaşlıların Herhangi Bir Hastalığının Olup Olmadığı Konusu	184
Tablo 5.22: Yaşlıların Yaşadıkları Hastalık Türlerine İlişkin Bilgiler	184
Tablo 5.23: Cinsiyete Göre Sağlık Hizmetine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar.....	185
Tablo 5.24: Yaşanılan İlçeye Göre Sağlık Hizmetine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar	186
Tablo 5.25: Yaşlıların Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar.....	187
Tablo 5.26: Cinsiyete Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları	192
Tablo 5.27: Eğitim Durumuna Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları	193
Tablo 5.28: Medeni Duruma Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları	193
Tablo 5.29: Gelire Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları	194
Tablo 5.30: Yaşanılan İlçeye Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları.....	195
Tablo 5.31: Cinsiyete Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri.....	198
Tablo 5.32: Medeni Duruma Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri.....	199
Tablo 5.33: Gelire Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri.....	199
Tablo 5.34: Yaşanılan İlçeye Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri	200
Tablo 5.35: Yaşanılan İlçeye Göre Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile İlişkileri	201
Tablo 5.36: Eğitim Durumuna Göre Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile Görüşme Sıklığı.....	202

Tablo 5.37: Medeni Duruma Göre Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile Görüşme Sıklığı	203
Tablo 5.38: Yaşanılan İlçeye Göre Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş, Komşuları ile Görüşme Sıklığı	204
Tablo 5.39: Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile Görüşme Şekli	204
Tablo 5.40: Cinsiyete Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı	205
Tablo 5.41: Medeni Duruma Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı	207
Tablo 5.42: Gelire Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı	207
Tablo 5.43: Yaşanılan İlçeye Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı	208
Tablo 5.44: Yaşlıların Hayattaki Korkuları	209
Tablo 5.45: Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayattaki Korkuları	210
Tablo 5.46: Yaşanılan İlçeye Göre Yaşlıların Hayattaki Korkuları	211
Tablo 5.47: Yaşlılara Yardım ve Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlara İlişkin Yaşlıların Düşünceleri ve Cinsiyete Göre Dağılımı	212
Tablo 5.48: Yaşlılara Yardım ve Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlara İlişkin Yaşlıların Düşünceleri ve Yaşanılan İlçeye Göre Dağılımı	212
Tablo 5.49: Yaşlıların Huzurevinde Kalmak İstememe Nedenleri	215
Tablo 5.50: Yaşlıların Huzurevinde Kalmak İsteme Nedenleri	215
Tablo 5.51: Cinsiyete Göre Günlük Yaşamda Yardım Alma Durumları	223
Tablo 5.52: Eğitim Durumuna Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları	223

Tablo 5.53: Medeni Duruma Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları.....	224
Tablo 5.54: Gelire Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları.....	224
Tablo 5.55: Yaşanılan İlçeye Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları.....	225
Tablo 5.56: Yaşlıların Günlük Yaşamlarında Yardım Aldıkları Kişiler.....	226
Tablo 5.57: Yaşlıların Günlük Yaşamlarında Aldıkları Yardım Türleri.....	226
Tablo 5.58: Yaşlıların Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarından Haberdar Olma Durumları	228
Tablo 5.59: Yaşlıların Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Haberdar Oldukları Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamaları.....	228
Tablo 5.60: Alınan Kurumsal Yardım veya Hizmet Türleri	230
Tablo 5.61: Alınan Kurumsal Yardım veya Hizmetin Yeterlilik Durumu	233
Tablo 5.62: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar	233
Tablo 5.63: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Cinsiyet Arasındaki İlişki	234
Tablo 5.64: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Gelir Arasındaki İlişki	235
Tablo 5.65: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişki	236
Tablo 5.66: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Yaşanılan İlçe Arasındaki İlişki	237
Tablo 5.67: Yardım Alırken Kişi, Kurum veya Kuruluşlara Ulaşmada Sorun Yaşama Durumları.....	238

Tablo 5.68: Yardım ve Hizmet Vermesi Gereken Kişi, Kurum veya Kuruluşlar....	238
Tablo 5.69: Yaşam Doyum Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonucu	250
Tablo 5.70: Yaşam Doyum Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	250
Tablo 5.71: Yaşam Memnuniyetinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi	251
Tablo 5.72: Yaşam Memnuniyetinin Medeni Durumuna Göre Değerlendirilmesi .	251
Tablo 5.73: Yaşam Memnuniyetinin Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	252
Tablo 5.74: Yaşam Memnuniyeti Gelir Grupları	252
Tablo 5.75: Yaşam Memnuniyetini Yaşanılan İlçeye Göre Değerlendirilmesi	252

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	4
Şekil 4.1: Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri	122
Şekil 4.2: Beyşehir İlçesi Anket Yapılan Mahalleler ve Sınırları	125
Şekil 4.3: Hüyük İlçesi Anket Yapılan Mahalleler ve Sınırları	127

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABTHB	: Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi
AÇSHB	: T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e	: Adı geçen eser
ATHGM	: T.C. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
BM	: Birleşmiş Milletler (United Nation)
Çev	: Çeviren
DPT	: T.C. Devlet Planlama Teşkilatı
Ed	: Editör
EYH	: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
FAO	: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)
HÜNNE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
İBSTİGM	: T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
İLO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
MEVKA	: Mevlana Kalkınma Ajansı
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development
SÇ	: Sosyal Çalışmacı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TSYEPUP	: Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb	: Ve benzeri
vd	: Ve diğerleri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YDÖ	: Yaşam Doyum Ölçeği (Satisfaction With Life Schale)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda tüm dünyada nüfusun hızla yaşlanma eğiliminde olduğu görülmektedir. Tıp alanında yaşanan gelişmeler, teknolojik ilerlemeler, bebek ölümlerinin azalması, doğurganlık oranlarının düşmesi ve yaşamdan beklenen sürenin artması, toplam nüfusa oranla yaşlı nüfus artışını etkilemiştir. İnsan ömrünün uzaması iyi bir gelişme olarak görülse de toplumların yaşlı nüfusunun artması aynı zamanda bazı sorunları da beraberinde getirmiştir.

Demografik yapıda yaşanan bu değişimler toplumda genç ve çalışan nüfusun azalmasına, yaşlı bakım masraflarının ve sorumluluklarının artmasına zemin oluşturmuştur (Canatan, 2019: 118). Bu durum ülkelerin mevcut ekonomik yapılarını temelden etkileyerek kaynakların etkin ve verimli kullanımını sınırlandırdığı gibi ekonomik kaynak yaratma noktasında da sınırlılık teşkil etmektedir. Öte yandan gelişmiş ülkelerin, özellikle nitelikli ve genç işgücünün çekim merkezlerine dönüştüğü görülmektedir. Yaşlı nüfus artışı insani yönden değerlendirildiğinde saygı, bakım, sağlık, ekonomik vb. sorunların yanında toplumsal yaşamın sürekliliğini, kalite ve standartlarını da tehdit eder hale gelmiştir (Özkul ve Kalaycı, 2015: 263). Özellikle de genç nüfusa sahip ülkelerde nüfusun hızla yaşlanma sorunu, toplumdaki yaşlıları da içine alacak şekilde bireylerin ihtiyaçlarına yönelik yeni politikaların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır (Yıldırım vd., 2018: 3142). Dolayısıyla küresel yaşlanma 21. yüzyılda ileri endüstri toplumlarının en temel sorunlarından biri olmuştur. Günümüzde yaşlı nüfusun yoğun olduğu ülkeler gelişmiş ülkelerdir. Yaşlı nüfusun en hızlı artışı ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştiği görülmektedir (Powell, 2014: 136). Birleşmiş Milletlere göre bir ülkenin yaşlı nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülke nüfusunun “yaşlı”, %10’un üzerinde olması ise “çok yaşlı” olduğu anlamına gelmektedir (TÜİK, 2020). Birleşmiş Milletler’in 2013 yılı yaşlılık raporuna göre tüm dünyada nüfus hızla yaşlanma eğilimindedir ve bu da işgücüne katılan genç nüfus oranını giderek azaltmaktadır. Yaşlı nüfustaki yükselişin az gelişmiş ülkelerde daha çok görüleceği önemle belirtilmektedir (KUZKA, 2015: 1).

Nüfus tahminlerine göre 2020 yılında toplam dünya nüfusu 7 milyar 693 milyon 348 bin 454 kişi olmuştur. Toplam yaşlı nüfusun ise 729 milyon 887 bin 660 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Bu verilere göre dünya nüfusunun %9,5'ini yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Küresel düzeyde yaşlı nüfus oranına öncülük eden ve ilk üçe giren ülkeler, Monako (%33,5), Japonya (%28,5) ve Almanya (%22,9) olarak kayıtlara geçmiştir. Yaşlı nüfus sıralamasında 167 ülke arasında 66. sırayı ise Türkiye almıştır. Türkiye yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelere kıyasla hala genç nüfus sayısı fazla görülse de yaşlı nüfus sayısının da oldukça fazla olduğu görülmektedir. Sayısal veriler Türkiye'nin hızlı bir şekilde küresel yaşlanma süreci olan "demografik dönüşüm" sürecine girdiğini göstermektedir (TÜİK, 2021). Dünyada hızla artan yaşlı nüfus eğilim süreci Türkiye'de de gözlemlenmektedir. Türkiye'de de nüfus pek çok gelişmelere paralel olarak her geçen gün yaşlanma eğilimi yönünde ilerlemektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus Projeksiyonları 2020 Verileri'ne göre Türkiye'de yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve üzeri nüfus 2015 yılında 6 milyon 495 bin 239 kişi olarak kayda geçerken son beş yılda ciddi oranda (%22,5) artmış ve 2020 yılında ise 7 milyon 953 bin 555 kişi olarak kayda geçtiği görülmüştür. Türkiye'de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 1935 yılında %3,9, 2000 yılında %6,7, 2015 yılında %8,2 ve 2020 yılında ise %9,5'e yükselmiştir. Bu oranın 2025 yılında %11, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında ise %25,6'ya yükseleceği tahmin edilmektedir (TÜİK, 2021). Türkiye'nin çok yakın bir gelecekte "çok yaşlı" nüfus yapısına sahip ülkeler arasında yer alacağı bütün bu verilerden açık bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de 2023 yılında her 10 kişiden 1'i, 2050 yılında ise 2 katı artışla her 5 kişiden 1'i yaşlı olacaktır. Halihazırda yaşlı toplumlar sınıfında bulunan Türkiye'nin 2023 yılında çok yaşlı toplumlar sınıfına gireceği vurgulanmaktadır (EYHGM, 2018: 53). Küresel ve ulusal düzeyde nüfus hızla yaşlanmaktadır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki hızla artan oranları henüz bir problem gibi görünmese de yakın gelecekte ciddi bir problem haline geleceğini tüm göstergeler doğrulamaktadır. Diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye'nin de iş gücüne katılım oranını düşürecek, sağlık, bakım gibi giderleri artıracak, dolayısıyla ekonomik yapısını temelden sarsarak kaynakların etkin kullanımını ve yeni kaynak üretimini olumsuz etkileyeceği sıklıkla vurgulanmaktadır. Diğer yandan ülkelerin olduğu gibi yaşlı nüfusun da sosyal ve demografik değişkenlerle bağlantılı olarak çeşitli ihtiyacı ve beklentisi vardır. Ayrıca yaşlı nüfus

da çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. İnsan yaşamında ihtiyaçlar, beklentiler ve sorunlar temelde aynı olsa da yaşlılık döneminde bu ihtiyaçlar, beklentiler ve sorunlar da boyut değiştirmektedir. Bütün bunlara paralel olarak toplumsal yapıda ve aile yapısında çok hızlı değişimler görülmekte ve bu değişimlerle birlikte yaşlılık yapısal bir değişime uğramaktadır. Dolayısıyla nüfusun hızla yaşlanması, toplumlarda görülen değişimler, yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerindeki değişimler toplumsal ve ekonomik olmak üzere pek çok riski de beraberinde getirmektedir. Aslında bu riskler yalnızca ülkeler için geçerli olmayıp aynı zamanda yaşlı nüfus için de geçerli olmakta ve riskler boyut değiştirmektedir. Zira yaşlılar hem yaşlanmanın içerdiği biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişimlerle başa çıkmaya çalışmakta hem de toplumsal değişimin bir yansıması olarak aile yapısındaki değişimlerle başa çıkmaya çalışmaktadır.

İnsan yaşamı boyunca pek çok şeye ihtiyaç duymakta ve bu ihtiyaçlar insan davranışlarının temelini oluşturmaktadır. “Toplumun ihtiyaçları fizyolojik temel ihtiyaçları içeren asgari yaşam şartları tarafından belirlenmektedir. Ancak ihtiyaçlar kategorisinin bununla sınırlı olmadığı da bilinmektedir” (Canatan, 2020: 116). Yaşlanmayla birlikte insanın ihtiyaçları farklılaşarak artmakta ve yaşlı birey bu ihtiyaçları tek başına karşılamada zorlanmaktadır. İnsanın ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi için öncelikle bu ihtiyaçlara ilişkin bazı sınıflandırmalardan yararlanmak oldukça faydalı olacaktır. İnsan ihtiyaçlarına yönelik önde gelen yaklaşım Abraham Maslow’un yaptığı klinik deneylerdir.

Abraham Maslow (1954, 1968, 1971) insan ihtiyaçlarının fizyolojik ve psikolojik yapıların bileşiminden oluştuğunu ileri sürmektedir. Maslow, yapmış olduğu klinik çalışmalarla insan davranışlarının temelini ihtiyaçların oluşturduğunu ve bazı ihtiyaçların tatmininin daha önemli olduğunu, bu öncelikli ihtiyaçların karşılanmadan bir üst düzeydeki ihtiyaçların karşılanamayacağını varsaymaktadır. Bu en üst seviyedeki ihtiyaçlara erişinceye kadar böyle devam etmektedir. Dolayısıyla insan davranışını tam olarak anlayabilmek için öncelikle insanın ihtiyaçlarının neler olduğunu bilmek gerekmektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015a: 68). Maslow, insan davranışlarının temelini oluşturduğunu ileri sürdüğü ihtiyaçları fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ve sevgi ihtiyaçları, öz-saygı ihtiyaçları ve kendini gerçekleştirme şeklinde beş basamakta değerlendirmiştir.

Fizyolojik İhtiyaçlar: Yiyecek, su, oksijen vb.

Güvenlik İhtiyaçları: Güvenlik, istikrar, korku, kaygı, tehdit ve kaoslardan özgür olma. Yasalar ve sınırlar toplumsal yapı içerisinde bu tür ihtiyaçların karşılanmasına destek olmaktadır.

Ait Olma ve Sevgi İhtiyaçları: Arkadaşlar, aile ve duygusal yakınlık bağı kurulan kişilerce sağlanan duygusal yakınlık, sevgi ve şefkat şeklinde sıralanabilmektedir.

Öz-saygı İhtiyaçları: Diğer kişilerin saygısı, başarı, ilgi ve takdir görme ihtiyacı.

Kendini Gerçekleştirme: Bireyin kendi potansiyelini gerçekleştirdiği ve kendi için uygun olanı yapabilmesidir. Kendini gerçekleştirme gereksinim oluşturma ve öğrenme çabalarıyla sonuçlanmakla birlikte ciddi manada bireysel çaba gerektiren bir eylemi de işaret etmektedir. Tamamen gelişip kendini gerçekleştiren birey değerlerini ve doğayı kabul etmekte, adalet, gerçek, düzen, birlik ve iyilik gibi değerleri aramakta, sorun çözmeye, takdir etme ve yerinde tepkilerini ortaya koymakta, değişime açık olma, zengin bir düşünce yapısına ve ahlaki değerlere sahip olma gibi karakteristik özellikleri taşımaktadır (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015a: 68).

Maslow, insan davranışlarının temelini oluşturduğunu ileri sürdüğü ihtiyaçları en alt basamaktan üst basamağa doğru Şekil 1’de şöyle sıralamıştır:

Şekil 1.1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak: Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015a: 71

Bu sınıflandırmaya göre bireyin herhangi bir seviyedeki ihtiyacı karşılanmadan veya sorunu çözülmeden bir üst sıradaki ihtiyaca yönelmesi mümkün olmamaktadır. Bu durum aynı şekilde yaşlı bireyler için de geçerlidir.

İnsan ihtiyaçları konusunda çalışmalar yapan bir diğer kişi de Artur Manfred Max Neef olup insan ihtiyaçlarını 9 temel başlıkta ele almış ve sınıflandırmıştır. Bu ihtiyaçlar, “yaşamı sürdürebilme (var olma) ihtiyacı, duygulanım ihtiyacı, anlayış ihtiyacı, katılım ihtiyacı, boş vakit geçirme ihtiyacı, kimlik ihtiyacı ve özgürlük ihtiyacıdır” (Altındağ, 2017: 13). Max Neef’in yaptığı bu sınıflandırmada insan hakları temel alınmaktadır. Bu da sosyal hizmet açısından değerlendirildiğinde içinde bulunduğumuz 21. yüzyılın gereksinimlerini yansıtan dolayısıyla evrensel değerleri taşıyan, daha insani, daha kapsamlı olan bu sınıflandırmayı değerli kılmaktadır.

Max Neef (Max-Neef, Elizalde ve Hopenhayn, 1991), yaptıkları bu sınıflandırmada insan ihtiyaçlarının bir kültürden diğer kültüre ve zamana göre farklılık sergilediği, insanın bu ihtiyaçlarının giderilmesinde izlenen yol ve yöntemlerin de farklılaştığı belirtilmektedir (Altındağ, 2017: 13). İnsanın temel ihtiyaçlarının karşılanması için ihtiyaçların farklı etkinlik düzeyinde değerlendirilmesinin gerektiğini vurgulamış ve bunları varoluş, sahip olma, eylem ve etkileşim olmak üzere dört aşamada ele almıştır (A.g.e.: 13). Bu sınıflandırma aşağıda Tablo 1’de aktarılmıştır.

Tablo 1.1: Max Neef’in İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli

Temel İnsan İhtiyaçları	Farklı Etkinlik Düzeyleri			
	Varoluş	Sahip Olma	Eylem	Etkileşim
Yaşamı sürdürebilme	Fiziksel ve psikolojik sağlık.	Yiyecek, barınma, iş.	Beslenme, giyinme, dinlenme, çalışma.	Yaşam çevresi, sosyal ortam.
Korunma	Bakım, uyum, özerklik.	Sosyal güvenlik, sağlık sistemleri ve iş.	İşbirliği, plan, dikkat etme, destek.	Sosyal çevre, hane.
Duygulanım	Saygı, espri anlayışı, cömertlik, duyarlılık.	Arkadaşlık, aile, doğa ile ilişkiler.	Paylaşma, dikkat etme, sevişme, duygularını ifade etme.	Gizlilik, kişisel alanlardaki beraberlik.
Anlayış	Eleştiri kapasitesi, merak, önsezi.	Alanyazın, öğretmenler, eğitim politikaları.	Analiz, çalışma, tasarlama, araştırma.	Okullar, aileler, üniversiteler, toplumlar.
Katılım	Anlayışlılık, kendini adama, espri anlayışı.	Sorumluluklar, ödevler, çalışma, haklar.	İşbirliği, muhalif olma, düşüncelerini ifade etme.	Dernekler, partiler, ibadet yerleri, komşuluk ilişkileri.
Boş vakit geçirme	Hayal etme, huzur, doğallık.	Oyunlar, partiler, iç huzur.	Hayal kurma, hatırlatma, rahatlama, eğlenme.	Manzaralar, kişisel alanlar, yalnız kalınan yerler.
Yaratıcılık	Hayal etme, cesaret, yaratıcı düşünme gücü, merak.	Yetenekler, beceriler, çalışma, yöntemler.	İcat etme, inşa etme, dizayn etme, çalışma, düzenleme, yorumlama.	İfade alanları, çalışma alanları, dinleyiciler.
Kimlik	Aidiyet duygusu, benlik saygısı, tutarlılık.	Dil, din, çalışma, gelenekler, değerler, normlar.	Kendini tanımak, büyümek, kendini bir şeye adanmak.	Birine ait yerler, günlük ayarlamalar.
Özgürlük	Özerklik, tutku, benlik saygısı, açık fikirlilik.	Eşit haklar.	Muhalif olma, seçme, riskleri yönetme, farkındalığı geliştirme.	Her hangi bir yer.

Kaynak: Altındağ, 2017: 13

İnsan ihtiyaçları toplumların birbirinden farklı “ekonomik, kültürel ve toplumsal yapı gibi koşullarına göre değişmekte ve şekillenmektedir” (Canatan, 2020: 116). Ayrıca içinde bulunulan iklimsel koşullar da bu ihtiyaçları şekillendirebilmektedir.

Yaşlılık döneminde temel ihtiyaçlar kategorisi bağlamında ise bireyin öne çıkan bazı temel ihtiyaçları kısaca şöyle özetlenmektedir: Beslenme, uyku, dinlenme, güvenlik, sağlık, barınma, yeterli gelir ve sağlığa yönelik harcama yapabilme kabiliyeti, sosyal güvenlik, toplumsal çevre ile kurduğu bağ ve sevilme ve saygı ihtiyacı şeklinde sıralanmıştır (Yıldırım, Hablemitoğlu ve Abukan, 2014: 25). Günümüzde bu ihtiyaçlar ve ihtiyaç algısı aynı şekilde yaşlılar için de tüm bu özelliklere göre değişmekte ve çeşitlilik sergilemektedir. Ancak başta aile yapısı ve toplumsal yapıdaki değişimlerin ve ekonomik yönde negatif yansımaların sonucunda yaşlılık dönemlerinde bazı temel ihtiyaçların dahi giderilebilmesi konusu günümüzde çoğu yaşlı için oldukça güçleşmiştir. Ayrıca ihtiyaçların nasıl algılandığı, nerede, nasıl, ne şekilde, kim ve hangi sosyal ve kurumsal çevreler tarafından karşılandığı yaşlı bireyin yaşam akışını da olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Araştırmada üzerinde önemle durulması gereken bir diğer temel nokta da yaşlı bireyler bakım, sağlık, psikolojik, ekonomik, sosyal, vb. oldukça farklı sorunlarla karşılaşmaktadır.

Yaşlılıkta eskiye aşırı bağlılık, anılarda kalma da görülebilmektedir. Eskiye aşırı bağlılık nedeniyle yeni duruma uyum sağlayamama, yeniliklerden kaçınma şeklinde egoizm olarak açıklanmaktadır. Yine aynı dönemde zihindeki bulanıklık, Alzheimer, depresyon, intihar, hastalık hastası, narsistik kişilik bozukluğu, nevroz, stres, uyku bozukluğu, ölüm korkusu da görülebilmektedir (Ceylan, 2015a: 53). Alzheimer hastalığı ile birlikte yaşlı bireyin yaşadığı unutkanlık ve öğrenme güçlüğü şiddetinin giderek artması ise yaşlıyı yatağa bağımlı ve dolayısıyla bir başkasının bakımına bağımlı hale getirmektedir (Yeşilkayalı vd., 2019: 97). İnsanın doğumuyla birlikte yatakta başlayan süreç yaşamının son evrelerinde de yine bazı sağlık sorunları nedeniyle insanı yatağa bağlı ve yatalak hale getirebilmektedir. Dolayısıyla birey yaşamının son evresinde de en az bir bebek kadar bir başkasına bağımlı ve desteğe muhtaç olabilmektedir (Canatan, 2019: 19). Yaşlılıkta görülen hastalıklar, tedavi, artan maliyetler ve bakım sorunları gibi konularda yeterince desteklenmediği zaman yaşlı ihmal ve istismar riskini de beraberinde getirebilmekte ve yaşlıları tehdit edebilmektedir (Beşer ve Kıssal, 2016: 210).

Yaşlılıkla birlikte gelen biyolojik, fizyolojik, psikolojik, ekonomik ve toplumsal sorunlar yaşlıların yoksullaşmalarına da neden olmaktadır. Bunun en temel nedeni de yaşlıların maddi imkanlara sahip olmasına rağmen bu imkanları kullanabilecek fiziksel

yetilerini kaybetmeleri gösterilebilir (Türkan ve Sezer, 2017: 36). Yaşlılar ekonomik olarak da sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Yaşlıların refahına ilişkin sorunlar ülkelerin gelişmişlik endeksleriyle doğrudan ilişkilidir. Özellikle aktif çalışma yaşamının sona ermesi ile birlikte yaşlı birey sadece sabit ve kısıtlı bir emekli maaşı ile geçimini sağlayabilmektedir. Ancak her bir vatandaşın olduğu gibi yaşlıların da adil bir gelire sahip olma hakları vardır. Bu bağlamda emekli aylıklarının ve yaşlı aylıklarının yaşlıların yaşam standartlarını karşılayabilirliği ve bunun da sürdürülebilirliğinin sağlanması oldukça önemlidir (Karacan, 2017: 640).

Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin yanı sıra reel gelirlerin de düşük olması, sosyal güvence yoksunluğu, tarımda çalışan yaşlı nüfusun yüksek olması yaşlı yoksulluğunu en önemli sosyal sorunlardan birine dönüştürmektedir. Bu gibi durumlarda yaşlılar ciddi sorun yaşamaktadır. Özellikle evde bakım ihtiyacını çözebilecek sistemler ve kurumlar oldukça sınırlıdır. Öyle ki kurum bakımı daha çok ekonomik yönden güçlü olan yaşlıların ihtiyacına yöneliktir. Yetersiz gelir ve sosyal güvenlik ağının dışında kalan yaşlılara yönelik bakım modellemesi ise yaşlının bireyselliğini topluluğa dönüştürmektedir. Dolayısıyla üretilen çözümler kısıtlı olup yeme, içme ve konut ihtiyacı dışında refah seviyesini yükseltmeye dönük psiko-sosyal hizmetleri içermemektedir (Danış, 2009: 70-71).

Yaşlıların karşılaştığı temel sorunlar arasında; mekân sorunları, kent yaşamına uyum sağlayamama, ağır işlerle uğraşma, kuşaklararası çatışma, ulaşım ve eğitim sorunları da yer almaktadır. Bireysel yaşamda önemli olan bu değişimler yaşlıları, aileleri ve toplumları derinden etkilemektedir (Ceylan, 2015a: 54). Yaşlıların hayata katılımlarını kısıtlamayacak şekilde dış mekan planlamalarının yapılması, boş zamanlarını değerlendirmelerini sağlayacak imkanların oluşturulması yaşlı bireylerin aktif yaşlanma sürecine dâhil edilmelerine katkı sağlayabilecek uygulamalardır. Ayrıca plansız kentleşme, suç oranlarındaki artışlar ve toplumsal ayrımcılık da yaşlıların yaşamlarını zorlaştıran ve sorunlarına bir yenisini ekleyen etmenlerdendir.

Konuta erişim yaşlılar için önemli bir sorundur. Konut yaşlının yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği, huzur bulacağı özel alanı olup aile ve çevresi ile etkileşimini düzenlemektedir. Ancak gerek ekonomik yönden gerekse yaşlının konforuna göre düzenlenmesi bakımından henüz yaşlının nitelikli konut ihtiyacına tam olarak cevap verilebildiği de söylenemez.

İleri yaşta göç hareketine katılan yaşlılar eski yaşam çevresinden uzaklaşıp yeni yaşam çevresine ve hatta yeni bir ülkeye göçmen veya mülteci olarak adapte olmada da bazı sorunlar ve güçlükler yaşayabilmektedirler. Bu bağlamda yaşlının “eski konumunu bırakması, hiçbir yere aidiyet duygusu hissetmemesi, arada kalması, yeni duruma adapte olamaması” yaşlı bireyin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Seedsman, 2014: 238). Günümüzde tüm dünyada yaşanan ve önümüzdeki yıllarda da artış göstereceği beklenen göç hareketleri nedeniyle ülkelerin yaşlı göçmenlerin, yaşlı mültecilerin çevreleri ile arasında uyumlu bir alışma sürecini başlatmalarını gerektirmektedir. Ancak bütün bunlar ülkelerin ilgili politika, plan ve programlarıyla mümkün olabilecektir.

Yaşlılıkta cinsiyete bağlı olarak da bazı sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle de yaşlı kadınlarda eğitimsizlik, dulluk, yoksulluk ve sosyal güvenlik yoksunluk oldukça yaygındır. İçinde bulunulan kültüre ve yaşanan yere bağlı olarak yaşlı kadınlar gençlik dönemlerinde olduğu gibi yaşlılık dönemlerinde de aile ve yakınlarının sorumluluklarını üstlenmeye devam ederler ve devam etmek zorunda bırakılırlar (Kurt, 2014. 168).

Endüstriyel gelişme ekonomik dönüşümün yanı sıra toplumları sosyal yönden de dönüştürmüştür. Geleneksel aile yapısı içinde yaşlı bireylerin statü ve rollerinde etkin oldukları görülürken, toplumsal değişmelerle birlikte modern aile yapısında yaşlı bireylerin bu statü ve rolleri artık güvence olmaktan çıkmıştır. Bu çerçevede yaşlının bilgeliği, saygınlığı, statü ve rolü aile kurumunun sosyal dönüşüme uğraması yaşlılar için bir dönüm noktası olmuştur (Bulduk, 2014: 56). Bu noktada yaşlı birey geleneksel toplumdaki aileyi temsil etme gücünü ve dolayısıyla aile ilişkilerini yönetme inisiyatifini yitirmiştir. Bu değişmelerle yaşlılık statüsü sembolik bir öneme indirgenmiştir (Özkul ve Kalaycı, 2015: 265). Geleneksel aile yapısının bozulmasıyla bu farklılaşma en fazla yaşlıları etkileyerek yaşlıyı aile sisteminin dışına itmiş ve aile artık yaşlılar için bir güvence olmaktan çıkmıştır. Bu durum aileyi, yaşlıyı ve toplumsal yaşamı da zincirleme olarak derinden etkilemiştir. Öte yandan bakıma muhtaç bireylerin sayısı da her geçen gün artmış ve yaşlı bakım sorunları ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda aile ortamında bakım ve barınma imkanı olmayan yaşlılar için kurum bakımı ve desteği gibi alternatifler geliştirilmiştir.

Yakın gelecekte aile ve yakınların yaşlı bakımı konusunu güçleştirebileceği öngörülebilmektedir. Dolayısıyla ailenin küçülmesi, çocuklu aile sayısının düşmesi,

evlenme oranlarının düşmesi, boşanma oranlarının artması gibi nedenler yaşlıların bakımına ilişkin sorumluluğu günümüzde topluma yüklemektedir (Küçük, 2016: 30). Ancak yeterli düzeyde aile desteğinin olmaması önemli bir sorundur. Bilindiği üzere aile sevginin, saygının ve benimsenme, aidiyet duygusunun yeşerdiği en temel kurum ve ortamdır. Toplumsal değişimle birlikte aile yapısında görülen değişimler, yaşlı bireylerin ihtiyaç duyduğu bakım, hizmet ve destek gibi gereksinimlerin çeşitli kurumlarca sürdürülmesine neden olmaktadır. Yaşlılar hangi ortamda yaşarlarsa yaşasınlar yakın çevreleriyle etkileşimlerinin kaliteli olması ve doyuma ulaşması yaşam kaliteleri bakımından oldukça elzemdir (Ceylan, 2015a: 56). Türk toplum yapısında her ne kadar yaşlının huzurevi gibi bakım merkezlerinde bakılması soğuk karşılansa da özellikle de iş, eğitim gibi nedenlerden dolayı çoğunlukla yaşlılar yaşamlarını çocuklarından ayrı ve yalnız geçirmektedirler.

Türkiye’de yakın gelecekte 65 ve üstü yaşlıların her dört kişiden birinin uzun süreli bakıma ihtiyacı olacağı, 2023 yılında yaklaşık 2,1 milyon, 2050 yılında 4,8 milyon ve 2075 yılına gelindiğinde ise 6,1 milyon yaşlının uzun süreli bakıma ihtiyacı olacağı tahmin edilmektedir. Uzun süreli bakıma ihtiyacı olacakların dışında kalan 65 üstü yaşlıların da yemek yapma, ev temizliği, alışveriş vb. günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirebilmek için sorun yaşayacağı dolayısıyla bir başkasının desteğine ihtiyaç duyacağı belirtilmektedir (EYHGM, 2018: 33). Yaşlılık döneminde ihtiyaç duyulan bakım hizmetinin tek başına aile bağları ile çözümlenmekten uzak olduğu bir gerçektir. Evde bakım hizmeti oldukça kapsamlı bir uygulama olmakla birlikte çok sayıda meslek profesyonellerinin de desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar; doktor, hemşire, psikolog, diyetisyen, sosyal hizmet uzmanı, fizyoterapist gibi pek çok disiplinin bir arada çalışmasını gerektiren bir hizmettir. Gelişmiş ülkelerde gereksinim duyulan gündüz yaşlı bakım merkezleri oldukça yaygın olmasına karşın ülkemizde ise henüz sınırlı kalmakla birlikte her geçen gün sayıları artmaktadır (Bulduk, 57: 2014).

Yaşlıların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine ilişkin uygulamalarda ve politikalarda dikkat çekici bir şekilde kronolojik yaş faktörü öne çıkmakta ve farklı zaman dilimleri ve diğer özellikleri gözardı edilmektedir. Oysa her bir jenerasyon kendine özgüdür, yaşam tarzları, alışkanlıkları, davranış örüntüleri de içinde bulunulan zamanın koşulları çerçevesinde şekillenerek her biri bir diğerine göre farklılık sergilemektedir (Danış ve Günay, 2019: 59). Dolayısıyla yaşlıların ihtiyaçları, sorunları, kurum ve kuruluşlardan beklentileri, yaşlılara hizmet sunan sosyal ve kurumsal çevrelerin

ağırlığı da farklılık gösterebilmektedir. Bunların çoğu dünyadaki ve toplumdaki değişmelere, gelişmelere, entelektüel birikimlere, zamana, mekâna/yaşanılan yere, bireyin sosyal dünyadaki algı ve kapasitesine, sosyal çevresine, bireyin yaşam deneyimlerine göre çeşitlenmekte ve farklılaşmaktadır.

Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlara bakıldığında, ağırlıklı olarak Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve bu hizmetlerin çerçevesi çizilmektedir. Bunun yanı sıra Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere ilgili diğer kamu kurumları/yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından yaşlılara yönelik bazı yardım ve hizmetlerin yürütüldüğü görülmektedir (Karakuş, 2019c: 307). İnsanın yaşam süresinin uzaması, toplumun yaşlı nüfusunun giderek artması ve dolayısıyla bireyin yaş almaya bağlı olarak sorunlarının çeşitlenerek artması gibi nedenler yapılan araştırmalarda yaşlılığı biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere tüm boyutlarıyla ele almayı gerektirmektedir (Yeşilkayalı vd., 2019: 97). Yaşlılığın farklı boyutlarıyla ele alınıp incelenmesiyle elde edilen veriler doğrultusunda uygun politikaların geliştirilmesi ve somut çözümlerin üretilmesi 21. yüzyılın yaşlı sorunlarının sağaltımında kilit önem taşımaktadır.

Yaşlının içinde bulunduğu toplumun sosyal, ekonomik, kültürel politika ve uygulamaları yaşlı sorunlarının giderilmesinde temel belirleyici olarak konumlanmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak, sosyal devlet anlayışıyla uyguladığı sosyal hizmet ve sosyal güvenlik politikaları ve politika anlayışları bireylerin yaşlılık dönemlerinde karşılaştıkları sorunları azaltmakta veya artırmaktadır (Kurt, Beyaztaş ve Erkol, 2009: 34).

Nüfusun yaşlanması ile karşı karşıya olan gelişmiş toplumlarda yaşlılara yönelik yapılan çalışmalarda, yaşlı bireylerin sağlık, sosyal, güvenlik ve bakım hizmetlerine ilişkin sosyal ve ekonomik ihtiyaçları ve beklentileri belirlenerek yaşlıların sorunlarının çözümü konusunda önemli mesafe alınmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise hala yaşlılık konusunda bir farkındalık oluşturulamadığı için ihtiyaca tam olarak cevap verilememektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde yakın gelecekte konuya ilişkin sorunların yaşanması beklenmektedir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde olası sorunlar karşısında hazırlıklı olunması, sağlık ve sosyal politikaların öncelikle ihtiyaca yönelik yeniden ele alınması ve ivedilikle çözülmesi gerekmektedir (TÜİK, 2014). Bir toplumda yaşlıların içinde buldukları ve yaşadıkları bakım,

sağlık, psikolojik, ekonomik, politik, kurumsal ve sosyo-kültürel durumlar yine içinde bulunulan toplumdan bağımsız olarak düşünülmemektedir. “Toplumların gelişmesini anlamak için “toplumun ihtiyaçları” ile “çevrenin sunduğu imkanlar” arasındaki ilişkilere bakmak gerekmektedir” (Canatan, 2020: 116). Yaşlıların içinde buldukları şart ve durumların değişmesine ya da değişmemesine yönelik beklentilerinin sosyal-kültürel ve kurumsal çevre tarafından karşılanamaması yaşlıları mutsuzluğa ittiği gibi toplumsal kurumların yaşlılarla etkileşimini ve rollerindeki işlevselliğini de zayıflatmaktadır.

Ancak toplumsal yapının içerisinde olan ilgili tüm sosyal ve kurumsal çevrelerin sorumluluklarından kaçınmadan ve sorumluluklarının bilincinde olarak, gelişme ve değişimleri yakından takip etmeleri, yaşlıların ihtiyaçlarına, beklentilerine cevap verebilecek mikro, mezo ve makro düzeyde dikkatle politika üretmeleri, sorunlarını çözmeleri ve tüm bu sorumluluklarını yerine getirmeleri sağlıklı toplumlarda imkânsız da değildir. Yaşlılıkla ilgili konulara önem veren toplumlar her bakımdan başarılı ve sağlıklı toplum olmayı başarmışlardır.

Yaşlıların yaşlılık döneminde ihtiyaçları, beklentileri ve sorunları burada bahsi geçen konularla sınırlı kalmamaktadır. Dolayısıyla yaşlılık konusu dünyada 21. yüzyılın en önemli konularından biri olarak konumlanmış ve pek çok disiplin konuyu demografik, sağlık, psikolojik, ekonomik, sosyo-kültürel ve politik-kurumsal yönüyle ele alarak üzerinde önemle durduğu araştırma konularından biri haline getirmiştir.

Bu bağlamda; yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri, karşılaştıkları sorunlarının çözümünde sosyo-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin ne ölçüde rol aldığı söz konusu bu çevrelerle etkileşimleri ve yaşlıların yaşam memnuniyetleri araştırma konusudur.

Tezin Birinci Bölümü olan “Giriş” bölümünde araştırmanın problemi, amacı, soruları, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve ilgili literatür hakkında bilgilere yer verilmiştir.

İkinci Bölümde, konuya ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeve çizilmiş, geleneksel toplumda ve modern toplumda yaşlılığın yapısal değişimine yer verilmiştir.

Üçüncü Bölümde, günümüzde yaşlıların sahip olduğu hakların ve yaşlılara yönelik uygulamalarda uluslararası mevzuata yansımaları ve ulusal mevzuata yansımalarına, plan ve programlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra araştırma alanında

ilgili kurum ve kuruluşların yaşlılara ilişkin uygulamaları hakkında çeşitli doküman ve web sayfalarından derlenen verilere yer verilmiştir.

Dördüncü Bölümde, araştırma yöntemine yer verilmiş olup, bu kapsamda araştırma modeli, evren ve örnekleme, uygulama süreç ve yaşanan zorluklar, veri toplama süreci, veri toplama araçları, veri analizi, etik hassasiyetler, süre ve maliyete ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Beşinci Bölüm olan Bulgular bölümünde nicel ve nitel araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Altıncı Bölüm olan Sonuç ve Değerlendirme bölümünde ise bulgular doğrultusunda literatürle birlikte sonuçlar yorumlanmış, değerlendirilmiş uygulamaya ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırma Problemi

Yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunlar sosyal ve demografik değişkenlere bağlı olarak hangi oranda değişmektedir ve bu sorunların çözümünde sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolünün ne olduğu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu problem tanımında sosyal ve demografik değişkenler kavramıyla cinsiyet, medeni durumu, gelir durumu ve yaşadıkları ilçe kastedilmektedir. Araştırmada sosyal ve demografik değişkenlerle yaşlıların içinde bulunduğu durumlar niteliksel ve niceliksel bağlamda ölçülmüş ve farklılaşmalar belirlenmiştir.

Sosyal-kültürel çevre kavramıyla aile başta olmak üzere yakınlar, arkadaşlar ve mahalle sakinleri kastedilmektedir. Yaşlılık önemli oranda bu çevrede yaşanmakta ve sosyal desteklerle sürdürülmektedir. Politik ve kurumsal çevre kavramı ise, yaşlılara hizmet sunan kurumlara ve onların politikalarına atıfta bulunmaktadır. Bu kurumlar arz tarafını, yaşlılar ise talep tarafını oluşturmaktadır. Araştırmada arz ve talep arasında ne kadar uyum ya da uyumsuzluk olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma kapsamında Konya ilinin Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan 65 yaş üstü bireylerin ihtiyaçları, beklentileri, sorunları, kurum ve kuruluş çevrelerinin yaşlılara yönelik hizmetlerde nasıl bir rol üstlendikleri, sosyal ve kurumsal çevreler ile etkileşimleri ve yaşam memnuniyetleri cinsiyet, medeni durum, gelir durumu ve

yaşanılan ilçe gibi sosyal ve demografik değişkenler bağlamında analizi yapılmıştır. Ayrıca yaşlılara yönelik hizmet veren ilgili kurum ve kuruluşların hizmetlerinin ilçelere göre farklılık olup olmadığı konusu analize tabi tutulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri, sorunları, kurum ve kuruluş çevrelerinin yaşlılara yönelik hizmetlerde nasıl bir rol üstlendikleri, çevreleri ile etkileşimleri ve yaşam memnuniyetlerine ilişkin durumu görünür kılmaktır.

Diğer yandan Türkiye’de nüfus her geçen gün yaşlanma eğiliminde olduğu gibi Konya’nın da nüfusu hızla yaşlanma eğilimine girmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Konya’nın genel nüfus sayısı toplam 2.161.303 dür. Yaşlı nüfus sayısı ise 186.624 dür. Konya Türkiye’nin 7. büyük kenti olmasına rağmen yaşlı nüfusun sayısal oranına bakıldığında ülkemizin 5. büyük kentidir. Ülkemizdeki yaşlıların %2,81’i Konya’da yaşamaktadır. İldeki yaşlılar kent nüfusunun %8,64’ünü oluşturmakta olup bu oran ülke ortalamasının üzerindedir ve yaşlı toplumlar sınıfında yer almaktadır. 2023 yılına gelindiğinde yaşlı nüfusun 220.000’e yükseleceği ön görülmüştür (EYHGM, 2018: 285). 31 Aralık 2019 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre ise Konya’nın toplam nüfusu, 2.232.374’e yükselmiştir. İlin 65 yaş üstü nüfus toplamı ise, 2023 beklentilerine çok yaklaşmış ve toplam 211.374 olup, bunlardan 92.801’i erkek, 118.573’ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Yaşlı nüfusun 77.057’si 75 yaş üstü kişilerdir ve bunların 31.458’i erkek, 45.599’u ise kadınlardan oluşmaktadır. Konya’nın nüfus yoğunluğu 57’dir (TÜİK, 2020). Görüldüğü üzere Konya’da yaşlı nüfus sayısı (oranı) öngörülenden de hızlı bir artış sergilemiştir. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerine yönelik sosyal politikaların bütüncül bir şekilde ele alınarak yaşlının ve yaşanılan yerin ihtiyaçlarına göre oluşturulması gerekmektedir.

Bu araştırmada Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde kendi evinde veya bir yakınının yanında yaşamını sürdüren 65 yaş üstü nüfusun; temel ihtiyaçlarının, beklentilerinin, sorunlarının belirlenmesi, sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevre rollerinin analiz edilmesi, yaşlı nüfusa sunulan hizmetlerin gözden geçirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması, çok yönlü ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi, yaşam

memnuniyetlerinin belirlenmesi, yaşlı refahını artıran yeni sosyal hizmet ve politika önerileri geliştirilmesi ve literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırma Soruları

Bu araştırmanın ana sorusu şudur: “Yörede yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunlar sosyal ve demografik değişkenlere bağlı olarak hangi oranda değişmektedir ve bu sorunların çözümünde sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolü nedir?”

Bu araştırmanın amacı kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Yaşlıların bakım, sağlık, fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel sorun yaşama durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre nedir?
2. Yaşlıların sosyal-kültürel çevre ile etkileşim durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre nasıldır?
3. Yaşlıların politik-kurumsal çevre ile etkileşim durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre nasıldır?
4. Yaşlıların yaşam memnuniyetleri sosyal ve demografik değişkenlere göre ne düzeydedir?
5. Yaşlıların sosyal-kültürel çevreden beklenti durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre nedir?
6. Yaşlıların politik/kurumsal çevreden beklenti durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre nedir?
7. Yaşlıların bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaç durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre nedir?

Tezin araştırdığı sorulara bağlı olarak test edilen hipotezler ise şunlardır:

H1: Yaşlıların sorun yaşama durumları, sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşlıların sorun yaşama durumları cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Hb: Yaşlıların sorun yaşama durumları medeni duruma göre farklılaşmaktadır.

Hc: Yaşlıların sorun yaşama durumları gelir durumuna göre farklılaşmaktadır.

Hd: Yaşlıların sorun yaşama durumları yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

H2: Yaşlıların sosyal-kültürel çevre ile etkileşim durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşlıların, çocuk ve kardeşlerle etkileşim durumları cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Hb: Yaşlıların, çocuk ve kardeşlerle etkileşim durumları medeni duruma göre farklılaşmaktadır.

Hc: Yaşlıların, çocuk ve kardeşlerle etkileşim durumları gelir durumuna göre farklılaşmaktadır.

Hd: Yaşlıların, çocuk ve kardeşlerle etkileşim durumları yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

He: Yaşlıların, akraba, arkadaş ve komşu çevreleriyle etkileşim durumları yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

Hf: Yaşlıların, çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu çevreleriyle görüşme sıklığı medeni duruma göre farklılaşmaktadır.

Hg: Yaşlıların, çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu çevreleriyle görüşme sıklığı yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

H3: Yaşlıların politik-kurumsal çevre ile etkileşim durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşlıların politik-kurumsal çevre ile etkileşim durumları yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

H4: Yaşam memnuniyeti, sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşam memnuniyeti, cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Hb: Yaşam memnuniyeti, gelir durumuna göre farklılaşmaktadır.

H5: Yaşlıların sosyal-kültürel çevreden beklenti durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşlıların sosyal-kültürel çevreden beklenti durumları yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

H6: Yaşlıların politik-kurumsal çevreden beklenti durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşlıların politik-kurumsal çevreden beklenti durumları yaşanan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

H7: Yaşlıların bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaç durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Ha: Yaşlıların bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaç durumları yaşanan ilçeye göre farklılaşmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de nüfus hızla yaşlanmakta ve hızla yaşlı toplumlar sınıfında ilerlemektedir. Ayrıca toplumsal yapıda da hızlı bir değişim söz konusudur. Hızla yaşlanan ve değişen nüfus yapısının çok değişkenli sorunları da beraberinde getireceği gerçeği göz ardı edilemez. Bu bağlamda ele aldığımızda çalışmamızdan çıkarılacak olan tespitler önem arz etmektedir.

Literatürde yaşlılığa ilişkin daha çok tıp, bakım, huzurevi ve psikoloji üzerine yoğunlaşan çalışmalar göze çarpmaktadır. Bu yönüyle çalışmamız bu alanda önemli bir yer bulacaktır. Bu çerçevede yerel düzeyde öncelikle yaşlıyı odağına alan ve yaşlının ihtiyaçlarını, beklentilerini, sorunlarının çözümünde sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolünü, yaşlının bu çevrelerle etkileşimini ve yaşam memnuniyetlerini toplumsal değişme temelli bir yaklaşımla irdeleyen çalışmamız ve araştırmalarda çok yönlü, bütüncül ve esnek bir bakış açısı sunma fırsatı veren bir yaklaşım olan karma araştırma yöntemiyle birlikte ele alan ilk çalışma olması bakımından önemlidir.

Diğer yandan On Birinci Kalkınma Planı’nda da “yaşlanan nüfusa yönelik hizmet ve politikalar veriye dayalı olarak geliştirilecektir” şeklinde ifade edildiği görülmektedir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019: 168). Dolayısıyla nüfusun hızla yaşlandığı ülkemizde yaşlılara yönelik yapılan ve yapılacak olan tüm çalışmaların insan onuruna yakışır, yaşlı refahının ve hatta toplumsal refahın artırılmasındaki rolü de göz ardı edilemez. Ayrıca bu yönüyle de araştırmamızın ilgili literatüre önemli bir katkı sağlayacağını düşünmek mümkündür.

Dünyadaki teknolojik, tıp, ekonomik, eğitim, sağlık, sosyal, kültürel, politik, yönetim, nüfus, aktif işgücü, siyasi gelişmeler ve değişimler yakın gelecekte yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarını farklı boyutlarıyla da ele alınmasını gerektirmektedir. Günümüzde modern insanın modern sorunları vardır ve olmaya devam etmektedir. Bu sorunların çözümünde de modern dünyanın ilgili aktörleri yerini alacaktır. Öyle ki, günümüzde bu sorunlara göre çözümlerin üretilebilmesi için bu tür konuların literatürde hak ettiği yeri bulması gerekmektedir. Türkiye de bu değişimler ve gelişmelerden nasibini almaktadır. Bu bağlamda yaşlılara ilişkin çağın ihtiyaçlarına uygun çalışmaların çeşitlendirilmesi, artırılması ve geleceğe yönelik sağlık, bakım, emeklilik, sosyal hizmet gibi yaşlılık politika, plan ve uygulamalarının geliştirilmesinde, her bir bilimsel çalışma kilit önem taşımaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri, sorunların çözümünde sosyal ve politik çevrenin rolü, sosyal ve politik çevreyle ilişkileri ve yaşam memnuniyetleri temel alınarak öneriler sunulmuştur. Söz konusu verilerden gelen tespitler ve önerilerin ilgili kurum ve kuruluşlarca dikkate alınacağı ve politika uygulamalarına yansıtılacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları şunlardır:

Her yörede yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri, sorunların çözümünde sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolü, bu çevrelerle ilişkileri ve yaşam memnuniyetleri, yapılacak olan her yeni akademik çalışma ile tespiti muhtaçtır. Yaşlılara yönelik yapılan her bir çalışmanın bulgularının ilgili kurum ve kuruluşların veriye dayalı politika uygulama pratikleriyle hayat bulacağı ve geliştirileceği öngörülmektedir.

Araştırmaya katılan 65 yaş ve üstü yaşlılar ile ilgili kurum ve kuruluşların birim yöneticilerinin anket ve mülakat sorularını samimi olarak cevaplandıkları varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma sonuçları sadece Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan ve kamusal açık alanlarda kolay bir şekilde veri toplanmasına imkan sunan, olasılığa dayalı olmayan örneklem tekniklerinden “convenience sampling method” yararlanarak, araştırmaya gönüllü katılım sağlayan 65 yaş ve üzeri, akıl ve ruh sağlığı yerinde, yüz yüze görüşmeye elverişli olan ve sorulara cevap verebilme kabiliyeti olan yaşlılarla ve araştırmanın nitel kısmına katılım sağlayan ilgili birim yöneticileriyle sınırlıdır.

Diğer yandan araştırma veri toplama süreci içinde pandemi nedeniyle çeşitli kısıtlamaların ve kuralların sürdüğü bir dönemde yürütüldüğü için verilerin toplanmasında yaşanan ciddi zorluklar ve öngörülemeyen gecikmeler de araştırmanın sınırlılığı olarak görülmüştür. Bu kapsamda görüşülen kişilere kamusal açık alanlarda ulaşılmıştır. Sonuçlar örnekleme hatası taşır. Araştırmada yer alan konuları kapsar. Farklı yerlerde tekrarlandığı takdirde farklı sonuçlar verebilecek olması da yine bu araştırmanın diğer sınırlılıklarındandır.

1.7. Yaşlılıkla İlgili Literatür Özeti

Yaşlılık konusunda dünyadaki yaşanan tüm gelişmeler literatüre yön vermiştir. Buna bağlı olarak uluslararası ve ulusal çalışmalar yoğunlaşmış ve disiplinler arası bir boyut kazanmıştır. Böylece ülke ve kurumların raporları, üniversitelerin öğrenci tezleri, bilim insanlarının bilimsel dergi ve toplantılarda sunmuş oldukları bilimsel çalışmalar çeşitlenerek artmıştır.

Yaşlanma ve yaşlılık konuları tıp, psikoloji, sosyoloji, antropoloji vb. birçok bilim tarafından incelenmiştir. Bu bilimlerin her biri yaşlılığın farklı bir boyutunu irdelemişler ve akademik çalışmalara yer vermişlerdir. Bilimi de etkileyen postmodernist durumun bir sonucu olarak günümüzde gerontoloji yaşlılığı disiplinler arası bir çalışmanın konusu haline getirmiştir (Bektaş, 2017: 10). Zira yaşlı olmanın dayanılmaz ağırlığı moderniteden postmoderniteye geçişle birlikte iyice artmıştır (A.g.e.: 17).

Türkiye'nin demografik yapısında görülen değişimler ve nüfusun görece yaşlanması, 2000'li yılların başından itibaren yaşlılıkla ilgili çalışmaların yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır (Yaman ve Acar, 2015: 172). Bu bağlamda Türkiye'de 2000'li yıllardan günümüze değin yapılan yaşlılık çalışmalarının hangi konularda yoğunlaştığına kısaca

değınmekte yarar vardır. Literatür incelendiğinde; doğrudan yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve sorunlarının çözümünde sosyal ve kurumsal çevrenin rolünü inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır.

Yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve sorunlarının çözümünde sosyal ve kurumsal çevrenin rolünü, çevreyle olan etkileşimini, yaşam memnuniyetlerine yönelik bir bütün olarak ele alan çalışmalara rastlanmadığından literatür özetinde yaşlılıkla ilgili olan çalışmalara yer verilmeye çalışılmıştır. Bunlar şöyle özetlenebilmektedir:

Yaşlıların günlük yaşam aktivitelerinin, sağlık, sosyo-ekonomik durumlarının ve demografik yapılarının incelendiği araştırmada, okuma yazma bilmeyen yaşlıların oranlarının yüksek olduğu ve bu durumun kadınlarda daha fazla olduğu saptanmıştır. Yaşlıların sosyal aktivitelerinin yetersiz olduğu, ev kazalarının da oldukça yüksek oranlarda olduğu, ağız ve diş sağlığı sorunları, sağlık güvencelerinin olmaması ve sigara kullanımı gibi durumların yaygın olduğu belirlenmiştir (Tufan vd., 2000).

Ev ortamı ve huzurevinde yaşayan yaşlıları fiziksel, sosyal, psikolojik, bağımlılık, ekonomik, boş zaman, günlük yaşam aktiviteleri yönlerinden inceleyen çalışmada, yaşlıların pek çok sorunla karşılaştıkları ancak huzurevinde yaşayan yaşlıların ev ortamında yaşayanlara oranla özellikle de psikolojik yönden çok fazla sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Yaşlılarda halk sağlığı ve koruyucu rehabilitasyonun önemine vurgu yapılmıştır (Kerem vd., 2001).

Huzurevinde yaşayan yaşlılar sosyo-demografik yönden incelenmiş, yaşlıların huzur evinde yaşamaktan mutlu olduklarını ancak, yaşam alanlarının ev ortamındaki sıcaklığı yansıtmadığını bu nedenle yaşlıların ev ortamına özlem duyduğu belirtilmiştir (Uncu vd., 2002).

Yaşlılık döneminde yaşlıların ölüm duygusunun farklı demografik özellikler, eğitim, sosyo-ekonomik ve dini inanç düzeyleri bağlamındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda tüm bu özelliklerin arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çalışma Türkiye’de yaşlılık dönemiyle ilgili ölüm konusunda yapılan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır (Koç, 2003).

Huzurevinde yaşayan yaşlıların dindarlık, hayattan zevk alma ve mutluluklarına yönelik yapılan incelemede, mutluluk ve hayattan zevk alma konusunun yaşlıların genel sağlık, psikolojik, yalnızlık durumlarıyla bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Dindarlık, hayattan zevk alma ve mutluluğa ilişkin yapılan analizlerde istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca yaşlıların büyük bir çoğunluğu kendilerini mutlu olarak tanımlamış ancak seçme imkanları olsa kendi ev ortamlarında yaşamayı daha çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Akgül, 2004).

Değişen toplumsal konum bağlamında yaşlıların karşılaştıkları fiziksel, ruhsal sağlık problemlerinin, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarının incelendiği çalışmaya göre yaşlıların çoğunda kronik hastalıklar olduğu ve bu hastalıkların daha çok kadınlarda olduğu görülmüştür. Yaşlıların bazılarının yakınları tarafından istismara uğradıkları ve yaşlıların en fazla fiziksel faaliyetlerde görülen kayıplardan etkilendikleri görülmüştür (Aslan, 2004).

Yaşlılarda ev kazaları prevelansı ve etkileyen faktörler konusunda yapılan çalışmada, kadınlarda çocukları ile birlikte yaşayanlarda ve yürüme problemi olanlarda ev kazaları prevelansı daha yüksek çıkmıştır (Tortumluoğlu, Akyıl ve Özer, 2005).

Yaşlı bireylerin yaşam kalitesi incelenmiş, yaşlıların yorgun ve bitkin hissetmeleri bireylerin yaşam kalitelerini olumsuz etkilemiştir. Ancak duygusal bağlamda günlük faaliyetlerinde herhangi bir sorun yaşamamaları yaşam kalitelerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Çalıştır vd., 2006).

Yaşlılık ve emeklilik ilişkisini sosyolojik olarak ele alan çalışmada, yaşlı yoksulluğunun giderilmesinde en önemli desteğin yaşlılık sigortası olduğu ifade edilmiştir. Ancak emeklilik aylığının emeklilik döneminde yaşamı idame ettirilmesinde oldukça yetersizdir. Bunun yanı sıra Türkiye’de emeklilik sisteminin ve sosyal hizmet uygulamalarının yaşlının yaşamdan izole olmadan yaşam sürdürebilmesi ve yaşama dâhil edilebilmesi noktasında henüz buna uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu sorunların giderilebilmesi için de sistemin yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmiştir (Demirbilek, 2007).

Türkiye’de yaşlılık üzerine yapılan çalışmalar ve politika uygulamalarında oldukça belirleyici olan, “Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı’dır. Planda yaşlıların mevcut durumları belirlenmiş ve yapılan bu analizler sonucunda yaşlanmayla ilgili eylemler tespit edilerek oluşturulmuştur. Yaşlılar ve kalkınma, yaşlılıkta sağlık ve sosyal refahın yükseltilmesi, yaşlılıkta imkanlar sunan destekleyici ortamların oluşturulması konusunda mevcut durum analizi yapılmış ve bu doğrultuda yapılması gereken eylemler belirlenmiştir. Yaşlıların toplumun kalkınma sürecindeki önemi belirtilmiş ve bu sürece aktif katılımlarının sağlanmasının önemi üzerinde

durulmuştur. Kuşaklararası dayanışma ve yoksulluğun giderilmesi, iş ve hızla yaşlanan iş gücü, kırsal alanda kalkınma, göç, kentleşme, bilgiye erişim vb. sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik analizler yapılmıştır (DPT, 2007).

Yaşlı istismar ve ihmali konusunda yapılan derleme çalışmasında ise yaşlı istismar ve ihmalinin risk grupları arasında özellikle mental bozukluğu olan, temel gereksinimini karşılayamayan ve bağımlı olan, depresyonda, hasta ve hassas olan yaşlıların ihmal ve istismar risk gruplarından olduğu belirtilmiştir (Akdemir, Görgülü ve Çınar, 2008).

Huzurevinde ve aileleriyle birlikte yaşayan yaşlıların yaşam memnuniyetine ilişkin yapılan çalışmada bireyin yaşlandıkça aktivitelerinde bir azalma olduğu ve buna bağlı olarak yaşam memnuniyeti düzeylerinin de azaldığı anlaşılmıştır. Ayrıca toplumsal değişme ve yaşlanma ile bağlantılı olarak yaşlı bireyin aile içi statülerinde gerilemeler olmuştur. Yaşlı bireylerin ailelerinden daha çok arkadaş ve komşularıyla vakitlerini geçirdikleri ve huzurevinde kalma konusunda ise yaşlıların daha mesafeli oldukları görülmüştür (Kurt, 2008).

Evde yaşayan yaşlılarda yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin incelendiği bu araştırmaya göre, depresif durumların varlığı, fonksiyonel bağımsızlık ve yapabilirlik düzeylerinin düşük olması ve kronik hastalıkların varlığı yaşlıların yaşam kalitesini etkilemektedir (Altuğ vd., 2009).

Yaşlılık döneminde bireylerde pek çok kayıplar yaşandığı ve bu kayıplarla baş edemediği için yaşlıların intihar eğiliminin arttığı görülmüştür. Özellikle de fiziksel kayıplar yaşayan yaşlıların depresyondan korunabilmeleri için bireyin yaşam bağlantılarının sürdürülmesinin intiharların önlenmesinde oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır (Duru ve Özdemir, 2009).

Modernleşme sürecinin yaşlılığa etkileri ölçülmüştür. Modernleşmenin sebep olduğu değişimler farklı yaşam modellerinden gelen yaşlıların yaşlılık algısı, rolleri, yaşama bakışları, yaşam tercihleri, gelecek beklentileri ve sorunları üzerinde durulmuş ve karşılaştırılmıştır. Yaşlıların sağlık imkanları, sağlıklı olması, kendini güvende hissetmesi, ekonomik imkanları, sosyal imkanları, eğitim düzeyleri, kültürel düşünceleri, yaşanılan yere göre değişim gösterdiği saptanmıştır (Yapıcıoğlu, 2009).

65 yaş üstü bireylerin cinsiyet, gelir gibi bazı değişkenler açısından depresyon düzeylerinin ölçüldüğü çalışmada, yaşlı hastaların depresyon durumları kronik hastalığın olması, bireyin kendini yaşlı hissetmesi depresyon ölçeği puanı arasındaki

ilişki incelendiğinde istatistikî olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür (Bingöl vd., 2010).

Türkiye’de Doğurganlık, Üreme Sağlığı ve Yaşlılık çalışmasında da Türkiye’de yaşlıların yaşam kalitesi ve aile yapısının yaşlıların yaşam kalitesine etkisi araştırılmıştır. Yaşlıların sosyo-demografik yapıları, yaşam kaliteleri, sağlık güvenceleri ve günlük ihtiyaç duydukları işlerini yapabilme durumları tespit edilmiş ve politika öncelikleri belirlenmiştir. Bunlar; Türkiye’de yaşlılara yönelik evde bakım ya da kurumsal bakım hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik politikalara öncelik verilmesi, yaşlıların yaşam kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi için tedbirler alınması ve yaşlının genel özelliklerinin dikkate alınması, ülkede yaşanan demografik dönüşümün üzerinde durulması ve çocuk sayısı üzerinden ortaya konulan nüfus politikalarının revize edilmesi ve ülkede geniş kapsamlı bir yaşlılık araştırmasına ihtiyaç olduğu şeklinde özetlenmiştir (HÜNNE, 2010). Zira yaşlanma konusunun Türkiye’nin yakın gelecekte en önemli sorunlarından biri olacağı belirtilmiş ve konuya ilişkin geniş bir veri tabanının politika önceliklerinde, tedbirlerin alınmasında oldukça belirleyici olacağı vurgulanmıştır. Ayrıca bu araştırma sonraki araştırmalara önemli ölçüde ışık tutmuştur.

Türk sosyal güvenlik hukukunun yaşlılar için gelir güvencesi bağlamında modern toplumlarda olduğu gibi, 65 yaş aylığı alan yaşlıların gelirlerinin insan onuruna yakışır bir biçimde yeterli gelir hakkına kavuşturulması için yeniden düzenlenmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Türkiye’nin istihdam politikalarının düşük olması, kayıt dışı istihdam, emeklilik planlamalarının getirdiği finansman açığı ve 65 yaş üstü bireyleri için ayrılacak kaynakları kısıtladığı belirtilmektedir. Toplumsal bağlamda yaşlı yoksulluğunun önlenmesi için, en değerli varlıklarımızdan biri olan yaşlılarımıza sadece söylemde değil, somut politikalarda ve atılacak adımlarda da bu tutum ve davranışların hayata geçirilmesinin gerektiği vurgulanmaktadır (Polat, 2010).

Yatağa bağımlı hastaların evde yaşadıkları sağlık sorunlarına yönelik evde bakım hizmet gereksinimlerinin incelendiği çalışmada, yatağa bağımlı yaşlıların büyük bir kısmının hijyenik bakımda yetersizlik görüldüğü, yaşadığı hastalığa, kullanılan ilaçlara ve beslenmeye ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve psiko-sosyal sorun yaşadıkları belirlenmiştir (Akdemir vd., 2011).

Türkiye’de yaşlılık döneminde beklentilere ilişkin yapılan araştırmaya göre, temel ihtiyaçların karşılanabilmesi, maddi yardımlar, sosyal etkinliklere kolay erişim, profesyonel bakım desteğine erişim, huzurevlerinin yeniden düzenlenmesi, yaşlı dostu uygulamaların hayata geçirilmesi, toplum odaklı yaklaşımların geliştirilmesi, yaşlı hizmetlerinde sorumluluğun dağıtılması, aktif yaşlanmaya bireylerin eğitim ve desteklerle hazırlanması gibi konular öne çıkmıştır (Aközer, Nurhat ve Say, 2011).

Huzurevinde yaşayan yaşlıların benlik algılarının yordanmasında sosyo-demografik özellikler ve algılanan sosyal desteğin rolü kapsamında yaşlı bireyler üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın analizlerine göre araştırma konusuna ilişkin huzurevinde yaşayan yaşlılarda benlik algısının yordanmasına anlamlı düzeyde katkı sağladığı görülmüştür (Gökler Danışman ve Aydın, 2011).

Bir sağlık ocağı bölgesinde yaşlıların kullandığı sağlık kurumları ve etkileyen etmenlerin incelendiği çalışmada, yaşlıların yarıya yakını sağlık durumlarının iyi olmadığı görülmüştür. Yaşlıların sağlık kurumu tercihlerinde ise yakınında bulunması ve kolay erişilmesi nedeniyle ağırlıklı olarak sağlık ocaklarının tercih edildiği saptanmıştır (Kulaç, Şemin ve Bilgin, 2011).

Özel bakım merkezinde yaşayan yaşlı bireylerin ev kazalarına yönelik riskli davranışlarının belirlenmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Buna göre yaşlıların tek başlarına dolapları açıp kapatmaları, akşam lambaların açılmadan oda içerisinde tek başlarına yürümeleri, yataktan ani kalkmaları bu risklere maruz bırakan davranışların başında geldiği belirlenmiştir (Ortabağ, Özdemir ve Kılıç, 2011).

Bir grup yaşlının ilaç kullanımı ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları incelendiğinde, yaşlıların büyük çoğunluğunun düzenli ilaç kullanmadığı, düzenli ilaç kullanmayan hastaların yarıdan fazlasının ilaçlar konusunda hiçbir bilgi almadığı görülmüştür. Bu yaşlıların yarıdan fazlası ise kalp hastasıdır. Antihipertansif ilaç kullanan yaşlıların büyük çoğunluğunun ise ilaç kullanım amaçları konusunda bilinçli oldukları görülmüştür. Eğitim seviyesi ile düzenli ve bilinçli ilaç kullanımı arasında istatistikî anlamlılık bulunmuştur (Canan-Demirbağ ve Timur, 2012).

Yaşlılığa ilişkin yalnızlık, rol, statü ve gelir kaybı, barınma ve mekânsal sorunlar, kuşaklar arası çatışma, ulaşım, barınma, psikolojik ve biyolojik değişikliklerin yaşlıların yaşamını zorladığı, dolayısıyla sosyo-kültürel beklentilerin arttığı belirtilmiştir. Cami temelli sosyal hizmetleri ulaştıran din görevlilerinden cemaatin

beklentilerinin gerçekçi düzeye çekilmesi için çalışmaların yapılması, fiziki düzenlemelerin yapılması ve cemaatin belli bir düzeyde kişisel alan oluşturmaya belli seviyede müsaade edilmesi vurgulanmıştır (Güngör, 2012).

Huzurevinde kalan yaşlılarda huzurevine girmeden önceki süreçte aile içi herhangi bir istismar olayının yaşanıp yaşanmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan araştırmaya göre, yaşlıların huzurevine gelmeden önceki yaşamlarında istismara maruz kaldıkları saptanmıştır. Yaşlılarda görülen en fazla istismar vakalarının sırasıyla psikolojik, ekonomik ve fiziksel istismar olduğu belirtilmiştir (Artan, 2013).

Yaşlılıkta yaşam kalitesini etkileyen göstergelerinden birisinin de yaşlılık ve konut ilişkisi olduğu görülmüştür. Yaşlılıkta yaşam koşullarının iyileştirilmesinde yaşlıya uygun ve beklentilerini karşılayabilecek konut ihtiyacının giderilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda yaşlıların konut ihtiyacının giderilmesi yaşlıların toplum yaşamına katılımlarında, bağımsız yaşama kabiliyetlerinin gelişmesinde, fiziksel, psiko-sosyal ihtiyaçlarının doyuma ulaşmasında, sosyal katılımın sağlanmasında, ev kazalarının azaltılmasında ve yaşam kalitelerinin artırılmasında önemli katkısı olduğu vurgulanmıştır (Boylu, 2013).

Yaşlılarda fiziksel aktivite ile uyku kalitesi arasındaki ilişkide anlamlı bir farkın olmadığını görülmüştür. Gün içinde uykulu olma durumlarında ise gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür (Çalık ve Algun, 2013).

Yaşlı nüfusta karşılaşılan sorunlar ve günlük yaşam aktivitelerinin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmada ise, yaşlılarda sağlık, ekonomik vb. konularda sorun görülmediği, ancak yaşlıların psikolojik ve manevi yönden sorun yaşadıkları saptanmıştır. Yaşlılarda görülen yalnızlık hissinin bu sorunların temel nedenlerinden olduğu vurgulanmıştır. Sorunun çözümü konusunda eğitim kurumlarının gençlere yaşlılara daha duyarlı olmaları için eğitim ve seminer gibi çalışmalara ağırlık vermeleri konusuna dikkat çekilmiştir (Akkaya, 2014).

Yaşlılık ve toplumsal değişim konusunda yapılan araştırmada yaşlı bakım ve hizmetlerinin çeşitlendirilerek geliştirilmesi, sorunların bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, yaşlıların insan onuruna yakışır yaşam sürdürülebilmesi için yalnızca devletin değil, tüm toplumsal kurum ve kuruluşların sorumluluk almasının önemli olduğunun altı çizilmiştir. Bütün bunların gerçekleşebilmesi için yaşlılık dönemi sorunlarını bizatihi yaşlı bireylerin kendilerinden elde edilen verilere dayalı olarak

derinlikli ve detaylı araştırmaların artırılmasıyla mümkün olabileceği önemle vurgulanmıştır (Bulduk, 2014).

Sosyal hizmetin ilk çıkış noktasında dini kurumların ve hayır kurumlarının yoksullara yardımları bağlamında ele alınırken dünyada yaşanan pek çok gelişmeler ve değişmelerle sosyal hizmetlerin daha farklı ihtiyaçları karşılaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Günümüz dünyasında ise, kurumsal hizmetlere gereksinimi olan yaşlının bir hak çerçevesinde hizmet alabilmesinin sosyal devlet olmanın bir gereği olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda günümüzde yaşlılık konusunun bireysel olmaktan ziyade toplumsal olarak ele alınması gerektiği bu araştırmada özellikle vurgulanmaktadır (ağlar, 2014).

Türkiye’de yaşlı kadın olmak konusunda Eskişehir’de yapılan çalışmaya göre Eskişehir’de kadınların yaşam süresi erkeklere oranla daha fazla uzamıştır. Ayrıca araştırma bulgularına göre Eskişehir’de yaşlı ve gençlerin karşılıklı uyum içinde ve mutlu bir şekilde yaşamlarını sürdürdüğü görülmüştür (Kurt, 2014).

Huzurevinde kalan yaşlıların yaşam doyumunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmada sosyal ve demografik değişkenlere göre değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre yaşlıların yaş, cinsiyet, medeni durum, ocuk sayısı, eğitim, sosyal güvence, kuruma gelmeden önce kiminle yaşadığı, sosyal etkinliklere katılma durumu ve yaşam doyumunu arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. Ancak aylık gelir durumu ve yaşam doyum leği puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür (ner, 2014).

Yaşlı ve ocuk etkileşimine ilişkin yaşlı bireylerin görüşlerinin alındığı araştırmaya göre olumlu ve olumsuz yöndeki etkileşimlerinin yaşlıların cinsiyet, eğitim ve medeni durumlarına göre farklılaştığı görülmüştür. Torunlarını şımartmayı sevdiğini belirten yaşlıların cinsiyet, torunlarına hediye almayı sevdiğini söyleyen yaşlıların eğitim, yaşlının beni cahil biri olarak görüyorlar düşüncesinin eğitim durumundan etkilendiği belirtilmiştir. Kuşak atışması yaşayan, torunlarını severek ya da istemeyerek bakan yaşlıların medeni durumu bakımından etkilendiği ve evli yaşlıların dul olanlara göre daha olumlu görüşe sahip olduğu saptanmıştır (Arpacı ve şahin, 2015).

TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi çalışmasında, kırsal bölgelerde yaşlı nüfusun mevcut durum analizi yapılmıştır. Araştırmada genel olarak iller arasında yaşam kalitesinde bazı farklılıklar belirlenmiştir. Köylerde sağlık kuruluşu olmasına rağmen

tam zamanlı hizmet veren doktor olmadığı görülmüştür. Cinsiyete göre yaşam memnuniyetinde bir farklılık görülmediği ancak yaşın ve yaşam faktörünün memnuniyetlerinde oldukça belirleyici olduğu tespit edilmiştir (KUZKA, 2015).

Yaşlılık ve cinsellik konusunda yapılan bu derleme çalışmada, yaşlılıkta cinsel arzuların bireyden bireye bir farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Diğer yandan bu araştırmada üzerinde durulan yaşlılık döneminde cinselliğin fizyolojik, psikolojik, sosyolojik nedenlerle baskılandığı ve bu baskılar sonucu yaşlıların yaşam kalitesinin azaldığı konusuna dikkat çekilmektedir (Şen vd., 2015).

Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çalışmada Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Plan ve Uygulama Programı (2015-2020) kapsamında bireyin fiziksel, zihinsel, ekonomik ve sosyal koşulları nedeniyle özel ihtiyaç duyan bireylerin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Planda hedef ve stratejiler on başlık altında toplanmıştır. 1) Yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi ve sağlıklı yaşlanma. 2) Yaşlıların fiziksel aktivite, egzersiz, rehabilitasyon vb. hizmetlerinin iyileştirilmesi. 3) Yaşlılara evde sağlık ve bakım hizmetlerinin geliştirilmesi. 4) Yaşlı sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerine erişimin tam olarak sağlanması. 5) Yaşlılıkta nöropsikiyatrik hastalıklar, demans, geriatrik, psikiyatr, yeti yitimi, yaşlı istismarı ve yaşlıya yönelik şiddet konularında çalışmaların artırılması. 6) Geriatri de akut bakım ve acillerin organizasyonunun sağlanması. 7) Yaşlılıkta tanı, tedavi ve izleme hizmetlerinin etkili bir şekilde işleminin sağlanması. 8) Sağlık elemanlarının, sağlık hizmeti veren bireylerin eğitilmesi. 9) Yaşlıların yeterli besine ulaşmalarının sağlanması. 10) Geriatri de uzun vadeli bakımın ve bakım hizmetlerine erişimin tam olarak sağlanması şeklinde bu başlıklar altında sıralanmıştır (TSYEPUP, 2015).

Huzurevinde kalan yaşlılarda huzurevine girmeden öncesi ve sonrası dönemlerde ekonomik istismara maruz kalıp kalmadıklarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, yaşlıların huzurevine gelmeden önceki süreçte ekonomik istismara maruz kaldıkları ortaya konulmuştur. Ancak huzurevine geldikten sonraki süreçte de aynı oranda olmasa da ekonomik istismarın sürdüğü belirlenmiştir (Artan, 2016).

Yaşlıların yaşlanmayla birlikte bazı kayıplarının telafi edilmesinde, yaşlılara önemli destek sunan geronteknolojik ürünlerin, yaşlıların kabulleri ve tutumlarında bölge, yerleşim yeri, yaş, cinsiyet, eğitim, sağlık ve ekonomik değişkenlerin etkili olduğu görülmüştür (Kalınkara, Başbüyük ve Ay, 2016).

Yaşlıların sosyal destek sistemleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasındaki ilişki incelenmiş, yaşlanmayla birlikte yaşlıda fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimin yaşlı bireyin sosyal çevresiyle olan ilişkilerini ve sağlıklı yaşlanmasını etkilediği saptanmıştır. Sosyal destek sistemleri ile sağlıklı yaşlanmaları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ve sağlıklı yaşlanmada ekonomik durumun etkili olduğu görülmüştür. Bütün bunların yanı sıra yaşlının yaş, ekonomik, eğitim ve kronik hastalık durumu ile “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranış Ölçeği” arasındaki ilişki incelenmiş ve bu ilişkinin anlamlı olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Kaçan-Softa, Bayraktar ve Uğuz, 2016).

Kırsal alanlarda yaşlıların karşılaştığı sorunların belirlenmesi konusunda yapılan çalışmada, yaşlıların bireysel sağlık sorunları, sağlık hizmetine erişim, ulaşım, ekonomik, coğrafi, altyapı, üstyapı gibi pek çok sorunla karşılaştıkları belirlenmiştir. Yaşlıların günlük yaşamlarında ihtiyaçlarının giderilmesi ve sorunlarının çözülmesinde ekseriyetle çocukları ve yakın akraba gibi çevrelerinden destek aldıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılım sağlayan yaşlıların çoğunun ekonomik olarak zayıf olmasına rağmen kültürel yapılarına bağlı olarak beklentilerinin de oldukça uygulanabilir ve mütevazı olduğu görülmüştür (Küçük, 2016).

Yaşlıların fiziksel aktivite düzeyleri ile bilişsel durumları arasındaki ilişki düzeyleri incelenmiştir. Yaşlılarda fiziksel aktiviteyi etkileyen faktörlerin cinsiyet, yaş, eğitim, sağlık, sigara ve alkol kullanımları, vücut kitle endeksi vb. değişkenlerin fiziksel aktivite düzeylerini etkilediği görülmüştür. Fiziksel aktivite düzeyleri ile bilişsel durumlarında doğrudan ilişki olduğu, fiziksel aktivite düştükçe bilişsel fonksiyonların düşük olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Lök ve Lök, 2016).

Modernleşme sürecinde yaşlılık açısından kurumsallaşma ve maneviyat konusu incelendiğinde yaşlılık kurumsallaşmasında ve davranışların yapısal değişiminde maneviyatın etkin olmakla birlikte, ekonomi kurumunun çok daha belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ekonomik sermayenin yaşlıların yaşam koşullarını ve kalitesini oldukça etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe yaşlı yoksulluğunun azaldığı, eğitim düzeyi yükseldikçe yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetinin yükseldiği, yaşlandıkça olgunlaşmanın yanı sıra davranışların sınırlandırıldığı, maneviyatın sosyo-kültürel aidiyetlere göre farklılık gösterdiği ve çocukluktan gelen alışkanlıkların sürdürüldüğü saptanmıştır (Müftüler, 2016).

Yaşlıların ihtiyaçları, sorunları ve hizmet beklentilerine yönelik yapılan araştırmada Diyarbakır il merkezinde yaşayan yaşlıların en büyük sorunlarının ekonomik temelli olduğu, bununla birlikte zorunlu göç sonrasında yaşlıların pek çok sorunla karşılaştıkları saptanmıştır. Özellikle kentte süren çatışma ortamının ve asayiş olaylarının yaşlıları olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra yörede aile desteğinin oldukça güçlü olmasına karşın, kurumsal hizmetlere ilişkin bilginin yetersiz olduğu ve bu hizmetlere katılımın zayıf olduğu, cinsiyetçi yaklaşımların yaşlı da kadınların sorunlarını artırdığı bulgularına ulaşılmıştır (Altındağ, 2017).

Huzurevinde kalan yaşlıların demografik özelliklerinin, öz bakım becerilerinin, boş zaman aktivitelerinin ve yakınlarıyla iletişim kurma sıklıklarının, yaşam doyumu düzeyiyle ilişkisi incelenen çalışmada ise, yaşlıların iyilik durumları arttıkça ve kronik sağlık sorunları azaldıkça yaşam doyumlarında da bir artış olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre yaşlıların yaşam doyumları orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Öz bakım becerileri, boş zaman aktiviteleri ile yaşam doyumları arasında ise herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Ancak yaşlıların çocuklarıyla olan iletişimlerinin sıklığı yaşlıların yaşam doyumlarını artırdığı bulgularına ulaşılmıştır. Yaşlıların akraba ve arkadaşlarıyla iletişim sıklıkları arasında da anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Birinci vd., 2017).

Kırsal ve kentsel alanlarda yaşlanma ve yaşlılık algısının belirlenmesi ve yaşlılığın günümüzde sosyolojik bir olgu olduğu düşüncesinden yola çıkan bu araştırmada bireylerin yaşlanma, yaşlılık ve yaşlıları değerlendirmelerinin demografik özelliklerine göre farklılık sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yaşlılığın bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve yaşlıların karşılaştıkları sorunların her yönüyle tespit edilmesi gerektiği, yaşlıların gereksinimlerini tanımaya yönelik çalışmaların farklı alanlarda sürdürülmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Tüm bu etmenlerin yanı sıra yaşlılara yönelik politikaların geliştirilmesinin ve bu hizmetlerin sunulmasının önemi vurgulanmıştır (Gönüllü-Taşkesen, 2017).

Yaşlılarda günlük yaşam aktivite düzeylerinin yaşam kalitesi ve yaşam doyumuna olan etkisini belirlemek için yürütülmüş olan çalışmanın sonucunda yaşlıların bağımsızlık düzeyleri arttıkça yaşam doyumu (memnuniyeti) düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Kankaya ve Karadakovan, 2017).

Yaşlılara yönelik sosyal politikalar bağlamında yapılan çalışmada, gerekli sosyal politika tedbirleri alınmadığı takdirde yaşlılık sorunlarının tüm toplum açısından ekonomik, sosyal, kültürel vb. pek çok problemlere neden olacağı üzerinde önemle durulmuştur (Karacan, 2017).

Kentleşme sürecinde yaşlılık ve yerel yönetim uygulamaları bağlamında yapılan araştırmada, kentte yaşlı sosyal pozisyon kaybının yaşlı yalnızlığını ürettiği ve bunun da yaşlıyı psikolojik, sosyal ve yoksulluk bağlamında etkilediği saptanmıştır. Aile ve yakınların sosyal desteğinin azaldığı, yaşlıların sosyal yaşama dâhil edilmeleri konusu, kamusal sosyal donatı alanlarının, konutların yaşlıların ihtiyacına göre düşünülmediği belirtilmiştir. Yaşlı yaşam merkezleri bulunmayan belediyelerin yaşlılara bakışlarının oldukça sıkıntılı olduğu vurgulanmıştır. Yaşlıların sadece rehabilite edilecek bireyler olarak görüldüğü, birer özne olduklarına yönelik bilincin de oldukça zayıf olduğu belirtilmiştir (Kurtkapan, 2017).

Yaşlılığı farklı bir perspektiften ele alan Türkiye’de medyada yaşlılık temsillerine ilişkin yapılan araştırmada filmlerin çoğunda, yaşlı karakterlerin sağlık durumlarının kötüye gittiği ve yaşlıların değişen hareketlerinin yavaşladığı vurgulanmaktadır. Yaşlı karakterlerin tamamı ya emeklidir ya da eşlerinden maaş alan yaşlılardır. Gelir durumları yüksek olan ve eğitim düzeyi ortalamanın üstünde olan yaşlıların ise toplum içinde daha aktif olarak yaşama katıldıkları görülmektedir. Yaşlıların aile bağları konusunda da farklılıklar görülmektedir. Özellikle de aktiflik ve alt kültür kuramlarının öne çıktığı, bunun yanı sıra süreklilik kuramına ve alt kültür kuramlarına da dikkat çekildiği vurgulanmaktadır. Yaşlılık kuramlarının filmlerde yaşlı profillerindeki tutum ve davranışlarını tanımlamada etkili olduğu belirtilmektedir (Kuruoğlu ve Salman, 2017).

Yaşlıların mekanla kurdukları ilişki, aidiyet ve bağlılıklarını belirleyen çalışmada ise yaşlıların bu tercihlerini belirleyen en önemli faktörün insan ilişkilerine dayalı hatıralar, anılar ve insan emeğine ilişkin yaşanmışlıklar olduğu belirtilmiştir. Anıların ve insan emeğine dayalı üretilenlerin ve kurulan güçlü bağların yaşlı birey için mekanı vazgeçilmez kıldığı görülmüştür. Yaşlıların yaşamış olduğu ev, mahalle yaşlının yaşamını zorlasa da çevre, komşu, dostluk, arkadaşlık ve bu ilişkilerin sürdürüldüğü mekanların yaşlıların mekana yönelik tercihlerini belirlemede önemli ölçüde etkili olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca sağlık ve alışveriş donatı alanlarına yakınlık ve

camiiye yakınlık, alışkanlık da yaşlıları yaşamış oldukları mekana bağlayan diğer faktörlerden olduğu görülmüştür (Özkan, 2017).

Yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal sorunların incelenmesinde, toplumsal alanda önemli bir sorun haline gelen yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik sorunları, kırsal ve kentin ihtiyaçlarının farklı olduğu dolayısıyla bu alanlarda yaşayan yaşlıların yoksulluk algılarının da farklı olduğu konusu test edilmiştir. Bu kapsamda araştırmada kentte yaşayan yaşlılar kırsalda yaşayan yaşlılara göre daha yüksek ekonomik gelire sahip olmalarına rağmen kentte yaşayan yaşlıların kendilerini yoksul olarak değerlendirdiği varsayımları test edilmiştir. Kırsal ve kent ayrımı yapmadan ancak merkez mahalleler ile dağ ve ova mahalleleri arasında yapılan kıyaslamada bu yerleşim yerlerinde yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerinin farklılık sergilediği, dolayısıyla yoksulluk algılarının da oldukça farklılık sergilediğinin açık bir şekilde görüldüğü vurgulanmıştır (Türkan ve Sezer, 2017).

Kırsal nüfusun yaşlanması ve yaşlı nüfusun sorunları bağlamında yapılan çalışmaya göre, kırsal alanda sağlık ocağı, doktor, hemşire, ebeğin olmadığı, dolayısıyla kırsal alanlarda yaşlıların sağlığa erişim noktasında sorunlar olduğu görülmüştür. Bir diğer tespit ise ulaşım sorunudur. Yerleşim biriminin merkeze uzak olması, yolların bozuk olması, ulaşımın güçlüğüle sürdürüldüğü görülmüştür. Yaşlıların karşılaştığı diğer sorunlar ise yalnızlık, bakımsızlık, bakıma muhtaçlık, kendileriyle ilgilenebilecek kimselerin olmamasıdır. Yalnız kalan yaşlıların yaşlılığa yüklediği anlam bakımından olumsuz değer taşıdığı, ekonomik durumlarının oldukça düşük olduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda araştırma alanında yapılan incelemede yaşlıların üçte birinin yaşlılık aylığı ile geçimini sağladığı ve bunların büyük çoğunluğunun kadınlar olduğu belirtilmiştir (Akgül, 2018).

Yaşlılarda çevrenin hastalık gelişimi ve kontrolü ile ilişkisi incelendiğinde, çevresel kirliliğin bilişsel fonksiyonları, becerileri zayıflattığı, yeti yitimine neden olduğu, organ ve fonksiyonlarda olumsuz yönde değişiklikler yarattığı, duyuşsal işlevlerde bozulmalara neden olduğu, iklim ve adaptasyon güçlüğüne, hastalıkların ve ilaç kullanımının artmasına neden olduğu saptanmıştır (Ceylan, 2018).

Orta yaş ve yaşlı bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin algıları ve yaşam boyu öğrenme ihtiyaçları değerlendirilmiştir. Yaşlı bireylerin orta yaşlarda çözümleyemediği sorunların yaşlılık döneminde kronik hale geldiği görülmüştür. Eğitim ve refah

seviyeleri yükseldikçe yaşlılık algılarının olumlu yönde olduğu, yaşlılıkla ilgili aile içi, ekonomik, sosyal ilişkiler, yaşlı bakımında yakınların bilinçsiz olması, yalnızlık, teknoloji kullanamama, yakınların ölümü ve okuma yazma konusunda yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Emeklilik hakkının kazanılmasıyla birlikte emekli olmaya oldukça istekli oldukları, ancak emeklilik maaşlarının yaşamlarını idame ettirme noktasında oldukça yetersiz olduğu belirtilmiştir (Dağlı, 2018).

Huzurevinde yaşamının yaşlanma tutumu ve yaşam kalitesine etkisine ilişkin yapılan çalışmada huzurevi ve huzurevi dışında yaşayan yaşlıların yaşlanma ile ilgili tutumları, yaşam kaliteleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Yaşanılan yere göre yaşam kalitesi değerlendirilmiş, genel sağlık algısı ve fiziksel fonksiyon alanları dışında tüm alanlarda huzurevinde yaşayan yaşlıların evde yaşayan yaşlıların yaşam kalitesine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşın artması ile yaşam kalitesinin olumsuz etkilendiği, eğitim düzeyinin, cinsiyetin yaşam kalitesini etkilediği görülmüştür. Eğitim arttıkça yaşam kalitesinin arttığı, erkeklerin yaşam kalitesinin kadınlara göre daha yüksek olduğu, huzurevinde kalmayı isteyen yaşlıların ise düşük gelirli, ileri yaşlı, bekar ya da dullar olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Kurt, 2018).

Yaşlıların ilaç kullanımına ilişkin davranışları sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre yaşlı bireylerin ilaç kullanım davranışları ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi yüksek olan yaşlıların, ilaç kullanımının daha bilinçli olduğu belirtilmiştir (Say-Şahin, Özer ve Zubaroglu-Yanardağ, 2018).

Yaşlılara yönelik uygulanan sosyal politikaların kırsal bölgede yaşayan yaşlılara ulaşma durumunun ortaya konulmasına ilişkin yapılan çalışmada, sosyal politikaların ve uygulamaların yaşanılan bölgeye göre bir farklılık sergilemediği, kentte ve kırsalda yaşayan yaşlılar için aynı şartlar olduğu ve talep edildiğinde yardımların sağlandığı tespit edilmiştir. Fakat belediye sınırları dışında yaşayan yaşlılar belediye yardımlarından faydalanamadıkları, bu nedenle kentte yaşayan yaşlıların kırsalda yaşayanlara nazaran daha fazla imkanlardan faydalandıkları belirtilmiştir. Kırsal bölgelerdeki yaşlıların, kentteki yaşlılara göre ilgili kurum ve kuruluşlara uzak olmaları ve yaşlılara yönelik yardım ve destek hizmetlerinden habersiz olmaları kırsaldaki yaşlıları kentteki yaşlılara göre dezavantajlı yaptığı vurgulanmıştır. Araştırmaya göre yaşlıların ihtiyaçlarının büyük bir kısmının komşuları tarafından sağlandığı görülmüştür (Uyanık ve Yüksel, 2018).

Devlet ve özel huzurevinde kalan yaşlıların yaşam memnuniyetlerinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmaya göre, özel huzurevinde kalan yaşlıların devlet huzurevinde kalan yaşlılara göre yaşam memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaşlıların yaşam memnuniyet düzeylerini yükselten sosyo-ekonomik durumları, aile ve yakın çevre ile kurulan sürekli ve sıcak iletişim düzeyleri, yaşamış oldukları sağlık sorunlarının sayısı ve güçlü manevi duygular gibi faktörlerin etkili olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Üçok, 2018).

Kırsal alanda aktif yaşlanmanın belirleyicisi olarak sosyal hizmetleri değerlendiren çalışmada, kırsal alanlarda yaşlıların sorunlarına, sosyal hizmete olan ihtiyaçlarına, sosyal hizmetlere kolay erişimlerinin sağlanmasına, tüm bu ihtiyaçlarının karşılanmasının bireyin aktif yaşlanmasının belirleyiciliğinde önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bireyin aktif yaşlanmasında ekonomik, sosyal, bireysel, davranışsal belirleyicilerin yanı sıra fiziksel çevrenin ve kötü sağlık koşullarının iyileştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kırsalda yaşlıların sosyal hizmetlere erişim olanaklarının artırılmasına dikkat çekilmiştir. Türkiye’de genellikle kentlerde yapılandırılan sosyal hizmetlerin kırsal alanların da dikkate alınarak planlanması ve sunulmasının hak temelli yaklaşım bağlamında bir zorunluluk olduğu vurgulanmıştır (Yıldırım vd., 2018).

Yaşlılarda sağlık okuryazarlığının başarılı yaşlanma üzerine etkisi incelendiğinde, sağlık okuryazarlığı yetersiz ve sorunlu seviyede olduğu görülmüştür. Yaşlılarda sağlık okuryazarlığında ilk sırayı algılanan sağlık durumu, eğitim ve medeni durumu değişkenler takip etmiştir. Yaşlıların sağlık okuryazarlıkları ile başarılı yaşlanmaları arasında orta düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sağlık okuryazarlığı gelişkin olan yaşlıların, gelişkin olmayan yaşlılara nazaran başarılı yaşlanmada daha iyi oldukları belirtilmiştir (Hazer ve Ateşoğlu, 2019).

Yaşlılığa yönelik algı ve beklentiler sosyo-demografik değişkenler bağlamında incelenen çalışmaya göre, yaşlılık dönemine ilişkin algı ve beklentilerin farklılaşmasında sosyo-demografik unsurların oldukça belirleyici olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Göktaş, 2019).

Yaşlıların yaşam kalitesini etkileyen faktörlere ilişkin yapılan araştırma da yaşlının kadın olması, formal eğitim almamış olması, gelir yetersizliği, tatile gitmemesi, alışverişi başkalarının yapması, yemek konusunda iştahsız olması, işitme sorunları

yaşaması, mutsuz hissetmesi, hareketsiz bir yaşam tarzı olması ve yalnız olması gibi durumların yaşlının yaşam kalitesinin temel belirleyicisi olduğu ve olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Kılınç, 2019).

Huzurevinde ve kendi evinde yaşayan yaşlıların beslenme durumları ve yaşam doyumları incelendiğinde, bu iki grup yaşlıların beslenmelerinde ana öğünler açısından herhangi bir farklılık görülmemiştir. Ancak ara öğünlerin tüketimi karşılaştırıldığında, huzurevinde kalan yaşlılarda ara öğünün daha az olduğu görülmüştür (Pulat-Demir, Bayram ve Yavuzel, 2019).

Yerel yöneticilerin yaşlıya bakış açıları ve yerel yönetimlerdeki yaşlı hizmetlerinin ihtiyaca cevap verebilirliğinin değerlendirildiği araştırmada artan yaşlı nüfus konusunda farkındalığın henüz yeterli düzeyde olmadığı, yerel yönetimlerdeki yaşlı hizmetlerinin de nitelik ve nicelik yönünden henüz yeterli düzeyde olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Bunların yanı sıra ilçe belediyelerinde büyükşehir belediyeleri tarafından hizmet verildiği gerekçesiyle, yaşlılara yönelik pek çok hizmetin verilmediği belirtilmiştir. Bu bağlamda ilçe belediyelerinde yaşlı hizmet birimlerinin, yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına cevap verebilirliğinin tartışmaya açık olduğu vurgulanmıştır. Sorunun temelinde ise yaşlı farkındalığının olmaması ve yaşlı hizmetlerine kaynak aktarımının yeterli düzeyde olmadığı konusuna dikkat çekilmiştir (Sezer-Doğan, 2019).

Yerel yönetimlerin yoksul, yaşlı ve engellilere sunduğu sosyal destek hizmetlerinin İstanbul Büyük Şehir Belediyesi özelinde yapılan bu çalışmaya göre, dezavantajlı bu kesimlere verilen hizmetlerin sayısı, kalitesiyle, standardıyla, personel sayısı, organizasyon ve yönetim sistemiyle oldukça etkin olduğu görülmüştür. Merkezi idarenin yetersiz kaldığı durumlarda da bu hizmetleri zaman zaman tamamladığı belirtilmiştir (Tınar 2019).

Türkiye’de gerontoloji atlası, yaşlı yoksulluğu ve yalnızlığı riskleri üzerine yapılan araştırmaya göre, yalnızlık ve yoksulluğun yaşlılık döneminin en önemli risklerinden biri olduğu belirtilmiştir. Yaşlıların büyük bir çoğunluğu yaşam koşullarının değişmesi gerektiği görüşüne sahip olduğu görülmüştür. Yaşlıların çoğu aile yaşamlarında herhangi bir rol kaybının olmadığını ve eskisi gibi rollerinin devam ettiğini, diğer kısım ise komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin eskisi gibi olmadığını konusuna dikkat çekilmiştir. Araştırmada yaşlı yoksulluğu ve yalnızlığı risklerinin azaltılabilmesi için

emeklilik politikalarında revizyon yapılması ve yaşlılık alanında yapılacak çalışmalara destek verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Tufan vd., 2019).

Yaşlıların ekonomik istismara maruz kalma durumlarının incelendiği araştırmaya göre araştırmaya katılan yaşlıların %63,1'i ekonomik istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre yaşlılara ekonomik istismarda bulunanların yaşlıların en yakınlarından olan oğlu, kızı, eşi ve damadı olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Ünlü, 2019).

Yerinde yaşlanma bağlamında yaşlıların konut, sosyal ve kültürel çevrelerinden beklentilerini sosyo-demografik unsurlar çerçevesinde inceleyen araştırmaya göre, yaşlıların konut büyüklüğüne bakış açılarında bazı farklılaşmalar belirlendiği belirtilmiştir (Keskin, 2020).

Manevi sosyal hizmet uygulamasının yaşlı refahına etkisini kurum bakımı altında olan yaşlılar bağlamında inceleyen araştırmaya göre, manevi sosyal hizmet uygulamasının yaşlıların manevi refahını olumlu yönde etkilediğini destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda fiziksel ve zihinsel iyi olma, üretkenlik, faydalı olma, maneviyat, boş zaman değerlendirme, tabiat ve sanatla temaslarında manevi sosyal hizmet uygulamasının yaşlıda anlamlı ve olumlu yönde değişim sağladığı görülmüştür (Karaköse, 2020).

Literatürde yaşlılığa ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı konular öne çıkmış, bazı konular ise oldukça sınırlı kalmıştır. Yaşlılık konusunda yapılan çalışmaların çoğunun yaşlı sağlığı, yaşlı ve huzurevi, psikolojik ve sosyal sorunlar, mental durumlar, yaşam memnuniyeti, günlük yaşam aktiviteleri, bakım, yaşlı bağımlılığı ve yaşlı yoksulluğu çalışmalarının öne çıktığı görülmüştür. Son yıllarda yaşlılara yönelik yerel yönetim uygulamaları, kırsal alanda yaşlılık, yaşam kalitesi, yaşlı ihmal ve istismarı, aktif yaşlanma çalışmalarının da literatürde azda olsa artmaya başladığı görülmektedir. Ancak literatürde yaşlılıkta emeklilik sigortası, yaşlılara yönelik sosyal politikalar, kent, modernleşme ve toplumsal değişimin etkileri, ölüm korkusu, yalnızlık korkusu, dini inanç, yaşlılıkta kadın olmak, yaşlı ve kuşaklararası etkileşim, 2022 yaşlılık aylığı, yaşlılık ve cinsellik, teknoloji kullanımı, yaşlılık ve konut ihtiyacı, yaşlılık ve çevresel bozulmalar konusunda yapılan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Diğer yandan yaşlılık ve afetler, yaşlılık ve mültecilik, yaşlılık ve terörün etkileri, yaşlılık ve savaşın etkileri, işgücüne katılım oranlarının yaşlıları nasıl etkilediği ve

gelecekte nasıl etkileyebileceği, büyükşehir yasasının yaşlılara verilen hizmetleri nasıl etkilediği vb. konular ise literatürde bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, çalışmaların literatürde yaşlılara yönelik çalışmaların sağlık, bakım, huzurevi gibi konularda yoğunlaştığı, yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının yaşlıların kendi ifadeleri doğrultusunda anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan, yaşlıyı tüm boyutlarıyla ele alan yaşlılıkla ilgili saha çalışmalarının oldukça sınırlı sayıda yer aldığı görülmüştür.

Ayrıca yaşlının içinde bulunduğu toplumsal çevreyi ve sosyal etkileşimi dikkate alan geniş kapsamlı çalışmalar yerine sınırlı sayıda, sınırlı değişkenlerle ve genel bir bakış açısıyla çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Özkul ve Kalaycı, 2015: 278-286). Oysa çevre bireyin üzerindeki tüm etkilerin bütünüdür. İnsan ve mekân sürekli bir etkileşim içerisindedir. Birbirlerini sürekli etkiledikleri gibi bir birbirlerinden de etkilenmektedirler. Bu bağlamda toplumsal değişme perspektifinden bir yaklaşımla, farklı yerleşim birimlerinde yaşlıyı, yaşam biçimini, temel ihtiyacını, beklentisini, sorunlarını, yaşam memnuniyetini, sosyal ortamla etkileşimini, tercihini, yaşlıya sunulan sağlık, bakım, yardım ve sosyal hizmetleri, yaşlının yaşam örüntülerini ve kurumsal hizmetlere erişimi, sosyal ve politik çevrenin rolünün ne olduğuna ilişkin kapsamlı ve karşılaştırmalı olarak yapılan saha çalışmaları henüz bulunmamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞ, YAŞLI, YAŞLANMA VE YAŞLILIKLA İLGİLİ KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramsal Çerçeve

İnsanın yaşlanmaya yönelik ilgisi oldukça eskilere dayanmaktadır. En başından itibaren insan kendini tanımak, anlamak ve anlamlandırmak için pek çok konuda olduğu gibi yaşlılık ya da yaşlanmayla ilgili de bilgi üretmiş dolayısıyla konu insanın ilgi alanına girmiştir. Önceleri yaşlanmayla ilgili ürettiği bilgilerin çoğu sanat ve edebiyat konularıyla sınırlı kalırken, son yüzyılda ise bilimsel bir ilgi alanı haline gelmiş ve derinlemesine bütün yönleriyle inceleme konusuna dönüşmüştür. Konuya bu denli ilginin artmasının nedeni toplumlarda yaşlı nüfusun ve yaşlılık sorunlarının gün geçtikçe artması olarak gösterilebilir (Kalkan, 2008: 1).

Geçmişten günümüze pek çok yaşlılık tanımlamaları vardır. Dolayısıyla yaşlılığa ilişkin tanımlamaları tek bir kalıba sokmak ve sınırlandırmak mümkün görünmemektedir. Yaşlılığa yüklenen mana ve yaşlılığa ilişkin tanımlamaların her birinin bir diğerinden farklı olduğu görülmektedir. Çalışmamızın bu kısmında öncelikle tarih, felsefe, bilim, sanat alanlarında tarihsel süreçte öne çıkmış pek çok ünlü ismin yaşlılığa yüklemiş oldukları mana, yaşlılık tanımlamaları ve yaklaşımlarına kısaca değinmekte yarar vardır.

Örneğin ünlü tarihçi Homeros, yaşlı bireylerin tecrübe ve bilgeliğine vurgu yapmıştır. Gençlerin yaşlıların yetenek ve tecrübelerinden yararlanma konusunda hazır olduklarını belirtmiştir (Kalınkara, 2016: 4). Platon, yaşlılık döneminin önemli ölçüde belirleyicisi olarak gördüğü “bireyin nasıl yaşlanacağına gençlik ve yetişkinlik dönemine bağlı” olduğunu belirtmiş ve yaşlanmanın bireysel yönüne vurgu yaparak tanımlamıştır. Ancak bu tanımlama sosyal boyutun yaşlanma üzerine olan etkisini göz ardı etmektedir (Çağlar, 2017: 22). Aristoteles, “hastalığı zamansız gelen yaşlılık, yaşlılığı ise doğal bir hastalık” olarak tanımlamıştır (Kalkan, 2008: 2). Galen ise yaşlılığın çeşitli yakınmalara neden olmakla birlikte hastalık olmadığını, zira hastalıkların “doğaya karşıt süreçler” olduğunu, oysa yaşlılığın böyle bir özelliğinin olmadığını “doğal bir süreç” olduğunu vurgulamıştır (Kalınkara, 2016: 5). Shakespeare, bireyin yaşam süreçlerinin yedi dönemden oluştuğunu vurgulamıştır.

“Yaşlılığın fiziksel yapının değişmesi ve bedensel özürlerin ortaya çıkmasının yanı sıra davranış ve algılamada değişmeler yarattığı, dolayısıyla da zihinsel fonksiyonlarda zayıflamaların görüldüğü bir dönem olarak değerlendirmiştir” (Kalkan, 2008: 2). “Schopenhaur, gençliğin yaşamın mutlu dönemi, yaşlılığın ise yaşamın mutsuz dönemi olarak bilindiğini, oysa bu tutkuların bireyi mutlu edebildikleri sürece geçerli olduğunu, bir yerden başka bir yere sürükleyen tutkuların mutluluktan çok acı verdiğini, huzurun sakin bir dönem olan yaşlılık dönemine kaldığını” vurgulamıştır. Zira bu dönem bireyin tecrübelerinin daha yüksek olduğunu ve gerçeği görebilme yeteneğinin oldukça gelişkin olduğu ifade edilmektedir (Kalınkara, 2016: 6). Goethe, yaşlılığı “bireyin deneyimlerinin zirveye ulaştığı bir dönem” olarak belirtmiş ve olumsuz bir dönem olarak algılanmasına karşı bir duruş sergilemiştir (Kalkan, 2008: 2). Çiçero ise yaşlılığı “psşik ve toplumsal değişmeler içeren bir dönem” olarak değerlendirmiştir. Tarihte devlet yönetimi, sanat ve bilim alanlarında önemli görevler alan başarılı yaşlıların başarılarına ve performanslarına vurgu yapmıştır (Kalınkara, 2016: 5). Bireylerin yaşlılık döneminde yaşamın dışında olmadıklarını ve bu dönemde de başarılarının, katkılarının, üretkenliklerinin devam ettiğinin altını çizmiş ve aktif yaşlanmaya işaret etmiştir.

“Yaşlanma, yaşlılık ve yaşlı kavramı herkes için aynı anlama gelen kavramlar olmamışlardır. Dolayısıyla bireysel anlamlarıyla bilimsel anlamları arasındaki farklılıklara dikkat edilerek özenle irdelenmesi gerekmektedir” (Tufan, 2014: 9). Yaşlılık kavramının toplumsal ve kültürel ilişki ve bakış açısına göre toplumdan topluma farklılık sergilediği belirtilmektedir. Söz konusu bu farklılıkların ortaya çıkmasında toplumların kendi iç dinamikleri, hızla devam eden toplumsal değişim, tarihsel gelişim ve yaşamlarını sürdürme biçimlerinin etkili olduğu önemle vurgulanmaktadır (Korkut, 2019: 148). Tüm bu etmenler toplumların yaşlılığı farklı tanımlamalarına ve yaşlılığa farklı anlamlar yüklemelerine neden olmaktadır. Literatürde yaşlılığa ilişkin kavramlarda geçmişte olduğu gibi günümüzde de tam olarak mutabık kalınan evrensel bir tanımlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla kavramları anlayabilmemiz için öncelikle yaş, yaşlı, yaşlanma ve yaşlılık kavramlarının güncel literatürde nasıl ele alındığının ortaya konulması gerekmektedir. Bu bağlamda kavramların nasıl ele alındığına burada kısaca değinmekte yarar vardır.

Yaş; zaman ile aynı anlama gelen bir kavramdır ve kişinin doğumundan itibaren dünyanın güneş çevresindeki dönüşlerinin toplamının sayısal ifadesidir. Bu anlamda

tek başına hiçbir şeyin nedeni değildir (Dağlı, 2018: 12). Ancak toplumlar sosyal hayatta bireyleri çoğu zaman “yaş” bağlamında ele alır. Örneğin bireyin sosyal yaşamdaki üstlendikleri rol, konum, beklenti vb. konular yaşa bağlı olarak belirlenir ve sınırları çizilir. Okula başlama, oy kullanma, askerlik, evlilik, iş yaşamı ve emeklilik gibi konular yaşa bağlı olarak düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler toplumsal yapıda, farklı statü, rol ve davranışların gerçekleştirilmesi için yapılmaktadır (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 7). İnsanların öncelikle yaş sorma geleneği okulda, askerlikte, iş hayatında ve evliliğe ilk adımda resmî kurumlarda yaşam boyu sürüp gitmektedir. Öyle ki öldükten sonra dahi yaş önemli bir bilgi olarak kayıtlara geçirilmektedir. Zira kişinin yaşı bir ölçü olarak kabul edilmektedir. Ancak yaş, yaşlılığın bir ölçüsü müdür? Bu da cevaplanması gereken bir soru olarak durmaktadır (Tufan, 2014: 11).

Yaşlı; nitelik belirleme sıfatı/kavramı olarak kullanılırken yaşlanma, bir zaman sürecine işaret etmekte, yaşlılık ise belirli bir yaş sonrası başlayan bir döneme işaret etmek için kullanılan bir kavramdır. Yaşlı nitelmesi belli bir yaşın üstündeki bireyler için kullanılmaktadır. Yaşlı kavramı çoğu zaman toplumların sosyo-kültürel yapısına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz çağrışımlar içerdiği görülebilmektedir. Toplumlarda görülebilen bu farklılık bazen de aynı toplumun içinde de olabilmektedir (Kurtkapan, 2017: 12). Değişen toplumsal anlayış daha önce yaşlı olarak nitelendirilen bir yaş daha sonraki dönemde yaşlı olarak nitelendirmemektedir. Örneğin günümüz ideal evlilik yaşı ile geçmişte ideal evlilik yaşı eğitim, ekonomi, iş, askerlik, kariyer vb. pek çok nedenlere bağlı olarak değişmiştir. Eskiden evlilik için yaşlı olarak nitelendirilen bir yaş dilimi, günümüzde daha ileri bir tarihe atılmış olmasına rağmen yaşlı olarak kabul edilmemektedir.

Yaşlanma; “Bireyin değişen sosyal çevreye uyum sağlama gücünü zaman faktörüne bağlı olarak azaltan, sosyo-psikolojik gibi faktörlerin fiziksel değişimlerini hızlandırıp yavaşlatabilen, her insanda farklı oranda gerçekleşen bireysel bir süreç” olarak değerlendirilmektedir (Buz, Koçak ve Gözen, 2018: 389). Ancak yaşlanma tek yönlü bir süreç olmamıştır. Yaşlanma çok boyutlu ve çok yönlü gelişen süreçlerden oluşmaktadır (Tufan, 2014: 14).

Yaşlanma yaşayan her canlıda zamanın ilerlemesiyle görülmektedir. Organizmanın molekül, hücre, doku, organ ve sistemlerinde zamanın ilerlemesiyle birlikte ortaya çıkan, artık geri dönüşü olmayan yapısal ve fonksiyonel değişimlerin tümünü işaret

etmektedir (Tel-Aydın vd., 2016: 238). Yaşlanma sürecinde organizmada geri dönüşümü olamayan fonksiyonel değişimlerle birlikte fiziksel ve bilişsel fonksiyonlar da gerilemektedir. Dolayısıyla bu süreçte bireyin sistemler arsası denge kurma yetisi azalmaktadır (Kankaya ve Karadakovan, 2017: 22). Yeme içme alışkanlıkları ve niteliği, yoğun çalışma, uzun süreli hastalıklar, ileri derecede engellilik, uzun süren stres, negatif düşünce, uzun süre sıcak veya soğuk hava şartlarına maruz kalma ve yüksek oranda duygusal problemler bireyin yaşlanma sürecini hızlandırmaktadır (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015c: 310). Diğer yandan son dönemlerde yaşlanmayla ilgili araştırmalar ve beslenme, sağlık konularında görülen gelişmeler yaşlanmayla ilgili pek çok miti geçersiz kılmıştır. Bu gelişmelerin daha öncesine kıyasla bireylerin daha uzun ve sağlıklı yaşamlarına imkan sağladığı yönünde değiştiği görülmektedir (Giddens, 2013: 221). Ancak kaliteli beslenmek, egzersiz yapmak, stresi azaltmak, olumlu tavır takınmak, antioksidan ve vitamin içeren gıda takviyeleri almak ve dolayısıyla kaliteli bir yaşam koşullarında yaşamak vb. koşulların sağlanması bazı insanların 100 yaşına kadar yaşamasına imkan verse de bunların tek başına yaşlanma sürecini yavaşlattığı konusu da tam olarak kanıtlanamamıştır (Plotnik, 2009: 424).

Yaşlılık; “Yaşlı olma, artmış yaşın etkilerini gösterme hali” olarak tanımlanabilmektedir (Kankaya ve Karadakovan, 2017: 22). Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlılık, bireyde çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması olarak açıklanmaktadır (WHO, 2013).

Erikson’a göre insanın bebeklik, ilk çocukluk, oyun, okul, ergenlik, genç yetişkinlik, yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere sekiz çağı bulunmaktadır. Bunlardan yaşlılık dönemi insanların sekizinci ve sonuncu psikososyal gelişim dönemine denk gelmektedir. Yaşlılık dönemde bireyler büyük oranda üretkenliklerini kaybetmemektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014: 166-174). Yani yaşlılık, bütün canlılarda görülen temel bir biyolojik süreç olup, insanın yaşam süreçlerinden olan bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik gibi doğal ve kaçınılmaz bir süreçtir.

Yaşlılık yaşlanma süreci sonunda başlayan bir dönemdir. Yaşlılık, yaşlanmış olma halini ifade ederken yaşlanma kronolojik, biyolojik, patolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyal yönlerin düzenli değişim sürecini ifade etmektedir (Ceylan, 2015a: 27). Bireyin yaşlılık döneminde görülen birtakım gerilemeler, genel olarak yaşlılığın başlangıcı olarak kabul edilen 60 veya 65 yaşından önceki dönemde de

görülebilmektedir. Dolayısıyla yaşlanma süreci ile yaşlılık döneminin titizlikle ayrımının yapılması oldukça elzemdir (Kurtkapan, 2017: 12).

Yaşlılığı yaşlanmadan ayıran bir durum da yaşlılığın kesin olarak belli bir yaş sınırının olmadığıdır. Ülkelerin gelişmişlik durumları yaşlılık sınırının belirlenmesinde etkili olmaktadır. Literatürde pek çok kaynakta yaşlılık 65 yaş ve üzeri olarak kabul edilmektedir. Yaşlılık olarak adlandırılan yaş dilimi, teknolojik gelişmeler ve tıp alanında görülen gelişmeler, bireyin kendine özgü yaşam tarzı vb. unsurlar insan ömrünün uzamasında etkili olmaktadır (EYHGM, 2018: 20).

Yukarıda söz edilen tanımlamalardan çıkarabileceğimiz en genel anlamda yaşlanma bireyler ve hatta toplumlar arasında farklılık gösteren, çok yönlü ve çok boyutlu süreçlerden oluşan; yaşla birlikte bireyde sürekli bir şekilde biyolojik, fiziksel, psikolojik, toplumsal, kültürel ve ekonomik yönlerde değişim sergileyen, durdurulamayan ancak kısmen de olsa yavaşlatılabilmesi mümkün görülen değişimler olarak özetlenebilmektedir. Bireyin sosyal, psikolojik, sağlık, ekonomik gibi koşullarının bireyin fiziksel yönde görülen değişimlerini hızlandırma ya da yavaşlatabilme noktasında kısmen de olsa etkili olduğu söylenebilir.

2.1.1. Yaşlanma Tipleri

Birey bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılıkla birlikte biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak bazı değişimler yaşamaktadır. Bu dönemin karakteristik özellikleri birey ve toplum üzerinde de birtakım etkiler yaratmaktadır.

Yaşlanma farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaşlılığın kronolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutu da bulunmaktadır. Yaşlanmanın sınıflandırılması da bu doğrultuda yapılmaktadır (Kalınkara, 2016: 8).

2.1.1.1. Kronolojik Yaşlanma

Kronolojik yaş, genel olarak literatürde bireyin doğum tarihine göre içinde bulunduğu yaş olarak tanımlanmaktadır (Ceylan, 2015a: 32). Doğumla başlayıp yaşamın ilerlemesi ile ölüme kadar süren evreler kronolojik yaşlanma olarak adlandırılmaktadır (Yerli, 2017: 1279). Toplumda bu takvim yaşı olarak karşılık görür. Yaşlılığın hangi yaşta başladığı kesin olmamakla birlikte çoğu çalışmada yaşlılığın 65 yaş ile

başlatıldığı görülmektedir. Ayrıca kronolojik yaş, bireyin belli yaşlarda belli özellikleri göstereceğini de varsaymaktadır. Bu nedenle de diğer ölçütleri önemsememektedir (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 8). Kronolojik yaş sınırı olan 65 yaş genel olarak emeklilik ile birlikte kişilerin sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine ihtiyaç duymaya başladığı bir dönemdir (Taşçı, 2010: 177). Bunun yanı sıra kronolojik yaş sınırı olan 65 yaş, ihtiyaç sahibi yaşlı bireylerin sosyal yardımlardan faydalanabilmeleri için de hukuki düzenlemelerin dikkate aldığı bir yaştır. Yaşlı bireylerin bu yaş kıstası dikkate alınarak yaşlılık sigortasından faydalanmaları sağlanabilmektedir. Ülkeler arasında bazı farklılıklar bulunsa da 65 yaş sınırı, uluslararası kabul görmüş ve uygulamalara bir zemin oluşturmuştur (A.g.e.: 177).

Yaygın kullanıma göre, kronolojik olarak yaşlılık, emeklilik yaşı olarak da kabul edilmekle birlikte Birleşmiş Milletler kronolojik yaşlılığın başlangıcını 60 yaş olarak kabul etmektedir (Ceylan, 2015a: 32). OECD (1992) ise yaşlığı 65 yaş üstü nüfusu yaşlı nüfus olarak değerlendirmektedir (ATHGM, 2011: 4).

Yaşam beklentisinin uzamasıyla birlikte kısa ve tek bir yaşlılık döneminden söz edilememektedir. Bu bağlamda “erken yaşlılık”, “orta yaşlılık” ve “ileri yaşlılık” dönemleri olmak üzere üç dönemden bahsedilebilmektedir (Canatan K., 2018: 112).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 1963 yılında yapmış olduğu bir toplantıda, yaşlanmayı kronolojik olarak üçe ayırmıştır.

- 45-59 yaş arası orta yaşlı,
- 60-74 yaş arası yaşlı,
- 75+ yaşa sahip olanlar kocamışlardır (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 8).

“Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığı 65 yaşından büyük bireyin çevreye uyum sağlayabilme yeteneğini kaybetmesi” şeklinde tanımladığı sınıflandırma ise şöyledir:

- 65-74 yaş arası genç yaşlı,
- 75-84 yaş arası orta yaşlı,
- 85 ve üstü bireyleri ileri yaşlı kategorisine almıştır (EYHGM, 2018: 21).

Ancak Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) gelişmiş ülkeler için yeni yaş sınıflandırmasına göre;

- 18-65 yaş arası genç,

- 66-79 yaş arası orta yaş,
- 80-99 yaş arası yaşlı
- 99-100 yaş arası uzun ömürlü olarak ifade etmiştir (Akgül, 2018: 57).

Türkiye’de Türkiye İstatistik Kurumu başta olmak üzere pek çok kurum 65 yaşı yaşlılık başlangıcı olarak kabul etmektedir. Böylece 65 yaş yasal düzenlemelerle kronolojik olarak belirlenmiş yaşlılık başlangıcıdır.

Günümüzde yaşlılık, kronolojik olarak ifade edilse de bu yeterli bir ölçüt değildir. Tarihsel süreç incelendiğinde yaşlılık ölçüsü zaman içerisinde değişmiştir. Örneğin 16. ve 17. yüzyıllarda takvimsel yaşla ölçülmediği için fiziksel güç kaybına uğrayan bireylere yaşlı denilmiştir. 20. yüzyılın başlarına gelinceye kadar, yaşlılık hastalıkla ve sakatlıkla aynı anlamda kullanılmıştır. Burada yaşlılığı biyolojik faktörlere göre değerlendirme söz konusu olmuştur. İlerleyen dönemlerde ise yaşlılık, toplumsal bilinçle ele alınmış ve emeklilik sigortasının yürürlüğe girmesiyle takvim yaşına göre belirlenmiştir (Kalaycı, 2015: 11).

Yaşlanma farklı insanlarda farklı nitelikte ortaya çıkan bireysel bir süreçtir. Dolayısıyla kronolojik yaş, yaşlı bir insanın fiziksel ve zihinsel zindeliğine ilişkin doğru bir ölçüt olmayabilir (Zastrow, 2015: 677). Literatürde kronolojik yaşlanmanın doğumla birlikte başladığı vurgulanmaktadır. Kronolojik yaşlanma tanımında takvim yaşı olan sayıların dikkate alındığı ve bireyde görülen diğer değişimlerin göz ardı edildiği görülmektedir. Her canlı anne rahmine düştüğü andan itibaren gelişim, değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Dolayısıyla bu tanımlamalar insan vücudundaki biyolojik değişimleri göz ardı etmiştir. Böylece insan bedenindeki değişimleri dikkate alan biyolojik yaşlanma kavramı gündeme gelmiştir.

2.1.1.2. Biyolojik Yaşlanma

Biyolojik yaşlılık, genel olarak insan organizmasındaki fonksiyonların azalması ve hücre kayıpları olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2015: 19). Biyolojik olarak kaçınılmaz olan bu yaşlanma sürecinin, sağlık, kültürel ve ekonomik boyutları bulunmaktadır. Biyolojik yaşlanmanın yumurtanın döllenmesiyle başladığı ve tüm yaşam boyu sürdüğü belirtilmektedir (EYHGM, 2013: 3). Biyolojik yaşlanmada

“zamana bağılı olarak, hastalık olmaksızın ortaya çıkan anatomik ve fizyolojik işlev değişiklikleri” ortaya çıkmaktadır (Kalınkara, 2016: 103).

Gelişim sürecinde vücut yapısal ve işlevsel olarak değişim göstermektedir. Yaşlanma ile birlikte üretkenlikte ve fizyolojik süreçlerde sürekli ve kaçınılmaz düşüşler görülmektedir (Yerli, 2017: 1279). Biyolojik yaşlanma öncelikle dış görünüşte yaşlanma belirtileri şeklinde kendini göstermektedir. Bunlar saçların ağarması, cildin elastikiyetinin azalması, kaslarda zayıflama vb. şeklinde görülmektedir. Kişi psikolojik, sosyal ve bilişsel işlevlerindeki değişimlerden önce dış görünüşünde bu değişimleri yaşamaktadır (Kalaycı, 2015: 10). Bunlarla birlikte görme güçlükleri, işitme kaybı, deri altı dokusunda kırılmalarla birlikte kırışıklıklar, kas kütlesinde azalma ve buna bağılı olarak yağlanma, nefes yoluyla daha az oksijen alımı ve egzersiz sırasında kullanımına bağılı olarak kalp damar etkinliğinde bir düşme vb. biçimde kendini göstermektedir (Giddens, 2013: 222). Eklemlerde birtakım dejenerasyonlar oluşmaktadır. İskelet yapısında bozulmalar meydana gelir ve buna bağılı olarak kemikler daha hassas ve kırılabilir hale gelir. Azalan kan basıncı zihinsel aktiviteyi de olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkiler felç ve kalp krizi gibi durumlara neden olabilmektedir (Üçok, 2018: 8). “Genel olarak yaşlılarda biyolojik sistem değişiklikleri olarak kalp-damar, böbrek ve idrar, sinir, kas ve iskelet, endokrin sistemi değişikliklerinin yanı sıra üreme sisteminde ve hormonal sistemlerde de değişimler yaşandığı görülebilmektedir” (Ceylan, 2015a: 34). Ancak Erikson, bireyin cinsel yönden üretkenliğinin sona ermiş olması durumunun diğer üretkenlik aktivitelerinin tamamen sona ermiş olması anlamına gelmeyeceğini vurgulamakta ve bireyin farklı üretkenlik yönüne dikkat çekmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014: 174).

Biyolojik olarak kaçınılmaz olan bu sürecin sağlık, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları da vardır (EYHGM, 2013: 3). Sağlıklı yaşlanma, genetik mirasımızla ve dolayısıyla doğumda başlarken, uzun ömürdeki çeşitliliğin yalnızca %25’i genetik faktörlerle açıklanmaktadır. Diğer büyük kısım olan %75’lik dilim ise yaşam seyri süresince davranışlarımızı, maruziyetlerimizi şekillendiren fiziksel ve sosyal çevremizde etkileşimlerimizin toplam etkilerinin sonucudur. Hatta yaşamımızda karşımıza çıkan fırsatların ve engellerin çoğu cinsiyetimiz, etnik kökenimiz, mesleğimiz, eğitim seviyemiz, ekonomik gücümüz gibi kişisel özelliklerimizden etkilenmektedir (WHO, 2019). Dolayısıyla kişinin fiziksel görünümündeki yaşı ile

kayıtlarda görülen yaşı yukarıda belirtilen nedenlerin de etkisiyle her zaman bir eşitlik sergilememektedir.

“Biyolojik yaşlanma üzerine yapılan tüm tespitler, çalışmalar ve söylemler biyolojik olarak çöküşü işaret etmektedir. Oysa yaşlanma bireyde oluşan bu özelliklerin yanı sıra sözlü veya sözlü olmayan gündelik yaşamda sıkça rastladığımız sembolik betimlemeleri de içermektedir” (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 10). “Yaşlı denildiğinde bireyin sadece gençlik ve yetişkinlik dönemlerindeki özelliklerini sürdüren bireyin yaşlanmış hali anlaşılmalıdır. Zira yaşlılık hali bireyin gençlik özelliklerinden psikolojik, duygusal ve sosyal yönden tamamen farklılaşmıştır” (Ceylan, 2015a: 34). Yaşlılık konusunun bütün yönleriyle ve doğru tespitlerin yapılabilmesi için konunun biyolojik gelişim ve etkileri yanı sıra psikolojik yönleriyle de ele alınması gerekmektedir.

2.1.1.3. Psikolojik Yaşlanma

Psikolojik yaşlanma bireyin gelişim sürecinde deneyimlerinin artmasıyla oluşan davranış şekilleri ve davranışsal uyum yeteneğindeki yaşa bağlı değişimlerdir. Anılarda kalma, geçmişe duyulan özlem, geçmişe takılma ve geçmişten kopamamaktır. Bireyin gelecek korkusu, kaygısı ve üzüntüsü bireyde yıkım yaratmaktadır (Kalkan, 2008: 4). Yaşlılık süreci fizyolojik olarak bir gerileme süreci olarak kabul edilse de psikososyal gelişim sürmektedir (Ceylan, 2015a: 34). Psikolojik yaşlanma, kişinin kendisini yaşlı hissetmesi ve bunu kabul etmesi olarak da açıklanmaktadır (Kalkınma Atölyesi, 2015: 7). Kişinin kendini yaşlı hissetmesiyle belirlenebilen bir özellik olduğu için psikolojik yaşlılık kişiden kişiye değişen bir olgudur. Bazı bireyler kendilerini belli nedenlerden dolayı yaşlı hissedebilirken bazı bireyler de genç hissedebilmektedirler (Ceylan, 2015a: 34). Bu nokta da kişinin kendisini yaşlı hissetmesi ya da hissetmemesiyle belirlenen bir özellik olduğu ve her insanda farklı şekilde görüldüğü için evrensel bir süreç olmadığını söyleyebiliriz.

Yaşlılıkta en sık rastlanan psikolojik değişme, bedensel güç kaybı, statü kaybı ve ölümden korkma şeklinde görülmektedir. Buradaki statü kaybı; saygınlıkta azalma, emeklilik ve emeklilikle birlikte gelirden görülen azalmalardır (Üçok, 2018: 9). Yaşlılık dönemi bireyde fiziksel kayıplar, sosyal rollerinde, otoritede ve özgüveninde bir sarsıntı oluşturduğu için psikolojik kayıpları da beraberinde getirebilmektedir. Bu tür

kayıplar ise bireyde yetersizlik, işe yaramama ve çaresizlik gibi duyguları beslemektedir (Say-Şahin, 2019: 68). Örneğin bireyin yaşlanma sürecinde sevdiklerinden birinin kaybedilmesi, bireyin yaşamsal fonksiyonlarında yetersizliklerin ortaya çıkmasına dolayısıyla da bağımlılık düzeylerinin artmasına neden olmaktadır. Bu durum bireyi depresyona daha açık hale getirdiği için psikolojik yaşlanmayı da hızlandırabilmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 19). Bireyin kayıpları, ekonomik sorunları ve işlevsel yetersizlikleri günlük yaşamında bir başkasının bakımına ve desteğine bağımlı olması ve yaşanan çeşitli hastalıklar psikolojik yaşlanmasına neden olmaktadır. Bütün bunların yanı sıra bireyin sosyal destek kaybı ile birlikte muhtaç hale gelmesi de yaşlı kişileri depresyona daha açık ve kırılgan hale getirebilmekte ve psikolojik yaşlanmayı da daha hızlandırabilmektedir (Yerli, 2017: 1279).

Kişinin yaşlılığı kabullenmesi ve psikolojik olarak kendisini yaşlılığa hazırlaması durumunda psikolojik bağlamda yaşlı bireye daha az bir yıkım yaşatabilmektedir (Ceylan, 2015a: 35). Erikson'a göre, bu bağlamda kişi kendi yaşamını tüm gerçekliğiyle gözden geçirdiği ve bu eskiye özlemin, kayıpların, yaşanmışlıkların, tümünü bir bütün olarak kabullenebildiği sürece korku ve endişe duymayacaktır. Bu bağlamda benlik bütünlüğünün olmayışı ya da yitimi kendisini ölüm korkusu olarak göstermektedir. Bireyin benlik, bütünlük ve eksiklik duygusunun bireyin yaşamının önceki evrelerinde nasıl bir başarıyla dengelenmiş olduğuna bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Zira bireyin önceki yaşamında olan karmaşanın başarıyla çözümlenememesi gibi durumlar bireyin yaşlılık döneminde korku ve endişelere yol açtığını belirtmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014: 174). Fiziksel güç kayıplarından kaynaklı ve psikolojik olarak yaşlıyı olumsuz etkileyebilecek durumlardan korumak gerekmektedir. Bunun için yaşlının ilgi alanları, sorun olarak nitelendirdikleri, gelecek planları, hayal kırıklığı, deneyimleri, hobileri gibi kısaca kişiye özel pek çok konuda bilgi toplamak yaşlı birey için koruyucu desteklerin oluşturulmasında oldukça önem arz etmektedir (Kalınkara, 2016: 106).

Bu bağlamda yaşlı bireyin güncellikten kopmaması, mental durumuyla baş edebilmesi, hobiler vb. konularında bilgilendirilmesi, yaşlının psikolojik çöküşten korunmasında önemli ölçüde desteklenmesi demektir. Çünkü zeka ve bellek sürekli uyaranlarla korunmaktadır. Yaşlı bireyler bu tür faaliyetlerle ne kadar uğraşırsa ve o derece zihinsel yeterliliğini korumayı başarabilmektedir. Bağ, bahçe, evcil hayvan besleme,

sosyal aktivitelere katılım, cinselliği sürdürme, bireyin yaşlanma sürecinde psikolojik sorunlarının oluşumunu önleyebilmekte ve duygusal zorluklarla baş edebilme kapasitesini artırabilmektedir (A.g.e.: 106). Yaşlı bireyler ve hatta yaşlıların ailelerinin bu konularda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi oldukça önemlidir. Ancak bu sayede yaşlılıktan dolayı oluşabilecek yıkımlardan yaşlının en az hasarla süreci geçirmesi sağlanabilecektir.

Diğer yandan psikolojik yaşlanma her ne kadar bireylerle ilgili olsa da toplumun bu yaşlanmayı etkiler bir yönü de bulunmaktadır. Dolayısıyla yaşlanmanın sadece yukarıda özetlenen yönleri değil bunların yanı sıra sosyolojik yönlerinin de incelenmesi gerekmektedir (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 11).

2.1.1.4. Toplumsal ve Kültürel Yaşlanma

Toplumsal ve kültürel yaşlanma, toplumsal rol, statü ve beklentilerin değişmesi ve bir toplumun yaşlıya bakışını ifade etmektedir (Yerli, 2017: 1279). Bireyin çevresi içinde yer alan diğer bireylerle etkileşim halinde olduğu ve içinde bulunduğu toplumun norm ve değerlerini, rolüne ilişkin beklentilerini öğrendiği, toplumsal hayata ilişkin düşünce ve tutumların geliştirildiği hayat boyu süren süreçte gerçekleşmektedir. Dolayısıyla yaşlılığı belirleyen etmenler toplumun yaşlılığa ilişkin değer yargıları, gelenekleri, tutum ve öğrenilmiş davranışları bulunmaktadır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 20).

Her toplumda okula başlama, oy kullanma, işe başlama, askere gitme vb. yaşı bellidir (Müftüler, 2016: 22). Bireyin içinde bulunduğu toplumun değer yargıları ve normları, toplumdaki yaş gruplarından beklenen davranışlarla ve toplumun yaşlılara verdiği değerlerle açıklanmaktadır (Ceylan, 2015a: 37). “Bu durumda kültürel anlamda yaşlılık belirli bir yaş ile kültürel olarak örtüşen değerler, rol ve beklentilerdir. Ayrıca toplumun yaşa ve yaşlılığa yüklediği anlamlarla ilgilidir” (Müftüler, 2019: 12).

Bilindiği üzere insanlarda sosyal statü ve roller kaçınılmaz olarak zamanla değişmektedir. Bireyin yaşamının her bir döneminde farklı sosyal bir rolü bulunmakta ve yaşlılıkta da bu sosyal roller değişmektedir (Ceylan, 2015a: 37). Toplumsal ilişkiler süresince kazanılan yaşa bağlı olan öğrenilmiş bu farklı roller, toplumda görel olarak bütünleşmeyi sağlamaktadır. Bireyin sosyalizasyon süreci, yaşamı boyunca devam etmektedir. Dolayısıyla yaşlı bireylerde uymaları gereken birçok sosyal rol çerçevesinde sosyalizasyon sürecinde yerlerini almaktadırlar (Kalınkara, 2016: 107).

Diğer yandan yaşlılık özellikle de çalışanlar için toplumsal rollerde kayıpların yaşanmasına neden olmaktadır. Zira emeklilikle birlikte birey aktif yaşamdan çekilmiş olduğundan ekonomik ve sosyal kayıplar yaşamaktadır. Bu kayıplar bir şekilde telafi edilemezse bireyin yaşam kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir (Ceylan, 2015a: 38).

Yaşlının çalışma ve sosyal yaşamda güç ve yeteneğinin hızla azalarak kaybolması durumunda yaşlı yetenek ve becerilerini toplumda yerli yerinde kullanamaz ve bu durumda toplumsal rol, statü ve beklentiler değişir. Böylece yaşlı bireyin bir gruba veya bir topluma sosyal uyum sağlayamama durumu ortaya çıkar.

Yaşanan rol kaybı ve değişikliklerin en önemlisi özellikle çalışanlar için emeklilik döneminde görülmektedir. Eğer emeklilik planlanmışsa bireyde ruhsal bir sıkıntı yaratmamaktadır. Ancak emeklilik daha önceden bilinen toplumsal normlarla gerçekleşmemiş ise yani beklentilerin dışında önce veya sonra gerçekleşmiş ise ruhsal sıkıntıların ortaya çıkma riskini artırabilmektedir. Eşlerden birinin kaybı da ruhsal sıkıntıların ortaya çıkma riskini artırabilmektedir. Bu gibi zorlu durumların aşılmasında en önemli desteğin arkadaş ve aile desteğinin olduğu görülmektedir. Yaşlı bireylerin çevrelerindeki sosyal desteklerin giderek azalıyor olması yaşlı bireylerin ruh sağlığını tehdit etmektedir. Yakın aile bağlarıyla ilişkilerin sürdürülüyor olması ise yaşlılıkta ciddi bir duygusal doyum kaynağı olmaktadır (Kalınkara, 2016: 107). Yaşlı bireyin sürece uyum sağlayabilmesi, rol ve statüleriyle bütünleşebilmesinde bireyin sağlık durumu, eğitim durumu, inanç sistemi, yaşam hikayesi ve kültürü yaşlılığa yönelik algı ve sürece uyumunu etkileyebilmektedir (Ceylan, 2015a: 38).

Yaşlılıkta meydana gelen bu çok yönlü değişimler ve kayıplar yaşlıları ruh sağlığı açısından birçok krizle yüz yüze getirmekte ve yüksek risk grubu olarak pek çok tehlide açık hale getirmektedir. Ancak sağlıklı ve bütünleşmiş bir toplumda birbirinden farklı birçok grup toplumun mevcut işleyen bütünlüğünü ve ritmini bozmayacak şekilde birbirlerini tamamlayabilmektedirler. “Zira yaşlılar ancak böyle bir toplumda hem kendi benlik bütünlüklerini hem de aileleri, diğer sosyal gruplar ve toplumun tamamı ile bütünleşmiş bir kategori görünümünde olabilmektedirler” (Kalınkara, 2016: 108).

Yaşlılığa ilişkin değerlendirmeler de toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Örneğin Japonya ve Çin yaşlıları geleneksel bir perspektiften ele alarak yaşlıları

tecrübe ve bilgelik kaynağı görürken, ABD ve İngiltere gibi ülkeler ise, üretken olmayan ve bağımlı kişiler olarak değerlendirilebilmektedirler (Giddens, 2013: 223).

Bütün bu değerlendirmeler aslında yaşlılığa ilişkin sınıflandırmaların her birinin toplumsal bir kurgu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu sınıflandırmalar toplumların sosyal, kültürel, ekonomik vb. dinamiklerine göre değişebilmektedir. Geleneksel toplum yapısında tarımsal üretimin hâkim olduğu dönemde bireyin erken yaşta üretime katılımı ve evlenmesi görülürken gençliğin de yine çok kısa süren bir dönem olduğu ve yaşlılığın erken başladığı bilinmektedir (Bayrak, 2018: 9). Sanayileşme ile birlikte bu durum farklılaşarak ilerlemiş ve dördüncü sanayi devriminin yaşandığı günümüzde ise sanayi öncesi dönemden keskin bir biçimde tam tersi bir seyirde ilerlemektedir. Ayrıca toplumun yaşlıyı nasıl konumlandığı ve onlara yönelik bakış açıları da yaşlı bireyler üzerinde olumlu ya da olumsuz güçlü etkiler yaratabilmektedir.

Toplumsal yaşlanma toplumsal değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve toplumsal değişimin de en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Ülkelerin toplumsal yaşlanma kapasitesi, ekonomik, politik, sosyo-kültürel yapılarını önemli ölçüde dönüştürebilme potansiyeline de sahiptir (Ceylan, 2015a: 75). “Günümüz açısından değerlendirildiğinde, yaşlanma sadece ulusal bir sorun ve konu olmayıp aynı zamanda dünyada her birey, her grup ve toplumu etkileyen bir olgu olarak kabul edilmektedir” (Phillipson, 2014: 68).

Günümüzde yaşlılığın sosyal bir sorun olarak algılanmasında en önemli faktör nüfusun yaşlanması ya da demografik yaşlanmada görülen hızlı artıştır. Bu hızlı artış özellikle de sosyal güvenlik sistemleri üzerinde baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla yaşlılığın toplumsal bağlamda üstesinden gelinmesi gereken sosyal bir sorun olarak algılanmasına neden olmaktadır (Ceylan, 2015b: 32). Bir toplumda 65 yaş ve üzerindeki birey sayısının toplam nüfus içinde aldığı payın düzeyine göre toplumlar genç, yaşlı ve çok yaşlı olarak tanımlanmaktadır (Yerli, 2017: 1279). Bu bağlamda Birleşmiş Milletler, bir toplumda yaşlı nüfus %4’ten az olan ülkeleri “genç toplumlar”, %4-7 arası ülkeleri “erişkin toplumlar”, %7-10 arası ülkeleri “yaşlı toplumlar” ve %10 üzeri olan ülkeleri ise “çok yaşlı toplumlar” olarak değerlendirmekte ve gruplandırmaktadır (Genç, Pak ve Pehlivan, 2018: 302).

Toplumların yaşlanmasının günümüzde oldukça önemli sonuçları olduğu gibi, gelecekte de etkilerinin çok ağır sonuçları olacağı ifade edilmektedir. Örneğin hızla

yaşlanan toplumlarda sosyal güvenlik sistemlerinde cari açıkların gitgide arttığı görülmektedir. Bu bağlamda emekli aylıkları ve diğer bağımlı grupların sosyal güvenlik giderleri de az sayıda bulunan çalışanlar tarafından ödenen primlerle karşılanmaktadır (Danış, 2005: 15). Öte yandan sadece hızla artan yaşlı nüfus nedeniyle emekli maaş ödemeleri ve bağımlı gruplara yapılan ödemeler bakımından bir sorumluluk getirmemektedir. Önümüzdeki süreçte ileri yaşlılık grubundaki bireylerin artması nedeniyle de sağlık ve bakım destek hizmetlerine duyulan ihtiyaçlarda daha fazla artışların olacağı öngörülmektedir (Ceylan, 2015a: 80). Toplumlarda az sayıda çalışanın yanı sıra asgari ücret gibi ve hatta daha düşük ücretli çalışanların sayısının çokluğu da ülkelerin yaşlı bireylerinin yaşlılık döneminde finansman gücünü yansıtmaktadır. Bu unsurlar ülkelerin bakım ve destek hizmetlerinin, emekli aylıklarının ve sosyal güvenlik sistemlerinin finanse edilmesindeki güçlerini test eden yegâne gücünü yansıtmaktadır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda insanoğlunun yaşam süresinin artması ve yaşlanma konusu ülkelerin üzerinde titizlikle durması gereken ekonomik ve stratejik bir öneme sahip hale gelmiştir. Dolayısıyla konunun ekonomik yaşlanma yönüyle de irdelenmesi yerinde olacaktır.

2.1.1.5. Ekonomik Yaşlanma

Bireyin emeklilik döneminin başlamasıyla birlikte gelirden ve alışlagelmiş toplumsal statülerde giderek azalmaların yaşanması ekonomik yaşlanma olarak açıklanabilmektedir. Yaşlının yaşamında pek çok kayıpların başlaması ve yoksunluk haline dönüşmesi ile yoksulluk başlamaktadır. Bu durum yaşlı bireylerin öz saygı ve yaşamdan duydukları tatmini azaltabilmektedir. Ayrıca yaşlılıkla birlikte bireylerin sağlık ve bakım maliyetlerinin artmış olmasına karşın bireyin gelir kaynaklarının az oluşu yaşlının yaşamını biçimlendirebilmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 20).

Yaşlı birey ekonomik gücünün azalması ile kendi kendine yetememe düşüncesi ile baş etmek durumunda kalmaktadır. Bu durum yaşlıyı zorlamakta ve çevresine yük olma kaygısı ile büyük bir üzüntü yaşatmaktadır. Yaşlılık döneminde karşılaşılabilen bu huzursuzluk, mutsuzluk ve beraberinde getirdiği sağlık sorunlarının önlenmesi için yaşlı bireylere kendi potansiyellerini ortaya koyma fırsatlarının sunulabileceği uygun

uğraşların aktive edilmesi oldukça önemlidir. Zira yaşlılık dönemi kendine özgü sorunları olan bir kayıplar dönemidir.

Ayrıca günümüzde emeklilik dönemine giren birey kendine yeten bağımsız nüfus grubundan bağımlı nüfus grubuna geçtiği dönem olarak da değerlendirilebilmektedir (Kalaycı, 2015: 11). Yaşlanmayla birlikte bireylerin sağlık, bakım vb. giderlerinin artmasına karşın gelirlerinin azaldığı dolayısıyla yaşlı bireylerin yaşam standartlarında mutlak bir değişim görülmektedir. Bu durum özellikle de az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda daha belirgin olarak görülmektedir.

Özetlemek gerekirse yumurtanın döllemesi ile insanın ölümüne kadar geçen tüm süreçlerde birey yaş almaya devam etmektedir. Yaş, insanın yaşamında bebeklik, çocukluk, okul, gençlik, askerlik, evlilik, meslek, ebeveynlik, emeklilik ve sonrası rolünü ve sorumluluklarını belirlemekte ve çeşitli yaşam süreçlerini içermektedir. Görüldüğü üzere yaşlanma çok yönlü olup kronolojik, biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel, ekonomik, sağlık gibi yönleri bulunmakta ve bütün bu yönleri dikkate alınarak sınıflandırılmakta ve tanımlanmaktadır. Herhangi bir hastalık olmaksızın biyolojik sistemlerde görülen değişimler, fiziksel ve işlevlerde görülen değişimler ile toplumsal, kültürel ve ekonomik yapı da bireyi psikolojik yönden etkilemektedir. Burada söz edilen bütün faktörler bireyin gücünü ya da zayıflığını ortaya çıkarmakta ve her bireyde farklı seyreden yaşlılık yine her bireyde farklı bir etki oluşturmaktadır.

2.2. Yaşlanma Kuramları

“Yaşlılığa yönelik ilgi ve alakanın milattan önceki dönemlere kadar gittiği tarihi kayıt ve eserlerde görülmektedir” (Alaydın, 2019: 62). İnsanoğlu davranışının kaynağını binlerce yıldır merak etmiş ve kendini anlama çabasında olmuş bunları kuşaktan kuşağa aktarmıştır. Önceleri düşünme biçimleri dinsel nitelikte olmuş ve birçok doğa olaylarının nedenini tanrılar ya da ruhlara dayandırmıştır. Ancak toplumun sistematik bir şekilde incelenmesinin temeli 1700’lü yılların sonları ile 1800’lü yılların başlarına kadar giden görece yeni bir gelişmeden söz edilmektedir. Bu bağlamda Fransız Devrimi ile Sanayi Devrimi bir dizi baş döndürücü değişimleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu baş döndürücü bu değişimler geleneksel yaşam biçimlerini değiştirmiş ve bilim insanlarını toplumsal dünyayı ve doğal dünyayı anlamaya yönelik yeni bir anlayış geliştirme çabalarına yöneltmiştir (Giddens, 2013: 44). Siyasi

dönüşümler, sanayileşme ve İkinci Dünya Savaşı süreci sonucunda dünyada yaşanan gelişmeler ve değişimler bireyde ve toplumsal kurumlarda da kaçınılmaz olarak bir dizi köklü değişimler getirmiştir.

Sanayileşme öncelikle üretim ve tüketim ilişkilerini biçimlendirmiş, uzmanlaşma gerektirmeyen geleneksel üretim biçimlerinin yerini uzmanlaşmaya dayalı modern üretim biçimlerine bırakmış ve emeklilik sistemlerini ortaya çıkarmıştır. Devamında ise nüfus hareketleri, aile, toplum yapısında değişimler, teknoloji, tıp ve sağlık konularında gelişmeler yaratmış, insan ve çevre arasındaki süregelen etkileşim biçimlerini yeniden yapılandırmış ve tüm bunlar kuramların ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Özmete, 2019: 14).

Sosyal bilimlerde kuramsal yaklaşımların temelini işlevselcilik, çatışmacı yaklaşım ve simgesel etkileşim yaklaşımları oluşturmaktadır. Bu yaklaşımlar İkinci Dünya Savaşı sonrasında da büyük oranda gelişmiş ve aralarında temel farklılıklar görülmüştür (Giddens, 2013: 55). Sosyal bilimlerde içinde yaşlılığa ilişkin yapılan çalışmalar farklı kuramsal perspektiflerle ele alınarak değerlendirilebilmektedir.

Yaşlanmayla ilgili temel kuramlar, biyolojik kuramlar ve psikososyal kuramlar şeklinde ifade edilebilir. Bireyde yaşla birlikte beliren anatomik ve fizyolojik değişimlerin kökenlerini anlamak için biyolojik kuramlarla, davranışlarını ve tüm süreci ise psikososyal kuramlarla ele alarak anlamaya, açıklamaya çalışılmaktadır (Kalınkara, 2016: 27). Zira kuramsal perspektif insan davranışlarını anlamamıza yönelik çerçevelerdir. Hepsi aynı amacı taşımakla birlikte sadece tek bir kuram davranışın tek yönünü açıklama yeteneğine sahip değildir. Diğer bir ifadeyle bir kuram davranışın bir yönünü açıklamada oldukça başarılı iken diğer yönlerini açıklamada yetersiz olabilmektedir. Kuram araştırmacılar tarafından ne zaman ve nerede kullanılacağına bilinmesi gereken analitik araçlardır. Dolayısıyla azami ölçüde yararlanılabilmesi için, kuramların hangilerinin nerede kullanılacağına bilinmesi önemlidir (Canatan, 2013a: 48). Örneğin bilim insanları bireyin bedensel ve fiziksel yapısında görülen değişimlerin açıklanmasında bilimsel anlamda ilk biyolojik kuramları ileri sürmüştür. Bu bağlamda hücrelerde görülen fiziksel ve kimyasal değişimler yaşlanmanın biyolojisine yönelik kuramların temelini oluşturmuştur (Akgül, 2016: 34).

Yaşlılık sürecinin çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkması sebebiyle tek bir kuram ile yaşlılık açıklanamamaktadır. Bu süreçte özellikle de oksidatif hasarlar, hücre bölünme limiti, normal olmayan proteinler, yaşam süreçleriyle karşılaşılan hastalıklar, mitokondriyal ve somatik mutasyonlar oldukça etki edebilmektedirler. Pek çoğu geçerliliğini yitirmiş olmakla birlikte, biyolojik yaşlanma sürecinin açıklanması için yüzden fazla kuram geliştirilmiştir. Günümüzde ise biyolojik yaşlanma kuramlarının çoğunluğunun genetikle ilgili olduğu görülmektedir (Aslan ve Hoccoğlu, 2017: 54). Biyolojik kuramlardan bazıları kısaca şöyle özetlenebilir: “Somatik Mutasyon Kuramı, Serbest Radikal Kuramı, Genetik Programlama Kuramı, İmmünolojik ve Endokrin Kuramı, Yanlış Kuramı, Kimyasal Hasar Yaklaşımı, Nöroendokrin Teorisi, Hücre Yaşlanması Teorisi, Artıkların Birikmesi Teorisi, Kullanılmaya Bağlı Eskime Teorisi ve Zaman Ayarlama Teorisi” (Kaygusuz, 2008: 222).

Sosyal anlamda yapılan çalışmalarda ilk sosyologlar içinde yaşadıkları toplumların işleyişi ve toplumsal değişimin doğasını açıklamanın yollarını araştırmışlar ve çabalamışlardır. Örneğin Durkheim ve Marx bireye dışsal olan güçlerin gücü üzerinde yoğunlaşırken Weber bireyin dış dünyadaki yaratıcı yeteneklerini ele almıştır. Marx ekonomik problemleri öncelerken, Weber önemli nitelikte olan geniş etkenler dizisini vurgulamıştır. İşlevselcilik, çatışma yaklaşımı ve simgesel etkileşimcilik yaklaşımları Durkheim, Marx ve Weber’le bağlantılı bulunmaktadır (Giddens, 2013: 55). Sosyal teorinin büyük ustalarından olan Comte, Durkheim, Marx, Weber ve Spencer toplumda görülen genel sosyal problemler üzerinde durduğundan yaş, yaşlanma vb. konularına çok fazla yer vermemişlerdir. Ancak sonraki kuramsal perspektifleri etkilemişler ve yaşlılıkla ilgili kuramsal gelişmelere direkt bir katkı yapmasalar da dolaylı bir şekilde katkı yapmışlardır. Bu nedenle yaşlılıkla ilgili sosyal kuramlarda onların izleri görülmektedir. Diğer bir katkı da sosyal teorinin ilkelerinden kabul edilen Karl Mannheim 1927’de yazmış olduğu *The Problem of Generation* adlı kitabıdır. Kitapta yaşlılığı kuşaklarla ilgili dinamiklerin bir parçası olarak ele almış ve yaşlanma sosyolojisine önemli ölçüde katkı sunmuştur (Kurtkapan, 2017: 37).

Modern toplumlarda yaşlanmanın farklı yönlerinin açıklanabilmesi için yüz otuzdan fazla kuram geliştirilmiştir ve bu kuramların her biri yaşlanmanın farklı yönlerini açıklamaya çalışmaktadır (Ceylan, 2015a: 39). “Bu kuramlar mikro ve makro olarak da sınıflandırılabilir. Mikro kuramlar; yaşamdan kopma, aktivite, süreklilik, alt kültür, değiş tokuş, sosyal konstrüktivizm; makro kuramlar ise modernleşme, yaş

tabakalaşması, ekonomi-politik ve feminist teorileri” şeklinde ifade edilebilmektedir (A.g.e.: 39). Sosyal yaşlılık kuramları oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumsal anlamda öne çıkan sosyal yaşlılık kuramlarının çoğu 1950-1960’lı yıllarda geliştirilmiş olup kökenleri psikolojiye ve sosyolojiye dayanmaktadır. Sosyal yaşlılık kuramları birinci, ikinci ve üçüncü kuşak kuramlar olarak da sınıflandırılabilir (Canatan, 2018a: 94).

Biyolojik kuramlar birincil yaşlanma sürecini açıklamamıza yardımcı olurken, psikososyal kuramlarda ise psikolojik yaşlılık davranış değişimleri açıklamamıza yardımcı olmaktadır. Sosyolojik olarak ise yaşlıları etkileyen çevresel faktörler bağlamında ele almaktadır. Yani her yaşlının bir birey olduğu ve her bir yaşantının, çevresel değişimin bireyi etkilediğinin üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla birey ve çevresi ile olan etkileşimi birlikte ele alınmaktadır. Etkinlik, Yaşamdan Geri Çekilme, Modernleşme, Süreklilik, Rol, Toplumsal Alışveriş, Eksiklik ve Sosyal Çevre Kuramları psikososyal kuramlardan bazılarıdır (Müftüler, 2016: 32). Yaşlılığı açıklamaya yönelik toplumsal kuramlar mikro düzeyde bireyi ele alırken, mezo düzeyde ise yaşlı bireyin aile, akraba ve yakın çevresiyle olan ilişkilerini ele almaktadır. Makro düzeyde ise toplumsal sistemlerle olan ilişkilerini ve etkileşimlerini ele almakta ve açıklamaktadırlar.

Yaşlılığı açıklamaya yönelik kuramlar genel olarak şöyle sınıflandırılmaktadır. “Birinci kuşak kuramlar işlevselcilik yaklaşımına, ikinci kuşak kuramlar sosyal etkileşim ilkelerine ve üçüncü kuşak kuramlar ise psikolojiye temellendirilmektedir. Burada bireysellik ön plandadır”. Kuramların her biri önemli katkılar sağlamakla birlikte, tek başına hiçbir kuramın sosyal yaşlılığı tamamen açıklayabilme kapasitesi bulunmamaktadır. Ayrıca toplumsal yapı da kuramların geçerliliği konusunda önemli bir belirleyici olarak kabul görmektedir (Müftüler, 2016: 31-32).

Tezimizde biyolojik yaşlanma kuramlarının sadece genel olarak isimlerine yer verilmiştir. Yaşlılık kuramları birinci, ikinci ve üçüncü kuşak kuramlar başlıkları kapsamında ele alınmış ve bu ayrımın literatürde daha güncel ve kapsamlı bir şekilde yer bulmuş olması nedeniyle tezimizde bu sınıflandırmadan yararlanılmıştır.

2.2.1. Birinci Kuşak Yaşlılık Kuramları

Daha öncede belirtildiği üzere birinci kuşak kuramlar işlevselcilik yaklaşımına temellendirilmektedir.

Yapısal-İşlevselcilik Yaklaşım; toplumun farklı parçalarının istikrar ve dayanışma içinde hareket edip işlevselliğini koruduğu sürece yoluna devam edebileceğini vurgulamaktadır. Burada toplum birbiriyle karşılıklı ilişkiler içinde olan alt sistemler şeklinde tanımlanır ve alt sistemlerin her birinin diğer sistemler için işlevsel olduğu belirtilmektedir (Canatan, 2013a: 38). Bu yaklaşım, insan bedeninden hareketle toplumsal düzenin ne olması gerektiğini açıklamaya çalışmaktadır. Toplumda ekonomi, siyaset, aile ve eğitim vb. alt sistemleri birbirleriyle etkileşim içinde olan bir bütün olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla her bir sistemde görülen değişim bir diğerini etkilemektedir. Yaşlı bireylerin de toplumda sosyal işlevleri bulunmaktadır. Bu nedenle toplumsal düzenin oluşturulmasında etkili olan kurallar onlar içinde geçerli olmaktadır (Kurtkapan, 2017: 40). “İşlevselcilik yaklaşımı “ahlaki oydaşmanın” toplumdaki düzen ve istikrarın sürdürülmesindeki önemini vurgulamaktadır” (Giddens, 2013: 55). Yapısal-işlevselci kuram, düzene ve istikrara vurgu yaptığı, değişimleri göz ardı ettiği ve hangi işlevin sisteme nasıl hizmet ettiği konusunda muğlak olması gibi nedenlerle eleştirilmiştir (Canatan, 2013a: 39).

Tezimizde kısaca yer verilen birinci kuşak yaşlılık kuramları: Yaşamdan Geri Çekilme (İlişki Kesme), Aktivite (Etkinlik), Süreklilik, Rol, Alt Kültür ve Yaş Tabakaları Kuramları olarak özetlenmiştir.

2.2.1.1. Yaşamdan Geri Çekilme (İlişki Kesme) Kuramı

1950’li yılların sonunda Elaine Cumming ve William E. Henry’nin geliştirmiş olduğu bu kuram modern toplumda yaşlıların konumunu açıklayan en gelişmiş olanıdır (Akgül, 2016: 38). Kurama göre, “yaşlı mevcut toplumsal sistemin devam etmesi ve düzenin korunması için ona uyum sağlar ya da rollerini bırakır. Yaşlının yaşlılık dönemine uyum sağlaması rollerini ve aktivitelerini yavaş yavaş bırakarak başka bir alana geri çekilmesi ile mümkün olmaktadır” (Özmete, 2019: 15). Yaşlının yaşamdan geri çekilmesinin yaşlı için olduğu kadar toplum içinde olumlu olduğu belirtilir. Bu bağlamda yaşlı bireyin rollerini genç nesle devretmesiyle hem yeni roller üstlenilmiş

olur hem de yaşlı bireylerin geliştirmiş olduğu bazı işlevler genç nesillere aktarılmış olur (Ceylan, 2015a: 42).

Kuram, birey ve toplumun geri çekilmesini ve ilişki kesmesini normal yaşlanma olarak açıklamaktadır. Ancak bu kuram ilk başlarda kabul görse de sonrasında çok fazla eleştiri almıştır. Bu kapsamda yaşlılıkta sosyal izolasyon ve yalnızlığın doğal olduğunu, yaşlının kendi alanına çekilmesini, ölümünü beklemesini ve bunların da evrensel geçerliliği olduğu görüşünü savunduğu için günümüzde en çok eleştiri alan kuram olmuştur (Akgül, 2016: 39). “Yaşlılığın sosyal rollerden ve sorumluluktan arınmak anlamına geldiğidir” (Tufan, Zengin ve Köse, 2017: 76). Kuramda sosyal rollerde yaşlının geri çekilmesi konusunda cinsiyet değişkeninin göz ardı edildiği eleştirilen bir başka yönüdür. Zira sadece iş yaşamını sonlandıran birçok sosyal rolünden geri çekilen erkekler üzerinden bir söylem üretmektedir. Oysaki yaşlı kadınlar aile ve toplum içinde üstlenmiş oldukları rollerini çoğunlukla sürdürmektedirler (Kurtkapan, 2017: 49). Diğer yandan yaşamdan geri çekilmenin kaçınılmaz olmadığını, yaşamdan kopmadan da bireyin bu sürece uyum sağlayabileceği, profesyonel rollerin yerine gönüllülüğe dayalı rollerin alabileceği öne sürülerek eleştirilmektedir (Akçay, 2015: 42). Kuram yaşlının toplumdan soyutlandığı, ihtiyacı olan sosyal desteklerden mahrum bırakıldığı, psikolojik yönden hırpalanmasına neden olduğu ve gençlerin vicdanlarını rahatlatmak amacıyla geliştirildiği düşüncesiyle eleştiriler almaktadır (Ceylan, 2015a: 43). Aynı zamanda bu kuramın yaşlı bireylerin bakım ve emekli maaşlarında olan yetersizlikleri görmezden geldiği ve normalleştirdiği öne sürülmekte ve bu yönüyle de eleştirilmektedir (Müftüler, 2016: 34).

2.2.1.2. Aktivite (Etkinlik) Kuramı

Aktivite kuramının önde gelen temsilcileri arasında, Robert J. Havinghurst, Bernice L. Neugarten ve Sheldon S. Tobin bulunmaktadır ve İlişki Kesme Kuramına tepki olarak geliştirilmiş bir kuramdır (Kaygusuz, 2008: 233). “Çalışma ve üretkenliği vurgulayan bir kuramdır. Yaşlının sosyal aktiviteleri yaşlının sosyal bütünleşmeyi gerçekleştirmesine yardım eder. Yaşlılar için sorumlulukları ve zorunlulukları içeren yeni roller geliştirme çabalarını içermektedir” (Özmete, 2019: 15). Kuramın ileri sürdüğü temel düşünce, bireyleri birbirinden farklılaştıran yaş farkının değil, bireylerin

etkinlik ve faydalı olma yönleri olduğu temeline dayandırılmaktadır (Ceylan, 2015a: 45). Yani insanların aktif oldukları ölçüde hayatlarından zevk alacakları düşüncesini temel almaktadır. Bireyin kendisi hakkında düşüncelerinin temelini, yapmış olduğu faaliyetlere ya da rollere bağlı olduğunu kabul etmektedir. Kısaca “ne yapıyorsak oyuzdur” demektir. Yaşlıların çoğunun yaşamın önceki dönemde olan rollerini ve yaşam aktivitelerini devam ettirdiğini öne sürmektedir. Bunun en temel nedenini ise yaşlı bireylerin önceki yaşamlarında benimsemiş oldukları ihtiyaç ve değerlere sahip olma eğilimlerinin devam etmesi olarak açıklamaktadır (Kalınkara, 2016: 29).

Yaşlı bireylerin yalnızca kendi akran gruplarıyla ilişkilerini korumak ve ölüme hazırlanmak istedikleri düşüncesini kabul etmez. Yaşam memnuniyeti ile etkinlik arasında da bir bağ olduğu iddia edilir. Dolayısıyla kuramda yaşlı bireyin yaşamdan geri çekilmesi yerine, sosyal aktivitesinin çoğaltılmasının önemi vurgulanmaktadır (Tufan, Zengin ve Köse, 2017: 76). Bu bağlamda yaşlılıkta pasif olmanın ve birtakım rollerden geri çekilmenin yaşam memnuniyetini azalttığı, aktifliğin devam etmesinde ise yaşam memnuniyetini artırdığı kabul edilmektedir. Orta yaşlarda ise edinilen faaliyetlerin yaşlılıkta da korunup buna yenilerinin eklendiği vurgulanmaktadır. Ancak iş yaşamının sona ermesi, çocukların büyüüp kendi ailelerini kurması gibi durumların ailenin çözülmesine neden olduğunu ve bu durumun yaşlı bireylerin rol ve işlevlerinde kayıplara yol açtığı belirtilmektedir (Tufan, 2014: 17). Yaşlıların sosyal etkileşim ve sosyal etkinlikleri ise yaşlıların yaşam doyumlarına direkt olarak etki yapmaktadır (Dağlı, 2018: 28). “Bu bağlamda, yalnızlık duygusunun yaşanmaması için toplum, çocuk, akraba ve arkadaş ilişkilerin sürdürülmesi, aile üyeleri ve yakın çevre ile birlikte geçirilen zaman ve sürdürülen faaliyetlerden doyum alınması, yaşlılığa uyumun ve mutluluğun önemli bir kaynağı, aktivite kuramının ise önemli bir bileşeni” sayılmaktadır (Akgül, 2016: 36). Yine bu kurama göre, yaşlı bireylerin emeklilik döneminde de aktif olması gerekmektedir (Müftüler, 2016: 34). Bu bağlamda yaşlı bireyler için aktifliği devam ettirmek her zaman pek de mümkün görünmemektedir. Çünkü yaşlı bireyin aktifliğini büyük oranda önceki yaşam öyküsü, sosyo-ekonomik seviyesi ve sağlık durumuna yönelik göstergeler belirlemektedir (Ceylan, 2015a: 47).

Diğer yandan aktivite kuramına ilişkin henüz açıklanamamış olan konu, yaşlılar aktif oldukları için mi yaşamlarından memnundurlar yoksa memnuniyet durumları yüksek düzeyde olan yaşlılar mı aktif olmaktadır? Ya da bu her iki durum arasında ara bir

faktör var mıdır? Bu gibi sorular kuramda henüz açıklığa kavuşturulmamıştır (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 29).

Ancak yaşlı bireylerin aktifliği ve daha mutlu bir yaşlılık dönemi sürdürebilmeleri için bazı sosyal desteklere de ihtiyaç duyarlar. Bunların başında yaşlının sosyal uyumuna ilişkin faktörler: “Kendini gerçekleştirme (gelir, barınma ve beslenme), Yaşamdan doyum sağlama (sosyal ilişki ve etkileşim, sanatsal ve sportif faaliyetler), Yaşama aktif katılım sağlama (çalışma azmi gösterme ve gönüllü faaliyetler)” şeklinde özetlenebilir (Ceylan, 2015a: 47). Diğer yandan başarılı ve aktif yaşlanan bireyler kendini gerçekleştirebilmektedirler. Bu bireyler kendine güvenen, kendine yeten, hiçbir etki altında kalmadan kendi kararlarını alıp verebilen, kalıplaşmış yargılardan uzak, değişime açık ve demokratik insan olma gibi karakteristik özellikleri taşımaktadırlar (Yıldırım, Hablemitoğlu ve Abukan, 2014: 25). Bu bağlamda farkındalık düzeyi yüksek, yaşamla barışık, bireysel olarak kendini etkileyen kararlara katılım sağlayabilen, yaşam deneyimlerini topluma aktaran, mutlu ve kendini gerçekleştiren bireyler “bilge yaşlılar” olarak ifade edilmektedir (A.g.e.: 26). Unutulmamalıdır ki yaşlının nelerle huzur bulacağı ve mutlu olacağı sadece yaşa bağlı olmayıp aynı zamanda cinsiyet, sosyo-ekonomik durumları, kişisel özellikleri, sağlık imkanları, aile içi mevcut ilişki ve önceki ilişki düzeyleri gibi birçok faktör tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle sadece yaşlının etkinliği ya da yaşamdan kendini çekmesiyle yaşlının huzurlu veya huzursuz olduğunun bir göstergesi olduğu yönünde yapılan değerlendirmeler yüzeysel kalmaktadır (Kaygusuz, 2008: 235). Özetlemek gerekirse, kişilerin aktifliği, yaşlılığa uyumu ve yaşamlarından memnun olma durumları ekonomik, sağlık, sosyal ve tüm psikolojik gereksinimlerin karşılanıp karşılanmamasıyla belirlenebilmektedir (Ceylan, 2015a: 47).

Kuram, yaşlılarla ilgili eşitsizlikler, güç ve yaş grupları arasında çatışmaların ihmal edilmiş olması noktasında eleştirilmektedir (Kurtkapan, 2017: 53). Yaşlı insanı sosyal çevre ile ilişkilendirirken sürekli aktif yaşlılığa vurgu yapmaktadır. Yaşlıların fiziksel pek çok kayıpları, hastalıkları vb. durumları ise göz ardı edilmektedir. Her yaşlı bireyin aynı imkanlara sahip olmadığı ve olamayacağı konusu da ayrıca eleştirilmektedir. Bireyin yaşlılık döneminde sürekli olarak aktif yaşamda bulunmasına vurgu yapılmakla birlikte, gerçek yaşama uyarlanmasında ise kesin bir öneri getirilmemiştir. Ayrıca aktivite kuramının sürekli olarak gençlerin aktifliğine vurgu yapması konusu da sıklıkla eleştiri alan konular arasında yer almaktadır (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 29).

İnsanın gençlik döneminde olan aktifliğinin ve üretkenliğinin yaşlılık dönemi için de önemli olduğunu, bireylerin farklı yaşlanma şekillerinin yaş ile değil aktiflikleriyle şekillendiğini hatırlatmaktadır. Zira önceki davranışların yaşlılık sürecini de olumlu ya da olumsuz olarak etkileyeceğini ve inşa edeceğini vurgulamaktadır. Aslında bireyin gelişme ve öğrenme sürecinin yaşam boyu süreceğini varsaymaktadır.

2.2.1.3. Süreklilik Kuramı

Robert Atchley'in 1971'de yapmış olduğu çalışmalarla geliştirilen kuramın temeli, bireyin kişilik özelliklerinden bazılarının yaşam boyunca değişmeyeceği düşüncesine dayanmaktadır. "Gelişme, koruma ve uyum sağlama kapasitesinin korunması, süreklilik kuramının özüdür" (Akçay, 2015: 51). "Yaşlı birey eski rollerini bırakır, yeni roller oluşturur, birey çevre etkileşimi bağlamında sosyal ve fiziksel çevreye olan uyumunu sürdürür. Bu teori yaşlanmayı dinamik ve kesintisiz bir süreç olarak tanımlamaktadır" (Özmete, 2019: 15).

Süreklilik kuramına göre en başarılı yaşlanan kişiler, "alışkanlıklarını, tercihlerini, yaşam tarzlarını ve ilişkilerini orta yaşlardan ileri yaşlara dek sürdürebilmektedirler" (Dillaway ve Byrnes, 2014: 271). Yaşam doyumunun temelini ise başarılı yaşlanmaya dayandırmaktadır. Bireyin büyüme sürecindeki olgun ve bütünleşmiş bir kişilik sergilemesi ilerleyen dönemlerinde başarılı bir şekilde yaşlanmasını sağlamaktadır. Yani bireyin gençlik ve yetişkinlik döneminde sergilediği tutum ve davranışlarını yaşlılığında da sürdürmesi beklenmektedir (Ceylan, 2015a: 48). Bireyin yetişkinlik dönemlerinden itibaren sorunlara yaklaşımı ve çözüme ilişkin strateji geliştirebilme kapasitesinin, yaşlılık döneminde görülebilecek olası sorunlar konusunda bilinçlendirilmesinde oldukça önemli olduğu vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra yaşam boyu öğrenme ve gelişme gerçekliğini de destekler bir nitelik sergilemektedir. Zira kuram kişinin kişisel ve geçmişte edindiği öğrenme deneyimlerinin bugünkü amaçlarıyla bütünleşmesine imkan verdiği varsayımını öne sürmekte ve desteklemektedir (Dağlı, 2018: 30).

Ancak kuram yalnızca kişisel özellikleri odağına alması ve toplumsal özellikleri göz ardı etmesi nedeniyle tam olarak gelişmemiştir. Buna rağmen mikro düzeyde açıklamalarıyla yaşlı bireylerin tutum ve davranışlarının anlaşılmasına yönelik bir bakış açısı sunmaya devam etmektedir (Kurtkapan, 2017: 58). Davies (1994), yaşlılık

kuramları arasında en pozitif olanın Süreklilik Kuramı olduğunu ileri sürmektedir (Kaygusuz, 2008: 240).

Kuram, başarısızlıkların da kullanılabilceğini göz ardı ettiği ve bireylerin yaşamlarında sürekliliğın vurgulandığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Zira bu noktada, insanların yaşamlarında sevmedikleri yönlerden de yararlanabileceklerine, süreklilik kadar değişmenin de istenilebilen bir durum olabileceğine dikkat çekilmektedir (Akçay, 2015: 54).

2.2.1.4. Rol Kuramı

Zena S. Blau'nun çalışmalarıyla geliştirilen Rol Kuramına göre (1973), kişi hayatı boyunca toplumda birçok rol üstlenmektedir (Müftüler, 2016: 35).

“İnsan yaşamında her sosyal rol ve yaş ile yaşam dönemi bütünleşmiştir. Birey herhangi bir yaşında o yaşa uygun rolü oynamak durumundadır. Sosyalizasyon süreci ile edinilen roller, yalnızca çocuklukta değil, orta yaş ve yaşlılıkta da devam etmektedir” (Özmete, 2019: 15). Bireylerin toplumsal yaşamda üstlenmiş ve sürdürmüş oldukları roller, insanın sosyal bir varlık olarak tanımlanmasına, kimlik sahibi olmasına zemin hazırlamakta ve kişinin kendilik duygusunun temelini oluşturmaktadır (Kaygusuz, 2008: 236). Bireyin üstlendiği her sosyal rol belli bir yaş ve yaşam basamağı ile birleşmektedir. Öğrencilik, emeklilik gibi rollerin kişiye uygunluğu buna örnektir. Toplumsal yapı içinde bireyden beklenen rol ve beklenti bireyin yaşına göre değişmektedir. Henüz 30 yaşında çok genç bir anneden beklenenler ile olgun bir anneden beklenenler farklı olabilmektedir. Dolayısıyla birey beklentilere göre kendine uygun rolü oynamaktadır (Müftüler, 2019: 38).

Blau'ya göre birey yaşlanınca yetişkinlik kimliğinde kendisinde oluşturduğu bazı değerleri yitirmektedir. Bireyin emekliliği ile mesleki statü kayıpları, eşin vefatı ile aile içindeki rollerde değişmeler ve yaşanan hastalıklar ile bireyin toplumsal hayata katılımı sınırlanmaktadır (Kaygusuz, 2008: 236). Bu bağlamda bireydeki sosyal işlevselliğın ancak ona uygun sağlanabilecek olan sosyal imkanların artırılması ve kişinin sosyal benliğinin geliştirilmesi ile mümkün olacağı varsayılmaktadır (Kalınkara, 2016: 39). Kuram, yaşlı bireylerin yaşlılık dönemine ilişkin rol kayıplarının toplumsal yaşama katılmalarında bazı yitimlere neden olacağı konusunu abartılı bulmakta ve eleştirmektedir. Bu kapsamda yapılan birçok eleştirel çalışma

yaşlı bireylerin toplumsal yitimi konusunda oldukça az veya hiç hissetmedikleri bulgusuna ulaşmıştır. Diğer bir bulgu ise rol kaybı olarak görülen durumların, yaşlı bireyde çoğu kez özgürlüğü ve eskiden yapmak isteyip de yapamadıkları işleri yapmak için bir fırsat olarak gördükleri belirtilmiştir (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 32).

2.2.1.5. Alt Kültür Kuramı

Kuram, A. M. Rose (1995), tarafından geliştirilmiştir. Yaşlı bireylerin toplumda alt kültür ve değerler oluşturduklarını vurgulamaktadır. Yapılan çalışmalarda genellikle yaşlıların kendi aralarındaki ortak noktalarına vurgu yapılmakta ve farklılıklar çok az önemsenmektedir. Ancak her birey biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak farklı şekilde yaşlanmaktadır ve dolayısıyla bireysel olduğu kadar çevresel farklılıklarda bulunmaktadır. Yapılan birçok Gerontoloji araştırmalarında da bu farklılıklar görülmektedir (Müftüler, 2016: 36).

“Bu kurama göre yaşlılar artık toplumun sağlıklı, katılımcı ve üretken üyeleri olmadıkları için toplumun geri kalan kısmından ayrılırlar. Kendilik algılarını ve sosyal kimliklerini de bir alt kültüre göre sürdürmektedirler” (Özmete, 2019: 15). Yaşlı bireyler bireysel ya da toplumsal olarak farklı gruplardan ne kadar uzaklaşırsa alt kültürün derinliği ve kapsamı da o oranda artmaktadır (Kaygusuz, 2008: 230). Kavrama ilişkin tartışmalar kuramın kararsız olduğu yönündedir. Bu bağlamda bir yandan yaşlı bireyin yeni yaşına uygun roller kazanmasına dikkat çekilirken diğer yandan da yaşlı bireyin toplumun bütününden ayrılmasına dikkat çekilmekte olduğu vurgulanmaktadır (Akçay, 2015: 58). Aslında her toplum yaşlı bireylerini onurlu hissettirebilecek pek çok mekanizmaları kendi içerisinde barındırmaktadır. Burada sivil toplum kuruluşları ve dinlerin yaklaşımları verebileceğimiz bu örneklerden bazılarıdır. “Ancak eğer alt kültür gençlik döneminde oluşturulup daha sonraki dönemlerde de sürdürülmüş ise o zaman bu durumun yaratacağı sorunların dikkate alınması mümkündür. Bu bağlamda örneğin 68 kuşağı ve hippilerin günümüz ve geçmiş durumları üzerinde çalışılıp konu daha sağlıklı değerlendirilebilecektir” (Canatan, 2018a: 99).

2.2.1.6. Yaş Tabakaları Kuramı

H.P. Tews (1980-1990)'larda yapmış olduğu çalışmalarla Yaş Tabakaları Kuramını geliştirmiştir. Kuram, belirli bir yaş kuşağında yer alan yaşam dönemleri ve önemli olayları önemsemektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde sadece bir yaşlanma şeklinden söz edilmemekle birlikte kuşakların yaşlanma biçimlerinde birbirine benzer özellikler görülmektedir. Birey yaşlanma sürecinde biyolojik, psikolojik ve sosyal bakımdan değişmekte ve güçlü ya da zayıf yönlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak farklı süreçlerde doğan bireyler farklı biçimlerde yaşlanmaktadır. Günümüzde de yaşlılığa ilişkin bu farklılıklar, yaşam tarzına bağlı olarak değişim göstermektedir (Müftüler, 2016: 36).

“Yaş tabakaları kuramı yaşlıların yanı sıra diğer yaş gruplarıyla ve birbirleriyle ilişkilerine odaklanmaktadır. Temel varsayımı yaş evrensel bir kriterdir ve roller, haklar, öncelikler tabakalar arasında dağıtılmıştır. Yaş okula başlama yaşı, emeklilik, oy verme vb. sosyal rollere doğrudan bağlanabilmektedir” (Canatan, 2018a: 99). “Bu yönüyle kuram yaşın sosyal olarak ne anlama geldiğini ve yaş gruplarının durumunu açıklamaktadır” (Özmete, 2019: 15). Emekliliğe yönelik politikalarda olduğu gibi toplumsal yapıların rolü ile bireysel yaşlılık sürecinin yaşlı bireylerin daha genel tabakalaşması üstündeki etkilerine de odaklanmıştır. Kuramın önemli bir yönünü de “yapısal gecikme” kavramı önemli bir yer tutmaktadır (Giddens, 2013: 226). Toplumda yer alan genç, yetişkin, yaşlı gruplar tabakalara ayrılmaktadır. Toplumda söz konusu olan roller, haklar ve önceliği olan konular da buradaki yaş tabakaları arasında dağılmaktadır. Ancak kuramın sosyal sınıf gibi rol tanımları eleştirilen yönü olmuştur (Müftüler, 2016: 36).

2.2.2. İkinci Kuşak Yaşlılık Kuramları

İkinci kuşak kuramların sosyal etkileşim ilkelerine dayandığını tezimizde daha önce de belirtmiştik. Tezimizin ikinci kuşak kuramlar kısmında kısaca ele alınan kuramlardan bazıları şöyledir: Sembolik Etkileşim, Etiketleme, Sosyal Çöküş, Sosyal Alışveriş, Sosyo-Çevresel, Yaşamın Seyri, Yaşam Boyu Sermaye ve Yaşlılığın Politik Ekonomisi kuramları olarak özetlenmiştir.

2.2.2.1. Sembolik Etkileşim Kuramı

Sembolik Etkileşim Kuramına pek çok kişi katkıda bulunmuştur. George Herbert Mead 1934'te yaptığı çalışmalarla geliştirmiş olup kuram, sosyologların temel bakış açılarından biri haline gelmiştir. Yapısal işlevselci ve çatışmacı kuram, kurumsal ve büyük gruplara benzer şekilde toplumun çok çeşitli yönlerini ele alarak bunların sosyal dünyaya nasıl etki yaptığı üzerine odaklanmaktadır. Yani burada sosyal dünya makro bağlamda analiz edilmektedir. Küçük gruplar içinde etkileşim yaratan bireyler üzerine ise mikro analizler yapılabilmektedir. Bu bağlamda sembolik etkileşimcilik yaklaşımı mikro sosyolojik perspektifi yansıtmaktadır (Akçay, 2015: 54). Kurama göre, etkileşim düzeni bitmemiş bir düzendir. Toplumsal düzen bireyler tarafından her zaman desteklenmez, güçlendirilmez ve onarılmaz ancak yeniden üretilir ve düzenlenir (Canatan, 2019: 203).

Dolayısıyla bu yönleriyle simgesel etkileşimcilik ve fenomenoloji ortak paydasında buluşan kuramlar oldukları söylenebilir. "Toplumsal yapı ve düzen insanlar tarafından inşa edilir ve etkileşim sürecinde değiştirilir". İki kuram arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. (A.g.e.: 203). Toplumun etkileşimle sürdürüldüğü ve topluma dair ne varsa etkileşimle gerçekleştirildiği öne sürülmektedir. Dolayısıyla bireyin sosyalleşebilmesi için çevresi ile etkileşime geçmesinin gerektiği söylenmektedir. Ayrıca her etkileşim ortamının kişileri değiştirdiği ve geliştirdiği vurgulanmaktadır (Canatan, 2018b: 99). Kuram, etkinlik ve geri çekilme kuramları arasında adeta bir köprüdür. Yaşlanma süreci unsurlarından olan çevre ve bireyin etkileşimini irdelemektedir (Akçay, 2015: 54). Etkileşimci yaklaşım, eğitim sistemi, ekonomi, din vb. daha büyük yapılar yerine birey ve süreç arasında süregelen toplumsal etkileşimi odağına almakta ve davranışı bireyin toplumsal ilişkilerle oluşturduğu bir ürün olarak görmektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015b: 152). Yani "İnsan ve içinde bulunduğu dünyası arasında "anlamli" ve "karşılıklı" ilişkilere odaklanmakta ve iki temel varsayımı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, birey dünyayı ona yüklediği anlamlar çerçevesinde algılar. İkincisi ise anlamlar, karşılıklı ilişkiler sürecinde oluşturulur". Tüm toplumsal kümeler bilgi, inanç, tutum, değer ve rollerden oluşan sembolik etkileşim tarafından belirlenen etkileşimin odağından başkası değildir denilmektedir (Canatan, 2013a: 43). Kuram, yaşlılık bağlamında birey ve toplum arasında süren karşılıklı bağımlılığa vurgu yapmaktadır. Zira bireyin çevresinde yaşanan değişmelerin, birey ve çevresi arasında olan etkileşimi yaşlanma sürecinde etkilediği

kabul edilmektedir. Yaşlılıkla birlikte toplumsal etkileşimde bir azalma görülmektedir. Ancak etkili politika uygulamalarıyla bu çevresel engeller azaltılabilmektedir (Müftüler, 2016: 37).

“Birey-çevre etkileşimi bağlamında çevredeki her değişiklik yaşlı bireyi ve yaşlanma sürecini etkilemektedir. Yaşlanan birey, topluma eskiden olduğu gibi katılamayabilir ve bununla ilgili seçenekleri azalır. Bu kuram, etkileşimi engelleyen birtakım unsurları ortadan kaldırmaktadır” (Özmete, 2019: 15).

Sosyal olguların pek çok yönünü ihmal ettiği konusunda kurama yönelik bazı eleştiriler yapılmıştır. Bunlardan ilki, rollerin oluşumunda aktörlerin rollerinin abartıldığı ve yapısal faktörlerin göz ardı edilmesi olmuştur. İkincisi, araştırmalarını bu kurama temellendiren araştırmacıların araştırmalarının mikro türden araştırmalar olduğu ve veri toplama yönteminde nitel yöntemleri tercih etmeleri nedeniyle araştırma sonuçlarının genelleştirilememesidir. Üçüncüsü, simgesel etkileşim perspektifinden ele alınarak geliştirilen kavramlar muğlak ve zayıf tanımlanmışlardır. Son olarak ise kuram bireyi çok fazla odağına aldığı için kurumların önemini kavrayamadığı gibi nedenlerle eleştirilmiştir (Canatan, 2013a: 44).

2.2.2.2. Etiketleme Kuramı

Kuram, insan davranışına ilişkin günümüzde sosyal psikoloji perspektifinden biri olan sembolik etkileşim yaklaşımından türetilmiştir (Akçay, 2015: 58). Bu kurama göre, “toplumda yaşlı birey için oluşturulan tanımlar, şemalar bireyin kendisi ile ilgili algısını belirler ve bunlara bakarak kendisi ile ilgili kararlar verir. Toplumda yaşlılar için oluşturulan bu etiketler yaşlıların davranış ve düşünce biçimlerini etkilemeye başlamaktadır” denilmektedir (Özmete, 2019. 15).

Yaşlı birey toplum tarafından kendisinin nasıl tanımlandığını önemser ve beklenen rollere uygun davranış geliştirir ve sergiler. Örneğin 60 yaşında olan birey çalışma arkadaşlarının bireyin emeklilik döneminin geldiğini, verimsiz olduğunu bireye yansıttığı zaman birey kendini verimsiz bir çalışan ve emekliliği gelmiş biri olarak görür ve emekliliğe hazır hale gelir. 60 yaşında motosiklete binmekten keyif alan bir birey de bu keyfinin toplum tarafından çok hoş karşılanmayacağı düşüncesiyle bundan vazgeçer. Yani yaşlılar yaşlılığın getirmiş olduğu psikolojik, fiziksel ve sosyal pek çok faktörden ötürü etiketlenmeye ve psikolojik olarak çöküşe karşı duyarlıdırlar. Aynı

grup ya da farklı grup üyeleri yaşlıları etiketleyebilmekte ve yaşlı etiketlenmeyi kabullendiği zaman bu role uygun davranış sergilemektedir (Akgül, 2016: 43). Yaşlı bireylerin etiketlenmelere karşı korunabilmesi için, üretkenliklerinin sürdürülmesi, sosyal servis ağlarının geliştirilmesi, barınma, ekonomik, sosyal ve fiziksel çevre koşullarının iyileştirilmesi ve güven duygusunun geliştirilmesi oldukça elzemdir (Akçay, 2015: 60). Ayrıca bu kuram “yaşlılığı normalden ayrılan bir dönem olarak da görmektedir” (Kaygusuz, 2008: 249).

2.2.2.3. Sosyal Çöküş Kuramı

“Etiketleme kuramının bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Rol kaybı ve muğlaklık içinde olan yaşlının yeni kararlar alamaması ve yaşamını yönetememesi gibi zafiyet durumu sosyal çöküşün nedeni” olarak görülmektedir (Özmete, 2019: 1). W. Kornhauser’in 1959 da yaptığı çalışmalarla geliştirmiş olduğu kurama göre, muğlaklık ve kararsızlık gibi durumlar yaşlı bireyleri psikolojik olarak zorlamakta ve yeni rollerine uyumlarını zorlaştırmaktadır. Fakat yaşlı bireylerde daha az hareket etme eğilimleri gibi özellikler de görülebilmektedir (Müftüler, 2016: 38). Kuram etiketleme kuramının bir devamı niteliğindedir. Kurama göre, yaşlı birey, yaşamış olduğu rol kaybından ve belirsizliklerden ötürü nasıl bir davranış sergileyeceğini bilemeyip kararsız kalırsa çöküntü ile karşılaşabilmektedir. Örneğin emekli olmuş, eşini kaybetmiş yaşlı bireyin nasıl hareket edeceğine yönelik vereceği cevap konusundaki kararsızlığı, çöküşe neden olabilmektedir (Kalınkara, 2016: 42). Ancak bu kararsızlık yalnızca yaşlılık döneminde görülmemekte, farklı yaş döneminde de görülebilmektedir. Geç yaşta olanlar önündeki seçeneklere daha kolay ve kısa sürede yönelebilirken, yaşlı bireylerde güvенеbilecekleri kişilerin görüşlerinin alınması yönünde bir tutum görülebilmektedir (Canatan, 2018b: 103).

2.2.2.4. Sosyal Alış-Veriş Teorisi

İlk olarak 1950 sonrası George Homas ve Georg Simmel tarafından ele alınmış ve James J. Down 1975’te yaptığı çalışmalarla yaşlılığa uyarlamıştır. Kuramda aile ilişkileri menfaat ilişkilerine benzetilmekle birlikte yaşlandıkça bireyde birincil olan sosyal etkileşimde azalma olduğu tezi savunulmaktadır (Müftüler, 2016: 38).

“Kuram sosyal çevrede ceza getiren davranıştan kaçma ve ödül getiren davranışa yönelme temeline dayanmaktadır. Bu ödüller içsel ve dışsal doyum vermektedir. Yaşlılık döneminde bakım ve hizmet değişimi şeklinde ortaya çıkan kuşaklararası dayanışma teorisinin en önemli parçasını oluşturmaktadır” (Özmete, 2019: 16). İnsan ilişkilerini temel odağına alan kuram insanın bir diğer insanla kar-zarar temeline dayanan ilişkiler yaşayan bir varlık olduğu görüşünü benimsemektedir. Yani insanın kurmuş olduğu tüm sosyal ilişki, alışveriş ilişkisinden ibarettir (Canatan, 2013a: 44). Örneğin yaşlı bireyin kendi çocukları, diğer yakınları ve arkadaşları ile de toplumsal olarak bir alışveriş ilişkisi içinde olduğu ve hatta torunlarına bakma konusu da alışveriş ilişkisi olarak değerlendirilmektedir (Müftüler, 2016: 38).

Ancak birey yaşlandıkça pazarlık etme gücü de zamanla düşmektedir. Kurama göre yaşlı bireyin, toplumdaki konumunun zayıflaması nedeniyle sosyal ilişkilerinde daha az doyum yaşaması ve gittikçe sosyal ilişkilerinden kendini geri çekmesi oldukça doğal bir durum olarak kabul görmektedir. Hatta bu geri çekilme toplumsal ilişkileri dengelediği için bu durumun toplumsal ilişkilerin sürdürülmesinde daha sağlıklı olduğu bile iddia edilmektedir (Kaygusuz, 2008: 242).

Kuram, aile ilişkilerine adeta bir ticari ilişki, kar ve maliyet ilişkisi ekseninde bir yaklaşım sergilemesi nedeniyle eleştirilmiştir. İlk eleştirilerden biri, mikro düzeyde olan alışveriş kuramları metodolojik olarak bireyciliğe dayanmasıdır. “Bir diğer eleştiri ise aktörlerin her zaman ve her yerde rasyonel olarak hareket etmeleridir. Bireyin özgeci davranışları bu kuram tarafından açıklanamayan bir durum olarak kalmaktadır”. Burada özellikle de ailevi ilişkiler bağlamında ve aileye özgü gerçek durumlar göz ardı edilmiştir (Canatan, 2013a: 45).

2.2.2.5. Sosyo-Çevresel Kuram

Yaşlanma kuramlarının öncülerinden olan yaşamdan geri çekilme ve aktivite kuramlarının yetersiz görülen noktaları eleştirilmiş sosyo-çevresel kuram bu kuramların varsayımlarından yola çıkarak yaşlı ve çevre ilişkilerini daha geniş bir perspektiften ele almaya çalışmıştır (Canatan, 2018b: 105). J.F. Gubrium 1973’te geliştirdiği kurama göre, yaşlı ve çevresi arasındaki sosyal davranışlar önemsenmektedir. Sosyal Çevre Kuramı normatif ya da bireysel bakış açısıyla ele alınabilmektedir (Müftüler, 2016: 39). “Yaşlı bireyin davranışlarını anlamak için

içinde yaşadığı çevre, normlar ve aktivite kaynakları bütün olarak değerlendirilir. Yaşlıların nerede ne şekilde hangi normlara bağlı olarak aktivite gerçekleştirdikleri ile” ilgilenmektedir (Özmete, 2019: 16). İnsan yaşamının her döneminde çevrenin nedenli etkili ve önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Yani çevre faktörünün göz ardı edilerek yaşlanmanın ve yaşlının tam olarak anlaşılamayacağı vurgulanmaktadır.

Kuram; büyüme, evrim ve genişleme gibi süreçleri çevre ile açıklamaya çalışmakla birlikte çözülme, yaşlanma ve ölüm konularına pek fazla değinmediği için eleştirilmiştir. Bunun yanı sıra kuramın bilimsel bir kuram mı, yoksa değer yüklü bir oryantasyon mu olduğu konusunun muğlaklığı nedeniyle tartışma sürdürülmektedir (Canatan, 2013a: 38).

2.2.2.6. Yaşamın Seyri Kuramı

Benson’a göre insanın anne karnından mezara kadar devam eden yaşamış olduğu tüm süreçleri ve bu süreçlerde edindiği deneyimlerinin tümü yaşam seyri olarak tanımlanmaktadır (Osunluk, 2004: 2). Kurama göre her insanın bir yaşam seyri vardır. Sürekli ve dinamik bir özellik sergilemektedir. Bunlarda kişisel zaman, aile zamanı ve tarihsel zaman gibi ayrımlar yapılabilmektedir. Yaşlanma ve gelişme insan yaşamı sonlanıncaya değin sürekli olarak devam etmektedir. Dolayısıyla insan biyolojik, psikolojik, kronolojik ve sosyal bir varlık olarak sürekli değişmekte ve gelişmektedir (Müftüler, 2016: 39). Ericson’a göre gelişen her bir dönem bir sonraki döneme temel oluştur ve hazırlar. Dolayısıyla her bir dönem kendinden önce gelen dönemlerden etkilenmektedir. Her bir dönemin kendine özgü ihtiyaçları, yerine getirilmesi gereken görevleri, çözülmesi gereken sorunları ve üzerinde durulması gereken hassasiyetleri bulunmaktadır (İlgar ve İlgar, 2007: 148).

“Tüm yaşam seyri teorisi birey ve çevresi arasında dinamik bir değişim ve etkileşim olduğunu varsaymaktadır. Bu kavramsallaştırma dört yapıyı gerektirmektedir; yerleşim (coğrafi ve tarihi özellikleri), sosyal bağlar (sosyal ilişkileri), kişisel kontrol ve zamanlama (bireysel gelişim ile ilgili geçişleri)” kapsadığı belirtilmektedir (Osunluk, 2004: 2). “İnsan yaşamında değişim ve gelişim çok yönlüdür. Bu değişim bazen gelişme ve bütünleşme şeklinde olurken, bazen de gerileme şeklinde ortaya çıkmaktadır” (Özmete, 2019: 16).

Yaşam rotası insanoğlunun yaşam seyrinde yer alan deneyimlerinin çeşitliliğini göstermektedir. Günümüzden bir örnek vermek gerekirse, günümüz aile yapısında görülen farklılıklar ve çeşitlilikler, geleneksel ailenin yaşam döngüsünü değiştirdiği iddia edilmektedir (Müftüler, 2016: 39). Yaşam Rotası Kuramı yaşam boyu değişen rollere dikkat çekmekte insanın büyüme ve gelişme evrelerinden etkilendiği gibi yaşamdaki bazı kayıplardan da etkilenebileceğine işaret etmektedir. Bireyin yaşlandıkça bazı işlevlerinin ahenginde durağanlık ya da gerileme veya ilerleme görülebilmektedir. Ancak bireylerin bazıları hafıza sorunları yaşarken bazıları bu sorunları yaşamazlar ve yaşamları boyunca üretmeye devam edebilmektedirler (Müftüler, 2019: 57). Doğal olarak birey kendi yaşam dönemleri içerisinde yaşamış olduğu hastalıklar, ekonomik, sosyal, kültürel ve tarihsel olaylardan, değişimlerden ve kayıplardan da kaçınılmaz olarak etkilenmektedir. Her bireyin çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi aynı yaşam dönemleri olsa da her bireye özgü yaşam rotası görülmektedir. Bireyin yaşamında maruz kaldığı tüm faktörler bu sonucu etkileyebilmektedir.

Kurama göre bireyin yaşam yörüngeleri ve geçişleri her bir yaş diliminde farklıdır. Yaşlılık sürecinde hastalık, bakım vb. durumlar da yaşam seyrinin bir parçasıdır. Yaşlılar birikimli dezavantajlı gruplardandır. Yaşlılarda görülen yoksulluk halleri buna örnek gösterilebilmektedir. Genel olarak yaşlılığın hem kültürel ve sosyal yapılar arasındaki ilişkisi, hem de zaman ve dönem ile olan ilişkisi vurgulanmaktadır (Müftüler, 2016: 39). “Kuramın kadın ve erkek karşılaştırılmasında, kazanımlar ve emekli aylığı elde etmede sınırlı fırsatlar nedeniyle “birikimli dezavantajlı olma” kavramını test etmekte yararlı olabileceği” düşünülmektedir. Kuram, içinde bulunulan zamanın bireyler ve sosyal gruplar için yaşlanma sürecinin ne yönde şekillendirildiğini açıklamaya çalışmaktadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar cinsiyet, ırk ve sosyal sınıf yapısının yaşamın seyrinde ve yaşlılığın birikimli dezavantajlarıyla sonuçlanması üzerine yapılmıştır (Canatan, 2018b: 106).

Kuram, genel anlamda toplumsal değişimlerden, özel anlamda ise yaşlılık ve aile yapısında görülen değişimlerden modern toplumda yaşlıların nasıl etkilendiğini vurgulaması bakımından da oldukça önemlidir (Müftüler, 2019: 58).

2.2.2.7. Yaşam Boyu Sermaye Kuramı

Toplumda yaşayan bireylerin doğumdan başlayarak üretmiş oldukları tüm bilgi ve yetenekleri ile diğer insanlara ve topluma yapmış oldukları katkıları irdelemektedir. Yaşlının diğer kişiler, gruplar ve toplumlarla kurduğu bağların güçlülüğü veya zayıflığı bireyin sosyal sermayesinin gücünü yansıtmaktadır (Özmete, 2019: 16). Kuram insan sermayesini önemsemektedir. İnsanoğlu yaşamı boyunca pek çok eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Kurama göre, insanın sermayesi sosyal, psikolojik, fiziksel ve biyolojik olarak çeşitlilik sergilemektedir. Gerek çevresel koşullar gerekse toplumsal, kurumsal ve ahlaki sermaye bireyin sahip olduğu sermayesini etkilemektedir ve bunlar bireyin yaşamı boyunca birikmeye devam etmektedir (Müftüler, 2016: 40). İnsan sermayesinin birikimi iş gücüne katılımda bilgi ve yetenekler olarak değerlendirilmektedir. Sosyal sermaye ise etkileşim ilişkileri çerçevesinin genişliği ve birikim gücüdür. Dolayısıyla bu sermaye sosyal eşitsizliklerin de temelini oluşturabilmektedir. Zira çevresel faktörler her birey için aynı eşitlikte gelişmemektedir. Bu nedenle aynı zamanda sosyal sermaye sosyal eşitsizliği ve toplumsal tabakalaşmayı ortaya çıkarabilmektedir. Yani yaşlı bireyin hertürlü sermaye birikimi geniş ise aktif bir yaşlılık süreci yaşayabilmektedir. Eğer kısıtlı bir birikime sahipse, çeşitli sağlık sorunları, ekonomik sorunları varsa, yakınları ile ilişkileri kısıtlı ise yaşlı bireyin oldukça pasif ve zorlu bir yaşamı olmaktadır (Canatan, 2018b: 107).

Yaşam boyu biriken sermaye her yaş grubu için ve kişiye göre değişmektedir. Bireyler arasında fırsatlar eşit bir biçimde dağılmamaktadır. Günümüz dünyasında gençliğe ve güce yapılan vurgu da oldukça yaygındır. Dolayısıyla bireyin sosyal çevresiyle kurduğu etkileşim gücüne dayalı olan sosyal sermayenin her birey için bazı eşitsizlikleri güçlü bir şekilde beslediği de oldukça belirgindir.

2.2.2.8. Yaşlılığın Politik Ekonomisi

Yaşlı bireylerin adaptasyonu ve sosyal kaynaklardan nasıl bir pay alacağını tanımlamanın yanı sıra yapısal özelliklerin makro ölçekli bir analizi yaşlanmanın politik ekonomisi ile bağlantılıdır ve güç ve takas kuramının odağında yer almaktadır (Akçay, 2015: 70). Yaşlı bireylerin içinde bulunduğu toplumlarda ekonomik bir değer olarak görülüp görülmemesine yönelik bir yaklaşımdır (Kaygusuz, 2008: 249).

“Toplumun ekonomik ve politik yapısı yaşlılık olgusunun yapılanmasını belirlemektedir. Yaşlı bireyin yaşlılık dönemine uyum sağlamalarını destekleyen/desteklemeyen toplumsal yapının özelliklerini ve makro analizini ortaya koymaktadır” (Özmete, 2019: 16).

Bu kuram üzerinde çalışan kuramcılar kapitalizmin yaşlı kesimi birçok yönden marjinalize ettiği konusunda mutabık olmuşlardır. Yaşlılığın ve yaşlanmanın toplumsal sistemlerden ayrı olmadığını, dolayısıyla yaşlıların ilişkilerinin de bu sistemlere göre şekil aldığına ilişkin ortak görüşleri bulunmaktadır. Diğer yandan kuramın bir başka özelliği ise yaşlılık konusunda eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda sosyal, ekonomik, politik vb. birçok faktörün ve yapısal düzenlemelerin aslında bütünlük olarak yaşlanmayı ürettiği tezini ortaya atmaktadır (Kurtkapan, 2017: 63). Kuram, toplumun sosyal eşitsizliklerine vurgu yapmakla birlikte, yaşlılara yönelik politikaların geliştirilmesinin ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Ancak yaşlıların iş toplumunda nasıl bir yeri olduğunu açıklayamamaktadır. Örneğin P. Townsend’in 1981’de yapmış olduğu Düzenli Bağımlılık Kuramında emeklilik bir tür bağımlılık olarak görülmektedir (Müftüler, 2016: 39).

Kaynakların yaşlılara eşitsiz bir şekilde dağılımının yanı sıra, aynı zamanda yaşlıların ekonomik bir meta olarak ve bir yük olarak görüldüğü düşüncesiyle, yaşlılara medikal yaklaşımların karşısında da durmakta ve eleştirmektedir. Yaşlanmanın yanı sıra emeklilik ve gelirden azalan eğilimin yaşlı bireyleri daha hassas ve kırılgan yaptığını önemle vurgulamaktadır. Dolayısıyla yaşlıyı daha güvensiz hale getirdiği, kaynak dağılımlarında yaşlıların bireysel özellikleri dikkate alınması gerekirken, sosyal sınıfına göre dikkate alındığını yani eşitsizliklere dikkat çekilmektedir (Kurtkapan, 2017: 63). Kuram, yaşlıların bireysel farklılığını, motivasyonunu, düşünce ve aktivitelerini göz ardı ettiği, yaşlıların pasif, güçsüz, başkasına bağımlı, birtakım baskılar altında ezilen bireyler olarak görüldüğü, bunun da olumsuzluk algısı oluşturduğu gerekçesiyle eleştiri almaktadır (Akçay, 2015: 70).

Genel olarak yaşlanma sürecini tek başına bir sorun olarak görmeyen bu kuram, asıl sorunun yaşlıların toplumda gelir, sağlık, barınma vb. koşullarda karşı karşıya kaldıkları toplumsal koşullar olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla yaşlılara yönelik uygulanan tüm politikaların yaşlıların toplum içindeki durumlarının bir göstergesi olduğunun altını önemle çizmektedir.

2.2.3. Üçüncü Kuşak Yaşlılık Kuramları

Kuramlar, içinde bulunulan dönemlerin sosyolojik bakış açılarını yansıtmış ve bu bağlamda geliştirilmişlerdir. İlk kuşak kuramlarının işlevselcilik perspektifinden sürdürüldüğü ve uyum üzerine yoğunlaştığı, ikinci kuşak kuramların, sosyal etkileşimi odağına alarak yaşlılığı ele aldığı görülmektedir. Ancak bu kuşak yaşlılık kuramları daha çok bireyin yaşlılık dönemlerinde aktif kalması üzerine yoğunlaşmış olup, tam olarak başarılı yaşlanmadan, sosyal ve kültürel yapılardan pek söz edilmemiştir (Canatan, 2018c: 110).

Üçüncü kuşak kuramların ise çoğu multidisipliner olup sosyoloji, psikoloji, tarih ve ekonomi gibi çeşitli alanlardan yararlanmışlardır. Ayrıca bu kuramlar kendinden önceki kuramların tam tersine, mikro bağlamda (bireysel, grup, aile), makro bağlamda ise sosyal (yaş grupları, nüfus) gibi faktörlerle birlikte daha bütüncül olarak yaşlanmayı anlama ve açıklama çabası içinde ve daha sınırlı çözümler düzeyinde kalmışlardır (Akçay, 2015: 28).

Bu kuramlarla 1980'lerden itibaren yaşlılığa yönelik yapılan çalışmalarda daha çok niteliksel yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu kuramlar daha çok psikoloji temelli olup, mikro ölçekte, bireyselliğin vurgulandığı, hızla değişen sosyal yapının yaşlılık dönemi bakımından incelendiği günümüz kuramlarıdır. Bu dönemde daha çok "anlam" üzerinde odaklanılmakta ve determinist kalıpların dışında eleştirel yaklaşımlar yer bulmaktadır (Canatan, 2018c: 110).

Üçüncü kuşak teoriler psikolojiye temellendirilmekte ve burada bireysellik ön planda yer almaktadır. Tezin üçüncü kuşak kuramlar kısmında, kısaca ele alınan kuramlar şöyledir: Psikososyal Kuram, Analitik Kuram, Sosyal Fenomonoloji ve Yapılandırmacı Yaklaşımlar, Eleştirel Yaklaşım, Feminist Kuram ve Post-Modern Kuramlar olup bu kuramlar kısaca özetlenmiştir.

2.2.3.1. Psikososyal Kuram

Psikososyal kuram, özünde yaşlılık kuramı olmamakla birlikte insan yaşamını bir bütün olarak değerlendirmeyi hedefleyen ve temel iddiaları günümüzde de psikoloji çevrelerinde karşılık bulan, geniş gözlemlere dayanan bir kuramdır. Bu bağlamda yaşlılık dönemine ilişkin değerlendirmeleri de bulunmaktadır. Kurama göre insanın her dönemde birtakım psikososyal ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların her birinin bir

önceki dönemde doyurulmuş ve sağlıklı bir şekilde karşılanmış olması gerekmektedir. İhtiyaçların ancak bu süreçler içinde karşılanması durumunda bireyin gelişiminin de sağlıklı olabileceği iddia edilmektedir (Kaygusuz, 2008: 243). Dolayısıyla insanın kendisini nasıl gördüğü, nasıl hissettiği, kendine ilişkin tutumu kişinin bütün yaşamını etkilemektedir. Bireyin kendisi ile olan ilişkisi aynı zamanda çevresiyle olan ilişkilerini de etkilemektedir (Küçük, 2020: 31).

“E. Erikson 1968’de geliştirmiş olduğu psikososyal teoriye göre, insan ve yaşamı bir bütündür ve insanın psikososyal ihtiyaçları vardır”. İnsan yaşamının her bir döneminde benlik bütünlüğü ve umutsuzluk kaynaklı kurulan ilişkilerde çatışmalar ve krizler bulunmaktadır (Müftüler, 2016: 40). Erikson’a göre insanın çevresiyle olan etkileşimi ve gelişimi yaşam boyu dönemler halinde sürmektedir. İnsanın gelişim süreci çevresel etkilerle ve kalıtımın daimi etkileşimini de kapsamaktadır. Dolayısıyla kalıtım ve çevresel etkilerin mirası bebeklikten yaşlılığa aktarılmaktadır. İnsan yaşamının her aşaması kendi karakteristik krizini sunmaktadır. Birey yaşam döneminde güvensizlik, utanç, kuşku, suçluluk, rol karmaşası, geçmişi ve geleceği muhakeme, sevgi, umut, umutsuzluk, yararlı olma vb. karmaşık pek çok duygu yaşar. “İnsanların yaşam süreçlerinde karşılaşmış olduğu bu duygular güvensizliğe karşı güven, utanç ve şüpheye karşı özerklik, suçluluğa karşı girişkenlik, aşağılığa karşı beceriklilik, rol karışıklığına karşı kimlik, yalıtılmışlığa karşı yakınlık, durgunluğa karşı üretkenlik ve çaresizliğe karşı benlik bütünlüğü” gibi şiddeti her insanda farklılıklar sergileyen karmaşık duygular yaşarlar (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2016b: 447-450). Bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı negatif olayları sağlıklı bir biçimde atlatabilmesi psikolojik olarak iyi oluş düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak birey krizleri sağlıklı bir biçimde atlattığı durumda psikolojik durumu olumsuz yönde etkilenmektedir (Küçük, 2020: 35). Yaşlılar bağlamında değerlendirildiğinde yaşlı geçmişi onarma ve kendini bağışlatmak için çaba sarf etmeye ve geçmişin yanlışları nedeniyle oluşan suçluluk duygusunu yok etmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda düzenli olarak dini ritüellerini yerine getirebilmektedir (Müftüler, 2019: 62).

Bütünlüğe karşı umutsuzluk duygusu yaşlılığı karakterize eder. Birey geçmişe dönük düşünme eğilimindedir. Yaşıyla barışık ve yaşamından tatmin olur ya da yaşın ilerlemesine bağlı olarak görülen fiziksel sorunlar ve ölüm gibi duygular nedeniyle korkuya ve endişeye kapılabilmektedir. Ancak bu dönemde dengeler kurulabilirse sorunlar aşılarak pekala bilgeliğe ulaşılabilir. Bu dönemde ulaşılan “kişisel

bütünlük” ve eksiklik duygusu daha önceki dönemlerde hangi başarılarla dengelenmiş olmasına bağlanmaktadır (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2016b: 450). “Bütünlük duygusunu oluşturamayan yaşlı ise önceki yaşam süreçlerini tekrar yaşamak isteyebilmektedir” (Müftüler, 2019: 62).

İnsanoğlu bazı temel konularda politika, din, ölümden sonraki dönem gibi konulara ilişkin kendi inanç sistemini geliştirmektedir. Yaşlı bireylerin bazılarında yaşlılık döneminde değersizlik, anlamsızlık gibi tutum ve eğilim görülebilmektedir. Diğer yandan bazı yaşlı bireyler ise yeni şeyler öğrenme, keşfetme eğilimdedirler. Zira yaşam onlar için oldukça değerli ve anlamlı görünmektedir (Müftüler, 2016: 41). Yaşlı bireyin 80-90+ üstü yaş dönemlerinde, daha önceki dönemlerinde yaşanan çatışmaları gözden geçirme ve yüzleşmeye ihtiyaç duyduğu başka bir dönem daha vardır. Bu dönemde birey yaşamış olduğu bütün çatışmaları kabullenir ve yaşam doyumuna ulaşır. Psikososyal kuram gerek uygulanan yöntem açısından gerek yaşam dönemlerindeki krizlerin nasıl aşılabileceğini açıklamadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Müftüler, 2019: 65).

2.2.3.2. Analitik Kuram

C. G. Jung 1917’de geliştirmiş olduğu bu kurama göre, yaşam bir bütündür, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinden oluşmaktadır. Bireyleşme ve bireyselleşme durumu kişinin yaşamı boyunca devam etmektedir ve bireyin yaşam deneyimleri oldukça önemlidir. Güçlü bir şekilde amaç ve ideallere sahip olan bireylerin deneyimleri zengindir. Ancak yine de bunun tersinin de olması muhtemel olduğu vurgulanmaktadır (Müftüler, 2016: 41).

Yaşlı bireylerden olgun olmaları beklenmektedir. Doğu felsefesinde, Doğu ve Uzak Doğu toplumlarında yaşlılık dönemine yüklenen olumlu yöndeki manaya vurgu yapılmaktadır. “Bu bağlamda benzer bir şekilde Analitik Kuram çalışmalarında da yaşamda anlam bulma veya yaşamla bütünleşerek ölüm” gibi konular üzerinde durulmaktadır (Müftüler, 2019: 66). Ancak Jung’un yaşlılıkla ilgili söylediklerinin evrensel olarak bütün toplumlara genellenebilirliği kuşkulu görülmektedir ve kendisi de bunun farkındadır. “Zira Doğu toplumları başta Uzak Doğu olmak üzere yaşlılığa yüklenen anlamın daha uygun anlamlar olduğunu, Doğu felsefesinin insanın yaşamdan anlam bulma ve hayatla bütünleşerek ölme şansını yakalamasına daha fazla olanak

sağladığı kanısındadır” (Kaygusuz, 2008: 248). Bir diğer konu ise yaşlılar arasındaki kişilik farklılıklarıdır. Yaşlılık döneminde her bireyde farklılık sergilemekle birlikte içe veya dışa dönük bir kişiliğe sahip olabileceği kuramda ayrıca vurgulanmaktadır (Müftüler, 2019: 66).

2.2.3.3. Sosyal Fenomenoloji ve Yapılandırmacı Yaklaşımlar

Fenomenoloji; toplumun, sosyal bilimin, kuram ve yöntemlerin insan tarafından inşa edildiği düşüncesini temel almaktadır. Buna göre gerçeklik süreç içerisinde gelişmektedir. Bunu anlayabilmek için bizatihi sürecin içerisinde olmak gerekmektedir (Canatan, 2018c: 110). Gerçeklik, ne yaptığımız ve şeyleri nasıl algıladığımızla ilgilidir denilmektedir. İnsan kendi gerçekliğini değiştirebilme yeteneğine sahiptir. İçinde bulunduğumuz kültür ve toplum bizim gerçekliğimizin ne şekilde şekillendirebileceğimiz konusunda yararlı ya da zararlı olabilmektedir. Burada gerçekliğimizi ne şekilde açıklayacağımız ve tanımlayacağımız konusunda dil oldukça önemli bir belirleyici olmaktadır (Akçay, 2015: 74). “Kuram bu bağlamda yaşlanma gerçeği, yaşın doğası ve yaşlanmanın farklı boyutlarının nasıl tanımlandığı ve hangi paydaşları ilgilendirdiği konusuna odaklanmaktadır. Kuramda mevcut yaşlılık kavramı ve algısının bir yana bırakılarak, bireyin yaşlılık dönemindeki deneyimlerini nasıl ifade ettiğine dikkat çekilmelidir” denilmektedir (Özmete, 2019: 16). Bu yönüyle sosyal dünyanın algı, yorum ve anlamlandırmaya dayalı olduğu vurgulanmakta ve yapılan araştırmada bilimsel yöntemin dışında yer alan faktörler de dikkate alınmaktadır. Ancak bu kuram kavramlarını doğrulamanın zorluğu nedeniyle, yani bilimsel olmadığı düşüncesiyle ve yoruma dayandığı gerekçeleriyle eleştiri almıştır (Müftüler, 2016: 41).

Yaşlanma tanımları, bireyin yaşlılık süreci ve sosyal yapılarının etkisi üzerinde titizlikle durulmaktadır. Bu kuramla ilgili olarak, örneğin J. F. Gubrium 1973’te bakımevinde kalan yaşlıların yaşam kalitesi ve yaşlılık deneyimi üzerine yapmış olduğu çalışmada, yaşlılık döneminde karşılaşılan sorunların yanı sıra güçlü, esnek taraflarının ve yaşam deneyimlerinin birlikte ele alınması gerektiğini önermiştir (Müftüler, 2019: 67).

Fenomenoloji, insanların davranışlarını gözlemekten öte, insancıl bir yaklaşımla onların kendilerini ve dünyalarını nasıl gördüklerini incelemekte ve insan doğasına

ilişkin derinlemesine bilgi edinmektedir. Zira aynı olay karşısında farklı bireyler farklı davranış sergilemekte ve yorumlamaktadır. Dolayısıyla her bir bireyin olayı ne şekilde yorumladığı görüldüğünde bireylerin davranışları da anlaşılabilir olacaktır. Aynı durum yaşlılar için de geçerli olmaktadır.

2.2.3.4. Eleştirel Yaklaşım

Kuram, M. Horkheimer, H. Marcuse, T. W. Adorno ve J. Habermes'in 1920'lerde başlatmış oldukları ve 1990'larda devam eden çalışmalarına dayanmaktadır. Modern toplum, kültür endüstrisi, toplumsal yozlaşma, otorite ve egemenlik şekilleri eleştirilmekte ve humanistik bir toplum hedeflenmektedir (Müftüler, 2019: 68). Eleştirel kuramlara en büyük katkı ise pozitivist sosyal teorilere eleştirel yaklaşan ve kuruluşu 1923 yılına uzanan Frankfurt Sosyoloji Okulu'nun (Frankfurter Schule) olduğu görülmektedir (Gedik ve Abay, 2021: 456). Yaşlanma konusunu eleştirel bir perspektifle ele alan yaklaşım yaşlanmanın politik ekonomisi, feminist kuram ve hümanistik bakış açısı gibi birçok eğilim içerisinde yer bulmaktadır. İlk hümanistik boyutuna ve ikincisi ise yapısal unsurlara odaklanmış olan eleştirel kuram bu iki farklı bakış açısını geliştirmiştir (Akçay, 2015: 71). Bu bağlamda eleştirel kuramcılar özne ve nesnenin arasındaki ilişkinin dönüşümünü eleştirmektedirler. Dönüşüm gerçek olandan yabancılaşmış olana doğru hareket etmektedir. Eleştirel kuramcılar yaşananlardan ayrı olarak yaşananların dile nasıl yansıdığı ile ilgilenmektedirler. Tornstam, muhafazakar gerontolojinin yaşlılığa ilişkin pozitivist ve sınırlı bir model ürettiğini ileri sürmektedir. Ancak eleştirel ve hümanistik yaklaşım çoğu yaklaşımın aksine araştırma sorularını yaşlıların bizzat kendilerinin tanımlamasına da imkan vermektedir (Canatan, 2018c: 111). Kuram, yaşlanma deneyiminin birçok karmaşık güçler tarafından şekillendirildiğini iddia etmektedir. Bu karmaşık güçlerden, tarih, kültürel yapı, sosyo-ekonomik yapı, içinde bulunulan grup ve sosyal içerik gibi pek çok karmaşık gücün etkisine işaret etmektedir. Zira yaşamın durağan olmadığına, oldukça dinamik bir yapıya sahip olduğuna, dolayısıyla çok yönlü rol değişimlerine vurgu yapılarak gelişime ve değişime dikkat çekilmektedir (Akçay, 2015: 71).

“Yaşlılık dönemi ile ilgili kuramları eleştirmek yerine yaşlılığın güçlü ve farklı yönlerini vurgulayan olumlu yaşlanma modellerinin üretilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır” (Özmete, 2019: 16). Bu bağlamda yaş kavramsallaştırmaları ve yaşlılık

kuramları üzerinde durulmaktadır. Eleştirel gerontoloji yaklaşımına göre mevcut model ve kuramlar yaşlılığa ilişkin pozitivist ve sınırlı sayıda model üretmekte, yaşlı kadınların sorunları ve emekliliğe ilişkin problemlere çözüm üretmemektedir. Ayrıca erkeklerin hane içi rollere dâhil edildiği çalışmalar pek yer almamaktadır. Kuram, mevcut teorileri eleştirmek yerine yaşlılığın güçlü ve çok farklı yönlerinin öne çıkartılması ve pozitif yönde yaşlanma kuramlarının geliştirilmesi gerektiğini önermektedir (Canatan, 2018c: 111).

2.2.3.5. Feminist Kuram

Feminizm, “kadınların erkeklerle eşit hale gelebilmesi için sosyal, politik ve ekonomik hakların savunuculuğunu yapan doktrindir” ve bu haklarla ilgili harekettir” şeklinde tanımlanmaktadır (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2016a: 172). Feminist kuram ise insanı anlamak için yapılan çalışmalarda önceleri kadınların deneyimlerinin göz ardı edildiğine dikkat çekmektedir. Feminist kuramcılara göre sosyal bilim araştırmalarında kadının yer almadığı çok yakın bir zamanda 1970’lerde fark edilmiştir. Feminist Kuram ile her iki cinsin farklılıklarını incelemiştir. Cinsiyete ilişkin önyargıları kırmışlar ve bu doğrultuda cinsiyetin önemine ışık tutmuşlardır (Akçay, 2015: 73). Feminist perspektifin odağı cinsler arası ilişkilere, Liberal, Marxist, radikal, sosyalist, dinsel, postmodern vb. çeşitlilik sergilemektedir. Hepsinin ortak noktası toplum ve ailede ataerkil ilişki biçimleri ve değerlerin baskın olması ve bu baskınlığın kadın açısından sonuçlarının olduğudur. Örneğin Marxist feministler ataerkil yapının ekonomik ilişkilerdeki çarpıklığın bir ifadesi olduğuna dikkat çekerken, radikal feministler ataerkilliğin ekonomik ilişkilerin çarpıklığına ve kadının ezilmesine neden olduğunu vurgulamaktadır. İlkinde sınıf kavramı üzerinden giderken, ikincisinde ise cinsiyetçiliği de içeren ataerkillik kavramı öncelenmektedir (Canatan, 2013a: 41-42). Feminist Kuram birey ve/veya çevrede değişim yaratmak, kişisel gücü artırmak ve pozitif yönde dönüşümü ve gelişimi sağlamayı hedeflemektedir (Teater, 2015: 105). Öyle ki özellikle de kadınların haklarına ilişkin konularda ve sosyal hizmet konularında pek çok gelişme ve değişimlere de kapı aralamış, oldukça önemli katkılar sağlamıştır.

“Cinsiyet, ırk, sosyal sınıf, cinsel tercihler ve engellilik kesişimindeki konular feminist kuramın ilgi alanına girmektedir” (Canatan, 2018c: 112). Yaşlanma

kapsamında ise mikro ve makro bağlamda yaptığı analizlerinde sosyal yaşlanma ve bireyin bağlantı özellikleri yanı sıra her iki cinsin güç ilişkilerine de odaklanmaktadır (Akçay, 2015: 73). Yaşlı kadın ve yaşlı erkeğin arasındaki ekonomik ve iktidar ilişkileri, toplumda yer bulan sosyal ve yapısal düzenlemeler, yaşlanma, yaşlılık konuları üzerinde durulmaktadır. Zira her iki cins de yaşlılığı yaşam boyunca devam eden farklı etkileşimler ve süreçler şeklinde yaşamaktadır. Kişisel sorunlar ve kamusal tepkiler arasında bağlantı kurarak mikro ve makro yaklaşımları birleştirme eğiliminde görünmektedir (Canatan, 2018c: 112). “Kadınların yaşlanma deneyimlerinin bireysel seçimlerinin sonuçları yerine; sosyal, ekonomik, politik olarak makro düzeydeki değişimler tarafından belirlendiğini açıklamaktadır” (Özmete, 2019: 16).

Kuram, daha çok kadın erkek ilişkileri, ailede cinsiyet hiyerarşisi ve cinsiyet ayrımı, ataerkil değerlerin baskın oluşu gibi konular üzerinde durduğu için sınırlı olmakla, yani aileye sadece kadın perspektifinden bakılarak diğer üyelerin çok önemsenmediği gerekçesiyle eleştirilmektedir. Zira çocuk ve erkeği ihmal ettiği ve cinsler arası mücadeleyi öngördüğü, aile yapısı ve değerlerini tehdit ettiği iddia edilmektedir (Canatan, 2013a: 41-42).

Kurama yönelik diğer bir eleştiri ise araştırmalarda çoğunlukla nitel yönetime ağırlık verilmekte ve bulgular sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın bulguları genelleştirilememektedir (A.g.e.: 42).

Kurama göre, yaşlanmayı ve yaşlılığı açıklayan mevcut kuramlar yetersiz kalmıştır. Bu noktada yaşlanmanın ve yaşlılığın tam olarak anlaşılması, ihtiyaçların belirlenebilmesi ve çözümler üretilebilmesi için her iki cinsin özelliklerinin araştırılmasının önemli olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla tüm bu olumsuzlukların giderilebilmesi için araştırmalarda konunun üzerinde titizlikle durulması gerektiğini önermektedir (Akgül, 2016: 43).

2.2.3.6. Post-Modern Kuram

“Postmodernizm akımı, çağdaş düşünce tarihinde en son ortaya çıkan akımlardan biridir. Entelektüel bir hareket olarak postmodernizmin temeli, edebiyat eleştirisine dayanmaktadır” (Canatan K., 2018: 208).

Postmodern kurama göre, 2. Dünya Savaşı sonrasında teknolojik gelişmeler üretim biçimlerinin yapısını değiştirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu gelişmeler,

toplumdaki bireylerin konumuna yüklenen anlamları ve hizmetlerin yapısını da değiştirmiştir (Özmete, 2018: 16). Sanayileşme sonrası toplum ve ekonomik yapıdaki oluşan değişimler topluma yüklenen manayı da değiştirmiştir. Sanayi toplumunda oldukça önemli bir yer tutan düzenleyici etkili kapitalist sistem özellikleri (sınıf ve mülkiyet) olarak görülürken, post endüstriyel toplumda ise önemli olan teorik bilgi ya da bilimsel bilgi olmuştur. Dolayısıyla bu durum “emek” kavramını da değiştirmiş önceden kol gücü emeği önemli bir yer alırken post endüstriyel toplumda “bilgi” öncelenerek yeni bir düzen oluşturulmuş “bilgi toplumu” olarak nitelendirilmiştir (Canatan, 2018c: 112). Kuramda 21. yüzyıl ve postmodern toplum farkı gündeme taşınmaktadır. Dünyada sömürge sistemi ve zengin, fakir ayrımının devam ettiğini dolayısıyla da bilim ve teknolojik gelişmelerin insanların kurtuluşundan ziyade huzursuzluğunun artırılmasına katkı sağladığını iddia etmektedir. Ayrıca toplumsal bağlamda çeşitlilik ve çoğulculuk öncelenirken diğer yandan her öğretiye kuşkuyla bakılır. Bilginin ise toplumsal olarak yapılandırıldığını ve tek bir gerçekliğin olmadığını vurgular. Bunun yanı sıra bilginin kullanımı, gelişimini sürdüren bilgi teknolojilerinin kontrolü, üretilen bilgi ve bilginin kullanımı da sorgulanabilmektedir. Bu bağlamda uluslararası devasa şirketlere dikkat çekilmektedir (Müftüler, 2019: 70). Postmodern toplumun endüstri yapısında ulaşım, finans, pazarlama, sağlık, eğitim ve araştırmaya yönelik hizmetler öne çıkmıştır. Endüstri toplumunda pek yer verilmeyen yaşlılık alanları postmodern toplumda bilim ve kültürel alanda yapılan çalışmalarda tercih edilen konulardan biri olmuştur. Örneğin emeklilik, yaşlılık, uyum konularına yönelik çalışmalar daha önceleri erkekler üzerinde yoğunlaşırken, daha sonra kadını araştırmalarda aktif katılımcı yapmıştır. Zira kadının bilinçlendirilmesi ile olmak istediği yere ulaşabileceği ve mücadele edebilmesinin mümkün olabileceği iddia edilmiştir. Bu yaklaşım aynı zamanda kadın yaşamını anlamaya yönelik yöntemler geliştirebilmiştir (Canatan, 2018c: 114).

Yaşlanma sürecinin adeta bir problem olarak algılanması ve dönüşmesi de postmodernizm ve ona ait üretim şekline ve genç kapitalizme dayanmaktadır. Çünkü artık üretmiş olduklarından çok daha fazlasını tüketmek durumunda olan bireylerin dünyasında yaşamaktadır. Tüketimin miktarından ziyade, neyin ne şekilde tüketildiği oldukça önemlidir. Üretim biçimlerinin yanı sıra yaşam biçimleri de değişmiş ve dönüşmüştür. Bu dönüşüm Paul Connerton tarafından şöyle ifade edilmiştir. “Çalışma süresi denetim altında tutulurken, iyi yağlanmış bir makine durumunda olmayı

arzulayan insanlara ihtiyaç vardı. Şimdi ise her gördüğünü isteyen bir çocuk durumunda olmaya hevesli insanlara ihtiyaç var” denilmektedir (Bektaş, 2017: 14). Bu süreçte tüm insanların çok özel ihtiyaçları dahi dikkate alınarak toplumun tüketim kültürü içinde yer almaları sağlanmıştır. Yaşlının bedeni de postmodern toplum yapısında sağlık alanında gelişmelerin önemli bir konusu olmuş ve yaşlılık karşıtı uygulamalar medya tarafından sürekli bir başarı olarak sunulmuş, toplumsal bir algı oluşturulmuştur. Bu da toplumda yaşlılığa ilişkin yeni bir anlayışın gelişmesine neden olmuştur (Canatan, 2018c: 114).

Geleneksel dünyanın bilge yaşlısı, postmodern dünyada genç, dinç ve bakımlı olma haline geçiş, modern dünyanın ruh ve beden arasındaki ikilemelerinde aranmaktadır. Geleneksel toplumda ruhun yüceliğine vurgu yapılırken, modern toplumda ise beden kutsanarak ruh karşısında öne çıkmıştır. Ruhun soyut bir niteliğe sahip olması nedeniyle, bir tüketim nesnesine dönüştürülemeyeceğinden artık ruhun bilgeliğinin pek bir önemi kalmamıştır. Beden ise aksine tam olarak bir tüketim nesnesi olmuştur. “Postmodern dünya, bedenin farkındalığına yaptığı vurgu ile bireylere kendi bedenini her zaman en iyi halde tutabileceği mesajını vererek, bedeni bir kurtuluş nesnesine dönüştürmektedir” (Bektaş, 2017: 16).

Postmodern kuramda postmodern toplum ve modern toplum arasındaki genel farklılıklar olarak kısaca şöyle açıklanmaktadır: Bilgiye yüklenen rol ve bilgi teknolojileri, ekonomik değişim, yeni sınıfların yükselişini ve değişimini önceleyen kültürel öğelerdir denilmekte ve kuramda tüm bu yönler dikkat çekilmektedir (Canatan, 2018c: 113). Ayrıca postmodern kuramda genel olarak, yaşlı kadınlara yönelik yapılan çalışmaların az olması, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin insanlığın huzuru için değil aksine insanlığın huzurunu bozacağını vurgulamaktadır. Kurama yapılan eleştiriler ise ahlaki göreceliğe neden olmak ve modern bilime ve geleneksel düşünce biçimine yapılan eleştirilerin biraz abartılı bulunduğu yöneldir (Müftüler, 2016: 43).

Kuramlardan da görüldüğü üzere kuramlar içinde bulunulan çağın toplumsal, kültürel, teknolojik, ekonomik, politik ve siyasi eğilimleriyle de bağlantılı olarak belirli temalarla gelişmiştir. Tek bir kuram gerçekliği açıklayabilmemizde yeterli olmadığı için bir başka kuramın birikimine ihtiyaç duyulmuştur. Süreç içerisinde geliştirilen her bir kuram olay ve olguların gerçekliğinin çeşitli yönleriyle açıklanabilmesinde, bulguların değerlendirilmesinde ciddi katkılar sağlamıştır. Bazen yeni oluşturulan bir

kuram bir öncesinin devamı niteliğinde olurken bazen de tepki olarak doğmuş ve karşısında durmuştur. Bu süreç doğal olarak bilim insanını olayları ve olguları daha fazla düşünmeye, sorgulamaya ve yorumlamaya itmiş bilimsel bilginin üretilmesinde zengin bir bakış açısı geliştirme imkanı sunmuştur. Yaşlanma kuramları da bu bağlamda gelişmiş, yaşlıyı ve yaşlılığın gerçekliğinin anlaşılmasına dair bir temel teşkil etmiştir. Dolayısıyla tüm kuramlar alanda kendinden sonraki kuşak kuramların gelişmesinde katkılar sağlamıştır.

Birinci kuşak kuramlar insan bedeninden hareketle “biyolojik organizma” modelini örnek almış yapısal-işlevselcilik ilkelerine temellendirilmiştir. Birinci kuşak kuramlarda yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan bireysel ve sosyal sorun temaları incelenmekte, düzene, uyuma, istikrara ve gelişime vurgu yapılmaktadır. Yaşlı bireyin burada bencilce hareket edemediği ve toplumun diğer yaş gruplarında olduğu gibi yaşlı bireyden de yaşına uygun rollerine uyum sağlaması ve uyum içinde olması beklenmektedir. Burada yaşlı bireyin azalan sosyal rolünün topluma nasıl yansıdığı önemlidir. Toplumun denge ve uyumunun, yaşlının norm ve değerleri içselleştirmesiyle ve sosyal sistem içinde etkileşimde olmasıyla sağlanabileceği öne sürülmektedir. Yaşlının aktifliğini sürdürdüğü sürece yaşam seyrinin daha kolaylaşacağı varsayılmakta ve yaşam doyumunun ölçüsü de bu aktifliğine bağlanmaktadır.

İkinci kuşak kuramlar sosyal etkileşim ilkelerine temellendirilmiştir. Burada çevre ve bireyin etkileşimi üzerinde durulmaktadır. Yaşlılık döneminde aktif kalınması gerektiği öncelenmektedir. İkinci kuşak kuramlarda daha çok yaşlı bireyi merkeze alan ve yaşlının deneyimlerini, içinde bulunduğu dünyasını ve ilişkilerini anlamaya çalışan bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Yaşlıların ilişkilerinin inşa edilip şekillendirilmesinde ise tüm toplumsal sistemlerin üyelerinin oldukça belirleyici olduğu vurgulanmaktadır.

Üçüncü kuşak kuramlar ise psikolojiye temellendirilmekte ve bireyselliğe yapılan vurgular dikkat çekmektedir. Üçüncü kuşak kuramlarda insan yaşamının bir bütün olarak değerlendirildiği, yaşlılığın toplumsal bir inşa olduğu üzerinde durulduğu, değişim ve dönüşümün küresel bağlamda değerlendirildiği, kapitalizm için yaşlılığın ne ifade ettiğine dikkat çekildiği, yaşlanma konusunun daha önce ele alınmadığı farklı yönleriyle ele alınarak işlendiği, disiplinlerarası değerlendirildiği ve eleştirel yaklaşımların sergilendiği görülmektedir. Ayrıca “bilgi çağı” vurgusu öne çıkmakla birlikte, gerçekliğin yani üretilen bilginin toplumsal olarak yapılandırılmış olduğu,

dolayısıyla üretilen, yönetilen, gelişen, kontrol edilen bilgiye, kaynaklarına ve araçlarına kuşkuyla bakıldığı oldukça belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Araştırma yöntemlerinde de bu bağlamda üçüncü kuşak kuramlar ile yaşlılığa ilişkin yapılan çalışmalarda tek bir bilimsel yönetime bağlı kalınmamaktadır.

Sanayileşme, toplumların üretim ve tüketim ilişkilerini şekillendirdiği gibi demografik, ekonomik, politik, siyasal, kurumsal, aile ve çevre arasındaki ilişkilerini de şekillendirmiştir. Kapitalist üretim ve tüketim biçimi bireysel, toplumsal ve kurumsal dünyamızda da yaşlılığa yönelik algılarımızı değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Bireyler, aileler, toplumlar ve toplumların kurum ve kuruluşlarının bakış açısını da bu bağlamda değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Yaşanan tüm bu değişim ve dönüşümden söz ederken geleneksel ve modern toplum yapısında yaşlılığa ilişkin değişimi de kısaca ele almak araştırmamız açısından oldukça yararlı olacaktır.

2.3. Geleneksel ve Modern Toplum Yapısında Yaşlı ve Yaşlılığa İlişkin Değişim

Toplumsal değişimin yaşlı bireylere etkisinin, toplumda yaşlının konumunun ve yaşlılara yönelik kurumsal hizmetlere de yansıyan etkilerinin doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi için geleneksel ve modern toplumda yaşlının ne durumda olduğuna kısaca değinmek oldukça anlamlı görünmektedir. Bu bağlamda tezimizin bu kısmında öncelikle toplumsal değişim kavramına, devamında ise geleneksel ve modern toplumda yaşlının ne durumda olduğu konusuna kısaca değinilmiştir.

Sosyal bilimlerde “değişim” konusunu ilk olarak “Mukaddime” eserinde ele alan kişi İbn Haldun olmuştur. Konuya şu sözlerle açıklık getirmektedir: “...dünyanın ve toplumların durumu, gelenekleri, örfleri ve inançları hep aynı şekilde ve istikrarlı bir çizgi halinde devam etmez. Aksine günlerin geçip zamanın değişmesiyle onlar da değişir ve bir halden başka bir hale dönüşürler” (Canatan, 2020: 11).

Anthony Giddens “bir toplumun kurumları ile kültürünün zaman içerisinde dönüşmesini toplumsal değişim olarak tanımlamaktadır” (Giddens, 2013: 103). Bir başka tanımlamaya göre ise toplumsal değişim, “toplumların değerleri, kurumları, tabakalaşma ve üretim şekillerindeki farklılaşmalardır.” Yani toplumun içinde bulunduğu durumdan farklı bir duruma geçmesidir. Toplumsal değişim ilerleme, yozlaşma, olgunlaşma, kalkınma ve çözülme süreçlerini de kapsadığı için hem olumlu hem de olumsuz değişimleri açıklamaktadır (Yıldırım, 2013: 121). Değişim gerileme

veya ilerleme yönünde sürdüğü için her iki kavram subjektif değerler ekseninde şekillenmektedir. Ancak değişim ise objektif veriler çerçevesinde değerlendirilmektedir (Çiftçi ve Birinci, 2018: 125). Diğer yandan şayet değişim bir tehdit ise “hiçbir geleneksel yapı, benliğini tehdit eden bir düzene teslim olmaz. Dolayısıyla toplumsal değişim olgusu bu açıdan bir iç direnç sürecidir de. Bu değişim ve dönüşümler bazen yüzeyin derinliklerinde, bazen toplumların gözü önünde, çok büyük çalkantılar, sarsıntılar, belki de devrimler sürecinde” gerçekleşebilmektedir (Kaya, 2019: 78). Toplumsal değişime etki eden faktörler arasında coğrafi yapı, demografik hareketlilik, düşünce akımları, keşifler, çeşitli teknolojik icatlar olarak sıralanabilmektedir (Avcıoğlu, 2015: 756). Bütün bu faktörlerin yanı sıra büyük salgın hastalıklar, doğal afetler ve doğal olmayan afetler de toplumsal değişime etki eden faktörler arasında yer alabilmektedir.

Bu çerçeveden bakıldığında toplumsal değişim toplumların kültürel, ekonomik ve siyasi yapılarını hem etkilemekte hem de onlardan bir şekilde ve ölçüde etkilenmektedir (Giddens, 2013: 103). Zira toplumsal yapı; kültürel, ekonomik ve siyasi yapıların en temel belirleyicisi olmakla birlikte aynı zamanda bu yapılarla iç içedir ve yakından ilişkilidir. Dolayısıyla bu yapılar birbirlerini domine edebilme gücüne sahiptir (Erol, 2011: 112). Bu bağlamda Herakleitos’un “değişmeyen tek bir şey var o da değişimin kendisi” ünlü veciz sözü, tarihte tüm medeniyetler ve toplumlar için geçerli bir gerçeklik olarak durmakta ve güncelliğini korumaktadır (Apalı, 2016: 404).

İnsanlığın varoluşundan günümüze geçirmiş olduğu çok yönlü değişim (avcı, toplayıcı, din, tarım, endüstri, bilişim) gibi hızı da farklı şekillerde sürmüştür. Çağ, kültür, teknoloji, değişim ve hatta insanın doğa ile ilişkileri de bu değişimin gerçek ve kaçınılmaz olduğunun önemli bir göstergesidir. Değişim ve gelişmelerden toplumların etkilenmemesi pek de mümkün görünmemektedir.

Teknolojik ilerlemelere uyum toplumsal değişimi getirmektedir. Siyasal gelişmeler, üretim ilişkileri ve şekillerinin değişmesi ile kültürel, ekonomik, teknolojik, tıp, politik, kentleşme, sosyal ve siyasal bağlamda görülen değişimlerin hızı gitgide artmaktadır. Bu değişimler her toplumu farklı şekillerde etkilemektedir. Bunlardan bazıları bir diğerine göre daha belirgin olmakla birlikte, bütün kavramlar birbirleriyle ilişkilidir. Toplumsal değişimlerin etkilerinin en fazla görüldüğü kurum ise aile kurumudur. Aile kurumunda da en fazla yaşlılar etkilenmiştir. Gelecek süreçte de aynı

şekilde toplumsal değişimin en fazla görüleceği kurum aile kurumudur ve aile kurumunun içerisinde daha çok yaşlıları etkilemeye devam edeceği aşikardır.

2.3.1. Geleneksel Toplum Yapısında Yaşlı

Toplumlar arasında yaşlılık ve yaşlanmaya yönelik farklı şekillerde düşünce yapıları ve davranış biçimleri süregelmiştir. İlk çağlardan itibaren bazı toplumlarda “akıl ve otorite” kaynağı olarak görülürken bazı toplumlarda ise “işe yaramaz” olarak görülüp ölüme terk edildiği bilinmektedir (Ceylan, 2015b: 33). Ancak toplumların ve bireylerin davranış ve tutumları, durağan değildir. Dolayısıyla yaşlılara yönelik bazı olumlu veya olumsuz algılar da zaman içerisinde değişim göstermektedir. Yine de geleneksel toplumlarda yaşlılığa ve yaşlanma sürecine dair toplumsal düşünce yapısı genellikle olumlu yönde sürdüğü bilinmektedir.

Bu bağlamda ilkel toplum biçimlerinden yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte yerleşik yaşama geçen tarım toplumlarında yaşlılara karşı tutum ve davranışlar da olumlu yönde değişimler görülmüştür (Çağlar, 2017: 24). Geleneksel toplumda işbölümü ve uzmanlaşma henüz görülmediği için insanlar ekonomik ve sosyal yaşamda basit üretim aletlerinden ve atanın tecrübelerinden faydalanmışlardır. Toplumun norm ve değerlerinde de değişim çok az görülmüş, norm ve değerler pek sorgulanmamıştır.

Geleneksel toplumda fiziki güç oldukça önemlidir. Yaşlıların deneyimi ve bilgi birikimi ise fiziki gücün etkin ve verimli kullanılmasında oldukça önemli bir etkidir. Ayrıca yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte mülkiyet hakları ortaya çıkmış, bu mülkiyet sahipliğinin büyük çoğunluğu ise yaşlı erkeklerin olmuştur. Bunun yanı sıra yaşlı birey tarlada çalışan ailenin çocuklarına ve hayvanlarına göz kulak oldukları için tüm bu destekler yerleşik hayatta yaşlının saygınlığını artıran diğer nedenler olmuştur (Çağlar, 2017: 24).

Bazı toplumlarda yaşlılar içinde bulunulan toplumun önemli konularında söz hakkına sahip olmuş ve son kararlar yaşlı bireyler tarafından alınmıştır. Ailede kadının ve erkeğin yaşı ilerledikçe yetkilerinin de arttığı görülmüştür (Giddens, 2013: 218). Öyle ki, geleneksel toplum yapısında özellikle de kırsal kesimde birden fazla kuşağın hep birlikte yaşadıkları geniş ailede yaşlı erkek “karar organı”, yaşlı kadın ev ile ilgili işlerde “otorite” konumunda olmuştur (Taşçı, 2013: 17). Hatta geleneksel toplum

yapısında yaşı bireyler üretimde, ekonomide olduğu gibi aile ilişkilerini de yönlendirebilme inisiyatifine sahip olmuşlardır.

Geleneksel toplum yapısında yaşlılar ikinci neslin yetiştirilmesi ve kültürün korunması konusunda oldukça önemli toplumsal rolleri de üstlenmiştir. Yaşı bireyler görmüş geçirmiş “kültür bekçileri” olarak birikimleri değerlendirilmiş ve bu birikimlerini yeni nesle aktarmışlardır (Ceylan, 2015b: 33).

Diğer yandan geleneksel toplum, geniş aile yapısına sahiptir ve geniş aile yapısında aile, yakın, akraba ve komşuluk ilişkileri dolayısıyla dayanışma ağları oldukça güçlüdür. Bu geniş aile biçimi ekonomik, sosyal kaynaklarını ve yaşamlarını daima paylaşmışlar ve güçlü bir dayanışma içerisinde olmuşlardır. Ailenin yaşı üyeleri de aile içinde bulunan dayanışma ağlarıyla desteklenmiş ve yaşı bireyin bakımına ilişkin tüm yükümlülük ailenin sorumluluğunda olmuştur (Yıldırım, 2013: 126). Bu kolektivist bilincin sürdürüldüğü dayanışma ağları ve ekonomik, sosyal ilişkileri, tecrübeden istifade etme durumu geleneksel toplum yapısında kırsal alanda ve kentsel alanda aynı şekilde sürdürülmüştür.

Geleneksel toplumda yapılan işlerin büyük bir çoğunluğu azami düzeyde fiziki güç gerektirmektedir. Yapılan ve yapılacak olan işlerin sürdürülmesinde önceki bilgi ve deneyimler insanların yaşamlarını kolaylaştıran oldukça önemli birikimlerdir. Bu üretim, iletişim ve etkileşim tecrübe birikimleri kuşaktan kuşağa aktarılarak, geleneksel toplumda günlük yaşamın daha iyi koşullarda sürdürülmesine katkı sağlamıştır (Kalaycı ve Özkul, 2017: 93). Özellikle de genç nesiller açısından daha önemli bir işlevi olmuştur. Bu nedenlerden ötürü bilginin kendisi olduğu kadar onu temsil eden yaşı bireylerde çok önemlidir. Geleneksel toplum yapısında bilgiyi temsil eden yaşı bireyin sahip olduğu bilgiler saygınlık ve iktidar sağlamıştır.

Geleneksel toplum yapısında ailenin büyüğü olan yaşı bireyin saygı, sevgi, hoşgörü, merhamet, ahlak gibi duyguları ve bilgi birikimleri genç nesillerin duygusal kişiliğinin gelişimine ve aile bağlarının güçlendirilmesine önemli ölçüde katkılar sağlamıştır (Kalaycı ve Özkul, 2017: 93). Kısaca özetlemek gerekirse, geleneksel toplum yapısında gerek aile sistemi içinde gerekse toplum sistemi içinde kolektivist bir gelenek hâkim olmuştur. Yaşlının yaşla edinmiş olduğu tecrübe ve ruhsal tekamülü ve yüksek bilinci toplum sisteminin içerisinde yer alan tüm alt sistemleri beslemiştir. Geleneksel toplum yapısında yaşı bireyler aile bireyleri ve yakınları için bilginin

temel sağlayıcıları ve dayanışma ağlarının güçlendirilmesinde köprü konumunda oldukları gibi ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye biçimlerinin de en temel aktörü olmuştur. Kuşaklar arası dayanışma da güçlü bir şekilde kendini göstermiştir.

Geleneksel toplum yapısında yaşlılık toplumsal bir sorun olarak görülmemiştir. Zira geleneksel toplumda yaşlı nüfus artışı yaşanmamıştır. Ayrıca ortalama yaşam süresi de görece daha kısa olmuştur. Bunun yanı sıra tıp, ekonomi, teknoloji vb. gelişmeler de yaşanmamıştır. Dolayısıyla toplumsal değişimin oldukça yavaş ilerlediği geleneksel toplum yapısında yaşlıların çok fazla sorunla karşı karşıya kaldığından söz edilemediği için yaşlıların ve yaşlılığın da sorun olarak görülmediği oldukça açık bir şekilde görülmektedir (Ceylan, 2015b: 33).

2.3.2. Modern Toplum Yapısında Yaşlı

Her toplumun kendine özgü bir yapısı vardır ve toplumların kendine özgü olan bu yapıları herhangi bir konu, olay olgu vb. üzerine yapılan olumlu ya da olumsuz düşünceleri bu bağlamda şekillenmektedir. Toplumların dünyayı algılayış biçimleri onların ekonomik, politik, sosyal ve kültürel yapılarından etkilenerek değişmektedir.

Yaşlılara yönelik toplumsal tutum konusunda yapılan çeşitli araştırmalar Türk toplumunun geçmişten günümüze genel olarak yaşlılara karşı düşüncelerinin olumlu bir yaklaşım içerdiğini göstermektedir (Çağlar, 2017: 24). Ancak zaman içerisinde “yaşlanma ve yaşlılık spesifik kültürel anlamı modernleşme süreci içinde ülkeler arası bir benzerlik” kazandığı da görülmüştür (Ceylan, 2015b: 36).

Modernleşme, yaşamın pek çok alanında olduğu gibi yaşlılık algısı ve yaşlılığın anlamını da küreselleştirmiştir. Sanayileşmenin getirdiği kentleşmeyle birlikte toplumlarda yaşlıların yaşamlarını daha zorlu hale getirmiştir. (A.g.e.: 36). Küreselleşme çoğu toplumlarda yaşlı bireylerin geleneksel rollerini tehdit etmektedir. Zira dünyada yaşlı bireylerin rolleri oldukça hızlı bir değişim sürecine girmiştir (Giddens, 2013: 240). Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan yaşam tarzı, modern toplumda yaşlının geleneksel toplumun aile yapısındaki aileyi temsil gücünü ve aile ilişkilerini yönlendirebilme inisiyatifini yitirmesine neden olmuştur. Teknolojik ilerleme, üretim ilişkilerinin değişmesi, kentleşme, bireysel gereksinimlerin kolay bir şekilde karşılanabilmesi bu rollerin azalmasında oldukça etkili olmuştur. Zira geleneksel toplumun yaşlıya atfetmiş olduğu saygınlık ve önem bundan sonra yaşlının

statüsünü sembolik bir öneme indirgemiş olup genetik ve duygusal bağlar çerçevesinde dikkate alınır hale gelmiştir (Kalaycı ve Özkul, 2015: 265). Geleneksel tarım toplumunda bilge konumunda olan, fikri alınan, danışılan güç ve otorite sahibi olan, aile ilişkilerini düzenleyen, aynı zamanda kuşaklar arası dayanışmayı sağlayan yaşlı bireyin rolleri modern toplum yapısında temelden sarsılmış ve dönüşmüştür.

Modern toplumda bilgi ve teknolojiye sürekli olarak görülen değişim daha önceki kuşağın bilgi ve tecrübe birikimlerini gereksiz ve yararsız hale getirmiştir. Daha önceleri bilge olarak görülen yaşlılar, modern toplumda bu değişme ve gelişmelere ayak uyduramayan, takip edemeyen, yeniliklere karşı geri kalmış kişiler olarak değerlendirilebilmektedir. Tüm bunlar kuşaklar arası uçurumu da büyütmektedir (Canatan K., 2018: 118).

Günümüzde, örneğin bir dönüm tarlada yapılacak tarımın iklim, coğrafi, işgücü, enerji, para, zaman gibi tüm maliyet analizleri, tarımsal ürünün rekoltesine dair tahminler teknolojinin de desteğiyle önceden kestirilebilmektedir. Önceden yaşlı bireylerden edinilen tecrübelerden yola çıkılırken günümüzde bütün bu kestirimler bilim ve teknolojiye gelişmelerle mümkün olmuştur. Öyle ki, modern toplumda birey de dahil olmak üzere her şey daha ölçülebilir, kontrol edilebilir, yönlendirilebilir ve dizayn edilebilir hale gelmiştir.

“Modernleşme süreci temelde bir değişim sürecidir ve bu süreç her toplumda farklı bir şekilde ilerlemektedir. Her toplumda aile bu süreçten etkilenmektedir. Sadece ailenin yapı ve işlevinde değil, aynı zamanda kültürel değer ve normlarında da değişimler olmaktadır” (Canatan, 2013b: 113). Sanayileşme ailenin küçülmesini beraberinde getirmiştir. Ailenin küçülmesi de yaşlı bireylerin otorite ve statüsünü zayıflatmıştır. Yapılan pek çok araştırma modernleşmenin genç ve yaşlı birey arasında büyük oranda uyumsuzluk ürettiğini bulgulamıştır (Ceylan, 2015b: 37). Dolayısıyla bu değişimler yaşlıların yaşamlarını çocuklarından bağımsız yalnız yaşama ihtimalini de artırmıştır. Özellikle de gelişmiş toplumlarda bu yöndeki düşünce hızla artmıştır. Ancak önemle vurgulanması gereken şudur ki, bireyin toplumla bütünleşmesi ve uyum sağlaması konusunda aile kurumu oldukça belirleyici olmaktadır. Aile kurumunun giderek çözülmesi yaşlıların izolasyonu ve dışlanmasına kadar pek çok etki yapma gücüne sahiptir. Yaşlılık döneminde sağlık, sosyal, ekonomik, kültürel, fiziksel vb. pek çok sorunla baş etmeye çalışan yaşlılar, sosyal çevreden de soyutlanması durumunda sıklıkla depresyon ve bunalımla yüzleşmektedir (Gönüllü-Taşkesen, 2017: 50).

Toplumsal değişmenin en fazla aile kurumunda kendini gösterdiği görölmektedir. Geçmişten günümüze aile türlerindeki orantısal değişimler bunun en belirgin ve görünür kanıtı olmuştur (Canatan, 2013b: 114). Ailede yaşanan değişmeler doğal olarak yaşlıların yaşamlarını nerede ve kiminle yaşayacakları konusundaki kararlarını da etkilemiştir.

Bu bağlamda 2017 verilerine göre toplam yaşlı nüfus içinde tek kişilik hane halkında yaşayan yaşlıların oranı %18 olarak görölmüştür. Tek kişilik hane halklarında yaşayan 1.243.186 yaşlının %76,4'ünün kadın ve %23,6'sının ise erkeklerden oluştuğu görölmüştür (EYHGM, 2019: 68). Yine aynı araştırmada yaşlıların mekânsal olarak yaşam tercihlerine bakıldığında özellikle de 65 yaş üstü bireylerin huzurevine gitme konusunda çok istekli olmadıkları diğer yaş gruplarının ise huzurevinde yaşama konusundaki tercihlerinin daha yüksek olduğu görölmüştür. Bu kapsamda 65 yaş üzeri bireylerin daha çok çocuklarının yanında yaşamayı tercih ettikleri görölmüştür (EYHGM, 2019: 89). Ancak unutulmamalıdır ki, yaşlının yalnız veya çocuklarıyla birlikte yaşamak istemesi, bakımı gibi konular kültürler arası bir farklılık da gösterebilmektedir.

Yaşlıların yalnız yaşama isteğine dair tercihlerini belirleyen nedenler başta âdet ve gelenekler, dinî inançlar, yaşlının kendine bakabilecek ve yetebilecek durumda olup olmaması, ekonomik imkanları, sağlık ve psikolojik durumları gibi daha pek çok nedenler olarak sıralanabilmektedir (Müftüler, 2019: 108).

Sanayileşmenin bir diğer etkisi de göçler üzerine olmuştur. Sanayileşme hızla göç ve kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Göç ve kentleşmeyle birlikte kadının işgücüne katılımı artmıştır. Ayrıca kuşaklar arası farklılıklar ve diğer toplumsal gelişmeler de yaşlının evde bakımı konusunda da sorunlar üretmiş ve pek çok kuruma ihtiyaç duyulmuştur (Uğur, 2013: 79). Tüm bu değişim ve dönüşümler temelde aileyi de değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Dolayısıyla toplumsal yapılarda meydana gelen değişimler bir yandan yaşlılığı dönüştürürken diğer yandan da yaşlılık da toplumu etkileyerek dönüştürmüştür ve dönüştürmeye devam etmektedir (Aysan, 2016: 398). Yaşlılığın toplumsal değişmelerden hem etkilenen hem de etkileyen boyutları bulunmaktadır. Bu durum sosyal yaşlanma olarak ifade edilmektedir (A.g.e.: 398).

Modern dönemde özellikle de gelişmiş toplumlarda teknolojinin yaygınlaşması ve otomasyonun artması da yaşlıda statü kaybına neden olmuştur. Farklı mesleklerin

ortaya çıkması yaşlıların birikim ve deneyimlerini değersizleştirmiştir. Bunun yanı sıra yaşlılarda teknolojik uyum konusunda bazı güçlükler yaşanması statü ve rol kayıplarını artırmıştır. Diğer önemli bir dönüşüm ise emeklilik sistemi gelişmiş ve yaşlıların statü ve rol kayıplarını kurumsallaştırmıştır (Kurtkapan, 2017: 43). “Sanayileşmiş toplumlarda yaşlı bireyler aile içinde ve toplumsal gruptan yoksun olma eğiliminde olmuşlardır. Emeklilikle birlikte ise iş yaşamından çıkan yaşlılar daha yoksullaşmışlardır” (Giddens, 2013: 218). Yaşlı yoksullaşması konusunda az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda gelişmiş toplumlara oranla makas hızla açılmış ve daha belirgin hale gelmiştir. Yapılan bazı çalışmaların raporları da bu durumu doğrulamaktadır.

Bu bağlamda, örneğin Avustralya’da Melbourne Mercer’in her yıl düzenli bir şekilde hazırladığı Küresel Emeklilik Endeksi 2019 Raporuna bu yıl Türkiye de dâhil edilmiştir. Bu çalışma toplam 37 ülkenin emeklilik ve sosyal yardım sistemlerini ayrıntılı bir şekilde karşılaştırarak yeterlilik, sürdürülebilirlik, dürüstlük ve doğruluk gibi kriterler kapsamında ele alınarak incelenmiş ve bu doğrultuda ülkelerin puanları belirlenmiştir (Milli Gazete, 29 Ekim 2019). Bu araştırmada yapılan sıralama ile ülkelerin emeklilik ve sosyal yardım sistemleri karşılaştırılmış ve çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu sıralamaya göre Hollanda 81 puanla birinci, Danimarka 80,3 puanla ikinci sırada yer almıştır. Bu ülkeleri Avustralya 75,3, Finlandiya 73,6 ve İsveç 72,3 puanla takip etmiştir. Listenin en sonunda ise 39,4 puan alan Tayland olmuştur. Listenin sondan ikincisi 39,5 puanla Arjantin bulunurken Türkiye ise 42,2 puan ile sondan üçüncü olmuştur. Türkiye’nin hemen üstünde Filipinler 43,7 ve Meksika 45,3 ile yer almıştır. Raporda Türkiye’de özellikle de en yoksullara verilen emeklilik maaşlarının artırılmasına yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur (Milli Gazete, 29 Ekim 2019).

Modernleşme sürecinde yaşlılığın yapısında ve algılanış şeklindeki bu değişmelerin diğer bir belirleyicisinin demografik yapıda yaşanan gelişmeler olduğu belirtilmektedir (Ceylan, 2015b: 37). Sanayileşme toplumsal refahı artırmıştır ve refah düzeyi yükselirken dünyada yaşlı nüfus sayısında görünür bir şekilde artış kaydedilmiştir ve bu artış hızla devam etmektedir.

Toplumların refah düzeyi artarken ölüm ve doğurganlık hızı da giderek azalmıştır. Ayrıca 1950 sonrasında geleneksel demografik yapıdan modern demografik yapıya

ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. Fakat modernleşme süreci her ülkede aynı şekilde yaşanmamış olup bölgelerarası ve hatta ülkeler arası da farklılaştığı görülmektedir (Müftüler, 2016: 54).

“Yapılan istatistiklere göre 2018 yılında dünyada toplam yaşlı nüfus sayısı 680.204.019 kişi olmuştur. Dünya nüfusunun (%9,1)'i yaşlı nüfustan oluşmaktadır. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla (%33,2) ile Monako, (%28,4) ile Japonya ve (%22,4) ile Almanya olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye bu sıralamada 167 ülke arasında 66. Sırada yer almıştır” (EYHGM, 2019: 63). Yapılan istatistikler yaşlı nüfusun tüm dünyada görülmemiş bir hızla arttığını göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre bu demografik geçişin neredeyse toplumun tüm yönlerini etkileyeceği vurgulanmaktadır. 2050 yılına gelindiğinde dünyada 60 yaş üzeri nüfusun 2 milyara ulaşacağı ve dolayısıyla her beş kişiden birinin bu yaş grubu üstünde olacağı öngörülmektedir (WHO, 2017).

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de nüfus her geçen gün yaşlanmaya devam etmektedir. Geçmişte savaşlar, salgın hastalıklar, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, sıklıkla karşılaşılan bebek ölümleri gibi nedenlerle nüfus daha yavaş artmıştır. Ancak günümüzde teknolojik ilerlemeler, tıp alanındaki gelişmeler yaşam kalitesini artırmıştır. Bunun yanı sıra kentleşme ve kadının çalışma yaşamına katılımı doğurganlığın azalması gibi nedenler de yaşlı nüfusun artışını domine etmiş ve hızlandırmıştır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 21). Yaşam koşullarının değişmesiyle yaşam süresi artarken aynı zamanda da toplum yaşlanmaya başlamıştır. Ayrıca yaşlı emeği ihtiyaç olmaktan çıkmış ve yaşlılığın toplumsal statüsünde yaşlı, yalnızca tüketici konumuna indirgenmiştir. Toplumsal statüdeki bu düşüşlerin temel değişkenleri teknolojik gelişmelerle sağlıkta görülen gelişmeler yaşamdan beklenen süreyi artırmıştır (Tuna ve Tenlik, 2017: 10-11). Kısaca özetlemek gerekirse sanayileşme, teknolojik gelişme, göç, küreselleşme, kentleşme, aile yapısının değişmesi, sosyal dayanışma ağlarının zayıflaması, bireyselleşmenin artması ve demografik yapının değişmesi ve kapitalizmin acımasızca insanlığı güçsüzleştirme modern toplumda yaşlılığın sorun olarak algılanmasına neden olmuştur.

Modern toplum yapısında gerek aile sistemi içinde gerekse toplum sistemi içinde bireyselliğin ön planda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bütün bu değişimler yaşlı bireyleri bilginin temel sağlayıcısı, sistemler içinde ve sistemler arasında kolektivist

dayanışma ağlarının ve sosyal sermaye biçimlerinin temel aktörü olmaktan çıkarmıştır.

Yaşlılık ve bakıma ilişkin sorunlar da önceleri bireysel bir sorun olarak değerlendirilmiş olup, modern toplumun hızla yaşlanmasıyla birlikte yaşlılık sosyal bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır (Nazlı, 2016: 5). Kapitalist düzenle birlikte Türkiye’de de 1980 ve sonrası geleneksel değerler, insan ilişkileri ve toplumun kültürü büyük bir hızla erozyona uğramıştır. Sonuç olarak yaşlılar yoksullaşmış, yalnızlaşmış ve toplumsal kültür değerlerinin yeri yeni kurumlara bırakılmıştır (Danış, 2009: 73). Bu bağlamda modern dönemde aile yapısındaki yaşanan köklü değişimler yaşlının aile içindeki pozisyonunu etkilediği gibi ekonomik güvenliğini de etkilemiş ve yaşlı bireye olan sorumluluk aile kurumu dışına taşınarak devlet kurumuna yüklenmiştir. Çocuk bakımına ilişkin ailenin üstlenmiş olduğu sorumluluklar da yine aynı şekilde aile kurumundan devlet kurumuna bırakılmıştır. Yaşlılara ilişkin hizmetler kapsamında huzurevleri, yaşlı bakımevleri, vb. pek çok kurum ortaya çıkmıştır ve bu sorumluluklar söz konusu kurumlardan karşılanmak istenmiştir (Yıldırım, 2013: 127). Diğer yandan küreselleşme ve neo-liberalizm tüm dünyada sağlık, emeklilik, bakım vb. devletin sorumluluğunda olması gereken konularda yeni bir bakış açısı getirmiş bu sorumluluklar değişmiştir. Böylece modern toplumda yaşlılık ülke ekonomileri için de bir yük olarak görülmeye başlanmıştır.

Modern toplum yapısında yaşlı bakımına ilişkin gelinen son noktada ise bazı belirgin riskler görülmektedir. “Küreselleşme ile sosyal politikaların özelleşmesi arasındaki ilişki yeni riskleri de barındırabilmektedir. Yaşam beklentisinin ve ekonomik refahın artması ve gelişen yaşam biçimleri yaşlılığı daha güvenli bir hale dönüştürmüştür” (Phillipson, 2014: 73). Ancak söz konusu güvenliğe ulaşabilmek için hem yaşlılar hem de gençler için bazı endişeleri de beraberinde getirmiştir. Zira daha önceden ülkelerin sosyal kurumları tarafından karşılanan çoğu riskler karşılanabilirliğine bakılmaksızın günümüzde büyük çoğunlukla bireylerin kendilerine ve/veya ailelerin üzerine yüklenmiştir (Korkmaz ve Yazıcı, 2014: 73).

Aileler, özellikle de uzun süren yaşlı bakımı konusunda her daim en temel aktör olsa da, günümüzde değişen nüfus yapısı ve sosyal normlar, artık ailelerin tek başına bakıma bağımlı olan yaşlıların sorunlarını çözebilme ve ihtiyaçlarını karşılayabilme durumları pek de mümkün görünmemektedir (WHO, 2019). “Ayrıca günümüzde artan yaşlı nüfusla birlikte orta yaşlı yetişkin bireyler iki kuşak ebeveynleri ve çocukları

arasında “sandviç” olmuştur. Bu durum aileler üzerine baskı oluşturmaya devam etmektedir. Zira bireyler kendilerini hem ebeveynlerine hem de çocuklarına bakım verir halde bulmuşlardır. Günümüzde her iki kuşağın bakımına ilişkin zaman ve kaynak bulmak orta yaşlı yetişkinleri çoğu kez zorlamaktadır. Dolayısıyla bütün bunlar bireylerin, ailelerin, gerilimlerini, talep ve beklentilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015b: 193). Öte yandan uzun süreli bakım hizmeti yaşlı bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanmasından çok öte olup, yaşlı bireyin hakları olan sağlık dahil, temel özgürlükleri ve insan onurunu korumakla ilgili bir konudur. Bu da bakım verecek olan kişilerin yeterli eğitim ve destek verebilme kapasitelerine sahip olmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Bu nedenle bakım, kaliteli sağlık hizmetinin sağlanması gerek yaşlı bireyin gerekse yaşlı bireye bakım verecek olan kişilerin maddi olabilecek sorunlarının önlenmesi noktasında aile, devlet ve diğer sektörler tarafından sorumlulukların paylaşılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (WHO, 2019). Bir toplumda “yaşlıların insan onuruna yakışır bir yaşam sürdürebilmeleri oldukça önemlidir. Fakat bu yalnızca devletin değil, aynı zamanda toplumu oluşturan tüm bireylerin ve kurumların ortak sorumluluğudur” (Bulduk, 2014: 58). Modern toplumda sosyal olanakların gelişkin olmasına rağmen, aslında yaşlılar maddi ve manevi bakımdan dezavantajlı bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedirler (Ceylan, 2015b: 37)

Modern dönemde yaşama ilişkin süreçler parçalara bölünmüş ve ikili yaklaşımlara dönüşmüştür. Ayrıca karşıt kavramlarıyla tanımlanarak yaşlanmaya yönelik algılar da değişmiştir. Örneğin aktif/pasif, eril/dişil, genç/yaşlı, akıl/duygu, ruh/beden gibi ikili karşıtlıklar basit bir ayırım olmaktan çıkarak toplumsal yapı içerisinde eylemsel ve söylemsel olarak da toplumsal ilişkileri etkilemiş ve belirlemiştir. Olumsuzluk çağrıştıran özellikler genellikle ikinci kısma atfedilmektedir. Aslında bu yaşama ilişkin yıkıcı olarak adlandırılan bütün süreçlerin olumsuzlaşmasının, dışlanarak yok sayılması ile ilintili olduğunu göstermektedir (Timurturkan ve Demez, 2018: 446). “Modern toplum yapısında yaşlılığın bir pazar değeri yoktur. Sağlık, bakım gibi hizmetlerin tüketicileri, müşteri ve seçmen kitleleri olarak görülmekte ve oy tercihleri nedeniyle değerli görülmektedir” (Ceylan, 2015b: 41). Modern toplumda yaşam biçimlerinin ve şartlarının getirmiş olduğu birtakım kaygılar yaşlılığa yüklenen anlam ve önemi cinsiyet bağlamında da değiştirmiştir. Bu bağlamda aile içinde bulunan yaşlı erkek ve kadının yeri arasında da bir farklılık olduğu vurgulanmaktadır. “Örneğin bazı

ailelerde kayınvalidenin torun bakması nedeniyle daha kıymetli olduğunu, kayınbabanın hizmet beklemesi nedeniyle daha az tercih edildiğini de öne sürenler bulunmaktadır.” Oysa yaşlıların en temel toplumsal işlevi yeni nesillere kültürel aktarımlarıdır (Müftüler, 2019: 370). Ancak geleneksel toplumda gençlere kültür aktarımında bulunan yaşlılar günümüzde ise bu işlevlerini yerine getiremediğine dikkat çekilmektedir. Yakın ve akraba ilişkilerinde görülen pek çok değişim ise bunun en belirgin örneği olarak açıklanmaktadır (A.g.e.: 370). Yaşlıların bu işlevlerini yerine getirememelerinin temelinde; teknolojik gelişmeler, kentleşme, aile ilişkileri, bireylerin eğitim ve hayata dair düşünceleri, kapitalizmin etkileri, menfaat ilişkileri, her türlü güce karşı duyulan zafiyet duyguları, bireylerin ve toplumların değerlere yüklemiş oldukları mana ve buradaki fiiliyatları, toplumda değerlerin söylem ve eylemdeki karşılığı, sosyal dayanışma formlarının hızla zayıflaması, giderek artan bireyselleşme, bencilleşme, hız ve hazzın insan zihnini ve bedenini şekillendirmesi gibi nedenler oldukça belirleyici bir etkidir.

Modern toplumun reklam, moda ve estetik kaygıları kuşaklararası uçurumu büyüten etmenlerden biri olmuştur. İletişim teknolojileri ile yeni “ideal insan” modeli algısını yeniden üretmiş ve sunmuştur. Yaşlılarda dahil olmak üzere insanlar daha genç ve dinç kalabilmek, çeşitli estetik ve spor etkinliklerine katılarak oluşturulan ideal insan modeline ulaşabilmek için çabalamaya devam etmektedirler (Canatan K., 2018: 119). Modern toplumda daha önce hiç görülmemiş ve bir sorun olarak algılanmayan estetik kaygılar yaşanmakta, özellikle de daha genç ve güzel kırıksız bir yüze sahip olma tutkusu tüm toplumlarda görülmemiş bir şekilde gitgide yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla günümüzde toplumların genç ya da yaşlı fark etmeksizin gençliğe yaptıkları vurgu oldukça dikkat çekmektedir. Gençliğe yapılan bu aşırı vurgu da yaşlıların sosyal yaşamdan soyutlanmasına zemin hazırlamış ve yaşlılığa bakışı olumsuz yönde etkilemiştir.

Modern toplum yapısında yaşlılığa ilişkin oluşan tüm bu algıların ve dönüşümün inşasında, yeniden üretilmesinde medyanın da oldukça etkin bir rolü olmuştur. Yaşlı nüfus artışının görünür hale geldiği 90’lı yıllar itibariyle yaşlılıkla ilgili farkındalığın oluşturulması amacıyla yaşlılık konusu beyaz perde de yerini bulmuştur.

Medya aracılığıyla genel olarak modern toplum ve aile yapısı, aile içi ilişkiler, emeklilik ayılığının yetersizliği, ekonomik ve sağlık sorunları, kentsel dönüşüme

yönelik mücadeleleri, sosyolojik ve teknolojik yapılanmaya uyum sağlama çabaları gibi konularla sinemaya yansıtılmıştır (Kuruoğlu ve Salman, 2017: 20).

Bu bağlamda özellikle de 2000’li yıllardan sonra yaşlıların modern dünyaya ayak uydurma çabaları ve aktif yaşam çabaları sinemaya aktarılmıştır. Toplumsal bir sorumluluk çerçevesinde sinemaya yansıtılan yaşlı profillerinin tamamı emekli veya eşinden maaş alan bir profil olarak yansıtılmaktadır. Yaşlı karakterlerin çoğunun sağlık durumları kötüye gitmektedir. Ayrıca bu yaşlı karakterlerin fiziksel yapılarının değiştiği ve hareketlerinin yavaşladığı, daha çok yaşlı karakterlerin ya çok komik ya da acınası bir portre çizilerek sinemaya aktarıldığı görülmüştür (A.g.e.: 21). Medya aracılığıyla yaşlılar artık geleneksel değerlerden soyutlanmış bağımlı ve bakıma muhtaç bir şekilde yansıtılmaktadır. Toplumsal bir sorumluluk gerektiren yaşlılık, medya dünyasında da toplumsal değişim ve dönüşümlerden etkilenerek filmler ve dizilerle toplumsal algılar çerçevesinde tekrar topluma aktarılmıştır.

Ancak reklamlardaki yaşlı imajı genellikle daha olumludur. “Yaşlı derken güven veren kişi, yaşlı kadın iyi huylu ve neşeli yansıtılmaktadır.” Bayramları konu alan reklamlarda ise sıklıkla büyüklerin ziyaret edilmesi gibi duygusal içerikli vurgular yapılmaktadır. Öte yandan gazete ve haberlerde ise artık yaşlanmanın tıbbileştiği ve yaşlılığın sadece tıbbi yönden ele alındığı, dolayısıyla sağlıklı yaşam endüstrisi ve yaşlıların tıbbi desteğe olan ihtiyaçlarına yönelik haberlerin oldukça etkili olduğu görülmektedir (Müftüler, 2019: 370).

Tüm dünyada farklı davranış şekilleri ve alışkanlıklar edinildiği yeni bir döneme de girilmiştir. Dolayısıyla günümüzde daha önce hiç karşılaşılmayan bambaşka bir toplum biçimi ile karşı karşıya kalınmıştır. Küresel bağlamda etkileri olan ve etkilerinin büyüklüğü ve süresi kestirilemeyen bu yeni toplum biçimi “salgın toplumu” şeklinde ifade edilebilir. Bu yeni toplum biçimi tedirginlik, endişe, panik üretmiş, önceden kestirilemeyen davranış ve alışkanlık şekilleri de yine en fazla aile kurumunu ve dolayısıyla yaşlıları etkilemiştir. Bu bilinmez yeni toplum biçiminin yine en fazla aile kurumunu ve yaşlıları etkilemeye devam edeceği öngörülmektedir.

Bu bağlamda normal yaşamda sürdürülen tüm sosyal ilişkiler ve alışkanlıklar değişmiştir. Yaşlılar etkileşime geçtikleri sosyal çevrelerinden (çocuk, akraba, eş, dost, komşu, cami cemaati, kahve, park, sokak, vb.) uzak durmak durumunda kalmışlar ve izole bir yaşam deneyimi pratiğine maruz kalmışlardır. Bu yeni yaşam biçimi

belirsiz bir süre için toplumun dezavantajlı kesimlerinden olan özellikle de yaşlıların sosyal etkileşim ve ilişkilerinin yerine korku, kaygı ve umutsuzluk duygularını daha fazla derinleştirmekte ve sosyal yok oluşlarına zemin hazırlamaktadır. Zira bu yeni toplum biçimi bir yandan bireyi eve döndürürken diğer yandan özellikle de daha kırılgan kesim olan yaşlıların güvende ve hayatta kalabilmeleri için en yakınlarından bile uzak durmalarını ve eve kapanmalarını vurgulamaktadır. Ayrıca bu süreçte küresel ve ulusal bağlamda yaşlılara ilişkin yapılan tüm haber akışları ve içerikleri de yaşlıları olumsuz yönde etkilemektedir.

Görüldüğü üzere toplumun yaşlılık algısı ve yaşlılığa bakışı, modern toplumda pek çok değişken faktörle değişmiş ve dönüşmüştür. Önceleri toplum ve aileye güven verdiği, olgunluğuyla, bilgeliğiyle toplum ve ailenin geçmişini temsil ettiği ve deneyimlerinden yararlanılarak gelecekte de yaşanması muhtemel sorunlara çözüm üretebilme kabiliyeti olduğu düşünülmüştür. Bilginin öne çıktığı modern toplum yapısında ise toplumsal gerçeklikler çarpıtılmış ve insan ilişkileri temelden sarsılmıştır. Dolayısıyla tüm toplum yapıları ve değerleri aşınmıştır. Artık yaşlılar üretim ve tüketime katılma gücü yetersiz, rekabet etme kabiliyeti zayıf ve toplumların ekonomik sistemlerine yük olan bağımlı bireyler olarak görülmüştür. Diğer yandan hızla yaşlanan nüfusun toplumların üzerinde ekonomik bir yük olarak görüldüğü konusu sıklıkla vurgulanırken yine aynı süreçte sınırlı olan dünya kaynaklarının eşitsiz dağılımı konusu ise ideolojik çatışmalarla gölgelenerek görmezden gelinmektedir.

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyıl “Dijital Çağ”a kapı aralamakta, devletlerin ve toplumların tüm davranışlarının ve alışkanlıklarının hızlı bir şekilde toptan değişip dönüştüğü yeni bir döneme de işaret etmektedir. Bu bağlamda toplumların bu yeni değişim ve dönüşüm trendi önümüzdeki süreçte yaşlılar için çok daha büyük riskleri ve tehditleri de beraberinde getirme ihtimalini taşımaktadır. Ancak bilinmelidir ki “birilerinin güvende olmaması demek aslında hiç kimsenin güvende olmadığı” anlamına da gelmektedir.

Güvenli bir yaşlanma dönemi ise ancak samimi ve gerçek bir toplumsal dayanışmanın sağlanmasıyla ve ortak sorumluluk duygusunun gelişmesiyle gerçekleşebilecektir. Sonuç olarak geçmiş ve günümüzü sürekli karşılaştırarak pek fazla bir yol alınamayacağı da aşikardır. Aslında toplumlar yaşlıya ve yaşlılık olgusuna bakışlarını hamasi söylemler ile değil ancak eylemlerini yani ekonomik, sosyal ve politik düzenlemelerini hayata geçirerek yaşlılara yönelik uygulamaların seyrini

belirleyebilmektedirler. Zira bir toplumda yaşlıların yeri, önemi ve yaşlılara verilen değer de ancak bu şekilde anlaşılabilir. Bu bağlamda yaşlılar için muhtemel risk ve tehditler de ancak bu şekilde bertaraf edilebilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZİ/ULUSAL VE YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE HİZMETLERİ

3.1. Merkezi/Ulusal Yönetimin Sosyal Hizmet Politikaları ve Hizmetleri

Küreselleşme ve toplumsal değişimin hızı ve seyri tüm dünyada ülkeleri sosyal politikalar bakımından yeni düzenlemelere yöneltmiştir. Değişimin hızı toplumların ihtiyaç ve beklentilerini yeni düzenlemelere yöneltmiş olmakla birlikte kamu yönetimine de şekil vermiş ve uluslararası aktörler yaşlılığa ilişkin sosyal politikaları etkilemişlerdir. Dolayısı ile ülkelerin yaşlılığa ilişkin sosyal politikalarının şekillenmesine ve gelişmesine çok taraflı bağlayıcı uluslararası belgeler, anlaşmalar, kurum ve kuruluşlar katkı vermişlerdir. Söz konusu uluslararası aktörlerin etkisi özellikle de gelişmekte olan ülkeler üzerinde daha belirgin olmuştur. Türkiye’de de pek çok konuda olduğu gibi yaşlılık politikalarına yönelik ulusal mevzuatın şekillenmesinde de uluslararası belgeler, anlaşmalar, kurum ve kuruluşlar önemli ölçüde etkili olmuştur.

Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 90. maddesinin son fıkrasında da belirtildiği gibi ülkemizde yaşlılar da içinde olmak üzere bireylere yönelik sosyal politika uygulamaları ve konuya dair ulusal ve yerel düzenlemelerde “usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası düzenlemelerin” de dikkate alınması gerekliliği ifade edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Modern toplum yapısında ülkelerin yaşlılara ilişkin uygulamalarında uluslararası ciddi bir etkileşim söz konusu olsa da bu uygulamaların kesin çerçevesi ancak ülkelerin toplumsal yapıları da dikkate alınarak kendi yasal düzenlemeleriyle belirlenebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye “sosyal devlet” olma gereğini başta Anayasa temelinde gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, çok taraflı ve bağlayıcı olan uluslararası sözleşmeler, uluslararası kurumlar, ulusal mevzuat düzenlemeleri, kalkınma planları ve programları da “sosyal devlet” olma gereğini yerine getirmede dikkate alınan unsurlardır. Bu nedenle Türkiye’de yaşlılara ilişkin uygulamaların yasal düzenlemeler çerçevesinde nasıl şekillendiğinin hem uluslararası sözleşmeler kapsamında hem de ulusal düzenlemeler kapsamında ele alınması önemlidir.

Bu kapsamda tezimizin bu kısmında öncelikle yaşlı bireylerin günümüzde sahip olduğu hakların uluslararası mevzuata yansımaları ve yaşlıların refahının artırılmasına yönelik belirleyici olan uluslararası önemli çalışmalar irdelenmiştir. Devamında yaşlılık politikalarına yönelik çeşitli ulusal mevzuat düzenlemeleri, plan ve programlarına yer verilmiştir.

Son olarak ise araştırma alanında kurum ve kuruluşların yaşlılara ilişkin uygulamalarına yönelik çeşitli doküman ve web sayfalarından derlenen verilere yer verilmiştir.

3.1.1. Yaşlılarla İlgili Uluslararası Düzenlemeler

İnsanlık tarihi, karmaşık devrimlerde yükselen çığlıklara kadar, durmadan “hak” mücadelelerine tanıklık etmiştir. Ancak insanoğlu kanlı bir tarihin sonucunda görece evrensel bir “insan hakları” düşüncesini de büyük bir zaferle üretmeyi başarmıştır (Tufan, Sayar ve Koçyıldırım, 2009: 78). İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1948’de insan haklarının güvence altına alınması ve yaşlıların refahına yönelik çabaların hızla arttığı görülmektedir.

Bu bağlamda tüm dünyada genel anlamda “haklar” kavramı ilk olarak 1948’de BM tarafından oluşturulan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” ile gündeme gelmiştir. 25. maddesinde; “herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir” ifadesi yer almaktadır (İHEB, 1948). Hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanlığın haklarının korunması yönünde farkındalık ve bilincin geliştirilmesinde söz konusu rapor oldukça etkili olmuştur. Temel insan haklarının korunmasına yönelik çabalara ilaveten zaman içerisinde yaşlıların korunmasına yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır.

Bu kapsamda 1948 yılında yapılan bu ilk çalışma ile ülkelerde yaşlıların durumu ve ülkelerin konuya ilişkin politika ve tedbirlerine yönelik bir rapor hazırlamaları istenmiştir. Daha sonraki süreçte ise yaşlılara yönelik çalışmalar konusunda “Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) yaşlı işçilere, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) kırsal kesimdeki yaşlılara, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise geriatri ve tıp alanına yönelik çalışmalara başlamışlardır” (Kalınkara, 2016: 299).

Hazırlanan bu ilk rapora göre; ülkelerin politikalarının genellikle kronolojik yaş baz alınarak oluşturulduğu, yaşlı bireyin ihtiyaç ve bireysel özelliklerinin dikkate alınmadığı, sağlık ve barınma şartları ile bireyin itibarı arasında ilişki olduğu, imar ve iskân planlamalarında yaşlıların ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulmasının önemi ve sosyal hizmetin niteliğinin öneminin vurgulandığı daha belirgin görülmektedir (Sezer-Doğan, 2019: 24). Yaşlılara yönelik ilk çalışma olan rapor gerçek hayatta bazı ülkelerin uygulamalarına pek yansımamıştır. Ancak bu raporu dikkate alarak planlama yapan ve uygulamalarına yansıtan ülkelerde ise bu rapor ile bireyin sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet hakkı koruma altına alınması hedeflenmiştir.

Yaşlı refahına yönelik bu temel çerçevenin hemen akabinde sosyal güvenlik ve sosyal refah hizmetlerinin yaşlılık ve güçsüzlük halini de kapsaması, yaşlı bireylerin ve ailelerinin insan onuru ve hakkının gözetilmesi, refahlarını artıracak bir dizi düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. “Yaşlıların ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan ve sosyal hizmetlerden yararlanmalarının sağlanmasını istemişlerdir” (Kalınkara, 2016: 299). Uluslararası kurum ve kuruluşların bu başlangıç çalışmaları insanların korunması, haklarının güvence altına alınması ve refahın artırılması yönündeki çabalara bir zemin oluşturmuştur. Bu yöndeki çabalar uluslararası belgelere ve planlara yansıtılmıştır.

Bu kapsamda tezimizin bu kısmında yaşlılarla ilgili tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de oldukça belirleyici olan uluslararası önemli düzenlemeler; Avrupa Sosyal Şartı ve Ek Protokolleri, Birleşmiş Milletler Yaşlı İlkeleri, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı/Bildirgesi, Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı kapsamında ele alınmış ve aşağıda özetlenmiştir.

1961’de Avrupa Sosyal Şartı ve Ek Protokolleri ile yaşlılara sosyal koruma hakkı sağlanmıştır. Bu kapsamda; daha iyi yaşam sürmeleri, sosyal ve kültürel yaşama etkili katılma hakları kabul edilmiş, yaşlıların toplumla bütünlüğü ve bağımsız bir yaşam sürmelerinin sağlanması, uygun konut sağlanması ve kişisel yaşamlarına saygı duyulması gibi konular ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Böylece Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi ile yaşlılara yönelik yardım ve yaşlı aylığı güvence altına alınmıştır (Karakuş, 2019a: 248).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1982 yılında yapmış olduğu “Birinci Dünya Yaşlanma Meclisi” toplantısı ise yaşlı haklarının uluslararası platformda ilk kez tartışıldığı yer olma özelliğini taşımaktadır (Özdemir-Ocaklı, 2018: 154).

1982 yılında yapılan Dünya Yaşlı Asamblesi’nde benimsenen ve 16 Aralık 1991 tarihinde yapılan toplantıyla birlikte uygulamaya geçirilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen yaşlı ilkeleri şu başlıklar altında belirlenmiştir: “Bağımsız Yaşam, Katılım, Bakım, Kendini Gerçekleştirme ve İtibar” şeklinde ifade edilmektedir (Karakuş, 2019a: 248). Böylece Birleşmiş Milletler Yaşlı İlkeleri oluşturulmuştur.

Yaşlı ilkeleri, yaşlı hakları bakımından yapılan ilk çalışma olma ve tüm dünya ülkelerine konuya ilişkin yol gösterme özelliğini taşımaktadır. Bağımsız, onurlu, kendi kendine yetebilme, alışık olunan ve tercihlerine uygun güvenli bir çevreden kopmamak ve biyo-psiko-sosyal gelişim süreçlerine uygun bir yaşam tarzı sürdürmek ayırım gözetmeksizin tüm yaşlıların hakkıdır denilmektedir. Bu bağlamda kendinden sonraki raporların gelişimine zemin oluşturmuştur (Kalınkara, 2016: 300).

Türkiye’nin de üyelik müzakerelerini sürdürdüğü, Birlik düzeyinde uygulanan temel haklar bir Şartta toplanmıştır. Bu bağlamda 7 Aralık 2000’de Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı/Bildirgesi imzalanmıştır. Temel Haklar Şartı, AB vatandaşlarının temel haklarını ve AB’nin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yeniden düzenlemiş ve kayda geçirmiştir (Karakuş, 2019a: 249). Temel Haklar Bildirgesi’nde yaşlılara ilişkin düzenlemeler 25. ve 34. maddede şöyle geçmektedir:

Madde 25- Yaşlı Hakları: “Birlik, yaşlıların, onurlu ve bağımsız bir yaşam sürdürme ve sosyal ve kültürel yaşama katılma haklarını tanımakta ve saygı göstermektedir.”

Madde 34- Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım: “Birlik, topluluk hukuku ve ulusal yasalar ile uygulamalarda belirtilen usullere göre doğum, hastalık, iş kazaları, bakıma muhtaç olma veya yaşlılık gibi durumlarda ve işten çıkarılma durumunda koruma sağlayan sosyal güvenlik yardımları ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını tanımakta ve saygı göstermektedir” şeklinde ifade edilmektedir (ABTHB, 2000).

Viyana’da 1982’de toplanan “Birinci Dünya Yaşlanma Asamblesi”nden 20 yıl sonra ise ikincisi 2002’de Birleşmiş Milletler Yaşlı Hakları kapsamında Madrid’de toplanmıştır. Uluslararası Yaşlanma Asamblesi sonrası “Yaşlanma 2002-Uluslararası Eylem Planı” belirlenmiştir (Kalınkara, 2016: 301). Geçen yirmi yıl boyunca yaşlanma konusunda düşünce ve planlama sürecinde yol haritası olmuştur. Amacı “her yerde

insanların güvenli ve saygın şekilde yaşlanmalarını ve toplumlarında bütün haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamaya devam etmelerini garanti etmektir” denilmektedir (Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı, 2019).

Söz konusu Eylem Planı’nda genel çerçeve çizilmiştir. Yaşlıların temel hak ve özgürlüklerine, bölgeler arası kalkınma düzeyindeki farklılıklara, yaşlıların sosyal kalkınmasında aile kurumunun önemine, sağlık, destek ve sosyal korumanın, fırsat eşitliğinin sağlanmasına ve dünya çapında yaşlılara ilişkin durumun fark edilmesi için araştırma ve politika uygulamalarının artırılmasına dikkat çekilmiştir. Yaşlılara yönelik politika ve uygulamaların hükümet, sivil toplum ve özel sektör arasında işbirliğinin kolaylaştırılmasının ne denli önemli olduğu ayrıca vurgulanmıştır (Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı, 2019). İkinci Dünya Yaşlanma Meclisi ve Madrid Eylem Planında “yaşlılar ve kalkınma, yaşlılıkta sağlık ve refahın sağlanması, yaşlılara imkan sunan destekleyici ortamların sağlanması” sosyal çevre gibi yönlere dikkat çekildiği görülmektedir (Özdemir-Ocaklı, 2018: 156).

Bütün bunların yanı sıra uluslararası düzeyde yaşlılık konusunda yapılan diğer sözleşme ve etkinlikler şöyle özetlenebilir:

BM Genel Kurulunda 1966 yılında hazırlanan ve 1976 yılında yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2007 yılında kentlerin daha yaşanabilir olmasının sağlanmasına yönelik yaşlı dostu kentler ağı kurulması.

2010 yılında BM Genel Kurulunda Ucu Açık Yaşlı Hakları Çalışma Grubu oluşturulması.

2012 yılının Avrupa Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma Yılı olarak belirlenmesi.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından hazırlanan 2016-2017 Yaşlanma ve Sağlığa ilişkin Küresel Strateji ve Eylem Planının Dünya Sağlık Asamblesinde kabul edilmesi.

Son olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 2019 yılının Yaşlılık Yılı ilan edilmesidir.

3.1.2. Yaşlılarla İlgili Ulusal Düzenlemeler

Daha önce de belirtildiği üzere Türkiye’de ulusal mevzuatın şekillenmesinde uluslararası düzenlemeler dikkate alınmış ve ulusal düzenlemelere uyarlanmıştır. Ancak bu uygulamaların kesin bir çerçevesi ise ulusal mevzuat düzenlemeleriyle belirlenmiştir. Türkiye’de başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 2. maddesinde “sosyal devlet” ilkesi benimsenmiştir.

Anayasada, “Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” ifadesine yer verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Anayasa temelinde olmakla birlikte çeşitli mevzuat düzenlemeleri, kalkınma planları, yaşlılara yönelik uygulama ve eylem plan ve programları yaşlılara yönelik mevzuatın şekillenmesinde etkili olmuştur.

Tezimizin bu kısmında Türkiye’de yaşlılara ilişkin yapılan mevzuat, çalışma ve çabalara aşağıda kısaca değinilmiştir. Bu bağlamda başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 1580 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Kalkınma Planları, Yaşlılığa İlişkin Ulusal Eylem ve Uygulama Planları ve Programları olarak özetlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yasalarında yaşlıyı koruma altına alan ve refahını artırmaya yönelik pek çok düzenleme getirmiştir. Pek çok ülkede olduğu gibi “sosyal devlet” ilkesini benimseyen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da yaşlılar özel olarak yerini almıştır. 1982 Anayasanın 10, 60 ve 61. maddelerinde yer alan ifadelerden yaşlıların korunma altına alındığı görülmektedir.

Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 10. maddesinde “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Anayasanın 60. maddesinde “Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” ifadesi yer almaktadır.

Anayasanın 61. Maddesinde ise “Yaşlılar devletçe korunur, Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir” ifadesi yer almaktadır.

Görüldüğü üzere Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında öncelikle eşitlik ilkesinden hareketle herkesin kanun önünde eşit olduğu, “hak” olarak tanımlandığı, devletin sosyal devlet olmasının bir gereği olarak, herkese sosyal güvenlik sağlama görevi olduğu, devletin tüm vatandaşlarının yaşlılığın da içinde olduğu “sosyal risklerin” oluşmasını engelleyici ve sosyal güvenlik aracılığıyla da koruyucu rolü olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir.

2022 sayılı “65 yaşını doldurmuş Muhtaç ve Güçsüz, Kimsesiz Türk Vatandaşına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” ile yaşlılara yardım ve güvence sağlama konusunda temel ve önemli bir adım atılmıştır. Bu kanun 10/07/1976 tarihinde yayımlanmış ve mali hükümleri 01/03/1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2022 sayılı Kanun kapsamında “muhtaç olmak koşuluyla 65 yaşından büyük ve 65 yaşından küçük olup da muhtaç, malul ve sakat olan Türk vatandaşlarına hayatta oldukları sürece aylık bağlanmaktadır. Kanuna göre, aylık alanların devlet hastanelerinde ücretsiz tedavileri yapılmaktadır” (DPT, 2007:19). Bu kanun kapsamında yaşlılara sosyal desteğin sağlanması amaçlanmış, güçsüz, kimsesiz ve bakıma muhtaç olan hiçbir geliri bulunmayan yaşlılara aylık bağlanması, sosyal yardım yapılması hüküm altına alınmıştır.

Bu aylıktan yararlanabilmesi için bireyin muhtaçlığını kanıtlaması gerekmektedir. Kişinin gelir veya mülkü sorgulanarak sosyal destek sağlanabilmektedir. Ancak kanunun ilk uygulama yıllarında bu aylığı hak kazanmada muhtaçlık sınırı bulunmazken 02.08.2013’te 28726 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6495 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 2022 Sayılı Kanunda değişiklik yapılmıştır (Ergin, 2016: 15). Yapılan bu değişiklik ile “hane içinde kişi başı gelirin asgari ücretin 1/3’ünden az olan aileler 2022 sayılı Kanun kapsamına alınmıştır” (Resmi Gazete, 2013). Yaşlılara güvence ve destek sağlanması adına çıkartılan ve yürürlüğe konulan 2022 sayılı Kanun, yaşlılara sosyal destek ve yardım sağlama konusunda minnet yerine “hak” anlayışını gündeme getirmesi bakımından da oldukça önemli bir adım olmuştur (Taşçı, 2013: 21).

Yaşlılara sağlanan her türlü destek ve bu desteğin veriliş şekli aynı zamanda ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin de önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Yaşlıların da içinde yer aldığı toplumun tüm muhtaç kesimleri için oldukça önemli olan bir diğer adım ise 1983 yılında yürürlüğe girmiş olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile sosyal hizmetler hukuki olarak tanımlanmasıdır. Bu kapsamda Kanunun 3. maddesinde “Sosyal Hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür” şeklinde tanımlanmıştır (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

Sosyal Hizmetler Kanununun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektedir. Bu kapsamda sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlının korunacağına, tüm sorumlulukların ve görevlerin yerine getirileceğine yönelik hükümlere yer verilmiştir (Karakuş, 2019a: 252). Böylece 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Türkiye Cumhuriyeti Devletine diğer muhtaç gruplarda olduğu gibi muhtaç yaşlılar için de sosyal hizmet sunma yükümlülüğü ortaya çıkmıştır.

Sosyal devletin yansıması olarak merkezi yönetimin yanı sıra halka en yakın ve etkin temel hizmetleri sunma imkanına sahip olan yerel yönetimlerin de yaşlılara ve diğer kırılgan, muhtaç gruplara ilişkin hizmet sunmalarına yönelik kanunlar çıkarılmıştır. Yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik hizmetler konusundaki yetki, görev ve sorumlulukları ile ilgili kanunlar ise şöyle özetlenebilmektedir:

1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin 45, 57, 69 ve 71 sayılı fıkralarında kimsesiz ve muhtaç yaşlıların ihtiyaçlarına ilişkin huzurevi, ücretsiz sağlık hizmeti ve ilaç, gıda, yakacak gibi desteklerin sağlanması yönündeki görev ve sorumluluklar açık bir şekilde belirtilmiştir (1580 Belediye Kanunu, 1930). 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı yasa ile ilk defa kamu kuruluşu olan belediyelere bakıma muhtaç yaşlıların korunması, kollanması ve yatılı yaşlı kuruluşlarının oluşturulması yönünde yerel yönetimlere sosyal hizmet alanında yerine getirilmesi gereken bir dizi görev ve

sorumluluklar getirilmiştir. Bu kanun ile birlikte yaşlı evleri, aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünler evi ve huzurevleri açılmıştır (Kesgin, 2012: 148). İlerleyen zamanlarda ise 1580 sayılı Kanunda pek çok değişiklikler yapılmakla birlikte 2005 yılında çıkarılan 5393 Sayılı Kanun'un kabulü sonrası yürürlükten kaldırılmıştır.

23/7/2004 tarihli 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda yaşlılara yönelik hizmetler konusu 7. maddede şöyledir: "Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek beceri kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak" gibi konular görevleri arasında sıralanmıştır (5216 Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). Kısaca kanunun bu maddesinde güçsüz ve korunmaya muhtaç yaşlıların durumlarına uygun yöntemler uygulanması korunması, kollanması ve sahip çıkılması vurgulanmıştır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu da 3/7/2005 tarihinde kabul edilmiş ve kanunun 14. maddesinde yaşlıları da kapsayan sosyal hizmetlerin yerine getirilmesinde gözetilecek kesimler açık bir şekilde ifade edilmiştir (Toprak ve Şataf, 2017: 67). Buna göre, "sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapma ya da yaptıрма, kadınlar ve çocuklara koruma evleri açma, gıda bankacılığı yapabilme, hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır" şeklinde ifade edilmiştir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005).

Görüldüğü üzere 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda büyükşehir belediyesi ve diğer belediyeler yaşlılara sosyal ve kültürel hizmetlerin sunulması konusunda geniş ölçüde yetkilendirilmiş, görev ve sorumluluklar verilmiştir. Sosyal belediyecilik anlayışı öne çıkmıştır. Ancak yerel yönetim birimlerinin yaşlılara yönelik hizmetlerinin çeşitliliğini ve niteliğini yerel yönetimlerin ekonomik olarak yeterliliği belirlemektedir. Dolayısıyla bu durum Türkiye'de her yörede yerel hizmetlerin sunumunda gerek hizmet çeşitliliği bakımından gerekse niteliği bakımından fırsat eşitliği pek mümkün görünmemektedir (Çolak ve Özer, 2015: 121). Yerel yönetimler söz konusu bu yetki ve sorumluluklar çerçevesinde yaşlılara nitelik ve nicelik bakımından farklı hizmet sunmaktadırlar.

Diğer yandan İl Özel İdaresi hizmetlerinin içerisinde de yaşlılara yönelik hizmetlerin uygulanacağı belirtilmektedir. Anayasanın 127. maddesi uyarınca il özel idareleri mahalli idare kuruluşu niteliğindedir. İl Özel İdaresi Kanununun İl Özel İdaresinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları başlıklı 6. maddesinde:

İl Özel İdaresi mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; “gençlik, spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret;...Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç ilin..., sosyal hizmet ve yardımlar,...yapmakla görevli ve yetkilidir...İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumunda uygun yöntemler uygulanır” ifadesi yer almaktadır (5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

Bütün bunların yanı sıra yaşlılara yönelik hizmetlerin sunulmasında sosyal içermeyi, aktif yaşlanmayı ve kuşaklararası dayanışmayı sağlama konusunda gerek 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda gerekse 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda yerel hizmetlerde gönüllü katılım vurgulanmaktadır. Gönüllü katılımın yerel düzeyde dayanışmayı güçlendireceği, hizmetlerde etkinliği, verimliliği ve tasarrufu artıracığı için buna yönelik programlar uygulanacağı görülmektedir. Yaşlılara yönelik gönüllülerin çalışabileceği alanlar olarak eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetler olarak sıralanmaktadır (Çolak ve Özer, 2015: 122). Gönüllü katılımın temsilcileri olan sivil toplum kuruluşları toplum yararını gözeterek yaşlıların da içinde bulunduğu güçsüz ve düşük kesimlere sosyal faaliyetler ve sosyal yardımlarla öne çıkmakta ve hizmetlerini sürdürmektedir. Bu kuruluşlar sosyal yardımların yanı sıra toplumsal bütünleşmenin sürdürülebilirliğinin ve bireyin kendine yeterliliğinin sağlanabilmesi bağlamında da bazı kurs, seminer, konferans ve geziler düzenleyerek yaşlı bireyleri desteklemektedir (Küçük ve Güneş, 2013: 26). Dolayısıyla toplumun bir parçası olan “sivil toplum kuruluşlarının da yaşlılara sosyal yardım konusunda çok önemli toplumsal rolleri bulunmaktadır” (Taşçı, 2013: 16). Gönüllü kuruluşlar sosyal içermenin sağlanması noktasında yaşlıların da ekonomik ve sosyal yaşamlarını engelleyen faktörlerin kısmen de olsa ortadan kaldırılmasında ve kabul edilebilir düzeye kavuşturulmasında etkin olabilmektedirler.

Bu bağlamda gönüllü katılımın temsilcileri olan sivil toplum kuruluşları ile kamu politikası ve yönetimi arasındaki ilişkiler oldukça önemlidir. Zira söz konusu kuruluşların finansmanının büyük bir bölümü kamu kaynaklarına dayanmaktadır. Bu

kuruluşların gerek kaynaklarında gerekse bu kuruluşların hizmetlerine olan taleplerde özellikle de kriz dönemlerinde artış olmaktadır (Birinci, 2018: 49).

Türkiye Cumhuriyeti 1963 yılından itibaren planlı kalkınma dönemine geçmesiyle birlikte yaşlılara yönelik sosyal politikalar, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler konusunda çabalar ve tedbirler Anayasasında belirtilen hükümler çerçevesinde ele alınarak, kalkınma planlarında da yer bulmuştur.

Tüm planlarda genel olarak kurum bakımı (huzurevi, bakımevi) konularına odaklanıldığı görülmekle birlikte, 2000 sonrası dönemde ise genel olarak yaşlı bakımı konusunda ailenin güçlendirilmesi ve desteklenmesine yönelik vurgular görülmektedir (Oğlak, 2014: 223). Son iki kalkınma planında yaşlılara ilişkin planlanan hizmetler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) çalışması kapsamında yaşlılara yönelik hedefler şöyledir:

Yaşlı nüfusun giderek artmasına bağlı olarak üretim düşüklüğü, vergi gelirlerinin azaldığı ve sağlık harcamalarının artacağı ve sosyal güvenlikte dengesizlikler yaratacağı bu nedenle de sosyal hizmet sunma anlayışında baskı oluşturabileceği ifade edilmektedir. Yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik çabaların ise devam edeceği, yaşlıların ekonomik ve sosyal hayatta daha fazla yer alacağı ve yaşam standartlarının iyileştirileceği, hizmetlerin çeşitlendirileceği, evde bakım hizmetleri ve kurumsal bakım hizmetlerinin nicelik ve niteliğinin artırılacağı belirtilmektedir (Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

Ayrıca yaşlıların aktif yaşama katılımlarının artırılacağı, kuşaklar arası dayanışmanın güçlendirileceği, fırsat eşitliği, uygun konut ve kentsel tasarımın hayata geçirileceği, yaşlıların tüm hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması amacıyla yerel düzeyde kamunun hizmet sunmadaki kapasitesi güçlendirilerek yeni modellerin geliştirileceği ifade edilmektedir (Onuncu Kalkınma Planı, 2013). Bütün bunların yanı sıra Onuncu Kalkınma Planı çalışmaları kapsamında diğer planlardan farklı olarak ilk kez “Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu” oluşturulmuştur. Bu kapsamda yaşlanma ve uzun süreli bakım konusunda stratejiler belirlenmiştir (Özmete, 2018: 104).

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) çalışmaları kapsamında ise yaşlılara yönelik belirtilen hedefler şöyledir:

Yaşlı bakım ve hizmetlerinin niteliğinin ve niceliğinin geliştirilmesi, yaşlı bakımında iş gücünün nitelik ve niceliğinin artırılması, sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, kazalara karşı yaşlının bulunduğu iç ve dış çevreye yönelik düzenlemelerin yapılması, aktif yaşlanma imkanlarının geliştirilmesi, hayat boyu öğrenme imkanlarına erişimin kolaylaştırılması, çalışma yaşamında kalmalarını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması ve yaşlının aile içinde bakımının desteklenmesi yönündeki hedefler belirtilmiştir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika, sosyal güvenlik ve sosyal hizmet konularına yönelik çabalar ve stratejiler eylem planları, uygulama planları ve programları gibi umut vaat eden çalışmalarla da belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarda yer alan hedeflerin kimi zaman uygulamaya aktarılamamış olduğu görülse de bu yöndeki çabalar sürdürülmeye devam etmiştir. Konuya ilişkin çabalar aşağıda kısaca özetlenmeye çalışılmıştır.

Yaşlılık konusundaki çalışmalar 2000’li yılı ortalarından itibaren hızlanmıştır. Bu bağlamda 2007 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından “Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Eylem Planı” hazırlanmıştır (Özmete, 2018: 104). Bu plana göre yaşlılara yönelik eylem ve hedefler şöyledir:

- Yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi ve refahın artırılması,
- Sağlık ve bakım hizmetlerine tam erişimin sağlanması,
- Bakım hizmeti verenlerin ve sağlık çalışanlarının eğitimi,
- Yaşlıların ruh sağlığı gereksinimleri ve
- Yaşlılar ve yeti yetersizliği, gibi başlıklar altında yaşlıların refahını artırabilecek eylemler belirlenmiştir (DPT, 2007).

Başka bir çalışma ise Yüksek Planlama Kurulu 31/12/2010 tarihli ve 2010/44 sayılı kararı uyarınca Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2013) konusunda başlattığı çalışmadır. Türkiye için “Bakım Hizmetleri Stratejisinin Gerekliliği” konusu kapsamında yapılacak olan çalışmalar ise şöyle gerekçelendirilmiştir: “Evde bakım hizmetlerinin yetersizliği, kurumsal bakım hizmet sunumundaki eksiklikler, bakım hizmetleri konusunda eğitim eksikliği, bakım ve rehabilite edici destek teknolojilerinin yetersizliği, tüm nüfusu kapsayan bakım güvence sisteminin bulunmaması” şeklinde ifade edilmektedir (Resmi Gazete, 19 Ocak 2011). Bakım güvence modeli ve bakım

sigortası alanında; finansman yönetiminin belirlenmesi, aktüeryal hesapların yapılması ve sistemdeki aktörlerin belirlenmesi gibi hususlara odaklanılmaktadır. Böylece bakım hizmetleri konusunda sistemli bir şekilde yapılanma oluşturulmasının gerekliliğine işaret edilmekte ve bir ön çalışma yapılmaktadır.

Böylece “Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2013) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından sosyal güvenlik sisteminde, bakım güvence modeli ve bakım sigortası oluşturma çalışmaları başlatılmıştır” (Özmete, 2018: 104).

Diğer bir çalışma ise Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı’nda yer alan hedeflerin uygulamaya konulması ve önceliklerin belirlenebilmesi için 2013 yılında Ulusal Yaşlanma Uygulama Programı hazırlanmıştır. Türkiye’deki yaşlıların durumu ve uluslararası yükümlülükler gözden geçirilerek orta ve uzun vadeli hedefler üzerinde durulmuştur. Programda yer alan söz konusu hedeflere ulaşılabilmesi için farklı Bakanlıklar tarafından 2013-2015 yılları arasında 30’dan fazla eylemin gerçekleştirilmesi planlanmıştır (Karakuş, 2019b: 293).

Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından ise “Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020)” kapsamında 2015 yılında yapılan bu çalışmada bireyin fiziksel, zihinsel, ekonomik ve sosyal koşulları nedeniyle özel ihtiyaç duyan bireylerin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Planda hedef ve stratejiler olarak dört temel strateji ve müdahale yaklaşımı belirlenmiştir. Bunlar:

1. Yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi ve sağlıklı yaşlanma,
2. Sağlığa yönelik risklerden toplumun korunması,
3. Yaşlı bireyler için sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerine tam erişimin sağlanması ve
4. İzleme ve değerlendirmenin güçlendirilmesi şeklinde bir dizi temel strateji belirlendiği görülmektedir (TSYEPUP, 2015).

Bütün bu çabaların yanı sıra Türkiye’de “aktif yaşlanmanın desteklenmesi” ve “yaşlı haklarının güçlendirilmesi” ana temaları ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 20-22 Şubat 2019’da I. Yaşlılık Şurası gerçekleştirmiştir.

Türkiye’de yaşlıların haklarına, korunmasına ve refahına yönelik yapılan tüm düzenlemeler, çalışmalar ve uygulamalar uluslararası ve ulusal düzenleme ve çalışma belgelerinin etkisiyle böylece şekillenmiştir. Kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan

ve yapılacak olan tüm yardım ve hizmetler ulusal düzenlemelerle belirlenmiş ve sınırları çizilmiştir.

Türkiye’de yaşlı refahına ilişkin uygulamalar ağırlıklı olarak sosyal güvenlik, bakım hizmeti ve sosyal yardımlar şeklinde görülmektedir. Bunlardan özellikle de 2022 sayılı Kanun yaşlıları koruma altına almıştır. Yerel yönetimler tarafından ise imkanlar ölçüsünde barınma, sağlık, beslenme, ulaşım vb. çeşitli yardım ve destekler sağlanmaktadır (Taşçı, 2013: 16). Yerel yönetimlerin kurumsal bütçelerine sunulan ekonomik imkan, yöneticilerin demokrasi, insan hakları, sosyal adalet ve diğer entelektüel birikimleri, vizyonları yaşlılara yönelik hizmetlerde fark yaratmalarında ve geliştirmelerinde itici bir motivasyon gücü oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte söz konusu toplumun da yeterince sorumluluk alabilmesi, denetlemeyi bilmesi, talep edebilme kabiliyeti, taleplerini ifade edebilme kabiliyeti ve bu taleplerini ilgililere iletebilme kabiliyeti, yaşam standardı, hayatı algılayışı ve bakış açısı, kısaca tüm entelektüel birikimleri bu hizmetlerin çeşitlendirilmesinde ve geliştirilmesinde temel bir motivasyon kaynağını oluşturmaktadır.

Sosyal devlet bağlamında Türkiye ailenin önemli bir işleve sahip olduğu Güney Avrupa Refah Modelinin bir parçasıdır. Bu kapsamda Türkiye’de yaşlıların sosyal refahına ilişkin uygulamalar kurumsal olmaktan ziyade daha çok ailenin geleneksel yapısı içinde ve gönüllülük temelinde çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla aile yaşlı refahına ilişkin uygulamalarda en temel aktör olarak görülmektedir (Taşçı, 2013: 18). Aileye ilişkin vurgular ilgili mevzuatlarda da görülmekte ve yaşlılara yönelik hizmetlerde sorumluluk daha çok aileye yüklenmektedir.

3.2. Araştırma Alanında İlgili Kurum ve Kuruluşların Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Konya Türkiye’de coğrafi bakımdan en geniş yüzölçüme sahip olan ilimizdir. Geniş bir coğrafi alana yayılması gerek ilçeler arası sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmişlik bakımından gerekse toplumun tüm sosyal taleplerini doğrudan etkileyebilen nüfus yoğunluğu bakımından farklılıklar sergilemektedir. Dolayısıyla bu farklılıklar merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum ve özel sektör kuruluşların sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarına da yansımaktadır.

Bu kapsamda tezimizin bu kısmında araştırmaya konu olan ilçelerin yaşlılara ilişkin hizmetlerini irdelemeden önce Beyşehir ve Hüyük ilçelerinin nüfus ve gelişmişlik endeksi verileri kısaca irdelenmiştir. Hemen ardından her bir ilçe merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları temel başlıkları altında ele alınmış ve söz konusu kurum ve kuruluşların yaşlılara yönelik hizmetleri irdelenmiştir. İlçelerde merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının yaşlılara yönelik uygulamaları kendi web sayfaları, broşür ve dokümanlarından yararlanılarak elde edilen veriler aşağıda özetlenmiştir.

3.2.1. Beyşehir İlçesinde Yaşlılara Yönelik Hizmet Veren İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Toplam 37 ilçeden oluşan Konya Karaman bölgesini oluşturan TR 52 ilçeleri arasında gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Bölgenin geniş bir yüzölçümüne sahip olması nedeniyle, kırsal ve kentsel alanlarda fiziki olarak da erişim olanakları sınırlıdır. Buna bağlı olarak da mal ve hizmetlerde kaliteli ve verimli bir hizmet sunulamamaktadır. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurularak Mevlana Kalkınma Ajansı tarafından bölgede bazı çalışmalar yapılmıştır.

Mevlana Kalkınma Ajansının yapmış olduğu bir çalışmada 37 ilçeden oluşan Konya Karaman bölgesini oluşturan TR 52 ilçeleri arasındaki gelişmişlik farkları sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenler yardımıyla ölçülerek bir birleriyle karşılaştırılmıştır. Bu çalışmaya göre 2011 yılında Beyşehir 10. sırada yer almış ve 2013 yılında da yine aynı sırayı korumuştur. 2019 yılında ise Mevlana Kalkınma Ajansının yapmış olduğu bir diğer sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasına göre Beyşehir 37 ilçe arasında 6. sırada yerini almıştır (MEVKA, 2019: 6).

31 Aralık 2019 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre Beyşehir ilçesinin toplam nüfusu 74.469 olup, bunlardan 37.133'ü erkek, 37.336'sı ise kadınlardan oluşmaktadır. İlçenin 65 yaş üstü toplam nüfusu, 9.555 kişi olup bunlardan 4.212'si erkek, 5.443'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Bu nüfusun 3.809'u 75 yaş üstü yaşlılardır. 75 yaş üstü yaşlı nüfusun 1.556'sı erkek, 2.253'ü ise kadınlardan oluşmaktadır (TÜİK, 2020). Beyşehir ilçesinin toplam 67 mahallesi bulunmaktadır (Beyşehir Kaymakamlığı, 2020).

Araştırmamızın bu kısmında öncelikle Beyşehir ilçesinde yaşlılara yönelik hizmet veren merkezi yönetimin hizmetlerine değinilmiştir. Hemen ardından ise yerel yönetimin yaşlılara ilişkin hizmetlerine yer verilmiştir. Devamında ise ilçede yaşlılara yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşunun hizmetlerine yer verilmiş ve metne aktarılmıştır. Beyşehir’de yaşlılara hizmet sunan herhangi bir özel sektör kuruluşu ise bulunmamıştır.

3.2.1.1. Merkezi Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Beyşehir’de merkezi yönetimin yaşlılara ilişkin hizmet veren kamu kurum ve kuruluşları arasında Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü ve Beyşehir Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yer almaktadır. İlçede söz konusu kurum ve kuruluşların dışında yaşlılara hizmet sunan kurum ve kuruluş bulunmamaktadır. Söz konusu kurum ve kuruluşların yaşlılara vermiş oldukları hizmetlere ilişkin web sayfalarından ve dokümanlarından elde edilen sınırlı veriler şöyle özetlenebilmektedir.

Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü

Konya ili coğrafi açıdan geniş bir alanı kaplaması nedeniyle sosyal hizmet merkezlerinin konumu da yine bu bağlamda oluşturulmuş, nüfus yoğunluğu, sosyal hizmet açısından ihtiyaç duyulan tespit, inceleme ve müdahalelerin yapılması planlanmıştır. Bu doğrultuda da ilgili sosyal hizmet merkezleri görevlendirilmiştir. Bazı ilçelerde ise ilgili müdürlüklerin açılması yönünde çalışmalar hala sürdürülmektedir.

Bu bağlamda araştırmamızın bu aşamasında Beyşehir Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü henüz açılmadığı için ilçeye ilişkin veriler Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünden edinilmiştir. Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü aynı zamanda Beyşehir ilçesine de hizmet vermektedir. “Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Meram, Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim, Taşkent, Ahırlı ve Yalhöyük” ilçelerinin hizmetlerini de yürütmektedir (AÇSHB, 2020). Beyşehir ilçesinde ikamet eden yaşlılara da bazı hizmetlerin verilmesine ilişkin başvuru işlemleri bu merkez tarafından yürütülmüştür.

Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, yaşlılara rehabilitasyon ve tedavileri, isteğe bağlı olarak huzurevine yerleştirme gibi hizmetleri yürütmektedir. Gündüzlü

yaşam merkezinde Alzheimer hastalarına çeşitli etkinlik ve bakımlarına yönelik destekler verilmektedir. Bu bağlamda 2019'dan günümüze Meram Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğüne bir huzurevine yerleşmek ve rehabilitasyon bakımı için Beyşehir ilçesinden toplam 7 yaşlı başvurusu alınıp bu hizmetlerin verilmesi için ilgili birimlere yönlendirilmiştir (Toklu,16 Ekim 2020).

Diğer yandan araştırmamız henüz tamamlanmadan Beyşehir Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü açılmıştır. Mevcut sosyal hizmet merkezlerinin konumu, nüfus, ilçeler arasındaki yakınlık gibi unsurlar da dikkate alınarak sosyal hizmet bakımından ihtiyaç duyulan tespit, inceleme ve müdahalelerin yapılması için Beyşehir Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü aynı zamanda Derebucak ve Hüyük ilçelerinden de sorumlu olarak sosyal hizmet çalışmalarının yerine getirilmesi planlanmıştır (AÇSHB, 2020).

Beyşehir Kaymakamlığı

Beyşehir Kaymakamlık birimleri arasında hizmet yürüten Beyşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) yaşlılara sunulan hizmetlere ilişkin faaliyetleri yürütmektedir.

Beyşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV): Beyşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) tarafından genel sağlık sigortası, 2022 sayılı Kanun, elektrik desteği, eşi vefat edenlere yardım ve evde bakım ücreti gibi hizmetlere ilişkin başvuru işlemleri yürütülmektedir. Kaymakamlık hizmet birimleri arasında yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının (SYDV) yaşlılara sunduğu bu hizmetler web sayfasında yer almadığı için erişim sağlanamamış söz konusu verilere ilgili birim yöneticisinden ve elde edinilen dokümanlardan ulaşılmıştır.

Genel Sağlık Sigortası: 28 Aralık 2011 tarih ve 28156 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Genel Sağlık Sigortası kapsamında gelir tespiti, tescil ve izleme süreçlerine yönelik usul ve esaslar hakkındaki yönetmelik gereğince ikameti Beyşehir'de bulunan ve hiçbir sağlık güvencesi bulunmayan vatandaşların müracaatları alınarak gelir tespiti yapılmaktadır (Metin, 02 Temmuz 2020).

2022 Sayılı Kanun: 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanmasına İlişkin Kanun kapsamında başvuru ve karar işlemleri gerçekleştirilmektedir (Metin, 02 Temmuz 2020). Bu bağlamda 2022 sayılı

Kanun ile 65 yaşından büyük ve 65 yaşından küçük olup da muhtaç, malul ve engelli olan Türk vatandaşlarına aylık bağlanmaktadır.

Bu bağlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 25/01/2013 tarih itibariyle 28539 sayılı Yönetmeliği gereği 2022 sayılı Kanun kapsamında bu yıl ilçede toplam 781 kişi engelli ve yaşlı aylığından yararlanmıştır (Metin, 02 Temmuz 2020).

Elektrik Desteği Programı: Elektrik desteği muhtaçlığı tespit olunan ve kronik akciğer hastalarının kullanmış oldukları cihazların elektrik giderlerinin belli bir kısmının ödenmesini kapsamakta olup, bu başvurular alınmaktadır. Başvuranların şartları tespit edilerek yardım programı kapsamına alınmaktadır (Metin, 02 Temmuz 2020).

Eş Vefat Yardımı: Eş vefat yardımı 29/12/2011 tarih ve 2011/8 sayılı Fon Kurulu Kararı ile eşi vefat etmiş ilçede ikamet eden kadınlar düzenli olarak nakdi sosyal yardım programından faydalandırılmaktadır (Metin,02 Temmuz 2020).

Evde Bakım Ücreti: 2828 sayılı Kanun kapsamında yapılan evde bakım ücreti ağır engeli bulunan hastalara bakan ve bu hastaların ihtiyaçlarını gideren ve gerekli şartları sağlayan hasta yakınlarının ilk başvuru işlemleri ise ilçe sağlığa yönlendirilmektedir (Metin, 02 Temmuz 2020).

Kısaca özetlemek gerekirse SYDV tarafından yaşlılara nakdi yardımların yanı sıra aynı yardımlardan yakacak, barınma gibi destekler de verilmektedir. Ayrıca yaşlı, hasta ve engelli yaşlıların hanelerine yapılan ziyaretler de SYDV'nin oldukça önemsendiği hizmetlerden bir diğeridir. Her yıl değişim gösterdiği ve pek çok destek ve yardımlara ilişkin kayıtlar tutulmadığı için ilgili verilere ulaşılamamıştır.

Beyşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tüm bu hizmetlerini 1 vakıf müdürü, 5 sosyal yardım ve inceleme görevlisi ve 1 büro görevlisi ile yürütmektedir (Metin, 02 Temmuz 2020).

3.2.1.2. Yerel Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Beyşehir belediyesi 2020-2024 Stratejik Planında engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirli durumuna uygun hizmet yöntemlerinin uygulanacağı konusunun Belediye sınırları kapsamında belediyenin görev ve sorumluluğunda olduğu vurgulanmaktadır (BB 2020-2024 SP, 2020).

Belediyeler yetki, sorumluluk, ekonomi ve sınırları dâhilinde yaşlılara yönelik hizmetlerini sürdürmektedirler. Bu bağlamda Beyşehir ilçesinde yerel yönetim yaşlılara yönelik bazı hizmetler yürütmektedir. Beyşehir Belediyesinin Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünden edinilen bilgilere göre, Beyşehir Belediyesi yaşlılara yönelik “Evde Bakım Hizmetleri Projesi” yürütmektedir. “Evde Bakım Hizmetleri Projesi” kapsamında verilen hizmetler ise aşağıda belirtilmiştir:

Evde Yaşlı Bakım Hizmetleri Projesi: Bu proje kapsamında günlük rutin işlerini yapmakta zorlanan, bakıma muhtaç ve güçsüz yaşlıların bireysel ihtiyaçlarına göre, kişisel bakım ve temizliği, ayda en az iki kez olmak üzere ev temizliği, çamaşır yıkama, sıcak yemek desteği, soba kurma, tamirat ve tadilat desteği, hastaneye götürüp getirme, hastaneye yatırma, ilaç yazdırma, rapor çıkarma, evde bakım maaşı alanlar için evrakların hazırlanarak ilgili birimlere ulaştırılması gibi konularda yaşlılara destek verilmektedir (BBKSİM, 2020). Evde bakım hizmetleri kapsamında söz konusu desteklerin yanı sıra yaşlılara psikolojik destek, refakat ve danışmanlık hizmetleri de sunulmaktadır. Bu bağlamda 2018’de 492 ile 508 yaşlıya, 2019 yılında 528 ile 446 yaşlıya hizmet verilmiştir. 2020 yılı ocak ayından günümüze ise toplam 446 yaşlıya çeşitli hizmetler verilmiştir. 65 yaş üstü bireylere verilen tüm bu hizmetleri ve sayısal verileri kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Beyşehir Belediyesi Evde Bakım Hizmetleri tarafından 19 yaşlıya evde kişisel bakım, 88 yaşlıya ev temizliği, 83 yaşlıya teknik destek hizmeti, 40 yaşlıya ayni yardım, 12 yaşlıya sosyal destek ve etkinlik hizmeti, 72 yaşlıya psikolojik ve danışmanlık hizmeti, 88 yaşlıya gezici mobil hizmeti, 40 yaşlıya refakat ve alışveriş hizmeti, 2 yaşlıya kamusal alanlara ilişkin düzenleme ve 2 yaşlıya iyi uygulama örneği ve diğer hizmetlere ilişkin hizmetler verilmektedir (BBEBH, 2020). Evde Yaşlı Bakım Hizmetleri Projesi paydaşları arasında Beyşehir Belediyesinin yanı sıra mahalle muhtarları ve yerel halk da bulunmaktadır.

Ayrıca zaman zaman Beyşehir Belediyesi Evde Bakım Hizmetleri birimi ile birlikte Selçuk Üniversitesi Ali Akkanat Turizm Fakültesi sosyal sorumluluk dersi kapsamında “Gençler ve Yaşlılar El Ele” projeleri ile ilçede yardıma muhtaç ve engelli yaşlılara yönelik bir dizi çalışmalar da yürütülmektedir. Örnek proje kapsamında ev temizliği, kişisel bakım, teknik destek gibi yörede yaşlıların ihtiyaçlarına yönelik bazı hizmetler verilmektedir (Beyşehir Belediyesi, 2020).

3.2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşunun Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

İlçenin yaşlılara yönelik hizmetler yürüten sivil toplum kuruluşlarına ilişkin bilgiler İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü web sitesinden illere ve faaliyet alanlarına göre dernekler incelenmiş çeşitli alanlarda faaliyet yürüten 145 adet dernek olduğu bilgisine ulaşılmıştır (İBSTİGM, 2020). İlçede yaşlılara yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşuna ilişkin web sayfasına ulaşılamamıştır. Ancak yaşlılara çeşitli hizmetler sunan 1 adet “Beşşehir Göl Feneri Derneği” olduğu bilgisine farklı kaynaklardan ulaşılmıştır. Beşşehir Göl Feneri Derneğinin yaşlılara yönelik hizmetlerine ilişkin veriler ilgili dokümanlardan ve görüşmelerden derlenmiş ve aşağıda metne aktarılmıştır.

Beşşehir Göl Feneri Derneği:

Yaşlılara yönelik hizmet veren Beşşehir Göl Feneri Derneği 2004 yılında kurulmuştur. Derneğin yaşlılara yönelik faaliyetleri arasında; yaşlıların ihtiyaçlarının tespitine yönelik ev ziyaretleri, hasta ziyaretleri, kuru gıda yardımı, giysi yardımı, ikinci el eşya yardımı, beyaz eşya yardımı, tamir bakım hizmeti, soba kurma ve yakma desteği, ilaç temini ve belirli mahallelere günlük sıcak yemek yardımı gibi hizmetleri yaşlılara ulaştırılmaktadır. Dernek 2004 yılında günümüze 1200 ev ziyareti gerçekleştirmiştir. İlçede henüz mahallelerin tamamına ulaştırılamasa da 33 mahallede toplam 115 haneye ve 313 kişiye günlük sıcak yemek sunulmaktadır (Takavcı, 02 Temmuz 2020). Derneğin önceliğinin yöredeki yaşlılara sıcak yemek dağıtımını gelmektedir. Derneğin yaşlılara verilen diğer yardım ve desteklerine ilişkin kayıtlar daha öncesinde tutulmadığı için bu verilere ulaşılamamıştır.

Beşşehir Göl Feneri Derneği tüm bu hizmetlerini 14 kişilik bir yönetim kurulu ekibi ve 1 aşçı, 1 aşçı yardımcısı, 1 sekreteryaya ve 1 şoför ile gerçekleştirmektedir. Ayrıca Beşşehir Belediyesinin derneğe lojistik destek sağlamak amacıyla 2 araç ve 2 şoför de yaşlılara yönelik bu hizmetlerin yürütülmesinde derneğe destek sağlamaktadır. Bütün bunların yanı sıra üniversite ve yerel yönetim desteğiyle oluşan oldukça geniş bir gönüllü hizmet ekibi de bulunmaktadır (Takavcı, 02 Temmuz 2020).

Diğer yandan Beşşehir’de yukarıda bahsi geçen merkezi yönetim, yerel yönetimin ve sivil toplum kuruluşunun yaşlılara ilişkin hizmetleri dışında bir özel sektör girişiminin olup olmadığı incelendiğinde, özel sektörün herhangi bir girişimi bulunmadığı görülmektedir.

3.2.2. Hüyük İlçesinde Yaşlılara Yönelik Hizmet Veren İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Mevlana Kalkınma Ajansının yapmış olduğu çalışmada 37 ilçeden oluşan Konya Karaman Bölgesini oluşturan TR 52 ilçeleri arasındaki gelişmişlik farkları sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenler yardımıyla ölçülerek bir birleriyle karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda 2011 yılında yapılan bu çalışmada Hüyük ilçesi 31. sırada yer almıştır. 2013 yılında yapılan çalışmada 30. sırada yer alırken, 2019 yılında yapılan son sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasında ise 37 ilçe arasında 19. sırada yer almıştır (MEVKA, 2019: 6).

Hüyük ilçesinin toplam nüfus verileri ise 31 Aralık 2019 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 15.652 olup, bunlardan 7.633'ü erkek, 8.019'u ise kadınlardan oluşmaktadır. İlçenin 65 yaş üstü nüfusu, 3.867 olup yine bunlardan 1.649'u erkek, 2.218'i ise kadındır. Bu nüfusun 1.718'i ise 75 yaş üstü yaşlılardan oluşmaktadır. 75 yaş üstü yaşlı nüfusun 689'u erkek ve 1.029'u ise kadınlardan oluşmaktadır (TÜİK, 2020). Hüyük ilçesinin toplam 23 mahallesi bulunmaktadır (Hüyük Kaymakamlığı, 2020).

Araştırmamızın bu kısmında öncelikle Hüyük ilçesinde yaşlılara yönelik hizmet veren merkezi yönetimin hizmetlerine değinilmiştir. Hemen ardından ise yerel yönetimin yaşlılara ilişkin hizmetlerine yer verilmiştir. İlçede yaşlılara ilişkin hizmet yürütmek üzere henüz yeni kurulan Hüyük İmrenler Yaşam Merkezi Derneği bulunmakla birlikte derneğin yaşlılara yönelik hizmet faaliyetleri konusunda herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. İlçede yaşlılara yönelik çalışmalar yürüten herhangi bir özel sektör girişimi ise bulunamamıştır.

3.2.2.1. Merkezi Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Hüyük'te merkezi yönetimin yaşlılara ilişkin hizmet veren kurum ve kuruluşları arasında Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü ve Hüyük Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yer almaktadır. İlçede yer alan kurum ve kuruluşların yaşlılara vermiş oldukları hizmetlere ilişkin web sayfalarından ve dokümanlarından elde edilen sınırlı veriler ise şöyle özetlenebilmektedir:

Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü

Hüyük ilçesinde de henüz sosyal hizmet merkezi bulunmamaktadır. Hüyük ilçesinde sosyal hizmet merkezi bulunmayıp, Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü aynı zamanda Hüyük ilçesine de hizmet vermektedir. “Selçuklu ilçesi Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü başta Selçuklu olmak üzere Sarayönü, Kadınhanı, Derebucak, Hüyük ve Derbent” ilçelerine de hizmet vermektedir (AÇSHB, 2020). Hüyük ilçesinde ikamet eden yaşlılara da bazı hizmetlerin verilmesine ilişkin başvuru işlemleri Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, yaşlılara rehabilitasyon ve tedavileri, isteğe bağlı olarak huzurevine yerleştirme gibi hizmetleri yürütmektedir. Gündüzlü yaşam merkezinde Alzheimer hastalarına çeşitli etkinlik ve bakımlarına yönelik destekler verilmektedir. Bu bağlamda Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğüne 2019’dan 2020 yılına kadar Hüyük ilçesinden toplam 8 yaşlının talepleri alınmış ve kurum bakımı konusunda hizmet verilmiştir (Özdemir, 29 Eylül 2020).

Hüyük ilçesinde sosyal hizmet bakımından ihtiyaç duyulan tespit, inceleme ve müdahaleler henüz çok yeni açılmış olan Beyşehir Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü tarafından yürütülmesi planlanmıştır (AÇSHB, 2020).

Hüyük Kaymakamlığı

Hüyük Kaymakamlığı bünyesinde hizmet yürüten Hüyük Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) yaşlılara sunulan hizmetlere ilişkin çalışmaları yürütmektedir.

Hüyük Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV): Hüyük Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) tarafından genel sağlık sigortası, 2022 sayılı Kanun, elektrik desteği, eşi vefat edenlere yardım ve evde bakım ücretinin verilmesine ilişkin başvuru işlemleri yürütülmektedir. Kaymakamlık hizmet birimleri arasında yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının (SYDV) yaşlılara sunduğu bu hizmetler web sayfasında yer almadığı için derlenememiştir.

Genel Sağlık Sigortası: Genel Sağlık Sigortası kapsamında gelir tespiti, tescil ve izleme süreçlerine yönelik usul ve esaslar hakkındaki yönetmelik gereğince ikameti ilçede bulunan ve sağlık güvencesi bulunmayan vatandaşların müracaatları alınarak gelir tespiti yapılmaktadır (Vural, 02 Temmuz 2020).

2022 Sayılı Kanun: 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanmasına ilişkin Kanun kapsamında başvuru ve karar işlemleri gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Hüyük'te şu anda toplam 499 kişi yaşlı aylığından yararlanmaktadır (Vural, 02 Temmuz 2020).

Elektrik Desteği Programı: Elektrik desteği muhtaçlığı tespit olunan ve kronik akciğer hastalarının kullanmış oldukları cihazların elektrik giderlerinin belli bir kısmının ödenmesini kapsamakta olup, bu başvurular alınmaktadır. İlgili kişilerin başvurularının şartları tespit edilerek yardım programı kapsamına alınmaktadır (Vural,02 Temmuz 2020).

Eş Vefat Yardımı: Eş vefat yardımı 29/12/2011 tarih ve 2011/8 sayılı Fon Kurulu Kararı ile eşi vefat etmiş ilçede ikamet eden kadınlar düzenli olarak nakdi sosyal yardım programından faydalandırılmaktadır (Vural,02 Temmuz 2020).

Evde Bakım Ücreti: 2828 sayılı Kanun kapsamında yapılan evde bakım ücreti ağır engeli bulunan hastalara bakan ve bu hastaların ihtiyaçlarını gideren ve gerekli şartları sağlayan hasta yakınlarının ilk başvuru işlemleri alınarak başvuruların koşullarına ilişkin bu dosyalar ilçe sosyal hizmetlere gönderilerek şartlara ilişkin bu süreç başlatılmaktadır (Vural, 02 Temmuz 2020).

Ayrıca SYDV tarafından yaşlılara kömür, gıda ve nakdi yardımlar da verilmektedir. İlçede şu anda 557 yaşlıya kömür yardımı, 419 yaşlıya yılın muhtelif zamanlarında nakdi yardımlar ulaştırılmaktadır (Vural, 02 Temmuz 2020). Bu hizmetlerin yanı sıra yaşlı, hasta ve engelli yaşlıların hanelerine yapılan ziyaretler de SYDV'nin oldukça önemsendiği hizmetlerden bir diğeridir.

Hüyük Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tüm bu hizmetlerini 1 vakıf müdürü, 1 sosyal yardım ve inceleme görevlisi ve 1 yardımcı hizmetlerde görevli olmak üzere toplam 3 personel ile bu hizmetleri vatandaşlara imkanları ölçüsünde ulaştırmaktadır (Vural, 02 Temmuz 2020).

3.2.2.2. Yerel Yönetimin Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Hüyük Belediyesi web sayfası incelenmiş ve web sayfasında hâlihazırda yaşlılara yönelik yürütülen hizmetler konusunda bir veriye ulaşılamamıştır.

Hüyük Belediyesi yaşlılara yönelik hizmetlerle ilgili birim yöneticisinden elde edilen bilgilere göre, belediye ilçede yaşlılara gıda yardımı, belediyenin hizmet aracılığıyla hastaneye götürme ve getirme, yaşlının evinin çatı vb. alanların tamir bakım gibi hizmetleri yürütmektedir. Bu hizmetlerde malzemeler SYDV tarafından karşılanırken, işçilik hizmetleri ise belediye tarafından karşılanmakta ve gerekli kontroller yapılmaktadır (Ulvan, 25 Mayıs 2020). Belediyenin günümüze kadar kaç yaşlıya ihtiyaç duyduğu yardım ve hizmet sunumuna dair herhangi bir kayıt tutulmadığı için ilgili sayısal verilere ulaşılamamıştır.

Diğer yandan yapımı devam eden projeler kapsamında ilçede yaşlı bakımevi ve yaşam merkezinin “Hüyük İmrenler Yaşam Merkezi” olduğu görülmüştür.

Bölge nüfusunun hızla yaşlanması ve yalnız yaşamını sürdüren yaşlıların sayısının gün geçtikçe artması gibi nedenlerden ötürü yapımı sürdürülen, Hüyük İmrenler Yaşlı Bakım ve Yaşam Merkezi projesi bulunmaktadır. Hüyük İmrenler Yaşlı Bakım ve Yaşam Merkezi, 50 yatak kapasiteli olup, ayrıca günlük 150 kişiye de bakım hizmetinin verilmesi planlanmaktadır (Hüyük Belediyesi, 2020).

3.2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşunun Yaşlılara Yönelik Hizmetleri

Hüyük ilçesinde yaşlılara yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü web sitesinden illere ve faaliyet alanlarına göre dernekler incelenmiştir. Elde edilen verilere göre, Hüyük ilçesinde çeşitli alanlarda faaliyet yürüten 41 dernek olduğu görülmüştür. Bu derneklerden 1'i yaşlılara hizmet verilmesine yönelik bir dernek olarak “Hüyük İmrenler Yaşam Merkezi Derneği” olduğu bilgisine ulaşılmıştır (İBSTİGM, 2020).

Hüyük İmrenler Yaşam Merkezi Derneği: Hüyük İmrenler Yaşam Merkezi Derneğinin yaşlılara yönelik hizmet faaliyetleri konusunda web sayfası, doküman, broşür vb. herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Bütün bunların yanı sıra Hüyük'te yaşlılara yönelik hizmet veren özel sektör girişiminin olup olmadığı incelendiğinde, yaşlılara hizmet veren veya projesi devam eden herhangi bir özel sektör girişimi ise bulunamamıştır.

Yukarıda görüldüğü üzere her iki ilçede ilgili kurum ve kuruluşların yaşlılara ilişkin hizmetleri değerlendirildiğinde ilçelerin nüfus yoğunlukları, sosyo-kültürel

gelişmişlikleri ve ekonomik gelişmişlikleri ile yaşlılara sunulan hizmetlerinde bir paralellik olduğu görülmektedir.

Beyşehir bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, öncelikle araştırmamızın ilk aşamasında Beyşehir ilçesinde sosyal hizmet merkezi henüz bulunmamakla birlikte çok kısa bir zaman içerisinde açılış çalışmaları tamamlanmıştır.

İlçede öncesinde ilgili hizmetlerin Meram Sosyal Hizmet Merkezi tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda, öncelikle her geçen yıl ilin en gelişmiş ilçeleri sıralamasında ön sıralara doğru hızla ilerlediği görülen Beyşehir’de gerek merkezi yönetimin gerek yerel yönetimin gerekse sivil toplumun yaşlılara sunmuş olduğu hizmet çeşitliliğinin niteliksel ve niceliksel olarak tam olarak kabul edilebilir düzeyde olmadığı söylenebilir. Örneğin Beyşehir’de önceleri bir Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü bulunmamaktadır. Ayrıca ilgili aktörlerin (merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum vb.) yaşlılara yönelik hizmet çeşitlilikleri ve ulaşılan yaşlı sayısı ilçenin nüfusu ile kıyaslandığında da oldukça yetersiz kalmaktadır.

Ancak yine de Beyşehir ilçesinde yöre şartlarına uygun planlamalar yapılarak, yaşlıların gereksinim duyabileceği en temel ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun hizmetlerin sunulması yönündeki çabalar da görülebilmektedir. Bu kapsamda günlük rutin işlerini yapmakta zorlanan, bakıma muhtaç ve güçsüz yaşlıların temel ihtiyaçlarının yanı sıra kısıtlı da olsa psikolojik destek hizmeti, refakat, danışmanlık evrak işi hizmetleri, ilaç yazdırma, soba kurma vb. hizmetler öne çıkmaktadır. Yaşlıların sosyalleşmelerine ve toplumla bütünleşmelerine imkan sağlayacak sosyal aktivitelere ve sosyal alanlara yönelik ise herhangi bir girişim ve çaba olduğu yönünde bir eylem ve söylemden bahsedilememektedir.

Diğer yandan özellikle de yerel yönetimin öncülüğünde sivil toplumun ve hatta üniversitenin yörede yaşlıların ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun hizmetlerin sunulması yönündeki çabaları da belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Bu noktada özellikle de yerel yönetimin diğer kurumlarla olan etkileşimi yaşlılara sunulan hizmetlerin geliştirilmesinde oldukça umut vericidir. Zira yaşlı bireyin toplumla ilişkilere entegre edilmesi birey ve toplum arasındaki ilişkinin kalitesinin bir göstergesi olduğu gibi, bireyle birlikte ilgili otoritelerin de aralarındaki ilişkinin niteliğini göstermektedir. Hatta ilgili aktörlerle kurulan güçlü bir etkileşim bir toplumda yaşlı farkındalığının oluşmasında da kuvvetli bir zemin oluşturma

kabiliyetini yansıtmaktadır. Özellikle genç nesiller bakımından çıktıkları kısa ve uzun vade de çok daha güçlü etkiler bırakacağı bilinmektedir.

Bütün bunların yanı sıra Beyşehir gelişmişlik endeksi sıralamasında ön sıralarda yer alırken herhangi bir özel sektör girişiminin yaşlılara ilişkin herhangi bir hizmetinin olmayışı ise dikkat çekmektedir.

Hüyük ilçesinde kurum ve kuruluşların yaşlılara ilişkin vermiş oldukları hizmetler bakımından değerlendirme yapıldığında, ilçenin oldukça zayıf ve yetersiz kaldığı görülmektedir. Örneğin Hüyük ilçesinde de henüz bir sosyal hizmet merkezi bulunmamaktadır. İlgili hizmetler ise önceleri Selçuklu Sosyal Hizmet Merkezi tarafından yürütülmekte iken günümüzde Beyşehir Sosyal Hizmet Merkezi tarafından yürütülmektedir. Ayrıca ilçede yaşlılara yönelik hizmet veren herhangi bir özel sektör girişiminden de bahsedebilmek mümkün olmamıştır.

İlçenin ekonomik gelişmişlik endeksindeki sıralamasında oldukça gerilerde olduğu görülürken ilçede yaşlılara yönelik faaliyet yürüten “Hüyük İmrenler Yaşam Merkezi Derneğinin kurulmuş olması ise ilçenin sosyo-kültürel bakımdan nispeten daha gelişkin olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak her kurum ve kuruluşun yetki, görev ve sorumluluk dağılımı farklıdır. Bunun yanı sıra kurum ve kuruluşların rol, vizyon, kapasite ve finansal imkanları da farklılık sergilemektedir. Aynı şekilde her yörenin de nüfus, ekonomik, sosyal ve kültürel vb. yönden gelişmişlik farklılıkları bulunmaktadır. Dolayısıyla maalesef bütün bu faktörler sosyal uygulamalara da olumlu ya da olumsuz yönde yansiyabilmektedir. Bu nedenle bazılarında sosyal uygulamalar ve sosyal hizmetler çeşitlilik sergilerken bazılarında daha az ve bazılarında ise oldukça zayıf görülebilmektedir. Bu farklılık ilçelerde sosyal hizmet sunan kurumların ve hizmetlerin çeşitliliğine de yansiyabilmektedir. Örneğin yaşlılara sunulan hizmetler bazı ilçelerde insanın en temel fizyolojik ihtiyacı olan gıda, yakacak ve maddi ihtiyaçlarına odaklanılırken bazı ilçelerde ise gelişmişlik düzeyine göre bu birincil temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Bireyin sosyal ihtiyaçları bakımından Beyşehir ilçesinde yaşlılara sunulan hizmetler geliştirilmeye oldukça açık iken Hüyük'te ise oldukça zayıf ve yetersiz olduğu belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Ancak yine de Hüyük ilçesinde yaşlılara ilişkin yürütülen hizmetler Beyşehir ilçesi kadar güçlü olmasa da gösterilen çabalar umut vericidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın bu kısmında, araştırma yöntemi temel başlığında, araştırma modeli, araştırma evreni ve örnekleme, uygulama süreci ve yaşanan zorluklar, veri toplama süreci, veri toplama araçları (anket, ölçek ve derinlemesine görüşmeler), veri analizi (anket, ölçek ve derinlemesine görüşmeler), etik hassasiyetler, süre ve maliyete ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırma Modeli

İnsan yaşamı pek çok olay ve olgularla karmaşık ilişki ağı içerisinde. Bireylerin yaşlılık dönemlerindeki ihtiyaç, beklenti ve sorunları, sosyal ve kurumsal çevre ile etkileşimleri gibi yaşamın pek çok olayları ve olgularıyla karmaşık ilişki ağı içinde olması, olaylara ve olgulara yüklenen anlam ve mananın her birey için farklılık göstermesi, toplumsal değişim temelinde kurgulanan çalışmanın sınırlarının belirlenmesinde birtakım zorlukları da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla probleme ilişkin verilerin tam olarak anlaşılması ve zengin bir veri setine ulaşılabilmesi için mevcut durumun birden fazla yöntemle detaylı bir şekilde ele alınarak yorumlanmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca yaşlılık dönemi önemli ölçüde sosyal ve kurumsal çevrelerin destekleriyle sürdürülmektedir. Bu bağlamda çeşitli kurum ve kuruluş profesyonellerinin yaşlılara bakış açıları, gözlemleri, izlenimleri, yaşlılara yönelik mevcut uygulamaları, bundan sonraki hedefleri, önerileri vb. hakkında bir sonuca varmak için en uygun yöntem hassasiyetle belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra literatürdeki boşluk ve yaşlılık konusunda yapılan çalışmalarda da uygulanan yöntemlerde genellikle tek bir yöntem tercih edildiği dolayısıyla çoklu yaklaşımların sınırlı kaldığı saptanmıştır.

Burada bahsedilen tüm bu nedenlerden dolayı Beyşehir ve Hüyük ilçelerinin 39 mahallesini kapsayan “Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya İlinin Beyşehir ve Hüyük İlçeleri Örneği” başlıklı bu çalışmada konunun kapsamlı, bütüncül ve derinlemesine ele alınabilmesi amacıyla nicel ve nitel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntem uygulanmasının en uygun yöntem olduğuna karar verilmiştir.

Karma yaklaşım araştırma problemini anlamak için nicel ve nitel olarak toplanan iki veri setinin bütünleştirildiği ve bütünleştirmenin avantajı kullanılarak sonuçlar çıkarıldığı, sağlık, sosyal ve davranış bilimleri alanında kullanılan bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2019: 2). Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte tercih edildiği araştırmalar karma yöntem araştırması deseni olarak adlandırılmaktadır. Bu tür araştırmalarda her iki yöntem uygulanarak elde edilen verilerin birbirlerini destekleyip desteklemediği test edilir. Bu tür araştırma deseni zenginleştirilmiş desen olarak adlandırılır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 105).

Araştırma modeli veya deseni bağımlı değişken ve bağımsız değişkenlerin gösterilmesine dayanan bir tasarımdır. Bu araştırmada bağımlı değişken “yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunları” olup bu değişkene etki eden bağımsız değişkenler iki grup olarak düşünülmüştür: “Sosyo-demografik etkenler ve sosyo-politik çevre”. Bağımlı değişken açıklanan, bağımsız değişkenler ise açıklayan etkenlerdir.

Şekil 4.1: Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri

Nitel yöntem araştırmalarda algılar, anlamlar, olay ve olguların örüntüleri önemli iken, nicel yöntem araştırmalarda neden ve sonuç ilişkileri, indirgemeci düşünme, ayrıntılı gözlem ve ölçümler önemlidir. Karma yöntem araştırmalarında ise çoklu yaklaşım ve uygulama odaklılık ön plandadır. Dolayısıyla araştırma konusuna çoğulcu, problem ve uygulama odaklı bir perspektiften bakılması gerekmektedir. Ayrıca karma yöntem her

iki yöntemin dışında olan bir alternatif olmadığı gibi aksine nitel ve nicel yöntemi kapsayan bütüleştirici bir yaklaşım olarak da kabul edilmektedir. Bu bakış açısı ise araştırmacıyı aynı zamanda “tümevarımcı” ve “tumdengelimci”, nesnel ve öznel şeklinde çoklu düşünmesini de gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 354). Bu noktalardan hareketle karma araştırma yöntemi araştırmacıya çok yönlü, bütüncül ve esnek bir bakış açısı ve araştırmayı zenginleştirerek güçlendirme imkânı sunmaktadır. Karma yönteme ilişkin alan yazınından elde edilen bilgilere göre uygulamadaki geçmişi çok da yeni olmayan ve her iki yöntemin zayıf yönlerini telafi ederek, güçlü yönlerinden faydalanan, yöntemleri bütüleştirip araştırmayı güçlendiren, araştırmacıya alternatif, esnek, kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşım fırsatı sunan bir yaklaşım olduğu görülmektedir.

Diğer yandan karma yöntem uygulamaları çok yaklaşımlı desenleri içermektedir. “Desenlerin tamamı en az 2 yaklaşımı içermekte, ancak literatürde üç ve daha fazla yaklaşım örnekleri de görülmektedir. Nicel ve nitel yaklaşımların karma hale gelmesi hem çalışmanın tüm üç aşaması içinde hem de aşamalar arası geçişler esnasında meydana gelebilir” (Teddlie ve Tashakkori, 2020: 182). Bu tür desenler beş desen ailesini içermektedir. Bunlar: Paralel/eş zamanlı karma desenler, sıralı karma desenler, dönüştürücü karma desenler, çok amaçlı karma desenler ve tamamen bütüleşik karma desenler olarak adlandırılmaktadır (A.g.e.: 182). Araştırmada 65 yaş üstü bireylerden elde edilen nicel ve nitel verilerin tamamının toplanmasına eş zamanlı olarak başlanmış ve tamamlanmıştır. Ancak kurum ve kuruluşlardan gelen nitel verilerin tamamının toplanması zaman almış ve belli bir zaman gerektirmiştir.

Bazı durumlarda araştırmacılar her iki veri türünü farklı zamanlarda toplayabilmektedir. Bu bağlamda araştırmada nicel ve nitel verilerin toplanmasının ve bitirilmesinin eş zamanlı olarak sürdürüldüğü ya da aralarında bir zaman aralığı olacak şekilde paralel olarak yürütüldüğü paralel/eş zamanlı karma yöntem deseni kullanılmıştır (Teddlie ve Tashakkori, 2020: 182).

Bu çalışmanın metodolojik yönelimi araştırmamızın amacı çerçevesinde gereksinim duyulan bütüncül bir kavrayışa, çoğulcu yaklaşıma, problem ve uygulama odaklı yaklaşma ve araştırmayı zenginleştirerek güçlendirmeye olanak tanınması nedeniyle tercih edilmiştir. Araştırmada literatür taraması, web sayfası, belge ve doküman, derinlemesine mülakatlardan oluşan nitel araştırma teknikleriyle, anket ve ölçekten oluşan nicel araştırma teknikleri kullanılmış olup nitel ve nicel veri tekniklerinin her

ikisinin de birlikte başlatılıp belli bir zaman aralığı olacak şekilde yürütüldüğü paralel karma yöntem deseni kullanılmıştır.

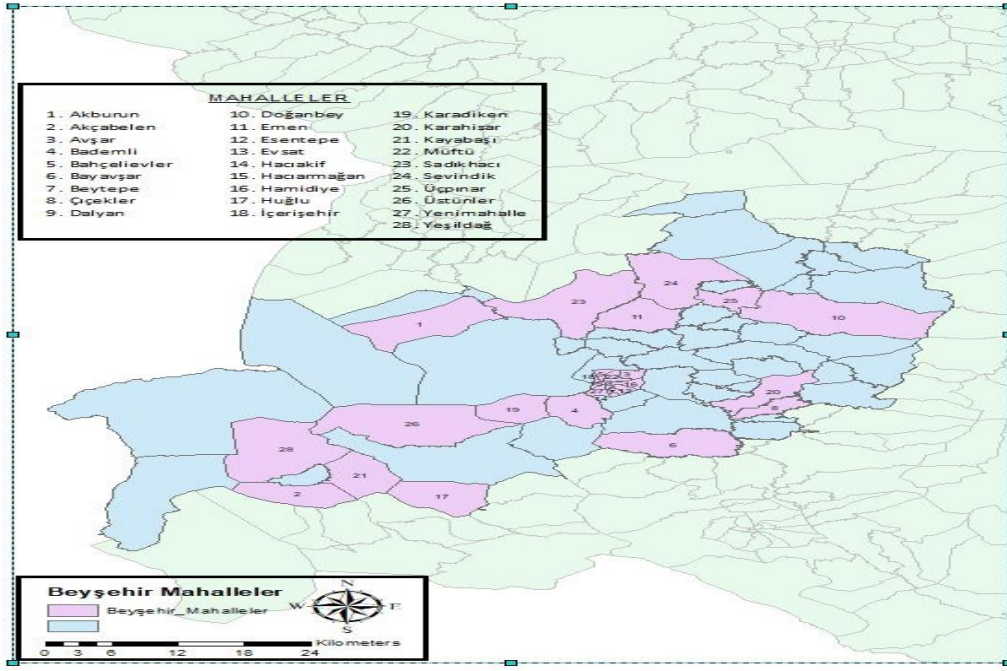
Bu çerçevede başvuru alan karma araştırma deseninde veri toplama araçlarından olan literatür taraması, web sayfası, belge ve doküman, derinlemesine mülakat, anket ve yaşam memnuniyetlerine (Likert) ilişkin sorular Yaşam Doyumu Ölçeği gibi araçlar kullanılarak yaşlılara ilişkin verilerin ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Konya, nüfusu hızla yaşlanan kentlerden biri olması nedeniyle Beyşehir ve Hüyük ilçeleri çalışma sahası olarak seçilmiştir. Araştırmanın evrenini Konya ilinin Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan 65 ve üstü yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Araştırma evreninin toplam sayısı TÜİK 2019 yılı nüfus verilerine göre bu iki ilçede yaşayan 65 yaş ve üstü 13.422 kişidir ve bu bağlamda toplam 39 mahalledir. Araştırmada TÜİK'in belirlemiş olduğu veri gizliliği ve güvenliği kapsamında paylaştığı 65 ve üzeri yaş gruplarına ait verilere ulaşamadığı için ilçelerin nüfusu 250 üzeri olan mahalleleri baz alınmış ve araştırma iki ilçede toplam 39 mahallede yürütülmüştür.

Araştırma yapılacak mahalle sayısı belirlenirken ilçelerin mahalle sayılarının %50'sini geçecek şekilde olması planlanmıştır. Her iki ilçenin de merkez mahallelerinin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Çevre mahalleler ise tombala usulü çekilmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir.

Beyşehir ilçesinin toplam 67 mahallesi bulunmaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda verilere ulaşmak için Beyşehir ilçesinin nüfusu 250 üzeri toplam 43 mahallesi baz alarak planlanmış ve çalışma yapılan mahalleler aşağıda (Şekil 4.2'de) verilmiştir.

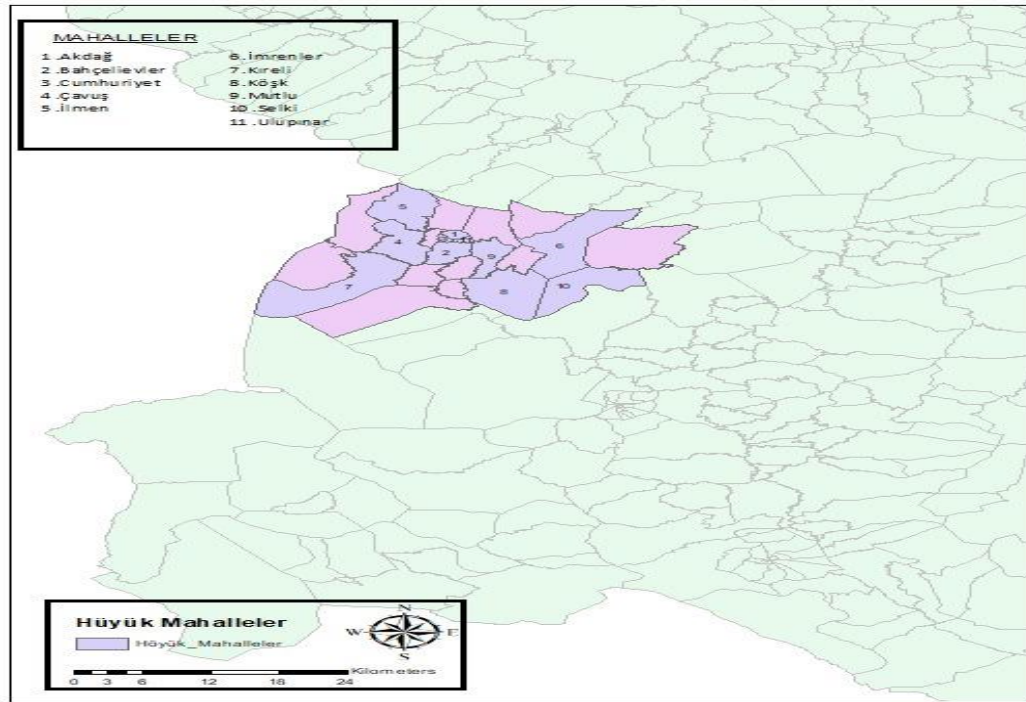
Şekil 4.2: Beyşehir İlçesi Anket Yapılan Mahalleler ve Sınırları

Araştırma Beyşehir ilçesinin merkez ve çevre olmak üzere toplam 28 mahallesinde gerçekleştirilmiş ve bu mahalleler harita üzerinde alfabetik sıraya göre numaralandırılmıştır.

Tablo 4.1: Beyşehir Araştırma Yapılan Mahalleler ve Katılımcılar

Beyşehir Mahalleler ve Kişi Sayısı				
Mahalle	65+ Yaş Anket	65+ Yaş Mülakat	Muhtarlar	İmamlar
Akburun	5	-	1	1
Akçabelen	12	1	1	1
Avşar	4	1	1	1
Bademli	5	-	1	-
Bahçelievler	18	1	1	1
Bayavşar	10	1	1	1
Beytepe	6	1	-	-
Çiçekler	6	1	1	1
Dalyan	6	1	1	-
Doğanbey	11	1	1	1
Esentepe	9	1	1	-
Emen	6	1	1	-
Evsat	10	-	1	-
Hacıakif	14	1	1	-
Hacıarmağan	6	-	1	-
Hamidiye	18	1	1	-
Huğlu	15	1	1	1
İçerişehir	7	1	1	1
Karadiken	5	-	1	1
Karahisar	6	1	1	-
Kayabaşı	6	1	1	1
Müftü	21	1	1	1
Sadıkıhacı	9	-	1	-
Sevindik	5	1	1	1
Üçpınar	5	1	1	1
Üstünler	7	1	1	1
Yenimahalle	24	1	1	1
Yeşildağ	15	1	1	1
Toplam Sayılar	271	22	27	17

Beyşehir ilçesinde araştırma yapılan mahalleler, katılımcılar ve katılımcı sayıları yukarıda yer alan Tablo'da belirtilmiştir. Yaşlılarla yapılan mülakatlara ilişkin tablo sütununda yer alan (-) şeklinde boş bırakılan kısımlar görüşme yapılan yaşlıların ses kayıtlarının teknik bir arıza nedeniyle yaşanan veri kayıplarını ifade etmektedir. Muhtar ve İmamlara ilişkin sütunda yer alan (-) şeklinde boş bırakılan kısımlar ise araştırmaya katılımı kabul etmeyenleri ifade etmektedir.

Şekil 4.3: Hüyük İlçesi Anket Yapılan Mahalleler ve Sınırları

Hüyük ilçesinin toplam 23 mahallesi bulunmaktadır. Hüyük ilçesinde yapılan araştırmada ise aynı şekilde nüfusu 250 üzeri olan 11 mahalle baz alınmıştır. Çalışma yapılan mahalleler Şekil 4.3'ten de görüldüğü üzere toplam 11 mahallede araştırma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.2: Hüyük Araştırma Yapılan Mahalleler ve Katılımcılar

Hüyük Mahalleler ve Kişi Sayısı				
Mahalle	65+ Yaş Anket	65+ Yaş Mülakat	Muhtarlar	İmamlar
Akdağ	6	1	1	1
Bahçelievler	7	1	1	-
Cumhuriyet	4	1	-	-
Çavuş	11	1	1	-
İlmen	12	1	1	1
İmrenler	20	1	1	1
Kireli	15	1	1	1
Köşk	12	1	1	1
Mutlu	10	1	1	1
Selki	12	1	1	1
Ulupınar	6	1	1	1
Toplam Sayılar	115	11	10	8

Hüyük ilçesinde araştırma yapılan mahalleler, katılımcılar ve katılımcı sayıları yukarıda Tablo'da belirtilmiştir. Muhtar ve İmamlara ilişkin tablo sütununda yer alan (-) şeklinde boş bırakılan kısımlar araştırmaya katılımı kabul etmeyenleri ifade etmektedir.

Hangi mahallede kaç kişi ile anket yapılacağı ise orantısal olarak hesaplanmıştır. Zaman kaybı yaşanmaması için harita üzerinden bir planlamaya gidilmiştir. Çalışmanın öncelikle çevre mahallelerde yapılması planlanmış, harita üzerinden birbirine yakın mahallelerden başlanmış ve ilçelerin mahallelerinin coğrafi dağılımına azami özen gösterilerek araştırma yürütülmüştür.

Bu araştırmanın nicel araştırma kısmında nicel araştırma desenlerinden tarama modeli esas alınmıştır. Tarama araştırmaları “bireylerin demografik bilgilerini, belirli konulardaki tutum, inanç, görüş, davranış, beklenti ve özelliklerini anketler yardımıyla tespit etmeyi amaçlayan araştırmalardır.” Bu tür araştırmalarda farklı yapılarda sorulara ve ölçeklere yer verilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 105). Araştırmanın örnekleme kapsamında, örneklem büyüklüğü, evreni oluşturan 65 yaş üstü nüfus sayısının büyüklüğü oranıyla tespit edilmiş ve toplam 386 anket yapılmıştır. Nitel verilerde ise toplam 104 mülakat yapılmıştır.

Örnek büyüklüğünün belirlenmesi örnek bir kütleden elde edilen veriler temel alınarak evren hakkında genellemeler yapmak olasılığına dayanır. Dolayısıyla, örnek kütle büyüdükçe evren hakkında yapılan genellemelerde yanılma olasılığı azalır. Öte yandan uygun bir örnek kütleye ulaşılması için örnek kütle temsil yeteneğinin yanı sıra maliyet, zaman ve veri analizi şartlarının dikkate alınması ve dengelenmesi önemlidir. Araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, regresyon da dahil, çok değişkenli analiz için örnek büyüklüğünün çalışmada kullanılan değişken sayısının en az on katı veya daha fazla olması gerekir (Coşkun, vd., 2015: 136). Araştırmada araştırmanın amacı, evrenin özelliği ve kullanılacak analizler çok özel bir örneklem belirlemeyi gerektirmediği durumlarda ideal örneklem büyüklüğünün belirlenmesi amacı ile farklı evrenler için hazırlanmış olan tablolardan yararlanılabilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 130).

Tablo 4.3: Belirli Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örnek Büyüklükleri

Evren (N)	Gerekli Örneklem (S)	Evren (N)	Gerekli Örneklem (S)	Evren (N)	Gerekli Örneklem (S)	Evren (N)	Gerekli Örneklem (S)
10	10	190	127	1100	285	5,000	357
20	19	200	132	1200	291	6,000	361
30	28	250	152	1300	297	7,000	364
40	36	300	169	1400	302	8,000	367
50	44	350	185	1500	306	9,000	368
60	52	400	196	1600	310	10,000	370
70	59	450	212	1700	313	15,000	375
80	66	500	217	1800	317	20,000	377
90	73	550	226	1900	320	30,000	379
100	80	600	234	2000	322	40,000	380
110	86	650	242	2200	327	50,000	381
120	92	700	248	2400	331	75,000	382
130	97	750	254	2600	335	100,000	384
140	103	800	260	2800	338	1,000,000	384
150	108	850	265	3000	341	10,000,000	384
160	113	900	269	3500	346		
170	118	950	274	4000	351		
180	123	1000	278	4500	354		

Kaynak: Coşkun, vd., 2015: 137)(N=Evren büyüklüğü; S=Gerekli Örneklem Büyüklüğü).

Tablo 4.3'te görüldüğü üzere 10.000.000 evreni temsil eden 384 olan örneklem sayısı istatistiksel olarak anlamlı olup evreni temsil etmektedir. Araştırmanın örneklem seçiminde ise olasılığa dayalı olmayan örneklem türü olan “basit örneklem” olarak da bilinen “convenience sampling” örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Uygulaması daha kolay olan olasılığa dayalı olmayan örneklem tekniklerinin evreni temsil etme gücü zayıf olmasına karşın araştırma evrenini oluşturan öğelerin demografik özellikleri, tutumları ve deneyimleri gibi benzerlik içeren ya da araştırma evreninin türdeş olması gibi durumlarda olasılıklı olmayan tekniklerin kullanılmasında bir sorun olmamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 131). Araştırmada pandemi süreci bireylerin yaşamlarını kısıtlamış ve bazı kuralların uygulanmasının zorunluluğu araştırmanın uygulama sürecini de etkilemiştir. Bunun bir yansıması olarak özellikle de 65 yaş üstü bireylere ilişkin bazı hassasiyetlerin oluşu, bu katılımcılardan derlenecek anket verilerinin kamusal açık alanlarda kolay bir şekilde toplanmasına imkân vereceği öngörüsüyle olasılığa dayalı olmayan örneklem tekniklerinden “convenience sampling method” basit örnekleme tekniği tercih edilmiştir.

Araştırmacı alışması için ihtiyaı olan örnekleme elde edinceye kadar en kolay ve ulaşılabilir deneklerden veri toplamaya çalışır. Bu rnekleme türü, diğer örnekleme tekniklerine oranla uygulaması daha hızlı, kolay ve ucuzdur. Sosyal bilim araştırmalarında sıklıkla tercih edildiği görülmektedir (Gürbüz ve şahin, 2018: 132). Bu araştırmanın nicel boyutunda Konya ilinin Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan ve kolay bir şekilde ulaşılabilecek 65 yaş üstü bireyler vasıtasıyla yeterli sayıda örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır. (Tüm Konya nüfusu içindeki 65 yaş üstü yaşlı nüfusu 211.374 kişi olduğu görülmektedir). Bu nedenle her iki ilçe için de örnekleme, maliyet, zaman ve diğer faktörler dikkate alınarak 386 olarak ele alınmış olup evreni temsil niteliğine sahiptir.

Araştırmanın nitel kısmının ilk aşamasında kendini kolay bir şekilde ifade edebilen ve işitebilen 65 yaş ve üstü bireyler gnlllk esasına göre araştırmaya dâhil edilmiştir. Her mahalleden birer kişi olarak belirlenmiş ve mülakatlarda toplam 39 örnekleme sayısına ulaşılmıştır. Öncelikle Beyşehir ve Hüyük ilçelerinin toplam 39 mahallesinde 65 yaş ve üzeri bireylerle yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve 6 adet ses kayıt verilerinin silinmesiyle bu sayı toplam 33 kişi olmuştur.

Ayrıca araştırmanın amacı kapsamında Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet sunan ilgili kurum ve kuruluşlardan 2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü, 2 belediye ilgili birim Müdürü, 2 Sosyal alışmacı, 37 Muhtar, 25 İmam, 2 Sivil Toplum Kuruluşu yöneticisi ve üniversiteden 1 uzman görüşü olmak üzere araştırmanın nitel araştırma kısmında toplam 104 görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel ve nitel boyutunda yer alan tüm katılımcıların listesi (Tablo 4.4)'nde verilmiştir.

Tablo 4.4: Araştırmanın Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler

İlçeler ve Görüşme Yapılan Kişiler					
Beyşehir			Hüyük		Toplam Sayı
Anket ve Diener'in GYDÖ	65+ Yaş	271	65+ Yaş	115	386
Derinlemesine Görüşmeler	65+ Yaş	23	65+ Yaş	11	33
	Üniversite Uzman Görüşü	1	Üniversite Uzman Görüşü	-	1
	İmam	1	İmam	-	1
	STK Yöneticisi	2	STK Yöneticisi	-	2
Mail Üzerinden Yapılan Görüşmeler	SYDV Müdürü	1	SYDV Müdürü	1	2
	Sosyal Çalışmacı	1	Sosyal Çalışmacı	1	2
	Belediye Evde Bakım Hizmetleri Sorumlusu ve Park ve Bahçeler Müdürü	1	Belediye Park ve Bahçeler ve Temizlik İşleri Müdürü	1	2
	Soru Formu ile Yapılan Görüşmeler	Mahalle Muhtarı	27	Mahalle Muhtarı	10
	İmam	16	İmam	8	24
Anket Toplam					386
Mülakat Toplam					104
Anket ve Mülakat Genel Toplam					490

Pandemi koşulları ve bu koşulların getirmiş olduğu zaman kullanımını kısıtlılığı, ulaşım, ekonomik gibi bazı güçlüklerle rağmen, zengin bir veri setine ulaşmak amacıyla araştırma grubuna yaşlılara yönelik hizmet sunan ilgili tüm aktörler de dahil edilmiştir.

4.3. Araştırmanın Uygulama Süreci ve Yaşanan Zorluklar

Araştırmanın saha çalışmasının başlangıç aşamasında tüm dünyada Kovid-19 nedeniyle 11 Mart 2019 tarihinde Pandemi ilan edilmiştir. Bununla birlikte sokak kısıtlama kararları ve bazı yasaklar da beraberinde gelmiştir. Dolayısıyla araştırmanın bundan sonraki süreçte her aşamasının ilerleyişini Pandemi koşulları belirlemiştir.

Araştırmanın katılımcılarından olan ve en fazla 65 yaş üstü bireyleri etkileyen bu durum tez çalışmamızı bir süreliğine zorunlu olarak duraklatmıştır. Kısıtlamalar 65 yaş üstü bireyler için 15 Haziran tarihinde kaldırılmıştır. Bu süreçte bir yandan da (Kovid-19) salgın hastalığı bağlamında oluşturulan bilim kurulu üyeleri, Sağlık Bakanı, ulusal ve yerel basının açıklamaları sürekli dikkatle dinlenilmiştir. Ülke genelinde vaka sayılarının artış gösterdiği illerin başında Konya'nın da bulunması konuyu daha dikkatle izlenilmesini gerektirmiştir. Özellikle araştırma yapılması planlanan ilçelerden biri olan Selçuklu ilçesinde hasta sayılarındaki artış sürekli takip

edilmiştir. Böylece bazı riskler göz önünde bulundurularak plan ve program değişikliğine gidilmiştir.

Dünyayı etkisi altına alan Pandemi sürecinin kısa zamanda bitmeyeceği ve öngörülemezliği gibi durumlar karşısında sürekli proaktif olarak düşünce ve eylem geliştirilmiş ve bu sürece uyum sağlamaya çalışılmıştır. Bütün bu belirsizlik ve risklerden dolayı danışman onayı da alınarak saha çalışmasına bir hafta kala Selçuklu ilçesi araştırma dışı bırakılmıştır. Araştırmanın merkez ilçelere göre vaka sayılarının daha az görüldüğü çevre ilçelerinden olan Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yürütülmesine karar verilmiştir.

Araştırmacı 65 yaş üstü bireylerin birinci derecede risk grubunda olmalarından ve sürecinin sonlanmasına ilişkin belirsizliklerden dolayı araştırmanın bu süreçten daha fazla etkilenmemesi için önlem amaçlı bazı çalışmalara başlamıştır. Bu bağlamda daha fazla zaman kaybı yaşanmaması için öncelikle kurumların izninin alınması yönünde bir girişim başlatılmıştır.

Araştırmanın uygulamasının başlangıcında sahada araştırmanın yapılabilmesi için Konya Valiliği ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına talep yazısı gönderilmiştir. Kısa bir süre zarfında Konya Valiliğince tez çalışma kapsamında adı geçen ilçelerde anket ve mülakat çalışmalarının yapılması konusuna ilişkin talep uygun görülmüştür.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ilgili birimlerinde araştırmanın yapılmasına ilişkin talebimizin uygunluğu konusunda yazının beklenmesi sürecinde ve 65 yaş üstü bireylere sokak kısıtlamalarının devam etmesi sürecinde yaşlılara yönelik çalışmalar yapan ilgili kurum ve kuruluşlarla yoğun bir telefon görüşmesi başlatılmıştır.

Araştırmada öncelikle ilçelerin ilgili kurum ve kuruluşlarının birim sorumluları veya yöneticileriyle telefon görüşmeleri yapılmış ve mail üzerinden araştırma soruları gönderilmiştir. Araştırmacı tarafından ilgili tüm kişiler çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirilmiştir. Araştırmaya katılmaları konusundaki görüşleri sorulmuş ve görüşmeler gönüllülük esasına dayanmıştır. Kısıtlamalar ve bazı riskler nedeniyle yüz yüze görüşme imkânı olmadığı için genellikle kurumlara görüşme formları mail üzerinden gönderilmiş ve yine mail üzerinden yanıtlar alınmıştır. Bu süreç bazı

kurumların iş yoğunlukları nedeniyle araştırma raporunun yazımına kadar devam etmiştir.

Araştırmanın karma araştırma yöntemi uygulama araçlarından olan anket, ölçek ve mülakatlara başlamadan önce olası zaman kaybını bertaraf etmek amacıyla mahallelere yönelik harita üzerinden bir planlama yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma alanında pek çok saha çalışmaları yapmış olan deneyimli hocalardan bilgiler alınmış ilçelerin çalışma yapılacak mahalleleri harita üzerinden planlama yapılarak gruplandırılmıştır. Bu aşamada araştırmacı öncelikle mahalle muhtarlarıyla telefonla ön görüşmeler yapmış ve muhtarları konuya ilişkin bilgilendirmiştir.

Araştırmanın başlangıç aşamasına henüz geçilemeden koşullardan dolayı 3,5 ay gibi bir zaman kaybı yaşanmıştır. Araştırmanın 65 yaş üstü bireylere uygulanan saha çalışması kısmı 21 Haziran 2020 tarihinde bizzat araştırmacı tarafından başlatılmış ve 09 Temmuz 2020 tarihinde bu zorlu süreç tamamlanmıştır. Araştırma sürecinin bu ikinci aşamasında ilgili mahallelerde öncelikle muhtarlarla görüşülmüştür. Mevsimsel olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu bir döneme denk gelmesi ve muhtarların büyük bir kısmının yoğun meşguliyetlerinin bulunması nedeniyle hem muhtarlar hem de imamlar mülakat formlarını kendilerine uygun olan bir zaman diliminde yanıtlamışlardır. Diğer ilgili kurum ve kuruluşların birim sorumluları ile ilgili olan kısım ise 16 Mayıs 2020 ve 08 Aralık 2020 tarihinde tamamlanmıştır.

Araştırmanın bu aşamasında aynı zamanda 65 yaş üstü bireylerle anket, ölçek ve derinlemesine mülakatlar birlikte yürütülmüştür. Araştırmacı katılımcıları çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirmiştir. Katılımcıların araştırmaya katılımları konusundaki görüşleri sorulmuş, kişisel verilerin korunacağına dair taahhütte bulunulmuş ve bu çerçevede görüşmeler gönüllülük esasına dayanmıştır.

Araştırmanın veri toplama aracı olan anket, ölçek ve derinlemesine görüşmelerin uygulanacağı alanlar Pandemiden dolayı koşullara göre uyarlanmıştır. Bu bağlamda kırsal alanda erkeklere daha çok cami etrafı, sağlık kuruluşu etrafı, çay ocağı, kahve, park, bahçe ve köy meydanı gibi kamusal açık alanlarda rahatlıkla ulaşılmıştır. Kadınlara ise sağlık kuruluşu yanında, bahçelerinde, ev önlerinde rahatlıkla ulaşılmıştır. Özellikle de mevsim gereği yöresel kışlık bulgur, tarhana vb. yiyeceklerin hazırlık yapıldığı dönem olmasıyla bu alanlarda kadınlarla rahatlıkla görüşmeler yapılabilmektedir. Merkez mahallelerde ise erkeklere kahve önleri, çay ocakları, parklar,

bahçeler, diğer yeşil alanlar, cami önleri, evlerinin önü, sağlık kuruluşu yanları, meydanlar, pazar yeri yanları gibi alanlarda ulaşılmıştır. Merkezde kadınlara oldukça kısıtlı alanlarda ulaşılabilmektedir. Yöreye özgü kışlık bulgur, tarhana, reçel vb. yiyeceklerin hazırlık yapıldığı döneme denk gelmesiyle en fazla ev önlerinde görüşülebilmektedir. Bunun yanı sıra bahçe, park gibi yeşil alanlarda da kısıtlama kurallarına uygun bir şekilde ulaşmak mümkün olmuştur.

Diğer yandan bazı soruların sorulmaması gerektiği konusunda bazı erkek katılımcılar tepkilerini ortaya koymuştur. Herhangi bir şiddete maruz kalıp kalmadıklarıyla ilgili olan sorulara bazı erkekler karşı çıkmış ve bu soruyu uygunsuz bulmuşlardır. Bu bağlamda “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”a tepki göstermişlerdir. Ayrıca bu kişiler kadına yönelik şiddet, tecavüz, cinayet ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına, kadının güçlendirilmesine katkıda bulunmak, kadın ve erkeğin eşitliğini yaygınlaştırmak, mağdurları korumak ve bu yönde politikaları geliştirmek gibi amacı olan “İstanbul Sözleşmesi” konusunda da aynı tepkiyi ortaya koymuşlardır. Söz konusu kanun ve sözleşmenin aileyi daha kolay dağıttığı, kadınların daha kolay boşandığı, erkeklerin ev dışına itildiği, özellikle de eşi vefat etmiş veya boşanmış kadınların böylece evlenmek istemediği gibi kendi düşünce yapılarına göre geçerli bir dizi mazeret üretmişlerdir. Bu tepkilerinin altında yatan asıl nedenin kadınların evlenmemesinden kaynaklı olduğu, erkeklerin yalnız ve bakımsız kaldığı da ayrıca belirtilmiştir. Oluşturulan bu sert tepkiyi ortamda bulunan biri emekli bir diğeri halen aktif görevde bulunan imamlar ve bazı vatandaşlar onaylamamış ve kadınları korumaya yönelik oluşturulan bu düzenlemelerin erkeğin kadınlara yönelik davranışlarının bir sonucu olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla ailenin dejenere olması gibi konuların bu kanun ve sözleşmenin üzerine atılamayacak kadar ciddi olduğunu, hamasi söylemlerle ailenin korunamayacağını, ailenin korunması konusunda erkeklerin ve toplumun genelinin davranışlarının oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır.

Öte yandan araştırmanın seyrinde Pandemi koşullarının oldukça belirleyici olması araştırma sürecinde zaman zaman farklı zorluklar yaşanmasına da neden olmuştur. Bu bağlamda özellikle de kırsal mahallelerde öncelikle yiyecek-içecek işletmeleri ve WC’lerin bulunmaması, bulunan WC’lerin de hijyen şartlarından oldukça uzak olması da yine Pandemi şartlarında saha çalışma yükünü katlayarak artırmış ve araştırmacının çalışma şartlarını zorlaştırmıştır.

Araştırma sırasında karşılaşılan bir başka sorun ise araştırmacının sürekli katılımcı ile arasındaki mesafeyi gözetmek durumunda olmasıdır. Yaşlının maske ve mesafe konusunda yeterince bilincin gelişmemesi araştırmacıyı daha sıkı önlemler almaya yöneltmiştir. Bu bağlamda önlem amacıyla araştırmacı yanında sürekli taşınabilir sandalye buldurmuş, maske ve mesafe kuralına uyulması ve yaşlılarda da farkındalık oluşturulması bağlamında katılımcıya ve yanlarında bulunan her bir kişiye birer maske ve kolonya ikramında bulunmuştur.

Ayrıca koşullar araştırmacının sürekli ses kısıklığı yaşamasına zemin hazırlamıştır. Özellikle de işitme güçlüğü çeken yaşlıların yanındakini duyabilmek için istemsiz olarak mesafeyi iyi koruyamadığı görülmüştür. Sürekli olarak mesafenin gözetilmesi ise işitme güçlüğü çeken yaşlılarla yüksek sesle konuşmayı gerektirdiği için araştırmacının zaman zaman ses kısıklığı yaşamasına neden olmuştur. Okuma yazma bilmeyen yaşlıların algılarının diğerlerine göre daha kapalı olması ve zihinsel esnekliğin olmaması da yine yöneltilen soruların sürekli olarak tekrar edilmesini zorunlu kılmıştır. Bütün bunların yanı sıra bazı yaşlıların sorular sorulurken daha önceki sorularda takılı kaldıkları ve soruları birkaç soru arkadan takip ettikleri dolayısıyla o anki sorunun yanıtının ilerleyen süreçte alındığı görülmüştür. Bu da araştırmacının soruları sık sık tekrar etmesini zorunlu kılmıştır.

Araştırma görüşmeleri sırasında katılımcıların yalnız olmamaları, yalnız olanların da çekinceleri nedeniyle yalnız olmamak için yakınlarını yanlarına çağırmaları ile birlikte, alanda ister istemez sessizliğin pek sağlanamadığı görülmüştür.

Yaşanan bütün bu kısıtlılık ve zorluklara rağmen araştırma sırasında çoğu muhtarın araştırmacıya desteği oldukça belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Sahada özellikle de kırsalda görev yapan muhtarların araştırmaya katkılarında oldukça istekli oldukları görülmüştür. Bu durum araştırmacının bu süreçle baş edebilmesine ve psikolojik olarak yaşanan sorunları daha kolay bertaraf edebilmesine katkı sağlamıştır.

Saha çalışmaları her gün sabah saat 9.00 ile akşam 22.00 arası aralıksız iki anketörle birlikte sürdürülmüştür. Bunun yanı sıra zaman zaman sahaya hâkim öğretmenlerin de desteği söz konusu olmuştur. Araştırma sürecinin her aşamasında Pandemi koşulları belirgin bir şekilde hissedilmiş ve saha uygulama kısmı 21 Haziran tarihinde başlayıp 9 Temmuz tarihinde tamamlanmıştır.

4.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya başlamadan önce 65 yaş üstü bireylere uygulanacak olan soruların geliştirilmesi ve olası hatalardan kaçınmak amacıyla 04-11 Kasım 2019 tarihinde 25 kişiye sahada pilot uygulaması yapılarak bir ön test sürecinden geçmiş ve geliştirilen soruların son hali verilmiştir.

Araştırmada 65 yaş üstü bireylere uygulanacak olan anket formu, ölçek ve yarı yapılandırılmış görüşme formları ve ilgili kurum ve kuruluşların birim sorumlularına uygulanacak olan yarı yapılandırılmış görüşme formlarının uygulanması için öncelikle İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden etik kurul onayı alınmıştır.

Saha araştırmasında 65 yaş üstü bireylere uygulanan anket, Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerin uygulanması 21 Haziran ve 09 Temmuz 2020 arasında tamamlanmıştır. İlgili kurum ve kuruluşların birim sorumlularına uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formları ise mail ve görüşmeler yoluyla 16 Mayıs 2020 ve 08 Aralık 2020 dönemini kapsayan toplamda 8 aylık bir zaman diliminde tamamlanmıştır.

İlgili kurum ve kuruluşlarda kimlerle görüşme yapılacağı ile ilgili olarak öncelikle web sayfalarından incelenmiş ve bizzat telefonla aranarak ön araştırma yapılmıştır. Araştırmaya katılacak olan birim sorumlularının Pandemiden dolayı yoğun iş yükü ve kısıtlamalardan dolayı yüz yüze görüşmelerin mümkün olmadığı durumlarda mail üzerinden görüşme formları iletilmiş ve yine mail üzerinden yanıtlar alınmıştır. Araştırmacı almış olduğu yanıtlar üzerine daha detaylı veriler elde edilmesi amacıyla sık sık telefon görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Bu sayede alınacak yanıtlar zamana yayılarak mümkün olduğunca derinlemesine ve ayrıntılı veri toplanması amaçlanmıştır.

4.5. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada temel olarak iki tür veri kaynağı kullanılmıştır. Birincil kaynaklar, 65 yaş üstü bireyler, 65 yaş ve üstü bireylerle doğrudan etkileşimde olan kurum ve kuruluşların ilgili birim sorumluları ve konu kapsamında diğer ilgili birimlerdir. İkincil kaynaklar ise sosyal bilimlerin konu ile ilgili kitap, tez, makale ve kurum ve kuruluşların web sayfası, harita, belge ve dokümanlarından oluşmaktadır. Literatür

taramasının ardından araştırmada veri toplama tekniklerinden nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma deseni araçlarından olan anket, ölçek ve mülakatlardan yararlanılmıştır.

Saha araştırması öncesi çalışma alanına ait ikincil veri kaynakları kapsamında araştırma sahasında 65 yaş ve üzeri kadın, erkek ve toplam nüfus verileri hem kent geneli hem ilçe geneli hem de Beyşehir ve Hüyük ilçelerinin mahallelerine ilişkin veriler Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) edinilmiştir. Bunun yanı sıra Beyşehir Belediyesinin ve Hüyük Belediyesinin ilgili birimlerinden de gerekli olan diğer veriler temin edilmiştir.

Araştırmanın nicel araştırma kısmında yer alan anket formu ve nitel araştırma kısmında yer alan mülakat formları ilgili literatür, tez danışmanının katkısı, ilgili alandan hocaların katkısı ve sahada 25 katılımcı üzerinde pilot çalışması yapılarak geliştirilmiştir. Araştırma sahasında çeşitli mahallelerde 65 yaş üstü bireylerle yüz yüze görüşmeler yapılarak ön test uygulaması gerçekteştirilmiştir. Uygulanan bu ön test ile anket ve mülakat soruları geliştirilmiş, yeniden uyarlanmış ve son şekli verilmiştir. Araştırmada nicel verilerin toplanmasında danışman ve yazar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Ayrıca nicel verilerin toplanmasında anket formu yanı sıra 65 yaş üstü bireylerin yaşam memnuniyetinin belirlenmesinde (Likert) ilişkin sorulara yer verilmiştir. Diener tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği (Satisfaction With Life Schale) kullanılmıştır.

Nitel verilerin toplanmasında ise yine danışman ve yazar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır.

4.5.1. Anket Formu

Araştırmanın uygulama aşamasında, Konya ilinin Beyşehir ve Hüyük ilçelerinin 39 mahallesinde yaşayan 65 yaş üstü toplam 386 yaşlı ile yüz yüze anket yapılarak veri toplanmıştır.

Anket, belli bir araştırmanın amacına uygun olarak düzenlenmiş olan ve katılımcının daha önce belirlediği bir sıralamada ve yapıda oluşturduğu sorulara karşılık vermesiyle veri elde etme yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Coşkun, vd., 2015: 80). Anket uygulaması araştırma yöntemleri arasında en yaygın veri edinme araçlarından biridir. Anketler büyük bir örneklemeden doğrudan bilgi toplamaya oldukça uygun, kolay

uygulanabilir, katılımcıların kişisel değerlendirmelerinden elde edilen verilerin istatistiksel ve matematiksel analizlerini mümkün kılan bir veri toplama aracıdır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 175). Ayrıca maliyeti diğer veri toplama araçlarına göre daha ucuz olması nedeniyle sıklıkla tercih edilmektedir.

Araştırmada yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri, karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümünde sosyal ve politik çevrenin nasıl bir rolü olduğunun anlaşılmasına yönelik sorular yer almaktadır. Bu çerçevede 65 yaş üstü bireylerin görüşlerini belirlemek için oluşturulmuş olan soru formu toplam 5 temel başlık ve 60 sorudan oluşmaktadır. Anket formunun birinci kısmı demografik sorular, ikinci kısmı sosyo-ekonomik durum, üçüncü kısmı sağlık durumları ve koşullarını, dördüncü kısmı sosyal ve kültürel yaşam ve yakın çevre ilişkilerini, beşinci kısmı ise kamu hizmetlerine ilişkin durumlarını anlamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda anket formunda yaşlıların yaşadıkları ve ivedilikle çözülmesini istedikleri sorunlarını, toplumun yaşlılara yönelik tutum ve davranışlarını, kurumların yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarını, yardımlara ve hizmetlere erişimde ne gibi sorunla karşılaştıklarını, kurum ve kuruluşlara ilişkin yaşlıların tutum ve düşüncelerini anlamaya yönelik açık uçlu sorulara da yer verilmiştir.

Araştırmada yararlanılan anket sorularında araştırmanın amacı ve kapsamına uygun olarak hazırlanan ve katılımcıların mutlak onayının alındığı “evet” veya “hayır” gibi iki seçeneğe sorulara, katılımcıya yanıtlaması için çeşitli seçenekleri sunan çok seçeneğe sorulara, “çok yetersiz”, “yetersiz”, “orta”, “yeterli”, “çok yeterli” ve “çok kötü”, “kötü”, “orta”, “iyi”, “çok iyi” gibi ölçeklendirme sorularına ve yeterli miktarda boşluk bırakılarak araştırmacıya sınırsız cevap alma olanağı sunan açık uçlu sorulara (Gürbüz ve Şahin, 2018: 176) yer verilmiştir.

Açık uçlu sorular derinlemesine mülakatlarda kullanılmaktadırlar. Ancak anket formlarında da katılımcıların düşüncelerini kendi kelime ve cümleleriyle ifade etmelerine imkân tanınması nedeniyle tercih edilmektedir (Coşkun, vd., 2015: 87). Araştırmada anket soruları kişilere yöneltilirken yönlendirici olmamaya özen gösterilmiştir. Yargı ve yönlendirme içeren soru ifadelerinden kaçınılmıştır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanan anket formundaki alt başlıklara uygun bir dizge ile ilerlenmiş olsa da bazı katılımcıların algılarının zayıf olması

nedeniyle bazı sorularda sık sık geriye dönülmüş ve sonradan hatırladıkları yanıtlar anket formuna aktarılmıştır. Her yeni görüşmenin başlangıcında araştırmacı kendisini tanıtarak, çalışmanın amacını, kapsamını ve etik hassasiyetleri açıklamıştır. Anketlerin tamamı anketör tarafından doldurulmuş ve yarım kalan soru bırakılmamıştır. Anketin başında ve bitiminde katılımcılara araştırmaya verdikleri katkılardan ötürü sözlü olarak da teşekkür edilmiştir.

Katılımcıların bazılarının bazı soruları cevaplama konusunda isteksiz oldukları, yanıltıcı cevaplar verdikleri ya da geçiştirmek istedikleri gözlemlenmiştir. Özellikle de kadınların erkeklerden daha fazla soruları geçiştirdikleri gözlemlenmiştir. Katılımcılar evin mülkiyet durumu, aylık gelir, yakın çevre ilişkileri, herhangi bir şiddete maruz kalıp kalmadıkları, yaşlılara yönelik kurumsal yardım ve hizmetlerin neler olduğu, yardım alıp almadıkları ve yakın çevrelerinden beklentilerine yönelik anket sorularını geçiştirmek istemişlerdir. Araştırmaya katkı sağlayan katılımcıların cinsiyet dağılım oranına özen gösterilmiştir.

Anket tamamlanıp kapatılınca ise yaşlıların daha rahat oldukları ve satır aralarında bazı soruların cevaplarını yanıltıcı verdikleri gözlemlenmiştir. Ancak maddî sorular geçiştirilmek istenmiş olsa da yakın çevreleriyle etkileşimlerini anlamaya çalıştığımız yakın çevre ilişkilerinin sorulduğu sorularda duygusal dışı vurumlar yaşamışlar ve yeterince gizleyememişlerdir.

Öte yandan anket uygulaması esnasında katılımcıya aile ve yakın arkadaş çevrelerinin psikolojik baskıları nedeniyle toplam 6 katılımcıya teşekkür edilerek anket tamamlanmadan ankete son verilmiştir.

Görüşme süreleri mümkün olduğunca kısa tutulmaya çalışılmış ve katılımcıyı tedirgin etmemeye dikkat edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları olan yaşlılarla doğal ortamlarında bahçe ve ev önlerinde, kamusal ve açık alanlarda ise cami, sağlık kuruluşu, pazar yeri, çay ocağı, köy meydanı ve park gibi açık alanlarda gerçekleştirilen yüz yüze anket uygulamaları asgari 30 ila azami 35 dakika arasında sürmüştür.

4.5.2. Genel Yaşam Doyumu (Diener'in Ölçeği)

Araştırmanın nicel kısmında anketin yanı sıra araştırmanın amacına uygun olarak Beyşehir ilçesinde 271 ve Hüyük ilçesinde 115 olmak üzere 65 yaş üstü toplam 386

yaşının yaşam memnuniyetinin belirlenmesinde yüz yüze olarak Diener tarafından 1985 yılında geliştirilen Genel Yaşam Doyumu Ölçeği (Satisfaction With Life Schale) kullanılmıştır (Diener, vd., 1985: 72).

Bireyin tutum, davranış ve eğilimleri gibi (yargısal verilerin) somut olmayan kavramların ölçülmesinde ölçeklerden yararlanılmaktadır. Araştırmada kullanılan Genel Yaşam Doyumu Ölçeği, bireyin yaşamı ile ilgili genel olarak duyduğu memnuniyetin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir (Pavot ve Diener, 1993: 164). Bireyin göreceli olarak kendi yaşamına dair olumlu değerlendirmelerinin olumsuz değerlendirmelerine göre daha yüksek çıkması bireyin yaşam doyumunun ve yaşam kalitesinin yüksek olduğunu göstermektedir (Myers ve Diener, 1995: 10-11). Yaşam doyumunun altı farklı bileşeni olduğu öne süren Appleton ve Song 2008’de yaptıkları çalışmaya göre bu bileşenleri şöyle sıralamışlardır: Birinci bileşen “(1) kişinin gelir durumu, (2) meslek ve sosyal statüsü, (3) fırsatları ve sosyal statüsü, (4) refah sağlanması, (5) mevcut devlet politikasından memnuniyet, (6) aile, çevre, diğer sosyal ağlar ve ilişkiler” olduğu ileri sürülmektedir (Dağlı ve Baysal, 2016: 1251). Bireyin yaşam doyumunu ise pek çok faktöre bağlı olarak değişkenlik sergilemekle birlikte pek çok faktörden de etkilenmektedir. Türkçeye uyarlanan ölçekte yer alan sorulara araştırmada 1’den 7’ye kadar olan maddeler yaşlılara anketin hemen ardından sorulmuştur.

1-Kesinlikle katılmıyorum

2-Katılmıyorum

3-Kısmen katılmıyorum

4-Kararsızım (ne katılıyorum ne katılmıyorum)

5-Kısmen katılıyorum

6-Katılıyorum

7-Kesinlikle katılıyorum

Katılımcılar (Likert) ölçekte yer alan soruları gönüllü olarak toplam 4 dakika gibi kısa bir zaman diliminde yanıtlamışlardır.

Araştırmada yararlanılan bu ölçek daha önce Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansının (KUZKA) TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi çalışmasında uygulanmış ve bu çalışmadan esinlenilerek tez çalışmasında da uygulanmıştır.

4.5.3. Derinlemesine Görüşme

Görüşmelerde kullanılmak üzere iki adet yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan mülakat formu geliştirilmiştir. Veri kaynaklarını çeşitlendirme bağlamında 65 yaş üstü bireylerin yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşların birim sorumlularından elde edilen verilerden de yararlanılmıştır. Araştırma alanında 65 yaş üstü toplam 39 bireyle yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülakatlardan 16 sesli kayıt, 23 ise yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Ancak teknik bir arıza nedeniyle 6 adet sesli mülakat verisi silinmiştir. Böylece toplam 33 yaşlı birey ile yüz yüze derinlemesine mülakatlardan veri toplanmıştır.

İlgili kurum ve kuruluşların birim sorumluları veya yöneticileri ile görüşme soru formu kullanılarak toplam 104 kişiye ulaşılmıştır. Bunlar:

Sahada çalışılan mahallelerde 37 muhtar ve 24 imama mülakat soru formu elden iletilmiş ve yanıtlanan soru formu yine bizzat araştırmacı tarafından elden alınmıştır. Böylece yanıtlanmış olan soruların üzerinden tekrar geçme fırsatı olmuş ve veriler toplanmıştır.

Araştırmada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından² ilgili birim müdürü, belediyenin ilgili 2 birim müdürü, Sosyal Hizmet Merkezinden 2 SÇ ve 1 sivil toplum kuruluşu yöneticisi olmak üzere toplam 7 katılımcı ile mail üzerinden görüşme formuna alınan yanıtlar telefon görüşmeleriyle zenginleştirilmiş ve verilerin toplanması tamamlanmıştır.

Bütün bunların yanı sıra 1 imam, 1 sivil toplum kuruluşu yöneticisi ve 1 üniversiteden uzman görüşü de alınarak kurum ve kuruluşlardan toplam 3 kişi ile derinlemesine yüz yüze yapılan sesli mülakatlar yapılmış ve veriler derlenip toplanmıştır. Derinlemesine görüşmeyi Stewart ve Cash (1985), “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir süreçtir” şeklinde açıklamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 147). Derinlemesine görüşme tekniği araştırmacıya açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, yanıtların kayda alınması ve ilintili ek sorularla araştırma konusunun ayrıntılı bir biçimde irdelenmesini mümkün kılmaktadır (Kümbetoğlu, 2015: 71). Sosyal bilimlerde yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunan Briggs (1986), bunun nedeninin ise: “Derinlemesine görüşmenin bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikayetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir

yöntem olmasından kaynaklanması” olduğu ve daha zengin veri seti sunması olduğudur şeklinde açıklamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 147) Derinlemesine görüşme araştırmacıya, bireyin doğrudan gözlemlenemeyen, davranışlarına yansımayan, belirli bir süre içerisinde ortaya çıkabilecek anlamlara, niyet ve beklentilere bakılarak dünyalarını nasıl oluşturdukları, dış dünyayı ve sosyal çevreyi nasıl algıladıkları ve değerlendirdiklerini, kendi koşullarını en iyi şekilde anlama fırsatı sunmaktadır (Kümbetoğlu, 2015: 72).

Araştırmada nitel verilerin derlenip toplanmasında kapalı uçlu, yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan toplam iki adet soru formu kullanılmıştır. Bu formlardan biri 65 yaş üstüne bir diğeri ise ilgili kurum ve kuruluşların birim sorumlularına uygulanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmacıya konuyla ilgili başlıkları önceden belirlemesine imkân tanıdığı gibi, katılımcıya ve araştırmacıya da kısmi bir serbestlik sağlamaktadır. Dolayısıyla araştırmacı görüşme rehberi doğrultusunda ilerleyerek detaylı bir şekilde derinlemesine yanıtlara erişme fırsatı olmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 177). Bu bağlamda araştırmada önceden hazırlanan soruların temel başlıklarının yaşlılara açıklanması ile ne tür soruların sorulacağı görüldüğü için yaşlılara kısmi bir rahatlık sağlamış ve katılımcıyı sürece hazırlamıştır.

Diğer yandan araştırmanın amacı ve kapsamı çerçevesinde katılımcılara kendi ifadeleriyle cevaplama özgürlüğü ve daha önce aklına gelmeyen bilgileri sunma esnekliği tanıdığı için soru formunda açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan “açık uçlu sorular araştırmacının sınırsız veri elde etmesini mümkün kılar” (Gürbüz ve Şahin, 2018: 177). Böylece yaşlı bireyin yaşamındaki gerçekliğin ortaya konulmasında yüzeysellikten uzak, ezberlenmiş, zihinsel ve davranışsal soru kalıplarından çıkılarak, bireye kendini ifade etme özgürlüğü ve zengin bir veri sağlama imkânı olmuştur.

Araştırmada 65 yaş üstü bireylere toplam 21 soru sorulmuş, ilgili birim sorumlularına ise 16 soru sorulmuştur. Demografik bilgilerin alınmasında kapalı uçlu sorulardan yararlanılmıştır. Yaşlılık algılarını, sosyal ve kurumsal çevreleriyle etkileşimlerini, en fazla nelere ihtiyaç duyduklarını, karşılaştıkları sorunlarını ve beklentilerini, yaşlılara sunulan ve sunulması planlanan hizmetlerin neler olduğunu anlama ve açıklamada etkili sonuçlara ulaşabilme amacıyla en uygun derinlemesine görüşme tekniği ve

yukarıda bahsedilen soru şekillerinden oluşan soru formu olduğu düşünölmüş ve uygulanmıştır.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanan sorular katılımcıya yöneltilirken yönlendirici olmamaya özen gösterilmiştir. Araştırmada sorular belirli bir sıralamada sorulsa da alınan yanıtlar önceki soruları bazen de henüz sorulmamış soruları içermiştir. Her bir görüşmenin başında araştırmacı kendini, araştırmanın amacı ve kapsamını tanıtır ve açıklamıştır. Araştırmada gönüllölük esasına dayalı olarak katılım sağlanmış, her bir katılımcıya araştırmanın amacı, kapsamı ve etik hassasiyetler özenle açıklanmış ve katılan veya katılmayan her bireye teşekkür edilmiştir.

Katılımcıların bazılarının çoğunlukla da kadınların çevreleriyle olan ilişkileri ve etkileşimlerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarını, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden haberdar olup olmadıklarını ve huzurevinde kalmak isteyip istemediklerini anlamak için yöneltilen soruları yanıtlamada isteksiz oldukları gözlemlenmiştir. Paylaşmaktan kaçınılan konularda ısrarlı olunmamıştır. Mülakatlarda hiçbir görüşme yarıda kesilmemiş, mülakat bitiminde ise belirgin bir rahatlama gözlemlenmiştir. Araştırmaya katkı sağlayan katılımcıların cinsiyet dağılım oranına özen gösterilmiştir.

Araştırmada yaşlılarla doğal ortamlarında bahçe ve ev önlerinde, kamusal ve açık alanlarda ise cami, sağlık kuruluşu, pazar yeri, çay ocağı, köy meydanı ve park gibi açık alanlarda gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler asgari 35 dakika ila azami 1 saat arasında sürmüştür. Pandemi nedeniyle daha fazla tedirginlik yaşanmaması için görüşmelerin süresine özen gösterilmiştir.

Zaman kısıtlılığında ve Pandemi koşullarında ötürü kurumların bir kısmının görüşmeleri ise önceden yanıtlanmış formlara mail üzerinden ulaşılmış ve telefon görüşmeleriyle merak uyandıran ve yanıtının tam olarak alınmadığı düşünölen yanıtlar üzerinden tekrar geçilerek veriler zenginleştirilmiştir. Bir kısmının ise yüz yüze görüşmelerde soru formları kendilerine açıklanmış ve yanıtlanması için zaman tanınmıştır. Yanıtlanmış olan formlar gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde teslim alınmış, merak uyandıran ve tam olarak yanıtının alınmadığı düşünölen sorular katılımcıya tekrar yöneltilmiştir.

Her araştırmanın bir kesit olduğu ve içinde bulunulan zamanı yansıtan bir fotoğraf olduğu ve dolayısıyla her dönemde farklı konuların öne çıktığı gerçeği araştırma

süresince belirgin bir şekilde hissedilmiş ve gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kovid-19 sürecinde yaşananların ve etkilerinin ciddi manada kişilere yansıdığı ve izler bıraktığı görülmüştür.

4.6. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı ve kapsamında nicel ve nitel verilerin analizi yapılmış ve verilerin analizinde kullanılan teknikler aşağıda belirtilmiştir.

4.6.1. Anket Verilerinin Analizi

Araştırma kapsamında istatistiksel analizlerde ankete katılan yaşlı bireylere ilişkin demografik tanımlar frekans (n) ve yüzde (%) olarak verilmiştir. Ankette yer alan ölçek ve demografik değişkenlerin normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi için *Kolmogorov-Smirnov* testi uygulanmıştır. Normallik testi sonucu tüm değişkenlerin normal dağılıma uygun olmadığı belirlenmiştir ($p < 0.05$). Bu durumda değişkenlerin gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla parametrik olmayan istatistiksel testlerden yararlanılmıştır.

Yaşlıların bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaç durumlarının, yaşlıların sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevreden beklenti durumlarının, yaşlıların bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, kültürel sorun yaşama durumlarının, yaşlıların sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevre ile etkileşim durumlarının, yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve sorunlarının çözülmesinde sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolünün ve yardım ve hizmet sunan sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolüne ilişkin yaşlıların düşünce ve tutumlarının sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılığın belirlenmesi için *Chi-Square (Ki-Kare)* testi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde, anlamlılık için $p < 0.05$ kullanılmıştır.

4.6.2. Ölçek (Yaşam Doyumu Ölçeği) Verilerinin Analizi

Yaşama doyum ölçeğinde (YDÖ) yer alan sorulara ilişkin *Ortalama (ort)* ve *Standart Sapma (SS)* değerleri tablolarda verilmiştir. YDÖ'nin anket güvenirliliği *Cronbach Alpha* testi ile kontrol edilmiştir. Araştırmamız amacıyla yer alan yaşam memnuniyetinin cinsiyete ve yaşanan ilçeğe göre farklılığın tespit edilmesi için

Mann-Whitney U testine başvurulmuştur. Yaşam memnuniyetinin, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve medeni duruma göre farklılığın belirlenmesi için ise *Kruskal-Wallis* testinden faydalanılmıştır.

4.6.3. Derinlemesine Görüşmelerin Analizi

Araştırmanın derinlemesine görüşmelerinde alınan sınırlı sayıda olan ses kaydı deşifre edilmiş ve diğer bütün nitel veriler birleştirilerek Microsoft Word formatına aktarılmıştır. Nitel verilerin analizi için Nvivo 12 Plus nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Microsoft Word formatında dökümü alınan görüşme verileri Nvivo'ya aktararak katılımcı türüne göre sınıflandırılmıştır.

Konuşmalarının analizinde kodlama stratejisi olarak Strauss ve Corbin (1990) in karma yaklaşımı izlenmiş hem mevcut literatürde kullanılan hem de veri analiz edilirken keşfedilen kavramlardan faydalanılmıştır.

Bu çalışmada katılımcılara yöneltilen soruların her biri için kodlar oluşturulmuş daha sonra ilgili başlıklara ilişkin verilen yanıtlarda en sık kullanılan kelimelerin ortaya çıkarılması için Nvivo'nun "Word Frequency Query" özelliği kullanılarak sorgulama sonuçlarının "Word Cloud" görseli biçiminde çıktıları alınmıştır.

Araştırmada yöneltilen sorular bağlamına tespiti yapılan sık kullanılan kelimeler dışında, karma strateji ile ortaya çıkarılan temalar her bir katılımcı grubu için kodlanarak verinin tematik analizi yapılmıştır. Kavramsal boyuttaki bu analizin görselleştirilmesi için Nvivo'nun "Matrix Coding Query" aracı ile oluşturulan excel pivot tablolarının yanında; "Project Map" aracına ait çıktılar alınarak kavramların frekansları sayısal olarak sunulmuştur. Söz konusu görsellerde sunulan frekanslar ilgili kavramların katılımcı türüne bağlı olarak kaç defa dile getirildiğini göstermektedir.

Araştırmanın bazı kısımlarında katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılmış betimsel bir yaklaşımla veriler yorumlanmıştır. Görüşme yapılan yaşlıların doğrudan alıntılarının hemen ardında cinsiyet, yaş ve yaşadıkları mekâna vurgu yapmak için görüşülenlere; (G01: Kadın, 65, Çevre) ve (G33: Erkek, 70, Merkez) şeklinde kodlar verilmiştir. Görüşme yapılan ilgili birim sorumlularının ise cinsiyet, yaş, ilgili birime ve görevine vurgu yapılarak kodlar verilmiş ve metne aktarılmıştır.

Araştırmada elde edilen tüm bulgular harita, tablo ve şekillerle açıklanmış ve tezde sunulmuştur. Katılımcılara uygulanan anket formunda yer alan bazı soruların birden fazla seçeneği işaretlemeye imkân tanınması ve bazı sorulara katılımcı sayılarının farklı olması nedeniyle, oluşturulan tablolarda toplam yaşlı katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

4.7. Etik Hassasiyetler

Araştırma uygulama aşaması öncesinde, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Etik Kuruluna sunulmuş kurul tarafından, araştırmanın etik olarak uygunluğu kararı ve uygulama izni 30 Nisan 2020’de temin edilmiştir.

Saha çalışmalarına başlamadan önce kurum izinleri alınmış ve alındıktan sonra araştırmaya başlanılmıştır. Konya Valiliğinin sahada çalışmanın yapılması konusunda uygulama izni 15 Mayıs 2020’de temin edilmiştir. Araştırma süresince onay formu bulundurulmuş ve katılımcılara gösterilmiştir.

Ayrıca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında çalışmanın bir bölümünün yürütüleceği Selçuklu ve Meram Sosyal Hizmet Merkezinde görev yapan Sosyal Çalışmacılarla mail aracılığıyla mülakatların yapılması konusunda izin ise 29 Temmuz 2020’de temin edilmiştir.

Araştırmada etik unsurlar dikkate alınarak hareket edilmiş, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınmış, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilmiştir. Sahada araştırmaya başlamadan önce kurum ve kuruluşlar ve her bir katılımcı araştırmacının amacı, kapsamı ve elde edilecek verilerin ne şekilde kullanılacağı, rahatsızlık hissetmeleri durumunda istedikleri zaman katılımlarını sona erdirebilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi konusunda izinler alınmış ve katılımcıların gönüllü olmaları dahilinde katılımları sağlanmıştır. Ses kaydının yapılmasına gönüllü olmayanların görüşmeleri ise araştırmacı tarafından yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Çalışmaya ancak gönüllü olmaları halinde katılımları sağlanmıştır. Dolayısıyla çalışmaya katılacak bireylerin seçimine ilişkin koşullar belirlenirken etik unsur göz önünde bulundurulmuştur. Anket ve mülakatlarda görüşleri aktarılan 65 yaş üstü bireylerin gerçek isimleri ve kendilerini

tanıtılabilecek ilave tüm bilgiler, kişisel verilerin korunması ve etik ilkesi çerçevesinde gizli tutulmuştur.

4.8. Süre ve Maliyet

Araştırma Eylül 2019-Temmuz 2021 döneminde tamamlanmıştır. Çalışmanın literatür analizi ve teorik çerçevenin yazımı Eylül 2019-Mart 2020 arasında olgunlaştırılmıştır. Saha çalışması ise Mart 2020-Eylül 2020 arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri analizi, tasnifi ve araştırma raporunun yazımı Eylül 2020-Şubat 2021 arasında gerçekleştirilmiştir. Tez raporunun yazım kurallarına göre uygun hale getirilmesi ve teslimi ise son gelişme dönemi olan Mart 2021-Ağustos 2021 arasında tamamlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesinde gereksinim duyulan mali giderlerin tamamı araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

Pandemi koşullarında sağlıklı bir ortamda görüşmelerin ve anketlerin gerçekleştirilebilmesi için görüşme yapılan ortamda bulunan her bireye maske ve kolonya ikramında bulunulmuştur. Ayrıca araştırmacı mesafe kuralına tam olarak uyulabilmesi bağlamında zaman zaman siperlik ve taşınabilir sandalye gibi araçlardan da yararlanılmıştır. Araştırma süresince içinde 50 maske bulunan toplam 14 paket maske, 8 şişe kolonya, 8 siperlik ve 4 taşınabilir sandalye kullanılmıştır. Tüm bu giderlerin yanı sıra sağlıklı konaklama koşullarının oluşturulması yönündeki çabalar da araştırmanın maliyetini artırmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde araştırma soruları ve amaçları doğrultusunda nicel ve nitel analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Öncelikle araştırmada yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler analiz edilmiş, ardından araştırmanın temel sorularına cevaplar verilmeye çalışılmıştır.

Nicel ve nitel analiz bulgular çerçevesinde araştırmada yer alan yaşlıların sosyo-demografik özellikleri, yaşlılığın anlamlandırılması, yaşlılığın başlama yaşı, ihtiyaçları, yaşlıların yakınları, kurum ve kuruluşlardan beklentileri, karşılaştıkları sorunlar, sosyal ve kurumsal çevre ile etkileşimleri, ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının çözümünde sosyal ve kurumsal çevrenin rolü ve yaşam memnuniyetleri olmak üzere toplam yedi ana başlık altında incelenmiştir.

5.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere araştırmaya toplam 386 yaşlı katılmıştır. Katılım sağlayanların yüzde 50,5'i kadın, yüzde 49,5'i erkeklerden oluşmakta olup cinsiyet dağılımının dengeli olduğu görülmektedir. Yaş dağılımları açısından bakıldığında yüzde 46,1'i 65-70 yaş aralığında, yüzde 24,1'i 70-75 yaş aralığında, yüzde 29,8'i ise 75 yaş ve üzerindedir.

Yaşlıların eğitim durumlarına göre bakıldığında, yüzde 42'sinin ilkokul mezunu olduğu, yüzde 27,7'sinin okuma yazma bilmediği, yüzde 16,8'inin okuryazar olduğu, yüzde 6,7'sinin ortaokul, yüzde 3,9'unun lise, yüzde 1,6'sının yüksekokul ve yüzde 1,3'ünün ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Yaşlıların medeni durumları incelendiğinde, yüzde 70,2'sini evli, yüzde 28,5'ini eşi vefat etmiş, yüzde 1'ini ise boşanmış ve yüzde 0,3'ünü bekârlar oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan yaşlıların yüzde 61,9'u evde eşi ile birlikte, yüzde 17,4'ü çocukları ile birlikte, yüzde 10,6'sı yalnız ve yüzde 10,1 gibi bir bölümü ise evde eşi ve çocukları

ile birlikte yaşadıklarını belirtmiştir. Yaşlıların yüzde 70,2'si Beyşehir, yüzde 29,8'i ise Hüyük ilçesinde yaşamaktadır.

Gelir kaynaklarına bakıldığında büyük bir çoğunluğunun BAĞ-KUR (yüzde 34,7) ve SSK emeklisi (yüzde 33,4) olduğu görülmektedir. Geriye kalanlar emekli sandığı (yüzde 17,4) ve Özel Sigorta (yüzde 0,5) ve Yaşlılık Aylığı (yüzde 13) almaktadır. Yaşlıların yüzde 42,5 gibi bir çoğunluğunun 1800-2700 TL arası gelire sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.1: Yaşlıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Frekans Dağılımı

	Kategoriler	Frekans (n)	%
Cinsiyet	Kadın	195	50.5
	Erkek	191	49.5
Yaş Aralığı	65-70 Yaş Arası	178	46.1
	70-75 Yaş Arası	93	24.1
	75 Yaş ve Üzeri Yaş	115	29.8
Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	107	27.7
	Okuryazar	65	16.8
	İlkokul mezunu	162	42
	Ortaokul mezunu	26	6.7
	Lise mezunu	15	3.9
	Yüksekokul mezunu	6	1.6
	Üniversite mezunu	5	1.3
Medeni Durum	Bekâr	1	0.3
	Evli	271	70.02
	Eşi vefat etmiş	110	28.5
	Boşanmış	4	1
Evde Birlikte Yaşadığı Kişiler	Eşi ile birlikte	239	61.9
	Çocukları ile	67	17.4
	Yalnız	41	10.6
	Eşi ve çocukları ile birlikte	39	10.1
Yaşanılan İlçe	Beyşehir	271	70.2
	Hüyük	115	29.8
Gelir Kaynağı	Emekli Sandığı	67	17.4
	SSK	129	33.4
	BAĞ-KUR	134	34.7
	Özel Sigorta	2	0.5
	Yaşlılık Aylığı	50	13
	Diğer	4	1
Gelir Düzeyi	400-1000 TL	65	16.8
	1000-1800 TL	101	26.2
	1800-2700 TL	164	42.5
	2700 TL Üzeri	56	14.5

Araştırmanın nitel kısmına ise toplam 104 kişi katılmış olup bu katılımcılar aşağıdaki sekiz farklı kategorilerden oluşmaktadır. Bunlar içinde kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticilerininin 50'si Beyşehir, 21'i ise Hüyük ilçesinden katılım sağlamışlardır.

Tablo 5.2: Nitel Araştırmanın Katılımcı Kümeleri

Katılımcı Kategorileri	Kişi Sayısı
Yaşlı Bireyler	33
Sosyal Çalışmacılar	2
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürleri	2
İmamlar	25
Muhtarlar	37
Belediye İlgili Birim Müdürleri	2
Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticileri	2
(Üniversite) Uzman Görüşü	1
Toplam	104

Nitel araştırma kısmı sekiz farklı kategoriden (65 yaş ve üzeri 33 yaşlı, 2 Sosyal Çalışmacı, 2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü, 25 İmam, 37 Muhtar, 2 Belediye ilgili birim Müdürü, 2 Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticisi, 1 Üniversite Uzman) görüşü olmak üzere toplam 104 katılımcıdan oluşmaktadır.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere nitel araştırmaya toplam 33 yaşlı katılmıştır. Katılım sağlayan yaşlıların 18'i kadın, 15'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan yaşlıların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yaşlılardan 11'inin 65-70 yaş arası, 10'unun 71-75 yaş arası olup yaş dağılımlarının ağırlıklı olarak 65-75 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Eğitim durumları incelendiğinde, 17'sinin okuma-yazma bilmediği ve 11'inin ise ilkokul mezunu yaşlılar olduğu görülmektedir. Yaşlıların 21'i evli ve 12'sinin eşi vefat etmiştir. Araştırmaya katılan yaşlıların 22'si Beyşehir, 11'i ise Hüyük ilçesinde yaşamaktadır.

Tablo 5.3: Yaşlıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Kategoriler	Kişi Sayısı	%
Cinsiyet	Kadın	18	54.55
	Erkek	15	45.45
Yaş Aralığı	65-70 Yaş Arası	11	33.33
	71-75 Yaş Arası	10	30.3
	76-80 Yaş Arası	7	21.21
	81-85 Yaş Arası	3	9.09
	86-90 Yaş Arası	2	6.06
Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	17	51.52
	Okuma-yazma biliyor	1	3.03
	İlkokul mezunu	11	33.33
	Lise mezunu	1	3.03
	Üniversite mezunu	3	9.09
Medeni Durum	Evli	21	63.64
	Eşi vefat etmiş	12	36.36
Yaşanılan İlçe	Beyşehir	22	66.67
	Hüyük	11	33.33
Gelir Kaynağı	BAĞ-KUR (kendisi)	10	30.3
	BAĞ-KUR (eşi)	7	21.21
	BAĞ-KUR (babası)	1	3.03
	Emekli Sandığı (kendisi)	7	21.21
	Emekli Sandığı (eşi)	1	3.03
	SSK (kendisi)	4	12.12
	SSK (eşi)	1	3.03
	Yaşlı Aylığı	2	6.06
Gelir Durumu	0-999 TL	2	6.06
	1000-1499 TL	3	9.09
	1500-1999 TL	12	36.36
	2000-2499 TL	7	21.21
	2500-2999 TL	4	12.12
	3000-3499 TL	3	9.09
	4000-4999 TL	1	3.03
	6000-6499 TL	1	3.03

Yaşlıların gelir kaynaklarına bakıldığında 10'u kendisinin BAĞ-KUR, 7'si eşinin BAĞ-KUR, 1'i babasının BAĞ-KUR, 7'si kendisinin Emekli Sandığı, 1'i eşi Emekli Sandığı, 4'ü kendisi SSK, 1'i eşinin SSK, 2'si ise Yaşlı Aylığı oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaşlıların büyük çoğunluğunun gelir kaynaklarının BAĞ-KUR olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan yaşlıların büyük çoğunluğu 1500-1999 TL arası gelire sahip olduğu saptanmıştır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, araştırmaya katılım sağlayan yaşlılarda kısmen kadınların çoğunlukta olduğu görülmekte ve katılımcıların yaş aralığı 65-90 arasındaki yaşlı yaş grubuna dahil kişilerden oluşmaktadır. Eğitim düzeyi oldukça düşük olup okuma-yazma bilmeyenler önemli bir kesimdir. Okuma-yazma bilmeyenlerin büyük bir çoğunluğu kadınlardır. Çoğunluğu evli ve Beyşehir ilçesinde yaşamaktadır. Aylık gelir kaynaklarını ağırlıklı olarak BAĞ-KUR oluşturmaktadır. Babasından, eşinden veya yaşlı, dul ve yetim aylığından yararlanan kadınlar çoğunlukta. Aylık gelir durumları değerlendirildiğinde, yine yaşlıların büyük bir çoğunluğunun aylık gelirlerinin açlık sınırında olduğu, kadınların erkeklere göre gelirinin ise bu noktadan çok uzak ve dolayısıyla çok daha düşük kaldığı görülmektedir. Bu noktada ivedilikle çözüme kavuşturulması elzem olan “yaşlı yoksulluğu” ve “yaşlı kadın yoksulluğu” oldukça görünürlük sergilemektedir. İlçelere göre değerlendirildiğinde Beyşehir ilçesinden katılım sağlayan kadınların eğitim durumu Hüyük'ten katılım sağlayan kadınlara göre daha düşük olduğu görülürken erkeklerde ise bu durum tam tersi olarak Beyşehir'den katılım sağlayan erkeklerin eğitim durumu daha yüksektir. Aynı farklılık aylık gelir durumunda da görülebilmektedir. Beyşehir ilçesinde araştırmaya katılan yaşlı erkeklerin aylık geliri Hüyük ilçesinden katılanlara göre daha yüksek olurken, kadınlarda ise bu durum tam tersidir. Hüyük'ten katılım sağlayan kadın yaşlıların gelir durumu daha yüksektir. Dolayısıyla literatürde sıklıkla vurgulandığı üzere eğitim durumu ile gelir durumu arasında bir paralelliğin olduğu bu tezde de doğrulanmaktadır.

Araştırmanın katılımcılardan olan ilgili kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticilerin ise büyük bir çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Bu gurupların yaş aralığı, 25-60 arasındaki kişilerdir. Çoğunluğu orta yaş grubu kişilerden oluşmaktadır. Eğitim düzeyi ön lisans, lisans ve lisansüstü gibi oldukça yüksek olup en düşük eğitim düzeyi ise ilkökul mezunu olarak halka en yakın yerel yönetim birimlerinden biri olan muhtarlarda görülmektedir.

5.2. Yaşlılığın Anlamlandırılması ve Yaşlılığın Başlama Yaşı

Araştırmanın bu alt bölümünde yaşlılık algıları ve yaşlılığın başlama yaşına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmada öncelikle “Yaşlılık sizin için ne ifade ediyor?” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Katılımcıların yaşlılık algıları ve yaşlılığı ne şekilde anlamlandırdıkları sosyal ve demografik değişkenlere göre irdelenmiş ve istatistiksel dağılımları aşağıda verilmiştir.

Aşağıdaki tabloya göre bireylerin çoğunluğu (yüzde 43,78) yaşlılığı “fiziksel kayıplar” olarak tanımlamışlardır. İkinci sırada yaşlılık “hayatın normal süreci” (yüzde 38,86) olarak görülmektedir. Yine bunun kadar dikkat çeken diğer bir tanımlama ise yaşlılığı “başkasına muhtaç olmak” (yüzde 37,36) şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Kadınlar erkeklere kıyasla yaşlılığı daha fazla “hayatın normal bir süreci” olarak tanımlamaktadır.

Tablo 5.4: Cinsiyete Göre Yaşlılığın Algılanması

Yaşlılığın Algılanması		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Fiziksel kayıplar	Sayı	92	77	169(%43.78)
	Yüzdeler	54.4	45.6	
Hayatın normal bir süreci	Sayı	91	59	150(%38.86)
	Yüzdeler	60.7	39.3	
Başkasına muhtaç olmak	Sayı	51	94	145(%37.36)
	Yüzdeler	35.2	64.8	

Not: Birden fazla seçeneği işaretleyebilme imkânı verilmiştir. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Yaşlılığı fiziksel kayıplar olarak tanımlayan yaşlıların yüzde 54,4’ü kadın, yüzde 45,6’sı ise erkeklerden oluşmaktadır. Hayatın normal bir süreci olarak tanımlayan yaşlıların yüzde 60,7’si kadın ve yüzde 39,3’ü erkekler olup başkasına muhtaç olmak şeklinde tanımlayan yaşlıların yüzde 64,8’i erkek ve yüzde 35,2’si kadınlardan oluşmaktadır. Yaşlıların genel olarak yaşlılığı fiziksel kayıplar ve hayatın normal bir süreci olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Araştırmada 65 yaş ve üstü yaşlılara ve ilgili kurum ve kuruluşların birim yöneticilerine “Yaşlılık sizin için ne ifade ediyor?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde de sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Başka bir deyişle cevapların alınması esnasında tüm katılımcılar herhangi bir yönlendirmeye tabi tutulmamıştır. Akıllarına gelen ilk cevaplar alınmıştır. Yaşlılar, yaşlılığı yine aynı şekilde ağırlıklı olarak “fiziksel kayıplar” olarak tanımlamışlardır. Yaşlıların fiziksel kayıplar temasını ortaya çıkaran cevaplarına ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlılık günden güne geri getmek demek, çalışıp kazanaman, eskiki gibi kendi işimi yapaman yavrum. Gençlikle yaşlılık birmi olur. Bide cahilin ben. Muhtaç olmak demek guzum. Geçen gün Gonyaya gettik hastaneye altımı bezle bağladılar oğlumdan utandım yavrum... Yataman, galkaman belim dutmaz hep ağrıyor, hastalık demek işte.” (G04: Kadın, 85, Çevre)

Yaşın ilerlemesiyle bireyin fiziksel ve zihinsel gerilemelerinin arttığına dolayısıyla bir başkasının desteğine bağımlı olduğuna dikkat çekilerek aynı zamanda muhtaçlık vurgusu yapılmıştır. Ayrıca “cahilin ben” ifadesi ile toplumda inşa edilen ve yaşlıyı özellikle kadın yaşlıyı dışlayan ve ötekileştiren söylemleri kanıksadığı görülmüştür. Bu yönüyle “etiketleme kuramını” da desteklemiştir. Öte yandan yaşlının aile içi sosyal desteklerin alınmasında mahremiyetin tam olarak sağlanamadığı bazı durumlarda kaygı ve kırılğanlığa bağlı olarak utanma duygusu yaşadığını ve bu duyguyu hala hissettiğini içtenlikle söylemiştir.

Sosyal çalışmacılar, yaşlılığı ağırlıklı olarak olumsuz algılamışlar ve “yalnızlık”, “rol kaybı”, “fiziksel, zihinsel ve sosyal yoksunluk” şeklinde tanımlamışlardır. Özellikle de kırsal kesimde yaşlıların sosyal yoksunluk ve yalnızlık duygusu içinde olduklarına dikkat çekilmiştir. Yalnızlık duygusuyla başa çıkmada zorlanan yaşlıların sosyalleşebilmek ve evlenebilmek için tek çıkış yolu olarak kurum bakımını talep ettiklerini mesleki deneyimleri çerçevesinde ifade etmişler ve bu ifadelerinde “yaşlı yalnızlığı” vurgusu çarpıcı bir şekilde öne çıkmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) müdürleri, yaşlılığı ağırlıklı olarak “muhtaçlık” şeklinde tanımlanmışlardır. Muhtaçlığı anlatmak için benzer bir ifade ise ev ve kişisel temizlik konusunda yaşlıların kendilerine yetemediği ve bu bağlamda yaşlıların başkalarının yardımına ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir.

İmamların ise yaşlılığı ağırlıklı olarak “muhtaçlık” şeklinde tanımladıkları görülmüştür ve bu tanımlamalarına ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlılık demek, her yönden diğer insanlara, evlatlara, maddiyata, bakıma ihtiyaç duymak demek. Aranıp sorulmaya, ilgiye, alakaya muhtaç olmak demek.” (G25: Erkek, 32, İmam)

Yaşlılıkta ekonomik ve fiziksel kayıplardan dolayı yaşlıların hem yakınlarına hem de diğer insanların bakımına ve maddi yönden desteklenmeye muhtaç olduklarından bahsedilmektedir. Ayrıca maddi ve bakım yönünden muhtaçlıklarının yanı sıra ilgi ve alakaya muhtaç oldukları yönündeki ifade de ise “yaşlı yalnızlığı” vurgulanmaktadır.

Muhtarlar, yaşlılığı çoğunlukla “*tecrübe*” olarak tanımlamışlardır. Tecrübe ve benzer düşünceler bağlamında öne çıkan diğer ifadeler şöyledir: Tecrübeli kişi, bilge kişi, değerlerimiz, koca bir hazine, olgunluk şeklindedir. Tecrübe ve bilgelik bireyin gelişim basamaklarının en tepe noktasında yer almaktadır ve bu uzun süren deneyimler ve yaşanmışlıklarla kazanılabilen bir beceridir. Teorik kısmında da görüldüğü gibi, burada “yaşlılığın değer konusu” gündeme getirilmektedir.

Belediye ilgili birim müdürlerinin yaşlılık algıları ağırlıklı olarak olumsuz yönde olduğu görülmüş ve ifadelerinden “*yalnızlık*” ve “*muhtaçlık*” teması öne çıkmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık algılamalarında ise olumlu ve olumsuz iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri yaşlılığı “*bilge kişi*” olarak ifade etmiş ve “yaşlılığın değer konusu” gündeme getirilmiştir. Bir diğer tanımlamalarında ise elden ayaktan düşmek yani “*fiziksel kayıp*” şeklinde ifade etmiş ve fiziksel kayıplara vurgu yapmıştır.

Tablo 5.5: Medeni Duruma Göre Yaşlılığın Algılanması

Yaşlılığın Algılanması		Medeni Durum				Toplam
		Bekâr	Evli	Boşanmış	Eşi Vefat Etmış	
Fiziksel kayıplar	Sayı	0	118	0	51	169(%43.78)
	Yüzdeler	0.0	69.8	0.0	30.2	
Hayatın normal bir süreci	Sayı	1	110	2	37	150(%38.86)
	Yüzdeler	0.7	73.3	1.3	24.7	
Başkasına muhtaç olmak	Sayı	0	83	1	61	145(%37.36)
	Yüzdeler	0.0	57.2	0.7	42.1	

Tabloya göre yaşlılığı hayatın normal bir süreci olarak gören yaşlılardan yüzde 73,3'ünün, fiziksel kayıplar olarak gören yaşlıların yüzde 69,8'inin ve başkasına

muhtaç olmak şeklinde tanımlayan yaşlıların yüzde 57,2'sinin evli olduğu görülmektedir.

Tablo 5.6: Gelire Göre Yaşlılığın Algılanması

Yaşlılığın Algılanması		Gelir				Toplam
		400-1000 TL	1000-1800 TL	1800-2700 TL	2700 TL Üzeri	
Fiziksel kayıplar	Sayı	26	41	79	23	169(%43.78)
	Yüzdellik	15.4	24.3	46.7	13.6	
Hayatın normal bir süreci	Sayı	23	39	64	24	150(%38.86)
	Yüzdellik	15.3	26.0	42.7	16.0	
Başkasına muhtaç olmak	Sayı	26	50	54	15	145(%37.36)
	Yüzdellik	17.9	34.5	37.2	10.3	

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlılığı fiziksel kayıplar olarak gören yaşlıların yüzde 46,7'sinin 1800-2700 TL gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde yaşlılığı hayatın normal bir süreci olarak gören yaşlıların yüzde 42,7'si ve başkasına muhtaç olmak şeklinde gören yaşlıların yüzde 37,2'sinin de yine aynı gelir aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.7: Yaşanılan İlçeye Göre Yaşlılığın Algılanması

Yaşlılığın Algılanması		Yaşanılan ilçe		Toplam
		Beyşehir	Hüyük	
Fiziksel kayıplar	Sayı	122	47	169(%43.78)
	Yüzdellik	72.2	27.8	
Hayatın normal bir süreci	Sayı	106	44	150(%38.86)
	Yüzdellik	70.7	29.3	
Başkasına muhtaç olmak	Sayı	101	44	145(%37.36)
	Yüzdellik	69.7	30.3	

Yaşlılığın algılanması yaşanılan ilçeye göre incelendiğinde yaşlılığı fiziksel kayıplar olarak gören yaşlıların (yüzde 72,2) gibi büyük bir çoğunluğunun Beyşehir ilçesinde yaşadığı tespit edilmiştir.

Ayrıca literatüre bağlı kalınmaksızın yaşlılara size göre “Türkiye’de yaşlılığın başlama yaşı nedir?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuştur. Yaşlılığın

başlama yaşının “40 yaşında” ve bunu takiben “60 yaşında” başladığına ilişkin yaşlılardan alınan cevapların betimleme örneği şu şekildedir:

“Bence 40 yaşında başlar. Ben mesela öyle oldum. Belki çok çalıştığımızdan ya da gendimize pek bakmadığımızdan. Çocukluktan beri çok çalıştım ben tabii ondandır ekseriyetle. Amma bazılarında da bakıyorum 60 yaşında yaşlanıyor.” (G01: Kadın, 65, Çevre)

Yaşlı kendi deneyimlerinden örnekler vererek yaşlılığın başlama yaşını oldukça erken bir yaşa çekmektedir. Erken yaşlanmasını çocukluktan itibaren yoğun çalışmasına ve kişinin kendini ihmal etmesine bağlamaktadır. Öte yandan gözlemlerine dayanarak yaşlılığın başlama yaşının kişiden kişiye değiştiğini ve pek çok koşulun bu değişimde etkili olduğu yönünde de bir çıkarım yapmaktadır.

Bu bölüme ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında gerek yaşlıların gerekse kurumların ilgili birim sorumlularının yaşlılık tanımlamaları muhtarlar hariç olumsuzluk içeren yorumların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yaşlılar geçmiş yaşamlarıyla günümüzü yorumlayarak inşa edilen yaşlılık algılarını aktarırken, ilgili birim yöneticilerinde ise sosyal ve kültürel faktörlerin etkili olduğu gibi, yaşlılara yönelik uygulamaları, kurumsal deneyimleri ve gözlemleri doğrultusunda inşa edilerek şekillendiği şeklinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla hem yaşlıların hem de ilgili birim yöneticilerinin yaşlılık tanımlamalarında sosyo-kültürel etmenler oldukça belirleyici olmuştur. Bu tanımlamalarda ilçelere göre farklılıklar tespit edilmiş olup yaşlılığı ağırlıklı olarak fiziksel kayıplar olarak tanımlayan yaşlıların çoğunun Hüyük ilçesinde yaşadığı görülmüştür.

Muhtarların yaşlılık algıları diğer katılımcı kategorilerinden ayrılmış ve geleneksel toplumdaki aktarılan bir düşünceyle “tecrübe” olarak olumlu yönde yorumlanmıştır. Muhtarların sorumlu oldukları mahallelerinde yaşlılara ilişkin en geniş kapsamlı ve en hızlı bilgi edinebilme kabiliyeti bulunmaktadır. Yaşlılarla daha çok zaman geçirme, onlarla konuşma hatta onların deneyimlerinden yararlanma gibi fırsatları bulunmaktadır. Saha çalışması sürecinde muhtarların yaşlılarla kurdukları etkileşim biçiminin araştırma bulgularında da ortaya çıktığı görülmüştür. Muhtarların görüşlerinde de iki ilçe arasında farklılık tespit edilmiştir. Buna göre Beyşehir ilçesinde muhtarlar yaşlılığı “tecrübe” olarak tanımlarken Hüyük ilçesinde ise yaşlılık “elden ayaktan düşmek” şeklinde tanımlanmış ve fiziksel kayıplar olarak gördükleri belirlenmiştir. Bu olumsuz tanımlamanın temelinde Beyşehir ilçesine göre Hüyük

ilçesinin daha fazla göç verdiği ve yaşlı nüfusun ihtiyaç, beklenti ve sorunlarıyla daha fazla yüzleşmek durumunda oldukları şeklinde yorumlanabilmektedir.

Yaşlılığın başlama yaşı ülkelere göre farklılık gösterse de 65 yaş resmi yaşlılık başlama yaş sınırı olarak genel kabul görmüş bir sınıflandırmadır. Türkiye’de de emeklilik yaşı olarak kabul edilmektedir. Ancak araştırmamızda yaşlılar kendi yaşam deneyimleri ve maruz kaldıkları ekonomik, sosyal ve çevresel koşullara bağlı olarak yaşlılığın başlama yaşını oldukça erken bir yaş olan 40 yaş olarak değerlendirdikleri düşünülmektedir. Bu bağlamda literatürde yaşlılığın başlamasına ilişkin yaşlanma sınıflandırmalarından “biyolojik yaşlanmayı” da desteklemiştir. Dolayısıyla literatürde de sıklıkla görüldüğü gibi araştırmamızda da kişilerin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşulları, sağlık durumları, doğal çevre koşulları ve maruz kaldıkları diğer koşullar ekseninde yaşlılığın başlama yaşı farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Yaşlıların bu ifadelerinde kronolojik yaşlı tanımının yetersiz olduğu ve yaşlılığın başlama yaşının da sosyal inşa edilme durumu olarak yorumlanabilmektedir. Yaşanılan ilçeye göre yaşlılığın başlama yaşında belirgin bir şekilde farklılaşma olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Beyşehir’de yaşayanlar yaşlılığın başlama yaşının 60 olduğunu belirtirken Hüyük’te yaşayanlar ise daha erken bir yaş olan 40 yaşında başladığını ifade etmişlerdir. Araştırmada yaşlılık algısına ve yaşlılığın başlama yaşına ilişkin olan bu sorular yaşlılar tarafından en kolay algılanan ve oldukça istekli cevaplanan sorular olduğu gözlemlenmiştir.

5.3. Yaşlıların İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular

Bu temel başlık altında cevap aranan sorularla yaşlıların ihtiyaçlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan yaşlıların, ekonomik, sağlık, fiziksel, bakım, sosyal ve kültürel ihtiyaç durumları sosyal ve demografik değişkenler bağlamında analiz edilmiştir. Ayrıca ilgili birim yöneticilerinin kurumsal deneyimlerine göre yöredeki yaşlıların en temel ihtiyaçlarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Konuya ilişkin analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Yaşlılara “*Mevcut gelirinizin yeterlilik durumu nedir?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Yaşlıların yüzde 35,2’sinin gelirinin “yetersiz” ve yüzde 31,1’nin ise gelirini “yeterli” bulduğu görülmüş olup, geliri yeterli ve yetersiz bulan kişiler arasında çok az bir puan

farkı olduğu görülmüştür. Geliri yetersiz olanların yüzde 53,7'si erkek, yüzde 46,3'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Mevcut gelirin yeterlilik durumu ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile mevcut gelirin yeterlilik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.174>0.05$).

Mevcut gelirin yeterlilik durumu ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile mevcut gelirin yeterlilik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.258>0.05$).

Tablo 5.8: Gelire Göre Mevcut Gelirin Yeterlilik Durumu

Gelir		Mevcut Gelirin Yeterlilik Durumu						P Değeri
		Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli	Toplam	
400-1000 TL	Sayı	13	34	11	5	2	65	0.000
	Yüzdeler	31.0	25.0	14.3	4.2	18.2	16.8	
1000-1800 TL	Sayı	11	40	21	29	0	101	
	Yüzdeler	26.2	29.4	27.3	24.2	0.0	26.2	
1800-2700 TL	Sayı	14	54	36	57	3	164	
	Yüzdeler	33.3	39.7	46.8	47.5	27.3	42.5	
2700 TL Üzeri	Sayı	4	8	9	29	6	56	
	Yüzdeler	9.5	5.9	11.7	24.2	54.5	14.5	

Tablo incelendiğinde gelirini yetersiz bulan yaşlıların yüzde 29,4'ünün 1000-1800 TL gelire sahip olduğu, gelirini yeterli bulan yaşlıların yüzde 47,5'inin ise gelirinin 1800-2700 TL'de olduğu görülmektedir. Buna göre, mevcut gelirin yeterlilik durumu ile mevcut gelir arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre mevcut gelir ile mevcut gelirin yeterlilik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.0000<0.05$). Yani geliri düşük olanların mevcut gelirini yetersiz bulduğu görülmektedir.

Tablo 5.9: Yaşanılan İlçeye Göre Mevcut Gelirin Yeterlilik Durumu

Yaşanılan İlçe		Mevcut Gelirin Yeterlilik Durumu					Toplam	P Değeri
		Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli		
Beyşehir	Sayı	32	98	44	92	5	271	0.012
	Yüzdeler	76.2	72.1	57.1	76.7	45.5	70.2	
Hüyük	Sayı	10	38	33	28	6	115	
	Yüzdeler	23.8	27.9	42.9	23.3	54.5	29.8	

Gelirini yeterli bulan yaşlıların yüzde 76,7'sinin Beyşehir'de yaşadığı görülmektedir. Mevcut gelirin yeterlilik durumu ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile mevcut gelirin yeterlilik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.0012<0.05$). Yaşanılan ilçeye göre mevcut gelirin yeterlilik durumu farklılık göstermekte olup Beyşehir'de yaşayan yaşlılar Hüyük'te yaşayan yaşlılara göre gelirini yeterli bulduğu anlaşılmaktadır.

Yaşlılara “*Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Yaşlıların oturdukları evin mülkiyet durumuna ilişkin değerlendirmeleri cinsiyet, medeni durum, gelir durumu ve yaşanılan ilçe kapsamında sosyal ve demografik değişkenlere göre irdelenmiş ve istatistiksel dağılımları aşağıda verilmiştir.

Yaşlıların “mülk sahibi” olanlardan yüzde 50,6'sını kadınlardan, yüzde 49,4'ünü ise erkekler oluşturmaktadır. Oturulan evin mülkiyeti ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile oturulan evin mülkiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($0.101>0.05$). Yani cinsiyet grubuna göre oturulan evin mülkiyet durumu değişiklik göstermemektedir.

Tablo 5.10: Medeni Duruma Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu

Medeni Durum		Oturulan Evin Mülkiyet Durumu				P Değeri
		Kiracı	Mülk Sahibi	Diğer	Toplam	
Bekâr	Sayı	0	1	0	1	0.000
	Yüzdellik	0.0	0.3	0.0	0.3	
Evli	Sayı	26	241	4	271	
	Yüzdellik	89.7	70.9	23.5	70.2	
Boşanmış	Sayı	0	2	2	4	
	Yüzdellik	0.0	0.6	11.8	1.0	
Eşi vefat etmiş	Sayı	3	96	11	110	
	Yüzdellik	10.3	28.2	64.7	28.5	

Tabloya göre mülk sahibi olan yaşlılardan yüzde 70,9'unun evli olduğu görülmektedir. Oturulan evin mülkiyeti ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile oturulan evin mülkiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($0.000 < 0.05$). Evlilerin büyük bir çoğunluğunun oturdukları evin mülkiyetine sahip olduğu ifade edilebilir.

Tablo 5.11: Gelire Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu

Gelir		Oturulan Evin Mülkiyet Durumu				P Değeri
		Kiracı	Mülk Sahibi	Diğer	Toplam	
400-1000 TL	Sayı	2	54	9	65	0.001
	Yüzdellik	6.9	15.9	52.9	16.8	
1000-1800 TL	Sayı	7	90	4	101	
	Yüzdellik	24.1	26.5	23.5	26.2	
1800-2700 TL	Sayı	18	143	3	164	
	Yüzdellik	62.1	42.1	17.6	42.5	
2700 TL Üzeri	Sayı	2	53	1	56	
	Yüzdellik	6.9	15.6	5.9	14.5	

Tabloda yer aldığı üzere mülk sahibi olan yaşlılardan yüzde 42,1'inin 1800-2700 TL gelire sahip olduğu görülmektedir. Oturulan evin mülkiyeti ile gelir arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile oturulan evin mülkiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($0.001 < 0.05$). Bu noktada oturulan evin mülkiyet durumu gelir durumuna göre

değişmektedir. Geliri yüksek olan yaşlıların oturulan evin mülkiyetine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 5.12: Yaşanılan İlçeye Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu

Yaşanılan İlçe		Oturulan Evin Mülkiyet Durumu				P Değeri
		Kiracı	Mülk Sahibi	Diğer	Toplam	
Beşşehir	Sayı	29	231	11	271	0.001
	Yüzdelik	100.0	67.9	64.7	70.2	
Hüyük	Sayı	0	109	6	115	
	Yüzdelik	0.0	0.0	35.3	29.8	

Mülk sahibi olan yaşlıların yüzde 67,9'unun Beşşehir'de, yüzde 32,1'inin ise Hüyük'te yaşadığı görülmektedir. Oturulan evin mülkiyeti ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile oturulan evin mülkiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Yani oturulan evin mülkiyet durumu yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır ($0.001 < 0.05$).

Yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesi için “Sağlık hizmetlerini almak için nereye gidiyorsunuz?” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Tablo 5.13: Sağlık Hizmeti Almak İçin Gidilen Yer

Sağlık Hizmetinin Alındığı Yer	Frekans(n)	%
İlçe merkezine	260	67.4
Bulduğum mahalleye	96	24.9
İl merkezine	30	7.8

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların yüzde 67,4'ünü oluşturan büyük bir çoğunluğu sağlık hizmetinden faydalanmak için “ilçe merkezine” gitmektedir.

Yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesi için yaşlılara “Sağlık hizmetine ne sıklıkla erişim sağlıyorsunuz?” sorusu yine aynı şekilde toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve cevap vermeleri istenmiştir.

Tablo 5.14: Yaşlıların Sağlık Hizmetine Erişim Sıklığı

Sağlık Hizmeti Erişim Sıklığı	Frekans(n)	%
Ayda bir	110	28.5
Üç ayda bir	100	25.9
Altı ayda bir	79	20.5
Yılda bir	45	11.7
İki haftada bir	20	5.2
Haftada bir	18	4.7
Diğer	14	3.6

Yaşlıların yüzde 28,5'inin "ayda bir" kere, yüzde 25,9'unun ise "üç ayda bir" sağlık hizmetine erişim sağladıkları görülmektedir. Yaşlılar genel olarak ilaç yazdırmak için hastaneye veya herhangi bir sağlık kuruluşuna gittiklerini ifade etmişlerdir.

Sağlık hizmetlerine ilişkin düşüncelerinin alınması için "Size sağlanan sağlık hizmetlerinin kalitesini nasıl buluyorsunuz?" sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve değerlendirmeleri istenmiştir.

Yaşlıların yüzde 78'i kendilerine sağlanan "sağlık hizmetlerinin kalitesinden memnun" oldukları yönünde bir değerlendirme yaparken yüzde 4,7'si ise memnun olmadıkları yönünde bir değerlendirme yapmıştır. Cinsiyet ile sağlanan sağlık hizmeti kalitesinin değerlendirilmesi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile sağlanan sağlık hizmeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yani cinsiyete göre sağlık hizmeti memnuniyet düzeyi farklılık göstermemektedir ($p=0.083>0.05$).

Medeni durum ile sağlanan sağlık hizmeti arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile sağlanan sağlık hizmetleri kalitesi memnuniyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=0.658>0.05$).

Gelir ile sağlanan sağlık hizmeti arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile sağlanan sağlık hizmetleri kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=0.218>0.05$). Gelire göre sağlık hizmeti memnuniyet düzeyleri değişmemektedir.

Yaşanılan ilçe ile sağlanan sağlık hizmeti arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile sağlanan sağlık hizmet kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($0.062 > 0.000$). Yani yaşanılan ilçeye göre de yaşlılara sağlanan sağlık hizmetinden memnuniyet düzeylerinde de yine farklılık görülmemiştir.

Yaşlıların serbest zamanlarını değerlendirme biçimleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda “*Gün içinde zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 5.15: Yaşlıların Gün İçinde Zaman Değerlendirme Biçimleri

Zaman Değerlendirme Biçimleri	Frekans(n)	%
Radyo dinleme/ TV izleme/	283	18.2
İbadet etme	266	17.1
Ev içi sohbet	169	10.9
Bağ bahçe işleri	163	10.5
Camiye gitme	145	9.3

Not: Birden fazla seçeneği işaretleyebilme imkânı verilmiştir. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tabloya göre yaşlıların yüzde 18,2’si “Radyo dinleme/ TV izleme ve yüzde”17,1’i ise “ibadet etme” şeklinde zamanlarını değerlendirdikleri görülmektedir. Yani yaşlılar zamanlarını genellikle televizyon izleyerek, radyo dinleyerek ve ibadet ederek değerlendirmektedir. Bu noktada Pandemi şartlarının yaşlıların ibadetlerini daha çok evde yapmaya yönlendirdiği görülmektedir.

İnsan yaşamı boyunca pek çok şeye ihtiyaç duymaktadır. İnsanın ihtiyaçları davranışlarının ve yaşama dair bakış açısının temelini oluşturmaktadır. İhtiyaçlar da pek çok faktöre bağlı olarak değişmektedir. Araştırmada yaşlılara “*Gün içinde zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Yaşlıların tamamına yakını ağırlıklı olarak gün içinde zamanlarını evde namaz kılarak dolayısıyla “*ibadet yaparak*” değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Gün içinde zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Her gün erkenden kalkarın. Namazını gıların. Gün içinde dinlenirin. Evin işlerini yaparın. Bazı televizona bakarın. Yazın evin önünde bi diki yer var onu ekerin onunla devinirin. Bu yaştan keyri ne yapalım başka.” (G02: Kadın, 76, Çevre)

Güne erken başlamayı alışkanlık haline getiren yaşlı aynı zamanda içinde bulunulan toplumun yaşlıya biçtiği rollere uyum sağladığını ve kendi rutinini de yaşına uygun planlı bir şekilde sürdürdüğünü vurgulamaktadır. Gün içinde zaman değerlendirme biçiminin ise mevsimsel olarak değiştiğinden bahsetmektedir. Öte yandan yaşlı olduğunu vurgulamasına rağmen ailede üstlenmiş olduğu rollerin de sürdürüldüğü görülmektedir. Yaşlı katılımcı *“bu yaştan sonra ne yapalım başka”* ifadesiyle yaşlının modern toplumda kendi alanına çekilmesi gerektiğini ve yaşına uygun olarak ölümü beklemesi gerektiğini öneren *“yaşamdan geri çekilme kuramı”* çerçevesinde görüş belirterek kuramı desteklemektedir.

Ayrıca yaşlıların kendi sağlık ve yaşam koşullarına bağlı olarak birbirinden farklılık sergileyen ve kişiden kişiye değişen günlük rutinlerini gerçekleştirdikleri alt kategoride yer alan ifadeleri de görülmüştür. Bu kapsamda *“televizyon izlemek”*, *“bahçeyle ilgilenmek”*, *“ev işleriyle ilgilenmek”*, *“kahveye gitmek”*, *“komşuları ziyaret etmek”*, *“torunlarla vakit geçirmek”*, *“yürüyüş yapmak”*, *“hayvanlarla ilgilenmek”*, *“kitap okumak”*, *“bireysel olarak sağlık koşullarıyla mücadele etmek ve psikolojilerini destekleyici türkü ve ilahi söylemek”*, *“eşine yardımcı olmak”* şeklinde de zamanlarını değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesi için *“Herhangi bir sosyal ve kültürel etkinliklere katılıyor musunuz?”* sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir.

Yaşlıların büyük bir çoğunluğunun (yüzde 93,5) *“herhangi bir sosyal ve kültürel etkinliğe katılmıyorum”* cevabı verdiği görülmüştür. Cinsiyet ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile sosyal ve kültürel etkinliğe katılma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.097>0.05$).

Yaşlılık döneminde bireyler fiziksel, zihinsel, sosyal ve ekonomik gibi pek çok kayıplar yaşamaktadır. Bu dönemde yaşlıların boş zamanlarını değerlendirmeleri için toplumdan izole olmadan sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımları yaşlıların sosyal ve

psikolojik iyi olama durumları bakımından oldukça önemlidir. Sosyal ve kültürel faaliyetler bireyin çevreyle etkileşimini güçlendirir ve bireyin zinde kalmasını sağlar. Bu bağlamda yaşlılara “*Ne tür sosyal ve kültürel etkinliklere katılıyorsunuz?*”, “*Varsa bunları lütfen belirtiniz?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Yaşlıların katılım sağladıkları sosyal ve kültürel etkinlikler ağırlıklı olarak ifadelerinde “*komşu ziyaretleri*” temasının öne çıktığı görülmüştür. Katılım sağlanan sosyal ve kültürel etkinliklere ilişkin verilen cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Burada hiçbir şey yok. Sinema da yok, etkinlik de yok... Kitap okurum genelde. Bazen gazete okurum. Eskiden sinema vardı. Şimdi o yok ama. Sinema ve tiyatro olsa gideriz mesela. Bazı festival olur senede bir ona gideriz. Çoğunlukla komşuları ziyaret eder, onlarla sohbet ederiz. Bazen çarşıya iniyoruz, yaşlılarımızla, oturup sohbet ediyoruz.” (G18: Erkek, 68, Merkez)

Yörede yaşlıların katılım sağlayabilecekleri sosyal ve kültürel etkinliğin günümüzde hiç bulunmadığına, geçmişle günümüzü kıyaslayarak vurgu yapılmaktadır. Sinema ve tiyatro gibi sanatsal faaliyetlerin bulunması halinde katılım sağlayacağını söylenmektedir. Sıklıkla katılım sağlanan sosyal ve kültürel etkinliğin komşu ziyaretleri ve onlarla yapılan sohbetler olduğu görülmektedir. Yaşlı birey bu bağlamda eksikliğini duyduğu kurumsal hizmetleri ve etkinlikleri ikame etmek için komşu ziyaretlerinin yanı sıra kitap okumak ve çarşıda yaşlılarıyla sohbet etmek gibi çözümler geliştirmektedir. Yılda bir kez organize edilen festival etkinliği de katılım sağlanan sosyal ve kültürel etkinlik arasında bulunmaktadır.

Medeni durum ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.122>0.05$). Yani yaşlının medeni durumuna göre sosyal ve kültürel etkinliklere katılma durumu değişmediği görülmektedir.

Tablo 5.16: Gelir Durumuna Göre Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılımları

Gelir		Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılımları			
		Hayır	Evet	Toplam	P Değeri
400-1000 TL	Sayı	61	4	65	0.003
	Yüzdelik	16.9	16.0	16.8	
1000-1800 TL	Sayı	99	2	101	
	Yüzdelik	27.4	8.0	26.2	
1800-2700 TL	Sayı	155	9	164	
	Yüzdelik	42.9	36.0	42.5	
2700 TL Üzeri	Sayı	46	10	56	
	Yüzdelik	12.7	40.0	14.5	

Sosyal ve kültürel etkinliklere katılmayan yaşlılardan büyük bir çoğunluğun (yüzde 42,9) 1800-2700 TL gelire sahip olduğu görülmüştür. Gelir ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($p=0.003<0.05$). Yani yaşlıların gelir durumuna göre sosyal ve kültürel etkinliklere katılmalarında farklılık görülmektedir.

Yaşanılan ilçe ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre ise yaşanılan ilçe ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=0.182>0.05$).

Yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesi için “*Herhangi bir hobiniz var mı?*”, “*Hobiniz var ise bunlar nelerdir?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir.

Aşağıdaki tabloya göre çok az sayıda yaşlının hobisi olduğu anlaşılmaktadır. Hobisi bulunan yaşlıların çoğunluğunun (yüzde 26,1) “El işi/ahşap oymacılığı/seramik boyama” (yüzde 21,5) gibi diğer önemli bir kısmının ise “bağ ve bahçe” işleriyle uğraşmak gibi hobileri ve becerilerinin öne çıktığı görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin hobi türlerinin de farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 5.17: Cinsiyete Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri

Hobileri		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
El işi yapmak / ahşap oymacılığı yapmak / seramik boyama yapmak	Sayı	3	20	23(%26.1)
	Yüzdeler	13.0	87.0	
Bağ bahçe işleri	Sayı	14	5	19(%21.5)
	Yüzdeler	73.7	26.3	
Olta balıkçılığı / arıcılık	Sayı	13	0	13(%14.7)
	Yüzdeler	100.0	0.0	

Not: Tablodaki hesaplamalar hobisi olan yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle toplam katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

El işi/ahşap oymacılığı/seramik boyama yapmak, bağ ve bahçeyle ilgilenmek gibi hobiler cinsiyete göre değerlendirildiğinde el işi/ahşap oymacılığı/seramik boyama yapanların (yüzde 87) gibi büyük bir çoğunluğunun erkek yaşlılar olduğu, bağ ve bahçe işleriyle ilgilenenlerin ise yüzde 73,7'sinin kadın yaşlılar olduğu görülmektedir.

Yaşlıların hobilerinin olup olmadığını tespit etmek için “Herhangi bir hobiniz var mı?”, “Varsa bunları belirtiniz?” sorusu ayrıca açık uçlu bir soru şeklinde de sorulmuştur. Yaşlıların hobileri ağırlıklı olarak “bahçeyle ilgilenmek” şeklinde öne çıkmıştır. Hobilerine ilişkin verilen cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Ağaç ekim 70’li yıllarda çok verimli oldu. O zamanlardan beri bahçeye ağaç dikmeye havaslıyım. Bahçayla çok uğraşırım sebze ekerim. Birde ben makası elime aldım mı belli olur gayri. Benim budadığım ağaç, çibik, benim budadığım fidan gibi kimse budayamaz. Benimkiler çok verimli olurlar. Benim en büyük hobim ağaç, fidan dikmek, sebze yetiştirmek.” (G20: Erkek, 86, Çevre)

Geçmişte başarıyla sonuçlandırılan bir işin zamanla hobiye dönüşerek yaşlılık döneminde de sürdürüldüğünden coşkuyla bahsedilmiştir. Geçmişten günümüze taşınan (fidan dikmek, ağaç dikmek ve sebze yetiştirmek) gibi alışkanlıkların günümüzde de vazgeçilemeyen ve tutkuyla bağlanan bir aktivite kaynağına dönüşmüştür. Aynı zamanda bireyin gençlik döneminden yaşlılık dönemine getirdiği hobilerinin yaşlılık dönemini daha aktif ve dingin geçirmesine temel oluşturduğuna işaret edilmiş ve bu duyguların beden diline de yansıtıldığı görülmüştür. Yaşlının bu vurgusu “aktif yaşlanma ve etkinlik kuramını” da desteklemiştir.

Bunun yanı sıra sınırlı sayıda bazı yaşlılar gönüllü yardım faaliyetlerine katılmak, el işi yapmak, dikiş dikmek, ev işleri yapmak, arıcılık yapmak, ağaç dikmek, televizyon izlemek, torunlarla ilgilenmek, hayvan beslemek, gezmek, cami derneği etkinliğine katılmak ve futbol izlemek gibi hobilerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5.18: Medeni Duruma Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri

Hobileri		Medeni Durum				
		Bekâr	Evli	Boşanmış	Eşi Vefat Etmiş	Toplam
El işi yapmak / ahşap oymacılığı yapmak / seramik boyama yapmak	Sayı	0	17	0	6	23(%26.1)
	Yüzdeler	0.0	73.9	0.0	26.1	
Bağ bahçe işleri	Sayı	0	17	1	1	19(%21.5)
	Yüzdeler	0.0	89.5	5.3	5.3	
Olta balıkçılığı / arıcılık	Sayı	0	13	0	0	13(%14.7)
	Yüzdeler	0.0	100.0	0.0	0.0	

Tabloya göre medeni durumları bağlamında bir değerlendirme yapıldığında bağ ve bahçe işleri ile uğraşanların yüzde 89,5'inin, El işi/ahşap oymacılığı/seramik boyama yapan yaşlıların ise yüzde 73,9'unun evli olduğu görülmektedir.

Tablo 5.19: Gelir Durumuna Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri

Hobileri		Gelir				Toplam
		400-1000 TL	1000-1800 TL	1800-2700 TL	2700 TL Üzeri	
El işi yapmak / ahşap oymacılığı yapmak / seramik boyama yapmak	Sayı	4	4	9	6	23(%26.1)
	Yüzdeler	17.4	17.4	39.1	26.1	
Bağ bahçe işleri	Sayı	1	0	11	7	19(%21.5)
	Yüzdeler	5.3	0.0	57.9	36.8	
Olta balıkçılığı / arıcılık	Sayı	1	1	8	3	13(%14.7)
	Yüzdeler	7.7	7.7	61.5	23.1	

Tabloda yaşlıların hobilerinin gelir durumuna göre dağılımları yer almaktadır. Bu durumda yaşlıların çoğunlukla yüzde 26,1'i el işi yapmak / ahşap oymacılığı yapmak / seramik boyama yapmak gibi becerileri olduğu görülmektedir. Bağ ve bahçe işleriyle uğraşanların yüzde 57,9'unun, el işi yapmak / ahşap oymacılığı yapmak / seramik

boyama yapmak becerisi olanların ise yüzde 39,1'inin 1800-2700 TL gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5.20: Yaşanılan İlçeye Göre Hobi Edinme Durumları ve Hobi Türleri

Hobileri		Yaşanılan İlçe		Toplam
		Beyşehir	Hüyük	
El işi yapmak / ahşap oymacılığı yapmak / seramik boyama yapmak	Sayı	18	5	23(%26.1)
	Yüzdelik	78.3	21.7	
Bağ bahçe işleri	Sayı	14	5	19(%21.5)
	Yüzdelik	73.7	26.3	
Olta balıkçılığı / arıcılık	Sayı	12	1	13(%14.7)
	Yüzdelik	92.3	7.7	

Yaşlıların hobilerinin yaşanılan ilçeye göre dağılımları tabloda yer almaktadır. Buna göre el işi becerileriyle uğraşanların yüzde 78,3'ünün Beyşehir ilçesinde, yüzde 21,7'sinin ise Hüyük ilçesinde yaşadığı tespit edilmiştir. Bağ ve bahçe işleriyle uğraşan yaşlıların ise yüzde 73,7'sinin Beyşehir ilçesinde, yüzde 26,3'ünün Hüyük ilçesinde yaşadığı belirlenmiştir.

Yaşlanmayla birlikte insanın ihtiyaçları artmakta ve yaşlılar bu ihtiyaçları tek başına karşılamada zorlanmaktadır. Yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik doğrudan “Yaşadığınız yörede en temel ihtiyaçlarınız nelerdir?”, “Lütfen belirtiniz?” temel soru yaşlılara açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Bu kapsamda en temel ihtiyaçlarının “toplu ulaşım aracı ve toplu ulaşım hizmeti” olarak öne çıktığı görülmüştür. Yaşlıların yaşadıkları yörede en temel ihtiyaçları konusunda verdikleri cevaplara ilişkin referansların bir kısmı şu şekildedir:

“Gördüğüm eksik veya ihtiyaç araba yok burada. Şehre gidersen, hastalansan araba kiralarsın gayri... Geder bazı amma ne vakit gelecek gayri bilemezsin. Her zaman olmaz yani. Mecbur kiralayacan arabayı. Arabası olan geder de. Veyahut gonşundan isteyecen gayri.” (G07: Erkek, 81, Çevre)

Toplu ulaşım konusunda düzensizliklere ve bazı eksikliklere dikkat çekilmektedir. Ulaşım dair bu eksikliklerin özellikle de sağlık sorunu yaşandığında daha fazla görünür olduğu ifade edilmektedir. Sağlık sorunu yaşanması durumunda ulaşım aracı olmayanların “zorunlu” olarak kendi imkanlarıyla araç kiralama yoluna gittiği veya

komşulardan destek alarak geçici çözümler üretildiği gibi palyatif çözümlerden bahsedilmektedir.

Yaşlıların ifadelerinde sıklıkla yer bulan “toplu ulaşım aracı ve toplu ulaşım hizmeti” yetersizliğine dair bir başka betimleme örneği ise şöyledir:

“Çarşıya inebileceğimiz bir araba, minibüs yok burada. Kendinin arabası varsa gidersin, yoksa konu komşudan yardım alırsın. Şöyle aşağıya kadar çarşıya inmek çok zor. İndin mi çıkmak daha zor gelir bize. Yokuşa dikilir çıkarsın eğer gücün varsa tabi.” (G12: Kadın, 65, Merkez)

Yaşlı olan bu katılımcı ise toplu ulaşım aracı ve hizmeti konusunda merkez mahallelerde de eksikliklerin olduğunu ve bu konuda bazı zorluklarla karşılaşıldığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda yörede ulaşım koşullarının yetersizliğine karşı kendi ölçeğinde geçici de olsa çözüm üretmeye çalıştığını, bazı durumlarda komşulardan destek alındığı, bazı durumlarda ise gidilecek yere yürüyerek gidildiğini söylemektedir. Ancak yaşlılığın ve yolların eğimli olmasının kendisini zorladığından yakınmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu yörede yaşlıların gerek merkez mahallelerde gerekse çevre mahallelerde toplu ulaşım aracı ve hizmeti bakımından günümüz modern toplumundan oldukça uzak olduğunu ve başta yaşlılara ciddi sıkıntılar yaşattığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

En temel ihtiyaçlarına ilişkin diğer konular ise şöyledir: Yaşlıların altyapı ve üstyapıya ilişkin ihtiyaçları arasında “yolların bakımına, geçimlik faaliyetleri arasında olan tarımsal faaliyetler için sulama kanalına, kamusal alanlarda vakit geçirmelerini kolaylaştırma olanağı sunan halka açık WC'lere, nitelikli konuta ve gençlerin göçünün önlenmesi için iş imkanlarının geliştirilmesine” ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bireysel ihtiyaçlarını ise “bakıma, hâl hatır sorulmasına dolayısıyla ilgiye, saygı ve sevgiye, yakacağa, ev eşyalarına, ev işlerinde yardımcı olunmasına, maaşların artırılmasına, sağlık sorunlarının iyileşmesine, canlarının çektiğini alıp yemeye ve gezmeye” ihtiyaç duydukları şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir. Yaşlıların bu ihtiyaçlarının literatürde de sıklıkla vurgulandığı ihtiyaçlar arasında olduğu görülmektedir.

Araştırmada aynı soru ilgili kurum ve kuruluşların birim yöneticilerine de sorulmuş ve cevapları alınmıştır. Bu bağlamda “Deneyimlerinize göre yöredeki yaşlılar en çok

nelere ihtiyaç duymaktadır?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve ifadelere ilişkin bazı referanslar verilmiştir.

Sosyal çalışmacılara göre yaşlılar yörede ağırlıklı olarak “bakım” konusuna ihtiyaç duymaktadır. Bunun yanı sıra eşi vefat etmiş olanların ise “yalnızlık” duygusu içinde olduğu ve yalnızlıklarının giderilmesine, ev ve kişisel temizliklerine yönelik hizmetlere ve boş zamanlarını geçirebilecekleri mekanlara ihtiyaçları olduğundan bahsedilmektedir. Sosyal çalışmacıların bu konuda betimleme örneklerinden biri aşağıdaki gibidir:

“Boş zaman fazlalığı nedeniyle bu zamanı geçirebilecekleri mekanların az olması. Bu durum yaşlılarımızın zamanlarını geçirememelerine neden oluyor ve onları psikolojik olarak etkiliyor. Erkek yaşlılar ise en fazla ev işleri, yemek ve temizlik hizmetlerinin yapılmasını istiyor veya yanına bir arkadaş istiyor. Bu işleri yapmada çok zorlanıyorlar. Beklentileri bu yönde oluyor. Erkek yaşlıların huzurevini tercih etme nedenlerinden biri de bu. Bir diğeri yakınlarının bakım vermeyi istememesi ya da profesyonel bir bakıcı bulamıyorlar.” (G02: Kadın, 28, Sosyal Çalışmacı)

Yörede yaşlıların vakitlerini geçirebilecekleri sosyal alanların yetersizliğine dolayısıyla yaşlıların hoşça vakit geçirebilecekleri, yalnızlıklarını giderebilecekleri ve aktif yaşlanmayı destekleyebilecek alanların eksikliğine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca mesleki deneyimleri çerçevesinde özellikle eşi vefat etmiş erkek yaşlıların ev işlerine yönelik ihtiyaçlarını tek başlarına gideremedikleri bir diğer vurgudur. Bu noktada yaşlılığa bağlı olarak bazı fiziksel güç gerektiren işlerde erkeklerin bir başkasına bağımlı olduğunu kadınların ise yaş kriteri olmaksızın bu rol ve hizmetleri yaşamın sonuna kadar sürdürdüğüne işaret edilmektedir. Bakım konusunda da yine aynı şekilde evlenemeyen ve yakınlarının bakımını alamayan erkek yaşlıların kurum bakımına yöneldikleri söylenmektedir. Bu bağlamda deneyimler vasıtasıyla “yaşlı ihmali” vurgulanmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri yörede yaşlıların en önemli ihtiyaçları konusunda “maddi yardım” “yalnızlık” vurgusu öne çıkmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri bu konudaki betimleme örneğinden biri şöyledir:

“Yaşlılarımız en çok maddi yardıma, saygı, sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyuyorlar, kendilerini yalnız hissediyorlar. Ayrıca kendilerinin anlaşılmadığından şikayetçiler.

Bu konuda daha ılımlı ve sabırlı bir yaklaşım içinde olmamız gerekir.” (G02: Erkek, 32, SYDV, Müdür)

Yaşlılık döneminde yaşlıların ekonomik, sosyal ve psikolojik yönden ihtiyaçları bulunmaktadır. Yörede yaşlıların yaşamlarına dair ihtiyaç, beklenti ve sorunlarını sosyal ve kurumsal çevrelere aktarımda sıkıntılar yaşadıklarını ve kendilerinin anlaşılmadığından yakındıklarından bahsedilmektedir. Bu bağlamda kurumların yaşlıların daha iyi anlaşılabilmesi noktasında kendilerine göre bazı çözüm üretme yönünde kararlı bir irade ortaya koydukları görülmektedir.

Katılımcının yaşlıların eksikliğini hissettiği bu ihtiyaçlarının giderilmesi için *“yaşlılara daha hoş görülmesi ve sabırla yaklaşarak ihtiyaç ve beklentilerinin çözülebileceği”* konusundaki ifadesi oldukça dikkate değerdir. Ancak hem kısa vadede hem de uzun vadede yaşlıların maddi ihtiyaçları sadece iyi niyetli temenniler içeren *“sabırla ve hoşgörülle”* aşılması pek mümkün görünmemektedir. Sosyal güvenlikle ilgili uygulamada atılacak olan köklü adımlarla daha kalıcı çözümler üretilebileceği ve açlık sınırının altında geliri olduğu görülen yaşlıların maddi ihtiyaçlarının ivedilikle çözüme ulaştırılabileceği konusunun daha gerçekçi bir tutum olduğu söylenebilir.

İmamlar, yörede yaşlıların hâl ve hatırlarının sorulmasına, saygı, sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyduğunu ifade etmişler ve bu söylemlerinde *“yalnızlık”* teması öne çıkmıştır. İmamların ifadeleri doğrultusunda yörede yaşlıların öne çıkan en temel ihtiyaçlarına yönelik betimleme örneği şöyledir:

“Ancak bizlere söylediklerine göre söyleyebilirim, kendilerinin artık daha çok bakıma, ilgiye, alakaya ve ekonomik olarak ihtiyaç duyduğu bir dönemde özellikle yalnızlık sıkıntısı çektiklerini anlatıyorlar. Sevgiye, ilgiye ihtiyaç duyuyorlar diyebilirim. Çok göç var ve akrabalık ilişkileri de biraz zayıf. Yalnızlıklarının giderilmesi için de daha fazla ilgi alaka ve sevgi bekliyorlar.” (G15: Erkek, 32, İmam)

İmam olan katılımcı deneyimleri çerçevesinde yaşlıların yakınlarının saygısına, sevgisine ve ilgisine yönelik ciddi bir eksiklik duyduğundan ve yaşlıların yoksulluğundan bahsetmektedir. Özellikle de merkeze yapılan göçler ve zayıf akrabalık ilişkilerinin yörede yaşlıları yalnızlığa ittiği vurgulanmaktadır. Bireyin yaşamı üzerinde çevre ve aktivite kaynaklarının oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Zira insanın çevresinde yaşanan tüm değişimler birey ve çevresi arasında geçen etkileşim yaşanma sürecinde yaşlıyı etkilemektedir. Yaşlıların söz

konusu ihtiyaçlarının giderilmesi bağlamında sosyal ve ekonomik olarak daha fazla desteklenmeleri gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu bulgu toplumsal değişmenin bileşenlerinden olan g olgusunun ve değişmenin getirdiği akraba ilişkilerindeki zayıflamanın yaşlıları endişelendirdiği ve yalnızlığa sürüklediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Muhtarlar da imamlar gibi yörede yaşlıların en fazla sevgi, sayėı ve ilgiye ihtiyaç duymakta olduğunu ve “yalnızlık” temasını ne çıkarmıştır. Bunun yanı sıra yaşlıların yörede “toplu ulaşıma” ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Muhtarların gözlem ve deneyimlerine göre yörede yaşlıların ne çıkan en temel ihtiyaçlarına yönelik betimleme rneği ise şoyledir:

“Yaşlılar en çok sevgiye, sayėıya, ilgiye bir arkadaşa ihtiyaç duyuyorlar. Erkek olarak farklı kadın olarak farklı ihtiyaç duyuyorlar. Kadınlara hiç evlenmek istemiyor, erkekler evlenmek istiyor. Çünkü erkekler daha düşkün oluyorlar tabi evlenmeyince. İşlerini göremiyorlar, rezil oluyorlar erkekler. Bir de şehre ulaşımlarının sağlanması ihtiyaç duyuyorlar, bu konuda bizler yardımcı oluyoruz. Kurumlardan beklentileri de bu konuların zme ulaştırılması.” (G26: Erkek, 55, Muhtar)

Yaşlılık döneminde birbirinden farklı ihtiyaçları olduğu ve bu ihtiyaçların cinsiyete göre değiştiği belirtilmektedir. Eşi olamayan, yalnızlık duygusu yaşayan ve ev işlerinde başkasına bağımlı olan erkek yaşlıların, bu ihtiyaçlarının giderilmesinin tek çıkış yolunun kadın yaşlıların evliliğe teşvik edilmesi olarak düşünülmektedir. Erkeklerin kadınlara göre kendilerini daha yalnız hissettikleri ve yaşamlarını sürdürmelerinde bir başkasının desteğine ihtiyaç duyduklarına odaklanılarak “erkek yaşlı bağımlılığı” konusuna vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu noktada ataerkil değerlerin ne çıktığı, erkek yaşlıların yaşlılıkla bazı rollerinin yerine getirilmesinde zorlandığı, “kadın yaşlılar için ise bu rollerin yaşam boyu sürdüğü” temel düşüncesiyle evliliğe teşvik edilmeleri çarpıcı bir şekilde ifade edilmektedir. Aslında kadın ve erkek cinsiyetlerine atfedilen sosyokültürel anlamlardan kaynaklı düşünce yapısı burada da erkek yaşlılar için bir avantaj olurken kadın yaşlılar için ise bir dezavantaja dönüştüğü görülmektedir.

Belediye ilgili birim müdürleri, yörede yaşlıların ağırlıklı olarak en çok “sağlık hizmeti ve ulaşım” konusuna ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Müdürlerin gözlem ve

deneyimlerine göre yörede yaşlıların öne çıkan en temel ihtiyaçlarına yönelik betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlılar öncelikle sağlık hizmeti ve sağlık hizmetlerine ulaşım noktasında sorun yaşamaktadırlar. Örneğin, telefon edemiyor, hastaneye yalnız gidemiyor. Kimsesi olmayanlar komşularından yardım istiyor komşuları 112’yi arıyor. Kendi imkanları çok yetersiz kalıyor. Yaşlılığın getirdiği iş görememezlik ve yoksulluk ise genel sorundur.” (G02: Erkek, 51, Belediye, Müdür)

Yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimde bazı sorunları bulunduğu ifade edilmektedir. Bu kapsamda özellikle de bir yakını bulunmayan ve yoksul yaşlılar yörede sağlık kuruluşlarına ulaşım konusunda sorun yaşamaktadır. Öte yandan yörede “yaşlı yoksulluğu” hakkındaki soruna burada da dikkat çekilmektedir. Maddi imkanları yetersiz ve kimsesi olmayan yalnız yaşlıların sağlık hizmetine erişebilmek için mahalle çevreleri olan komşularından destek aldıkları görülmektedir. Ayrıca yaşlıların teknolojik yönden de oldukça zayıf kaldıklarından bahsedilmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi noktasında yaşlılara “evde sağlık hizmeti” ve “ulaşım” desteği verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları, yörede yaşlıların en fazla saygı, sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişler ve tema olarak “yalnızlık” öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra yörede yaşlıların sıcak yemeğe ve binalarının yenilenmesine ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin gözlem ve deneyimlerine göre yörede yaşlıların öne çıkan en temel ihtiyaçlarına yönelik betimleme örneği şöyledir:

“Yörede yaşlılar sevgi boşluğunu doldurma noktasında sıkıntı yaşıyorlar. Maneviyat maddi boyuttan daha ağır basıyor. Çevrelerinden ilgi istiyorlar ve birileriyle konuşmak, dertleşmek, iki kelam söz etmek istiyorlar.” (G02: Kadın, 23, STK, Yönetici)

Yaşlıların yakın çevreleriyle etkileşimlerinin zayıflığına ve manevi duygularının henüz doyuma ulaştırılmadığına dikkat çekilmektedir. Maddi ihtiyaçtan daha ağır basan henüz doyurulamamış manevi ihtiyacın yaşlıyı yalnızlık duygusuna sürüklediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Araştırma kapsamında yaşlıların Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde en temel ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda bilgi ve deneyim çeşitliliğinden yararlanma noktasında üniversiteden uzman görüşüne başvurulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda yörede yaşlıların en temel ihtiyaçları olarak diğer katılımcı kategorilerinde sıkça ifade edilen

“yalnızlık” vurgusu ile yaşlı yalnızlığının giderilmesi bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguya ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlılar en fazla psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorlar. Çünkü akranları yok, arkadaşları yok onları kaybetmişler ve yalnız yaşıyorlar. Dolayısıyla onların dertleşecek, konuşacak insanlara ihtiyaçları oluyor.” (G01: Erkek, 48, Uzman).

Uzman olan katılımcı yakınlarının ölümünün yaşlılıkta yalnızlık duygusunu artırdığına, yakın çevrelerin yaşlı ile ilişkilerinin ve bunun çıktıları olan etkileşimlerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Yaşlılık döneminde özellikle de yakınların ve akranların kaybının da yaşlıları psikolojik yönden olumsuz etkileyerek yalnızlık duygusuna sürüklediği belirtilmektedir. Yaşamlarının bu döneminde yalnızlığın giderilmesi, anlaşılabilmesi ve psikolojik olarak desteklenmesi için anılarını anlatabileceği, dertleşebileceği kişilere ihtiyaçları olduğuna ve yaşlı yalnızlığının kaçınılmaz olduğuna ayrıca dikkat çekilmektedir.

Bu bölüme ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında yörede yaşlılar zamanlarının büyük bir kısmını özellikle de pandemi koşullarının da etkisiyle evde ibadet yaparak değerlendirmektedir. Yaşlıların gün içinde zamanlarının büyük bir kısmının evde ibadet ederek veya camiye giderek değerlendirmeleri oldukça sık rastlanan bir durum olduğu bilinmektedir. Camiye gitmek veya evde ibadet etmek yaşlıların günlük yaşam aktivitelerinin içinde oldukça önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Katılım sağladıkları sosyal ve kültürel etkinliklerde de oldukça zayıf kalınmaktadır ve ağırlıklı olarak komşu ziyaretleri bağlamında bir etkinlik sürdürülmektedir. Yılda bir kez organize edilen festival etkinliğinin ise yaşlıların komşu ziyaretleri ve akran sohbetleri dışında katıldıkları tek etkinlik olduğundan bahsedilmektedir. Bu durum ilgili kurum ve kuruluşların öncülüğünde şehirlerde sürdürülen yaşlıların da katılım sağlayabilecekleri etkinlikler açısından yörede çok derin bir makasın olduğu ve yöre halkının ilgili kurumların halka hizmet görevlerinden olan sosyal, kültürel ve sanatsal tüm etkinliklerden mahrum kaldığı şeklinde yorumlanmaktadır. Hoşça vakit geçirilebilecek sosyal ve kültürel etkinliklerden mahrum olan yaşlıların makul koşulların oluşturulmasıyla bu tür etkinliklere katılım sağlayacakları sıklıkla vurgulanmaktadır.

Yörede yaşlılar hobi edinme gibi alışkanlıklar bakımından da günümüz koşullarından oldukça uzak kalmaktadır. Oysaki bireyin yaşına ve yaşam tarzına uygun yeni roller

ve uğraşlar edinilmesi yaşlılık dönemini yalnızlık duygu durumundan uzak ve daha dingin bir şekilde geçirilmesinin ön koşullarından biri olarak genel kabul görmektedir. Boş zaman aktiviteleri bireyin fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimini sağlamakla birlikte bireyin fiziksel, sosyal ve psikolojik bağımsızlığını da desteklemektedir. Dolayısıyla katıldığı tüm aktiviteler ve boş zaman değerlendirilmesinde edindiği hobiler sağlıklı yaşlanmayı sürdürülebilir kılmaktadır.

Bütün bu bulgular yaşlıların gün içinde zamanlarını değerlendirme biçimlerinde, sosyal, kültürel etkinliklere katılım durumlarında ve hobi edinme durumlarında ilçelere göre bir farklılığın olmadığını ve her iki ilçede kurum ve kuruluşların yaşlıların sosyalleşmelerini ve aktif yaşlanmalarını destekleyici hizmetlerinde oldukça yetersiz kaldıklarını göstermektedir.

Bireyin en temel haklarından biri insan onuruna yakışır bir şekilde ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Yörede yaşlıların henüz karşılanamamış en temel ihtiyaçlarının gelişmiş veya gelişmekte olan modern toplumun ihtiyaçlarından oldukça uzak olduğu görülmektedir. Bu bağlamda toplu ulaşım hizmetinin yörede henüz yeterince karşılanamamış en temel ihtiyaçları olduğu yaşlılarca sıklıkla dile getirilmektedir. Yaşlıların bu ihtiyaçları palyatif çözümlerle karşılanmaya çalışılarak kendi imkân ve kabiliyetleri ölçüsünde ya da yakınlar, komşular ve muhtarlardan alınan desteklerle güçlkle sürdürülmektedir. Üstelik bu durum ilçelerin gelişmişlik endeksinde arka sıralarda yer alan Hüyük ilçesinde olduğu gibi gelişmişlik endeksinde ön sıralarda yer alan Beyşehir ilçesi açısından da değişmemektedir. Yaşlıların büyük bir bölümünün ise ihtiyaçlarının ne olduğuna ilişkin bu soruyu da geçiştirmek istedikleri ve cevaplamada oldukça isteksiz oldukları gözlemlenmiştir.

Yaşlıların ihtiyaçlarının anlaşılmasına yönelik ilgili birim yöneticilerinin cevaplarında “yalnızlık” ve “toplu ulaşım” vurgusu öne çıkmış ve genel olarak görüşler birbirleriyle tutarlılık sergilemiştir. Benzer şekilde yaşlılar tarafından da “yaşlı yalnızlığı” konusuna sıkça değinilmiştir. Kısaca yaşlıların ağırlıklı olarak yalnızlık duyguları içinde oldukları ve sevgi, saygı, ilgi ve bakıma ihtiyaçları dolayısıyla tüm aktörlerin “yaşlı yalnızlığı” vurgusu görülmüştür. Yalnız hisseden yaşlılar çevrelerinin sevgi ve ilgisinden yoksundur ve bu boşluğu doldurmada sorun yaşamaktadır. Bu çerçevede toplumsal ve aile bağlarının ve ilişkilerinin zayıflaması ve dolayısıyla sosyal çevrelerin yaşlılara karşı sevgi ve ilgisinin yetersiz kalması, zihinsel esnekliğin kaybedilmesi, yaşlının kendini ifade etmede güçlük yaşaması, genç nüfusun göç

etmesi ve yakınların ölümü gibi bazı temel nedenlerin yaşlıları yalnızlık duygu durumuna ittiği görülmüştür. İlgiden yoksun olan yaşlıların yakınları tarafından sık sık aranıp hâl hatır sorulma ve sohbet etme ihtiyaçları olduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca geçmişte bazı yaşlıların ifadeleri çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında geçmişte “toplumsal öğretiler” çerçevesinde inşa edilen ve deneyimlenen çocuklarına daha mesafeli sevgisiz ve ilgisiz ebeveynlik yaklaşımlarının bir yansıması olarak da yaşlıların sevgi ve ilgi ihtiyaçlarının henüz karşılanamamış olmasında etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda bazı yaşlıların geçmişten vermiş oldukları örneklerle “büyüklerinin yanında asla çocuklarını kucaklayamadıklarını ve sevediklerini, bu davranış biçiminin ise büyüklerine saygı göstermenin bir başka ifade biçimi” olduğunu günümüz toplumundan da aynı davranış biçimlerini belediklerini sıklıkla vurguladıklarına tanık olunmuştur.

Toplu ulaşım konusunda mağduriyetleri olduğu bu bağlamda sağlık kuruluşu, çarşı, pazar ve ilçeye gidebilmek için bazı zorluklar yaşadıklarından sıkça bahsedilmiş olup yaşlılardan elde edilen verilerle ilgili birim yöneticilerinden elde edilen veriler de tutarlılık göstermektedir. Bunun yanı sıra yaşlıların ekonomik olarak da oldukça kısıtlı imkanlara sahip olduklarından özellikle de sosyal güvence bakımından oldukça zayıf kaldığından söz edilmektedir. Bu bağlamda yaşlılardan ve kurumsal çevrelerden edinilen bulgular yöredeki yaşlıların en temel ihtiyaçlarının dahi henüz karşılanamadığı, toplumsal değişimin ürettiği bireyselleşmenin yaşlıların ihtiyaçlarını farklılaştırdığı, bu farklı ihtiyaç gruplarına sosyal ve kurumsal çevrelerin uygun çözümler üretmediği şeklinde yorumlanmaktadır. Araştırmaya katılan yaşlıların yaşamlarında maddi manevi bağlamda çözümler gerektiren, kolay karşılanabilir ihtiyaçları bulunduğu ve karşılanmamış olan bu ihtiyaçların eksikliğinin yaşlıları olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Her iki ilçede yaşlıların ihtiyaçlarında bir farklılaşma bulunmamaktadır.

5.4. Yaşlıların Beklentilerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde tamamı nitel bulgular olmak üzere yaşlıların; çocuk, akraba, komşu ve mahalle gibi yakın çevrelerinden beklentileri, kurum ve kuruluşlardan beklentileri ve kurumsal deneyimlere göre yaşlıların kurumlardan beklentilerine ilişkin nitel bulgulara yer verilmiştir.

Yaşlılık döneminde yaşlıların çocuk, akraba, komşu ve mahalle çevrelerinden çeşitli beklentileri vardır. Araştırmada yaşlı bireylere “Çevrenizden (çocuklar, akraba, komşu ve mahalle vb.) beklentileriniz nedir?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Yaşlıların yakın çevrelerinden beklentilerine ilişkin ağırlıklı olarak verdikleri cevaplarda “sağlıklı olmaları”, “saygı ve sevgi” beklendiklerini ifade eden iki tema öne çıkmıştır. Yaşlıların yakın çevrelerinden beklentilerinin ne olduğuna yönelik alınan cevaplara ait betimleme örneği şöyledir:

Sağlıklarını, saygı ve saygı göstermelerini bekleriz kızım. Yaşlanmak çok zor, insan çok alıngan oluyor. Güler yüz gösterebilir isteriz. Şimdi eskisi gibi yardımlaşma zaten pek yok. Herkes şimdi gendi işini gendi yapıyor. Herkesin işi başından aşkın oldu. En yakınından bile, kimseye bir şey diyemezsin, isteyemezsin, ne beklentim olsun. Eskiden bir işimiz oldu mu hemen yardımlaşır bitiriverirdik. Geçti gayri onlar da geçti. Maddi bir şey bekleme devri de geçti gayri. Zaten herkes şimdi kendisini zor idare ediyor.” (G10: Erkek, 69, Çevre)

Yaşlılık döneminde bireyin psikolojik yönden daha hassas ve kırılgan hale geldiğine vurgu yapılmıştır. Öte yandan toplumsal ve aile değerlerinin aşınıp değişmesiyle toplumun önceliğinin, değer yargılarının, davranış şekillerinin ve duyarlılığının ne denli hasar gördüğüne ve dolayısıyla aslında tüm bu değerlerin toplumsal dayanışmayı paramparça eden neoliberal zamanın ruhuna göre değiştiğinden bahsedilmiştir. Günümüzde insanların yardımlaşma gibi davranışlarının içinde bulunulan zamanın koşulları çerçevesinde değiştiğine dikkat çekilerek değişen bu davranış kalıplarına ilişkin durumun anlayışla karşılandığı ve koşulsuz kabullenildiği görülmüştür. Yaşlıların genellikle ihtiyaç duydukları işleri kendi başlarına yaptıkları ve yakın çevrelerinden maddi ve hizmet bağlamında herhangi beklentilerinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Yakın çevrelerinin sağlıklı olmalarını ve onların kendilerine daha fazla saygı ve sevgi göstermelerini beklendikleri belirtilmiştir.

Yaşlıların kurum ve kuruluşlardan da çeşitli beklentileri vardır. Modern toplumda yaşlıların yakın akraba ve aile bireylerinin tek başlarına karşılamada yetersiz kaldıkları beklentileri kurumsal çevreler tarafından karşılanmaktadır. Yaşlılara “Yaşadığınız yörede kişi, kurum ve kuruluşlardan beklentileriniz nelerdir?”, “Lütfen belirtiniz?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir.

Yaşlıların ifadelerinde öne çıkan tema “*toplu ulaşım*” “*maddi yardım*” ve “*saygı ve sevgi*” olmuştur. Alınan cevaplara ait betimleme örneği şu şekildedir:

Kurumlar işte bura araba versinler. Bu çok önemli ihtiyaç. Çarşıya, hastaneye bi münübüs lazım buraya. Yörüeyebilen yürür geder. Amma benim çocuğum burada. Onun arabası var onunla gederiz. O yapar bizim böyle işlerimizi. Devletten ne bekleyeyin başka? Sağlıklarını beklerin.” (G24: Kadın, 74, Merkez)

Yörede toplu ulaşım hizmetlerinin yeterince karşılanmadığı ve ulaşım hizmetinin yaşlıların henüz giderilememiş beklentilerinden olduğu vurgulanmıştır. Yaşlıların çarşı, Pazar veya sağlık kuruluşuna gidebilmelerinde ulaşım ihtiyacı büyük çoğunlukla ulaşım aracı olan yakın çevreleri tarafından karşılandığı ifade edilmiştir. Diğer yandan mesafeye göre sağlıklı olan yaşlıların yürüyerek erişim sağladığından bahsedilmiştir.

Araştırmada aynı soru ilgili kurum ve kuruluşların birim yöneticilerine de sorulmuş ve cevaplamaları alınmıştır. Bu bağlamda “*Deneyimlerinize göre yöredeki yaşlıların kurumlardan beklentileri nelerdir?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Alınan cevaplar ve sosyal çalışmacıların betimleme örneği aşağıda verilmiştir:

“Ev işlerini yapmada zorlanıyorlar ve bakım konusunda beklentileri oluyor. Bir diğeri ise yakınlarının bakım vermeyi istememesi, profesyonel bakıcı bulunamaması bu da yaşlıyı kurum bakımına itmektedir.” (G01: Kadın, 31, Sosyal Çalışmacı)

Sosyal çalışmacılar, yaşlıların kurumlardan ağırlıklı olarak “*kurum bakımı desteği*” konusunda beklentileri olduğunu belirtmişlerdir. Yaşlılığa bağlı olarak yaşanan fizikler kayıpların yaşlıların ev temizliği ve kişisel hijyenlerini tek başlarına sağlayabilmelerini kısıtladığı vurgusu yapılmıştır. Kimsesi olmayan, yakınlarının desteğini alamayan veya profesyonel olarak bakım verebilecek birinin olmaması durumunda yaşlıların en fazla kurum bakımını talep ettikleri ifade edilmiştir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri yörede yaşlıların kurumlardan beklentilerini ağırlıklı olarak “*maddi destek*”, “*ilgi ve sosyal yaşam faaliyetleri*” şeklinde iki tema ile açıklamışlardır. Yörede yaşlıların ekonomik yönden zayıf oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca sosyal yaşama dâhil olabilecekleri, sosyal faaliyetlerin yetersiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Kurum ve kuruluşlardan yaşlılara ekonomik desteklerin artırılması, ilgi gösterilerek sık sık hâl ve hatırlarının sorulması ve sosyal etkinliklerin hayata geçirilmesi yönünde beklentileri olduğu vurgulanmıştır.

İmamlar, yaşlıların yörede kurum ve kuruluşlardan öne çıkan beklentilerini “*maddi destek*”, “*saygı, sevgi ve ilgi*” olarak açıklamışlardır. Yaşlıların büyük bir çoğunluğunun sadece yaşlılık aylığı aldığına vurgu yapılmıştır. Yalnızlık duygularının giderilmesinde hatırlanmak, karşılıklı sohbet etmek için kurum ve kuruluşlardan sıklıkla beklentileri olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda imamların çözüm üretebilme kabiliyetleri doğrultusunda yaşlıların bu beklentilerinden bazılarına çözüm üretmeye çalıştıkları ve yaşlılarla sık sık sohbet ortamları oluşturdukları ifade edilmiştir. Burada ortaya çıkan kategorilerden biri yaşlılarda görülen kategoriye desteklemiştir.

Muhtarlar yaşlıların en fazla “*toplu ulaşım*” konusunda beklentileri olduğunu belirtmişlerdir. Yaşlıların alışveriş yapmak, maaş çekmek, sağlık kuruluşuna ve ilçeye erişim sağlamak için toplu ulaşım hizmeti bekledikleri vurgulanmıştır. Ağırlıklı olarak bu tür hizmetler yakınları, komşuları veya muhtarlar tarafından karşılandığı konusuna araştırmada sıkça dikkat çekildiği görülmüştür.

Belediye ilgili birim müdürleri, yaşlıların “*sağlık hizmeti ve ulaşım*” konusunda beklentileri olduğu vurgulanmıştır. Yaşlıların kendi ev ortamlarında evde sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması yönünde bekledikleri olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra çarşı, Pazar, sağlık kuruluşu, ilçe merkezine erişimlerinin kolaylaştırılması için toplu ulaşım hizmeti hakkında bekledikleri vurgulanmış olup diğer kategorilerde görüldüğü üzere bulgularda çelişki görülmemiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının ifadelerinde öne çıkan tema “*saygı, sevgi ve ilgi*” olmuştur. Yaşlıların saygı, sevgi ve ilgi bekledikleri bu bağlamda hâl ve hatırlarını sormayı ve dolayısıyla sık sık ziyaret edilmeyi ve muhabbet etmeyi bekledikleri belirtilmiştir. Konuya ilişkin görüşler ilgili birim yöneticilerinin sıklıkla ifade ettikleri ve ortak görüşleri olmuştur. Yaşlılarda ve imamlarda ortaya çıkan kategori çelişmemiş olup burada ortaya çıkan kategoriye desteklemiştir.

Üniversiteden uzman görüşüne göre, yaşlıların kurum ve kuruluşlardan beklentilerine ilişkin “*sosyal etkinlik*” teması öne çıkmıştır. Gözlem ve edinilen deneyimler ışığında yörede yaşlıların beklentilerine ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlı insanlarla sohbet edecek bir etkinlik ya da öyle bir ortam arıyorlar. Kurumlardan beklentileri hatırlanmak istiyorlar. Kendilerini özel hissetmek ve değer verildiğini hissetmek istiyorlar.” (G01: Erkek, 48, Uzman)

Yaşlıların yörede hoşça vakit geçirip sohbet edebilecekleri ve sosyalleşebilecekleri ortamlara ihtiyaç duydukları vurgulanmıştır. Yaşlılara özel düzenlenebilecek etkinliklerle yaşlıların değerli hissedeceği ve yalnızlık duygularının giderilebileceğine ilişkin görüş belirtilmiştir. Yaşlılık döneminde hatırlanmak duygusunun yaşlı bireyler üzerinde oluşturduğu etkiye dikkat çekilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen verilere göre yaşlıların yakın çevrelerinden sağlıklı olmaları, saygı ve sevgi göstermeleri konusunda oldukça insani ve uygulanabilir mütevazı beklentileri bulunmaktadır. Yaşlıların bu beklentilerinin yörede yaşlı yalnızlığına dikkat çekmekle birlikte aslında toplumsal dayanışmayı param parça eden neoliberal zamanın ürettiği toplumsal değişimin negatif etkilerinin savunmasız olan yaşlıları maddi ve manevi yönden ne denli olumsuz etkilediğini de göstermektedir. Yaşlıların çocuk, kardeş, akraba, komşu ve mahalle gibi yakın çevrelerinden beklentileri yaşanılan ilçeye göre değerlendirildiğinde, ortak düşünceler olmakla birlikte Beyşehir’de yaşayan yaşlılar daha çok yakın çevrelerinden kendileri için bir şey beklemeyip sadece onların sağlıklarını beklerken Hüyük’te yaşayanlar ise yakınlarından ağırlıklı olarak saygı ve sevgi beklemektedir. Hüyük ilçesinde yaşlıların bu beklentilerinin oluşumunda ilçenin yoğun göç vermesinin oldukça etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yaşlıların kurum ve kuruluşlardan beklentileri sorulduğunda ağırlıklı olarak yaşlıların ifadelerinde toplu ulaşım hizmetleri konusundaki beklentileri olmuştur. Yörede kurum ve kuruluşlardan beklentilerine ilişkin cevaplarda toplu ulaşım hizmeti konusunun öne çıktığı ve bu hizmetlerin henüz tam olarak yerine getirilemediği görülmüştür. Dolayısıyla çeşitli hizmetlere erişimde toplu ulaşım konusundaki yetersizliklerden ötürü sorun yaşadıkları sıklıkla ifade edilmiştir. Ulaşım hizmetleri çoğunlukla geçici çözümlerle yakınlardan, komşulardan ve muhtarlardan karşılanmakta olup her iki ilçede de kurumlar tarafından henüz karşılanmamış ve acil çözüme ulaştırılması gereken bir sorun olarak durmaktadır. Yaşanılan ilçeye göre ise beklentilerde kısmen bir farklılaşma görülmüştür. Beyşehir ilçesinde yaşayan yaşlıların ağırlıklı olarak beklentileri arasında saygı ve sevgi, ulaşım ve maddi destekler yer alırken Hüyük ilçesinde ise sadece saygı ve sevgi ihtiyacı bulunmaktadır. Yakın çevrelerinden ve kurum ve kuruluşlardan beklentilerine ilişkin olan bu soru da yine yaşlıların görüşme ortamında bulunan yakınlarından çekincelerinden ötürü geçıştirdikleri sorulardan biri olduğu gözlemlenmiştir.

İlgili birim yöneticilerinin yaşlıların beklentilerine ilişkin görüşleri ise yaşlılara göre kısmen farklılık sergilemiştir. Kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticilerinin deneyimleri doğrultusunda edinilen bu bulgularda yörede yaşlıların kurum ve kuruluşlardan en çok “saygı, sevgi ve ilgi” gibi duygu durumlarının tatminine ilişkin beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Yöneticilerin buradaki ifadelerinde de yine “yaşlı yalnızlığı” vurgusu öne çıkmıştır. Bazı kurumların hizmet avantajları bağlamında yaşlıların bu beklentilerine sıklıkla cevap verme fırsatı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yaşlı ziyaretleri, sık sık yapılan sohbetlerle yaşlıların beklentilerinin karşılanmasına, aile üyeleriyle yaşlıların bağlarının güçlendirilmesine çaba gösterildiği sıklıkla vurgulanmıştır. Ayrıca yörede ağırlıklı olarak yaşlıların “maddi” imkanlarının yetersiz kaldığı bu bağlamda büyük bir çoğunluğunun açlık sınırının altında bir gelire sahip olduğu ve dolayısıyla ekonomik yönden desteklenmelerinin elzem olduğu kanısına hem bulgularda hem de gözlemlerde ulaşılmıştır. İfadelerde diğer öne çıkan beklentilerin ise “toplu ulaşım” konusu olmuştur. Yaşlıların beklentileri kurumların ifadelerine göre değerlendirildiğinde ilçelere göre farklılık olmadığı görülmüştür. Yani yaşlıların hem yakınlarının saygısından, sevgisinden ve ilgisinden yoksun olduğu ve dolayısıyla yalnızlık duygusu içerisinde olduğu hem de kurum ve kuruluşların bazı hizmetlerinden yoksun olduğu anlaşılmıştır.

5.5. Yaşlıların Karşılaştığı Sorunlara Yönelik Bulgular

Bu temel başlık altında yaşlıların yörede (sağlık, ekonomik, fiziksel, bakım, sosyal ve kültürel) ne gibi sorunlar yaşadıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yaşlıların sorun yaşama durumları cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, gelir durumu, yaşanan ilçe gibi sosyal ve demografik değişkenler bağlamında analiz edilmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Yaşlıların sağlık sorunlarının belirlenmesi için öncelikle “*Herhangi bir hastalığınız var mı?*”, “*Hangi hastalıklarınız bulunmaktadır?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş açık uçlu bir soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 5.21: Yaşlıların Herhangi Bir Hastalığının Olup Olmadığı Konusu

Hastalık Durumları	Frekans (n)	%
Evet	321	83.2
Hayır	65	16.8

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların büyük bir çoğunluğunun (yüzde 83,2) “herhangi bir hastalığı” olduğu görülmüştür.

Tablo 5.22: Yaşlıların Yaşadıkları Hastalık Türlerine İlişkin Bilgiler

Yaşanan Hastalıklar	N	%
Tansiyon	142	17.30
Yürüme güçlüğü	93	11.30
Şeker	92	11.2
Kalp ve damar	91	11.1

Not: Tablodaki hesaplamalar herhangi bir hastalığı olan yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle toplam katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca yaşlılara birden fazla seçeneği işaretleme seçeneği sunulmuştur.

Yaşlıların çeşitli hastalıkları olmakla beraber yüzde 17,3’ünün “tansiyon hastası” olarak öne çıktığı görülmektedir. Bunu takiben yüzde 11,3’ü “yürüme güçlüğü”, yüzde 11,2’si “şeker”, yüzde 11,1’i “kalp ve damar” hastalığının yaşlılarda ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Yaşlıların sağlık hizmetlerine erişim sorunlarının belirlenmesi için “Sağlık hizmetlerine erişimde herhangi bir sorun yaşıyor musunuz?”, “Sağlık hizmetine erişimde sorun yaşıyorsanız yaşadığınız sorunlar nelerdir?” sorusu toplam (N386)yaşlıya açık uçlu soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları sorunlar cinsiyet ve yaşanılan ilçeye göre analiz edilmiştir.

“Sağlık hizmeti erişim sorunu” yaşayan yaşlıların yüzde 73,2’sinin hastaneye “tek başıma gidemiyorum”, yüzde 21,4’ünün “uzaklıktan dolayı ve toplu ulaşım aracının olamaması” gibi nedenlerden dolayı sağlık hizmetine erişimde sorun yaşadıklarına

ilişkin ifadeleri öne çıkmıştır. Öne çıkan bu iki soruna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.23: Cinsiyete Göre Sağlık Hizmetine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar

Sağlık Hizmetine Erişimde Yaşanan Sorunlar		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Tek başıma gidemiyorum	Sayı	20	62	82(%73.2)
	Yüzdellik	24.4	75.6	
Uzaklıktan dolayı ve toplu ulaşım aracının olmaması	Sayı	7	17	24(%21.4)
	Yüzdellik	29.2	70.8	
Randevunun çok geç verilmesi	Sayı	10	4	14(%12.5)
	Yüzdellik	71.4	28.6	

Not: Tablodaki hesaplamalar cevaplayan yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle toplam katılım sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi cinsiyet göre bir değerlendirme yapıldığında sağlık hizmetine erişimde yaşadıkları sorunları tek başına gidemiyorum şeklinde ifade eden yaşlıların yüzde 75,6'sının erkek yaşlılar olduğu, yüzde 24,4'ünün ise kadın yaşlılar olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Sağlık hizmetine erişimde uzaklıktan ve toplu ulaşım aracının olmamasından dolayı sorun yaşadığını belirten yaşlılardan yüzde 70,8'inin yine erkek yaşlılar olduğu, yüzde 29,2'sinin ise kadın yaşlılar olduğu belirlenmiştir. Yani bu bulgular ışığında tek başına sağlık hizmetine erişim sağlayamayan ve uzaklıktan ve toplu ulaşım aracının olmamasından dolayı sağlık hizmetine erişimde sorun yaşayanların ağırlıklı olarak "erkek yaşlılar" olduğu belirlenmiştir.

"Sağlık hizmetine erişimde sorun yaşıyorsanız yaşadığınız sorunlar nelerdir" ifadesinin yaşanılan ilçeye göre değerlendirilmesi ise aşağıdaki tabloda verilmiştir. Yaşlıların sağlık hizmetine erişimlerinde yaşadıkları sorun bakımından aşağıdaki tablo incelendiğinde Beyşehir'de yaşayan yaşlıların Hüyük'te yaşayan yaşlılara göre daha fazla sorunla karşılaştıkları görülmüştür.

Tablo 5.24: Yaşanılan İlçeye Göre Sağlık Hizmetine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar

Sağlık Hizmetine Erişimde Yaşanan Sorunlar		Yaşanılan İlçe		Toplam
		Beyşehir	Hüyük	
Tek başıma gidemiyorum	Sayı	61	21	82(%73.2)
	Yüzdelik	74.4	25.6	
Uzaklıktan dolayı ve toplu ulaşım aracının olmaması	Sayı	18	6	24(%21.4)
	Yüzdelik	75.0	25.0	
Randevunun çok geç verilmesi	Sayı	9	5	14(%12.5)
	Yüzdelik	64.3	35.7	

Uzaklıktan ve toplu ulaşım aracının olmamasından dolayı sağlık hizmetine erişimde sorun yaşadığını belirten yaşlıların yüzde 75'inin Beyşehir'de yaşadığı, tek başıma gidemiyorum cevabı vere yaşlılardan yüzde 74,4'ünün de yine Beyşehir'de yaşadığı belirlenmiştir. Yani Beyşehir ilçesinde yaşayan yaşlılar Hüyük'te yaşayan yaşlılara göre sağlık hizmetine tek başına erişim sağlamada ve uzaklıktan dolayı ve toplu ulaşım aracının olmamasından dolayı gibi nedenlerden dolayı bazı güçlüklerle karşılaştıkları söylenebilir.

Yaşlılara “Yaşadığınız yörede karşılaştığınız en önemli sorun nedir?” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Yaşlıların yörede karşılaştıkları en önemli sorunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Analiz verilerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 5.25: Yaşlıların Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar

En Önemli Sorunları	Frekans(n)	%
Sağlık	106	27.46
Ekonomik	73	18.91
Yalnızlık	45	11.66
Ulaşım	42	10.88

Not: Tablodaki hesaplamalar sorun yaşadığını belirten yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle toplam katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların yörede karşılaştıkları en önemli sorunlarına ilişkin yaşlıların büyük bir çoğunluğunu oluşturan (yüzde 27,46) gibi bir kesim “sağlık sorunu” olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra yaşlıların yüzde 18,91’i “ekonomik”, yüzde 11,66’sı “yalnızlık” ve yüzde 10,88’i ise “ulaşım sorunu” yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yaşlılardan bazıları bu sorunların dışında diğer çeşitli sorunlarını dile getirmelerinin yanı sıra yüzde 28’i de herhangi bir sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

Araştırmada yaşlılara “Yaşadığınız yörede karşılaştığınız en önemli sorun nedir?”, “Lütfen belirtiniz?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Yaşlıların ifadelerinde öne çıkan tema “*toplu ulaşım*” olmuştur. Alınan cevaplara ait betimleme örneği şu şekildedir:

“En önemli sorunumuz ulaşım. İşte dediğim gibi. İlçeye, hastaneye ulaşmada zorluk çekiyoruz. Herkesin arabası yok tabii. Burada minibüs yok, sınırlı yani. Çoluğun çocuğun yanın da değil. Yine komşulardan arabası olanlardan isteriz bazı acil olduğunda. Ulaşmada zorluğumuz var.” (G28: Erkek, 75, Çevre)

Ulaşım konusu yörede yaşlıları zorlayan en önemli sorun olduğu ifade edilmiştir. Yörede toplu ulaşım hizmetlerinin sınırlı olması özel otomobili olmayan ve aile yakınları bulunmayan yaşlıların ilçeye ulaşımını zorlamaktadır. Acil ihtiyaç durumunda ulaşım sorunlarını kendi imkanları ölçüsünde komşularından destekler alarak karşıladıkları ifade edilmektedir. Ulaşımın dair sorunlar gerek merkez mahallelerde gerekse çevre mahallelerde yaşlıların yörede karşılaştıkları en önemli ortak sorunları olduğu görülmektedir.

Yaşlıların yörede karşılaştıkları en önemli diğer sorunlarına ilişkin görüşler ise şöyledir: Sağlık, felçli eşin bakımı, yalnızlık, ekonomik yetersizlik, niteliksiz konut, sağlık ocağının olmaması gibi sorunlarının olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca

yalnızlık sorunu yaşadıklarını, yalnız kaldıkça çok üzüldüklerini, hayat arkadaşına ihtiyaçları olduğunu, çocuklarından ve torunlarından çekinceleri nedeniyle evlenemedikleri ifadelerinde vurgulanmıştır.

Araştırmada aynı soru ilgili kurum ve kuruluşların birim yöneticilerine de sorulmuştur. Bu kapsamda “Yaşanılan yörede yaşlıların karşılaştıkları en önemli sorun nedir?”, “Sizce ne yapılırsa bu sorunlar aşılabılır?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Yörede yaşlıların karşılaştığı en önemli sorunun ne olduğuna ilişkin yöneticilerden alınan cevaplar şöyledir:

Sosyal çalışmacılar, “sosyalleşmemek”, “duygusallığın artması” yaşlıların en önemli sorunlarından olduğunu ifade etmiştir. Yörede yaşlıların sosyalleşebilecekleri kamusal mekanların yetersiz olduğu söylenmiştir. Bu bağlamda yaşlılara yönelik sosyal alanların artırılması yönünde özellikle de gündüz yaşam evlerinin sayılarının artırılmasının aktif yaşlanmayı desteklemesi bakımından ne denli önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca yaşlılıkta yalnızlık ve depresyona bağlı olarak yaşlıların sıklıkla duygusallaştığı ve ağlama nöbetleri yaşadıkları belirtilmiştir. Yaşlıların sosyalleşmelerinin sağlanması, iletişimin güçlendirilmesi, yaşadıkları duygusal travmaların azaltılmasında ise sosyal desteklerin artırılması, kuşaklar arası etkileşimi artırıcı eğitimlerin sürdürülmesi ve gündüz yaşam evlerinin sayısının artırılması gibi hizmetlerden yararlanılması bir çıkış noktası olarak görülmüştür.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri yaşlıların yörede yaşlıların en önemli sorunlarını ağırlıklı olarak “iletişim” konusu olduğunu belirtmişlerdir. Alınan cevaplara ait betimleme örneği şu şekildedir:

“İletişim sorunu vardır. Bunlar, kuşak farkı, sorununu dile getiremem, ya da zor durumda kaldığında telefon açamama yani telefonu kullanamama, gibi sorunları var. Bu tür sorunlarını ve diğer sorunlarını çözmek için yaşlılar ile ilgilenecek ve onların ihtiyaçlarına doğru karşılık verebilecek yeni birimler kurulması gerekmektedir. Bu sadece yaşlılara hizmet verebilecek yaşlı hizmetleri birimi olmalıdır. Örneğin Bakanlık bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü var. Ancak taşrada bir birimi yok. Bu birim taşrada da işlevsel hale getirilebilir.” (G02: Erkek, 32, SYDV, Müdür)

Yaşlıların zihinsel esnekliğinin kaybetmesiyle birlikte ön yargılı ve kalıplaşmış düşüncelerinin yaşlıları ikili iletişime ve kuşaklar arası iletişime kapattığı söylenmektedir. Dolayısıyla iletişim kurmada yetersizlikleri yaşadıkları sorunları ve

içinde buldukları durumları ilgili kişilere aktarımlarını olumsuz yönde etkilediğinden bahsedilmektedir. Teknoloji kullanımındaki yetersizliklerinin de olduğu ve yaşlıların acil durumlarda sorunlarına çözüm üretilmesinde yetkililerle iletişime geçmede oldukça zorlandıkları belirtilmiştir. Yaşlıların iletişime dair olan ve diğer konularda olan çeşitli sorunlarının temelden ve doğru çözümler üretilmesi için merkezdeki birimlerin taşrada da kurularak işlevselliğın artırılması gerekliliğı ifade edilerek aslında “yerinde yaşlı hizmet birimleri” konusunun önemine vurgu yapılmaktadır.

Yaşlıların yörede karşılaştığı diğer sorunları ise özellikle yakınları bulunmayanlar açısından değerlendirildiğinde ev temizliğı, kişisel temizlik, toplu ulaşım, huzurevinin olmayışı ve resmi işlemler konusundaki yaşanan sorunlar olduğu ayrıca ifade edilmiştir.

İmamlar ilçede yaşlıların karşılaştığı en önemli sorunun ağırlıklı olarak “yalnızlık” ve “toplu ulaşım” konusunda olduğu vurgulanmıştır. Yaşlıların duygusal bağlamda bazı sorunları bulunmaktadır. Kuşaklar arası iletişim zayıflığı yaşlıları duygusal bağlamda yalnızlığa sürüklemiştir. Genç nesil ve yaşlıların arasında oluşan uçurumun iletişikle çözülebileceğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca ulaşım sorunu yaşlıların en önemli sorunlarından bir diğeri olduğu söylenmiştir. Bu durum önceki kategorinin verilerini kısmen destekler niteliktedir. Yörede toplu ulaşım hizmeti yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Ekonomik yönden zayıf olan ve aracı olmayan yaşlılar ulaşım konusunda genellikle bir yakınından destek alarak veya uzak bir mesafeden şehre giden bir araçla ulaşım sağladığı belirtilmektedir. Yaşlıların karşılaştığı sorunların çözümünde kamu kurumlarının ortaklaşa sorumluluk alması, hizmetlerin profesyonel ekiplerce tespit edilmesi ve karşılanması, sosyal alanların artırılması konusunda adımlar atılması gerektiğı güçlü bir şekilde önerilmiştir.

Muhtarlar yaşlıların yaşadığı en önemli sorunları ağırlıklı olarak “toplu ulaşım” ve “yalnızlık” sorunu olarak belirtmişlerdir. Yaşlılar şehir içi ulaşımında sorun yaşamaktadır. Sağlık kuruluşuna, çarşıya ve pazara ulaşımında zorluklarla karşılaştıklarına dikkat çekilmiştir. Yaşlıların ulaşım hizmeti konusunda çocukları, komşuları ve muhtarlar tarafından kısa vadeli ve sürdürülebilir olmayan çözümler üretildiğı belirtilmektedir. Bu durumun önceki kategorinin toplu ulaşımına ilişkin verilerini yine aynı şekilde istikrarlı bir şekilde desteklediğı görülmüştür.

Bunun yanı sıra yakınlarının yaşlılara yeterince ilgi gösteremediğini dolayısıyla yaşlıların saygı, sevgi ve ilgisizlik konusunda da sorun yaşadıkları ifade edilmiş ve yalnızlık vurgusu yapılmıştır. Yörede toplu ulaşım imkanlarının geliştirilmesi gerektiği önerilmiştir. Ayrıca yaşlıların karşılaştığı sorunlarının çözüme kavuşturulması için yaşlılara verilen tüm hizmetlerde profesyonel meslek elemanlarının yer alması gerektiği ve yaşlıların sosyal hayata dâhil edilmelerine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği muhtarların diğer önerileri arasında yer almıştır.

Belediye ilgili birim müdürlerine göre ilçede yaşlıların karşılaştığı en önemli sorun “yalnızlık” ve “sosyal güvencesizlik” sorunu olduğu vurgulanmıştır. Yalnızlık konusundaki verinin önceki bazı kategorilerin verilerini kısmen desteklediği görülmüştür. Yakınları gurbette olan yaşlıların genellikle yalnızlık duygusu yaşadığı belirtilmiştir. Yörede yaşlılara yönelik toplumsal duyarlılık oldukça yetersiz kaldığından bahsedilmiştir. Yaşlıların yalnız olmadıklarını, kendi aile üyeleri gibi gördüklerini ve sürekli iletişimde bulduklarını, gün içinde ihtiyaç duydukları hizmetleri yaşlıların istek ve beklentileri doğrultusunda sürdürdükleri ifade edilmiştir. Öte yandan çoğu yaşlının sosyal güvencesi olmadığı ve dolayısıyla yaşlı aylıklarıyla yaşamlarını sürdürdüğü söylenmiştir. Bu sorunların devlet politikalarıyla çözülebileceği ve sosyal refah düzeyinin geliştirilmesi gerektiği, toplumun yaşlılara yönelik sevgi, saygı ve ilgi duymaları konusunda bilinçlendirilerek çözülebileceği önerisi getirilmiştir.

Sivil toplum kuruluşları yaşlıların yörede yaşadıkları en önemli sorunlara ilişkin “yalnızlık” vurgusu yaptıkları görülmüştür. Bu bulgunun önceki kategorilerden gelen verileri desteklediği görülmüştür. İlçede yaşlıların en önemli sorunlarının saygı, sevgi ve ilgiden yoksun olmaları, hâl ve hatırlarının sorulması konusunda yoksunluk yaşadıkları ifade edilmiştir. Yaşlıların kanaatkâr olduklarını dolayısıyla maddi konulara çok fazla takılmadıkları ziyaretlerle psikolojik olarak destekledikleri belirtilmiştir. Yaşlıların bu tür sorunlarının çözülmesi için gönüllülük esasına dayalı olarak sosyal ve kültürel faaliyetlerin artırılmasıyla yalnızlık ve işe yaramazlık gibi duygu durumundan uzaklaştırılabileceği öngörülmüştür. Yöneticinin yaşlılara yönelik söylemlerinde “toplumsal sorumluluk projesi” bağlamında kurumların proje üretmelerinin önemini vurguladığı görülmüştür.

Uzman görüşüne başvurulmuş ve yörede yaşlıların en önemli sorunun çalışmanın diğer kategorilerde de sıklıkla karşılaşılan “yalnızlık” vurgusu olarak öne çıkmıştır. Uzman gözlem ve deneyimlerine göre yörede yaşlıların en önemli sorunlarına ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlıların en önemli sorunları yalnızlık.” Bence yaşlılara dönük etkinliklerin yapılması gerekiyor. Bir şekilde onların sosyal hayata katılmaları, dolayısıyla evde kapalı olmamaları gerekiyor. Çünkü çoğu evin içerisinde devamlı kapalı kalıyorlar. Yani erkekler camiye gidiyorlar. Kadınlar burada ne yapacak diye düşünüyorum bilmiyorum.” (G01: Erkek, 48, Uzman)

Yaşlı yalnızlığına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca yaşlıların sosyal yaşama dahil edilmelerinde sosyal aktivitelerin düzenlenmesinin ne denli önemli olduğundan, özellikle kadın yaşlıların içinde bulunulan toplumun koşullarıyla da ilişkilendirilerek toplumdan daha izole bir yaşam sürdürdüğünden bahsedilmekte ve “sosyal etkinlikler” bir çıkış yolu olarak görülmektedir.

Bu etkinliklere hangi kurum ve kuruluşların dahil olması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

“Bu sorunlar ancak onların sosyal hayata katılmaları sağlanabildiği zaman çözülebilir diye düşünüyorum. Bu bağlamda belki belediye, sivil toplum, yaşlılara yönelik etkinlikler yapabilir. Buna Diyanet de destek verebilir. Böylece yaşlılara psikolojik destek verilmiş olur diye düşünüyorum.” (G01: Erkek, 48, Uzman)

Yaşlıların yalnızlık sorunlarının sağaltımı ve sosyal yaşama dahil olmalarını destekleyecek aktivitelerin yapılmasında yaşlılarla sıklıkla temasta olan yerel aktörlerin tamamının koordine olmaları katılımcının genel görüşünü oluşturmuştur.

Yörede yaşlıların yaşadığı sorunların daha derinlikli ele alınabilmesi için yaşlılara “Yaşamınızda karşılaştığınız ve ivedilikle çözülmesi gereken en önemli üç sorun nedir?” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Yaşlıların yörede karşılaştıkları en önemli üç sorunun ne olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Soruya ilişkin analiz verileri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5.26: Cinsiyete Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları

İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunlar		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Ekonomik	Sayı	24	27	51(%13.2)
	Yüzdelik	47.1	52.9	
Yaşadığım sağlık sorunlarım	Sayı	14	35	49(%12.6)
	Yüzdelik	28.6	71.4	
Toplu ulaşım aracı olmaması / Yetersizliği	Sayı	13	13	26(%6.7)
	Yüzdelik	50.0	50.0	
Yalnızlık	Sayı	7	11	18(%4.6)
	Yüzdelik	38.9	61.1	

Not: Tablodaki hesaplamalar ivedilikle çözülmesi gereken üç sorunu olduğunu belirten yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle toplam katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Yukarıda tabloda görüldüğü üzere yaşlıların yaşamlarında karşılaştıkları ve ivedilikle çözüme kavuşturulmasını istedikleri üç sorunu sırasıyla şöyle tanımlamışlardır: Yaşlılardan yüzde 13,2'si “ekonomik”, yüzde 12,6'sı “yaşadığım sağlık sorunları”, yüzde 6,7'si ise “toplu ulaşım sorunu” yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Sağlık sorunu yaşayanların yüzde 71,4'ünün erkek, ekonomik sorunu yaşayanlardan yüzde 52,9'unun erkek ve toplu ulaşım sorunu yaşayanların yüzde 50'sinin yine erkek yaşlıların olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca küçük bir grup yaşlının da ivedilikle çözülmesini istedikleri sorun olarak “yalnızlık” sorunu yaşadıkları görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkılarak ivedilikle çözülmesi gereken sorunlarına bakıldığında sorun yaşayanların daha çok erkek yaşlılar olduğu söylenebilir.

Diğer yandan bazı yaşlıların oransal olarak oldukça düşük düzeylerde görülen farklı sorunlarının da olduğu görülmekle birlikte yaşlıların (yüzde 42) gibi bir kısmının ise ivedilikle çözülmesi gereken herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade ettikleri de görülmüştür.

Tablo 5.27: Eğitim Durumuna Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları

İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunlar		Eğitim Durumu							Toplam
		<i>Okuma yazma bilmiyor</i>	<i>Okuryazar</i>	<i>İlkokul</i>	<i>Ortaokul</i>	<i>Lise</i>	<i>Yüksekokul</i>	<i>Üniversite</i>	
Ekonomik	Sayı	12	8	27	3	1	0	0	51(%13.2)
	Yüzdelik	23.5	15.7	52.9	5.9	2.0	0.0	0.0	
Yaşadığım sağlık sorunlarım	Sayı	28	7	10	3	1	0	0	49(%12.6)
	Yüzdelik	57.1	14.3	20.4	6.1	2.0	0.0	0.0	
Toplu ulaşım aracı olmaması / Yetersizliği	Sayı	6	4	13	1	2	0	0	26(%6.7)
	Yüzdelik	23.1	15.4	50.0	3.8	7.7	0.0	0.0	
Yalnızlık	Sayı	5	7	5	1	0	0	0	18(%4.6)
	Yüzdelik	27.8	38.9	27.8	5.6	0.0	0.0	0.0	

Tabloda yaşlıların ivedilikle çözülmesi gereken sorunlarının eğitim durumuna göre dağılımları incelenmiştir. Buna göre sağlık sorunları olanların yüzde 57,1'inin okuma yazma bilmediği, ekonomik sorunu olanların yüzde 52,9'unun ilkokul mezunu olduğu, toplu ulaşım sorunu olanların yüzde 50'sinin ise aynı şekilde ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Yani bulgular değerlendirildiğinde eğitim durumuna göre yaşlıların yaşadıkları ve ivedilikle çözülmesini istedikleri sorunları farklılaşmaktadır.

Tablo 5.28: Medeni Duruma Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları

İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunlar		Medeni Durum				Toplam
		<i>Bekâr</i>	<i>Evli</i>	<i>Boşanmış</i>	<i>Eşi Vefat Etmiş</i>	
Ekonomik	Sayı	0	32	0	19	51(%13.2)
	Yüzdelik	0.0	62.7	0.0	37.3	
Yaşadığım sağlık sorunlarım	Sayı	0	27	2	20	49(%12.6)
	Yüzdelik	0.0	55.1	4.1	40.8	
Toplu ulaşım aracı olmaması / Yetersizliği	Sayı	0	21	1	4	26(%6.7)
	Yüzdelik	0.0	80.8	3.8	15.4	
Yalnızlık	Sayı	0	5	1	12	18(%4.6)
	Yüzdelik	0.0	27.8	5.6	66.7	

Yaşlıların ivedilikle çözülmesini istedikleri 3 sorunun medeni duruma göre dağılımlarına bakıldığında toplu ulaşım sorunu yaşayan yaşlıların yüzde 80,8 evli, ekonomik sorunu olanların yüzde 62,7'sinin evli ve sağlık sorunları olanların yüzde 55,1'inin ağırlıklı olarak yine evli yaşlılar olduğu tespit edilmiştir. Yani yaşlıların yaşamlarında karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesi gerek üç sorun yaşama durumları medeni duruma göre değerlendirildiğinde daha çok evli yaşlılarda yoğunlaştığı ve dolayısıyla farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 5.29: Gelire Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları

İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunlar		Gelir				Toplam
		400-1000 TL	1000-1800 TL	1800-2700 TL	2700 TL Üzeri	
Ekonomik	Sayı	12	17	20	2	51(%13.2)
	Yüzdeler	23.5	33.3	39.2	3.9	
Yaşadığım sağlık sorunlarım	Sayı	16	18	13	2	49(%12.6)
	Yüzdeler	32.7	36.7	26.5	4.1	
Toplu ulaşım aracı olmaması / Yetersizliği	Sayı	1	3	19	3	26(%6.7)
	Yüzdeler	3.8	11.5	73.1	11.5	
Yalnızlık	Sayı	7	5	5	1	18(%4.6)
	Yüzdeler	38.9	27.8	27.8	5.6	

Tabloda ivedilikle çözülmesi gereken sorunların gelire göre dağılımları incelenmiştir. Buna göre toplu ulaşım sorunu olanların büyük bir çoğunluğunu oluşturan yüzde 73,1'inin 1800-2700 TL, sağlık sorunları olanların yüzde 36,7'sinin 1000-1800 TL ve ekonomik sorunu olanların ise yüzde 33,3'ünün 1000-1800 TL aylık geliri olduğu saptanmıştır. Bu bulgular ışığında ekonomik ve sağlık sorunu yaşayan yaşlıların daha düşük gelir grubunda, toplu ulaşım sorunu yaşayan yaşlıların ise nispeten daha yüksek gelir grubunda yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Yani yaşlıların yaşamlarında karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesi gerek üç sorun yaşama durumları gelir durumuna göre değerlendirildiğinde farklılaşma görülmektedir.

Tablo 5.30: Yaşanılan İlçeye Göre İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunları

İvedilikle Çözülmesi Gereken Sorunlar		Yaşanılan İlçe		Toplam
		Beyşehir	Hüyük	
Ekonomik	Sayı	38	13	51(%13.2)
	Yüzdellik	74.5	25.5	
Yaşadığım sağlık sorunlarım	Sayı	34	15	49(%12.6)
	Yüzdellik	69.4	30.6	
Toplu ulaşım aracı olmaması / Yetersizliği	Sayı	16	10	26(%6.7)
	Yüzdellik	61.5	38.5	
Yalnızlık	Sayı	6	12	18(%4.6)
	Yüzdellik	33.3	66.7	

Tabloda yaşlıların yaşamlarında karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesi gereken sorunların yaşanılan ilçeye göre dağılımları incelenmiştir. Buna göre ekonomik sorunu olan yaşlıların yüzde 74,5'i Beyşehir ilçesinde, sağlık sorunları olanların yüzde 69,4'ünün Beyşehir ilçesinde yaşadığı ve toplu ulaşım sorunu olanların yüzde 61,5'inin yine Beyşehir ilçesinde yaşadığı belirlenmiştir. Yaşlıların yaşamlarında karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesi gerek sorun yaşama durumları yaşanılan ilçeye göre değerlendirildiğinde belirgin bir şekilde farklılaşma görülmektedir. Bu bağlamda Beyşehir ilçesinde yaşayan yaşlıların Hüyük ilçesinde yaşayan yaşlılara göre sorun yaşama durumları kısmen farklılaştığı söylenebilir.

Bulgular değerlendirildiğinde yaşlıların sorunları değişmemekle birlikte sorunların öncelik sıralamasının farklılaştığı görülmektedir.

Bulgular yörede yaşlıların karşılaştıkları en önemli sorunların başında sağlık sorunları, ekonomik sorunları ve sıklıkla dile getirilen toplu ulaşım sorunları olduğunu göstermektedir. Ulaşım aracı olanların kendi araçlarıyla sağlık kuruluşuna, çarşıya, pazara gidebildiğini yürüyebilen sağlıklı kişilerin yürüyerek gittiğini, sağlığı yerinde olmayanların ise yakın çevrelerinden destek aldıkları belirlenmiştir. Yaşlılar hastane, çarşı, pazar gibi bazı ihtiyaçlara erişimlerinin sağlanmasında mevcut ulaşım aracı vb. imkanları oldukça sınırlı ve yetersizdir ve bu konuda yakınlarından veya komşularından destek almaktadır. Bu bulgu yaşlıların ihtiyaçları ve kurumlardan beklentilerine ilişkin cevaplarda öne çıktığı gibi yörede ne gibi sorunları olduğuna

ilişkin cevaplarında da belirgin bir şekilde öne çıkmıştır. Dolayısıyla yaşlılar istikrarlı ve kararlı bir biçimde toplu ulaşım sorununa dikkat çekmişlerdir.

Öte yandan toplu ulaşım sorununun özellikle de eskiden köy veya kasaba statüsünde olup günümüzde mahalle statüsünde olan kırsal mahallelerde sağlık ocaklarının olmaması veya evde sağlık hizmetlerinin henüz yaygınlaşmaması yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimlerinde önemli bir engel olduğu görülmüştür. Bu durum gerek sağlığa erişimde yaşadıkları ulaşım sorunları gerekse sağlığa erişimdeki sıklık bakımından yaşlıları zorlamaktadır. Sorun yaşama durumları ilçelere göre bakıldığında her iki ilçede de farklılık görülmemiştir. Araştırmada yaşlıların bazıları bu sorunları doğrudan ifade ederken bazıları dolaylı olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda bazı yaşlıların yörede karşılaştıkları sorunlarına ilişkin düşüncelerini açıklamada daha çekimser kaldığı gözlemlenmiştir. Bu çekimserlik özellikle de kadın yaşlılarda daha belirgin olmuştur. Kadın katılımcıların bu davranışlarının temelinde geleneksel toplumdaki aktarılan ve kültürel öğretilerle perçinlenen öğretilerden ötürü sorunları aktarma konusunda daha isteksiz ve çekimser kaldıkları şeklinde yorumlanmaktadır.

Yaşlıların karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesini istedikleri sorunlarının en başında ise ekonomik sorunlar olarak öne çıktığı görülmüştür. Yörede yaşlıların aylık gelirleri açlık sınırının altında kalmış ve bu gelirle yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları bulgularda oldukça açık bir şekilde görünürlük sergilemiştir. Ancak artışı oldukça düşük olan, sabit ve sadece tek bir kanaldan elde edilen mevcut gelirle yaşlıların yaşamlarını insani koşullara göre sürdürebilmeleri pek mümkün görünmemekle birlikte koşulların iyileştirilmesi yönünde adımların ivedilikle atılması koşulunda ise sosyo-ekonomik sorunların çözümünün mümkün olabileceği görülmektedir.

Modern toplumda toplumsal yapıda görülen değişmelerin yaşlıları daha hassas, kırılgan ve yalnız bireylere dönüştürdüğü bulgularda da görülmüştür. Yaşlıların yaşlılıktan ve içinde bulunulan duruma ve daha pek çok faktöre bağlı olarak değişen, ancak bazen duygularını ifade etmede güçlük çekilen çeşitli sorunlarla karşılaştıkları belirlenmiştir. Diğer yandan yaşlıların kendi ifade etmiş oldukları sorunları ile ilgili yöneticilerin yaşlıların sorunlarına dair söylemlerinin sıralamasında kısmen farklılıklar görülmüştür. Bu bağlamda yaşlılar “toplu ulaşım” konusuna dikkat çekerken yöneticiler kurumsal deneyim ve gözlemleri ışığında ağırlıklı olarak yaşlıların “yalnızlık” sorununa dikkat çekmişlerdir. Bunun yanı sıra yaşlıları yalnızlık

duygu durumundan uzaklaştırabilecek ve evin dışına çıkartabilecek sosyal alanların ve faaliyetlerin olmadığı, yaşlıların daha duygusal ve hassas olduğu, ön yargılı olanların iletişime kapalı olduğu, sosyal güvencesizliğin sıklıkla görüldüğü ve toplu ulaşım konusunda yaşanan sorunlara vurgu yapıldığı belirlenmiştir. İlgili birim yöneticileri yaşlıların sorunlarının çözülmesi için gündüz yaşam evlerinin niceliğinin artırılması ve yaşlı hizmetlerinin taşrada geliştirilmesi gibi bazı somut öneriler getirdikleri de görülmüştür.

Yörede yaşlıların karşılaştığı sorunları iki ilçede de kurumların çoğunun yakın çevrenin sevgi ve ilgi eksikliğine bağlı olarak yaşlılarda “yalnızlık” duygu durumunu nitelerken bazı kurumların değerlendirmelerinde ise ilçelere göre kısmen farklılık olduğu görülmüştür. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürlerinin ifadelerinden elde edilen veriler Beyşehir’de yaşlıların karşılaştığı en önemli sorunları arasında toplu ulaşım, ev temizliği, kişisel temizlik ve bakım merkezinin olmayışı gösterilmiştir. Hüyük’te ise iletişimsizlik ve resmi işlemlerde yaşanan sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Yerel yönetimlere göre ise Beyşehir’de yaşlıların en önemli sorunları arasında yalnızlık olurken Hüyük’te sosyal güvencesizlik sorunu öne çıkartılmıştır.

5.6. Yaşlıların Sosyal ve Kurumsal Çevre ile İlişkilerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde cevap aranan sorularla yaşlıların yörede sosyal ve kurumsal çevreleriyle ilişkilerinin, etkileşim durumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yaşlıların yakın sosyal çevre ilişkileri, toplumun yaşlılara karşı değişen tutum ve davranışları, yaşlıların korkuları, kurumlara ilişkin düşünceleri, huzurevine ilişkin düşünceleri ve kurumsal deneyimlere göre yaşlıların ailevi bakım durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Sorular cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, gelir durumu, yaşanan ilçe gibi sosyal ve demografik değişkenler bağlamında irdelenmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine yönelik bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Yaşlılara “*Çocuklarınızla ve kardeşlerinizle ilişkileriniz ne düzeydedir?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Tablo 5.31: Cinsiyete Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri

Cinsiyet		Çocuk ve Kardeşlerle İlişki Düzeyi					Toplam	P Değeri
		Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi		
Kadın	Sayı	0	3	12	89	91	195	0.001
	Yüzdeler	0.00	50.00	33.30	63.60	45.30	50.60	
Erkek	Sayı	3	3	23	51	110	191	
	Yüzdeler	100.00	50.00	66.70	36.40	54.70	49.40	

Yaşlıların (yüzde 52,1) gibi büyük bir çoğunluğun çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyinin “çok iyi” olduğu görülmektedir. Tabloda görüldüğü üzere çocuk ve kardeşleriyle ilişki düzeyi çok iyi olan yaşlıların yüzde 54,7’si erkekler, yüzde 45,3’ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.001<0.05$). Burada cinsiyete göre çocuk ve kardeşle olan ilişki düzeyi farklılaşmaktadır. Erkeklerin kadınlara oranla çocuklarıyla ve kardeşleriyle ilişki düzeylerinin daha iyi olduğu söylenebilir.

Tablo 5.32: Medeni Duruma Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri

Medeni Durum		Çocuk ve Kardeşlerle İlişki Düzeyi					Toplam	P Değeri
		Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi		
Bekâr	Sayı	0	0	1	0	0	1	0.009
	Yüzdellik	0.0	0.0	2.8	0.0	0.0	0.3	
Evli	Sayı	2	3	21	106	138	271	
	Yüzdellik	66.7	50.0	61.1	75.7	68.7	70.1	
Boşanmış	Sayı	0	1	0	3	0	4	
	Yüzdellik	0.0	16.7	0.0	2.1	0.0	1.0	
Eşi vefat etmiş	Sayı	1	2	13	31	63	110	
	Yüzdellik	33.3	33.3	36.1	22.1	31.3	28.6	

Tablodan da görüldüğü gibi kardeşlerle durumu orta derecede olan yaşlıların yüzde 61,1'inin evli, yüzde 36,1'inin eşinin vefat ettiği ve yüzde 2,8'isinin ise bekâr olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Yani medeni duruma göre çocuk ve kardeşlerle olan ilişkiler farklılık göstermektedir ($p=0.009<0.05$).

Tablo 5.33: Gelire Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri

Gelir		Çocuk ve Kardeşlerle İlişki Düzeyi					Toplam	P Değeri
		Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi		
400-1000 TL	Sayı	1	3	13	23	25	65	0.022
	Yüzdellik	33.3	50.0	36.1	16.4	12.4	16.8	
1000-1800 TL	Sayı	2	1	6	35	58	101	
	Yüzdellik	66.7	16.7	16.7	25.0	28.4	26.2	
1800-2700 TL	Sayı	0	2	13	64	85	164	
	Yüzdellik	0.0	33.3	36.1	45.7	42.3	42.5	
2700 TL üzeri	Sayı	0	0	4	18	34	56	
	Yüzdellik	0.0	0.0	11.1	12.9	16.9	14.5	

Çocukları ve kardeşleriyle ilişkileri iyi olan yaşlıların aylık gelirlerine tabloda bakıldığında yüzde 45,7'sinin 1800-2700 TL geliri, yüzde 25'nin 1000-1800 TL geliri, 16,4'ünün 400-1000 TL geliri ve yüzde 12,9'unun ise 2700 TL üzerinde aylık geliri olduğu görülmektedir. Çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi ile gelir düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir

düzeyi ile çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Yani gelir düzeyine göre çocuk ve kardeşlerle olan ilişkiler farklılık göstermektedir ($p=0.022<0.05$).

Tablo 5.34: Yaşanılan İlçeye Göre Çocuk ve Kardeşleri ile İlişkileri

Yaşanan İlçe		Çocuk ve Kardeşlerle İlişki Düzeyi						P Değeri
		Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi	Toplam	
Beyşehir	Sayı	3	4	23	80	161	271	0.000
	Yüzdeler	100.0	66.7	63.9	57.1	80.1	70.2	
Hüyük	Sayı	0	2	13	60	40	115	
	Yüzdeler	0.0	33.3	36.1	42.9	19.9	29.8	

Çocukları ve kardeşleriyle ilişki düzeyi çok iyi olan yaşlıların yüzde 80,1'i Beyşehir'de, yüzde 19,9'u ise Hüyük'te yaşamaktadır. Çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile çocuk ve kardeşlerle ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yani yaşanılan ilçeye göre çocuk ve kardeşlerle olan ilişkiler farklılık göstermektedir ($p=0.000<0.05$).

Yaşlılara “*Akraba, arkadaş ve komşu ilişkileriniz ne düzeydedir?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Yaşlıların ezici bir çoğunluğunun (yüzde 84,5) akraba, arkadaş ve komşularıyla ilişki düzeyinin “çok iyi” olduğu görülmektedir. Akraba, arkadaş ve komşu ilişki düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile akraba, arkadaş ve komşu ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yani cinsiyete göre akraba, arkadaş ve komşu ilişki düzeyi değişmemektedir ($p=0.072>0.05$).

Medeni durum ile akraba, arkadaş, komşu ilişki düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile akraba, arkadaş ve komşu ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yani medeni duruma göre de arkadaş, komşu ilişki düzeyi değişmemektedir ($p=0.222>0.05$).

Tablo 5.35: Yaşanılan İlçeye Göre Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile İlişkileri

Yaşanan İlçe		Akraba, Arkadaş ve Komşu İlişki Düzeyi					Toplam	P Değeri
		Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi		
Beyşehir	Sayı	4	6	29	97	135	271	0.000
	Yüzdelik	100.0	75.0	60.4	59.9	82.3	70.2	
Hüyük	Sayı	0	2	19	65	29	115	
	Yüzdelik	0.0	25.0	39.6	40.1	17.7	29.8	

Tablo incelendiğinde ilişki düzeyi çok iyi olan yaşlıların yüzde 82,3'ünün Beyşehir, yüzde 17,7'sinin ise Hüyük'te yaşadığı tespit edilmiştir. Akraba, arkadaş ve komşu ilişki düzeyi ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile akraba, arkadaş ve komşu ilişki düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani yaşanılan ilçeye göre akraba, arkadaş, komşu ilişki düzeyi değişmektedir ($p=0.000<0.05$). Beyşehir'de yaşayan yaşlıların akraba, arkadaş ve komşularıyla ilişkilerinin çok iyi olduğu söylenebilir.

Yaşlılara “Çocuklar, kardeş, akraba, arkadaş ve komşularla görüşme sıklığınız nedir?” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Yaşlıların yüzde 66,8'inin çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşuları ile “her gün” görüştikleri belirlenmiştir. Çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.580>0.05$).

Araştırmada yaşlılara “Çevrenizle (çocuklar, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu) ilişkileriniz ne düzeyde ve ne sıklıktadır?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Yaşlılar ağırlıklı olarak öne çıkan düşünceleri çocukları, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları ve komşuları gibi yakın çevrelerinin tamamıyla ilişkilerinin “çok iyi” olduğunu ve bu yakın çevreleriyle “her gün” görüştiklerini ifade etmişlerdir. Yakın çevreleriyle ilişkileri ve ne sıklıkta olduğuna yönelik alınan cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Çocuklarımla, komşularımla çok iyiyiz her gün görüşürüz. Çocuklarım her gün ararlar ya da gelirler. Çocuklar, torunlar olmadan duramayız biz zaten. Komşularla

da her gün evin önünde otururuz buralarda, sohbet ederiz yazın. Kardeşimle de çok iyiyiz. İyi olmayıp ne olacak? Zaten bir kardeşim kaldı. Hepsi öldü gayri, kimse kalmadı.” (G12: Kadın, 65, Çevre)

Yaşlılık dönemi çoğunlukla bireyin yakın sosyal çevresinde geçmektedir. Yakın çevreyle güçlü ilişkiler kurulmuş ve görüşme sıklığı yaşlı bireyi değerli hissettirmiştir. Çocuklarla her gün yapılan görüşmelerde hem yüz yüze hem de telefon gibi iletişim aracından faydalanılmaktadır. Komşuluk ilişkileri genellikle hoş vakit geçirilen sohbetlerle ev dışında her gün sürdürülmektedir. Kardeşlerin kaybı yaşlıyı derinden etkilemiş, ancak yaşayan kardeşleriyle olan bağlarını daha da güçlü kıldığı anlaşılmaktadır. Yaşlının “iyi olmayıp ne olacak zaten bir kardeşim kaldı” diyerek, bu kaybı hayatta olan kardeşleriyle gidermeye çalıştığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 5.36: Eğitim Durumuna Göre Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile Görüşme Sıklığı

Eğitim Durumu		Görüşme Sıklığı						Toplam	P Değeri
		Her gün	Haftada bir	On beş günde bir	Ayda bir	Altı ayda bir	Yılda bir		
Okuma yazma bilmiyor	Sayı	67	27	8	5	0	0	107	0.003
	Yüzdelik	26.0	29.7	53.3	26.3	0.0	0.0	27.7	
Okuryazar	Sayı	50	11	0	3	0	1	65	
	Yüzdelik	19.4	12.1	0.0	15.8	0.0	100.0	16.8	
İlkokul	Sayı	107	42	6	7	0	0	162	
	Yüzdelik	41.5	46.2	40.0	36.8	0.0	0.0	42.0	
Ortaokul	Sayı	14	7	0	3	2	0	26	
	Yüzdelik	5.4	7.7	0.0	15.8	100.0	0.0	6.7	
Lise	Sayı	13	2	0	0	0	0	15	
	Yüzdelik	5.0	2.2	0.0	0.0	0.0	0.0	3.9	
Yüksekokul	Sayı	3	2	0	1	0	0	6	
	Yüzdelik	1.2	2.2	0.0	5.3	0.0	0.0	1.6	
Üniversite	Sayı	4	0	1	0	0	0	5	
	Yüzdelik	1.6	0.0	6.7	0.0	0.0	0.0	1.3	

Çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşuları ile her gün görüşen yaşlıların yüzde 41,5’inin ilkokul mezunu, yüzde 26’sının okuma yazma bilmediği, yüzde 19,4’ününise okuryazar olduğu görülmüştür. Yaşlıların çocuk, kardeş, akraba, arkadaş, komşularla görüşme sıklığı ile eğitim durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre eğitim durumu ile çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmuştur ($p=0.003<0.05$). Eğitim durumuna göre yaşlıların çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşularıyla görüşme sıklığı farklılaşmaktadır.

Tablo 5.37: Medeni Duruma Göre Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile Görüşme Sıklığı

Medeni Durum		Görüşme Sıklığı						Toplam	P Değeri
		Her gün	Haftada bir	Onbeş günde bir	Ayda bir	Altı ayda bir	Yılda bir		
Bekâr	Sayı	0	0	0	0	1	0	1	0.0000
	Yüzdelik	0.0	0.0	0.0	0.0	50.0	0.0	0.3	
Evli	Sayı	178	67	11	13	1	1	271	
	Yüzdelik	69.0	73.6	73.3	68.4	50.0	100.0	70.2	
Boşanmış	Sayı	2	2	0	0	0	0	4	
	Yüzdelik	0.8	2.2	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	
Eşi vefat etmiş	Sayı	78	22	4	6	0	0	110	
	Yüzdelik	30.2	24.2	26.7	31.6	0.0	0.0	28.5	

Tabloya göre çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşularıyla her gün görüşen yaşlıların yüzde 69'unun evli olduğu görülmektedir. Çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.000<0.05$). Yani medeni duruma göre çocuk, kardeş, akraba, arkadaş, komşu görüşme sıklığı değişmektedir.

Tablo 5.38: Yaşanılan İlçeye Göre Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş, Komşuları ile Görüşme Sıklığı

Yaşanılan İlçe		Görüşme Sıklığı						Toplam	P Değeri
		Her gün	Hafta da bir	On beş günde bir	Ayda bir	Altı ayda bir	Yılda bir		
Beyşehir	Sayı	197	56	8	8	2	0	271	0.001
	Yüzdelik	76.4	61.5	53.3	42.1	100.0	0.0	70.2	
Hüyük	Sayı	61	35	7	11	0	1	115	
	Yüzdelik	23.6	38.5	46.7	57.9	0.0	100.0	29.8	

Tabloya göre çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşular ile her gün görüşen yaşlıların yüzde 76,4'ü Beyşehir ve yüzde 23,6'sı Hüyük'te yaşamaktadır. Çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu görüşme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.001<0.05$).

Yaşlıların yörede yakın sosyal çevreleriyle en çok ne şekilde görüştiklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda “Çocuklar, kardeş, akraba, arkadaş ve komşularınızla en çok ne şekilde görüşürsünüz?” sorusu toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.39: Çocuk, Kardeş, Akraba, Arkadaş ve Komşuları ile Görüşme Şekli

Görüşme Şekli	Frekans(n)	%
Telefon ederler	314	41.8
Ziyaret ederler	291	38.7
Ben onları ziyaret ederim	74	9.8
Ben onları telefonla ararım	73	9.7

Not: Birden fazla seçeneği işaretleyebilme imkânı verilmiştir. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların yüzde 41,8'inin genellikle çocuklar, kardeş, akraba, arkadaş ve komşularıyla daha çok “telefon” aracılığıyla görüştüğü, yüzde 38,7'sinin ise “ziyaret” edilerek görüşme gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Modern toplumda yaşlılara yönelik tutum ve davranışlar değişmiştir. Bir toplumun yaşlılara yönelik tutum ve davranışlarına sosyo-kültürel yapı, yaşlı nüfus oranı, sosyo-ekonomik yapı gibi faktörler etki etmektedir. Toplumsal değişime ilişkin görüşlerinin alınması amacıyla “Size göre toplumun yaşlılara karşı tutum ve davranışlarında eskiye göre herhangi bir farklılık var mı?”, “Eğer toplumun yaşlılara karşı tutum ve davranışlarında eskiye göre bir farklılık varsa bunları açıklar mısınız?” soruları toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Çalışmada yaşlılara “toplumun yaşlılara karşı tutum ve davranışlarının eskiye göre değişip değişmediği” sorulmuştur. Bu soruya yaşlıların yüzde 65’i eskiye kıyasla değişme olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 5.40: Cinsiyete Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı

Toplumun Değişen Tutum ve Davranışları		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Saygısızlık	Sayı	109	80	189(%75.3)
	Yüzdeler	57.7	42.3	
Sevgisizlik	Sayı	42	23	65(%25.90)
	Yüzdeler	64.6	35.4	
Hâl hatır sorulmuyor	Sayı	26	24	50(%19.92)
	Yüzdeler	52.0	48.0	
Yaşlılar görmezden geliniyor	Sayı	19	12	31(%12.35)
	Yüzdeler	61.3	38.7	

Not: Tablodaki hesaplamalar bu soruya cevap veren yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle toplam katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca yaşlılara birden fazla seçeneği işaretleme seçeneği sunulmuştur.

Yaşlıların yüzde 75,3’ünün toplumun eskiye göre yaşlılara karşı değişen bu tutum ve davranışları olarak en çok “saygısızlık” konusunda yakındıkları görülmektedir. Saygısızlıktan yakınan yaşlıların yüzde 57,7’si kadın ve yüzde 42,3’üne erkeklerden oluşmaktadır. Yani cinsiyete göre saygısızlıktan yakınanlar arasında bir farklılaşma olduğu söylenebilir.

Araştırmada yaşlılara “Toplumun yaşlılara karşı değişen tutum ve davranışlarında eskiye göre bir farklılık var mı?”, “Varsa ne gibi farklılık bulunmaktadır?” sorusu

açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Toplumun eskiye göre yaşlılarına “saygı ve sevgi” duygularının azaldığı vurgusu öne çıkmıştır. Alınan cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Toplumda davranış değişti. Değişmedi mi? Ne saygı ne sevgi kaldı. Dedeler yoldan giderken önünden yürünmezdi. Mesela eskiden bir yaşlı geldiği zaman hürmet eder ayağa galkırdı. Diz çöker otururdular. Şimdi bakıyorum babasının yanında oğlan bacak üstüne atıyor... Anasının babasının yanında oğlan evladını gucağına alıyor öpüyor. Eskiden biz öyle saygısızlık yapamazdık, utanırdık... Mesela ben çocuklarımı heç gucağıma almadım, öpmedim. Eski terbiyeler öyleydi anladın mı?... Birde mesela ben birini döverdim eskiden kimse bana neye dövdün diyemezdi. Şimdi sen karışamazsın, dövemezsin deyiveriler. Eskiden köy yerleri öyleydi, terbiye vardı. Yakın, akraba gaynaşması da yok gayri. Çok yakın akraba değilse soran da olmaz seni.” (G20: (Erkek, 86, Çevre)

Yaşlı “geleneksel toplumda üretilen ve toplumsal inşa edilen davranış ve düşünce kalıplarından” çıkamamıştır. Ebeveynlerin geçmişte çocuklarıyla ve yakınlarıyla kurdukları zayıf bağları aslında büyüklerine karşı bir saygı ve sevgi göstergesi olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla geçmişten getirmiş olduğu bu davranış kalıplarının etkisinden çıkamamış ve günümüzde değişen ebeveyn davranışlarını hoş karşılamamış, büyüklere saygısızlık ve sevgisizlik olarak gördüğü için onaylamamıştır. Oysa ki aile bireyin en temel duygusal ve sosyal destek sistemidir. Aile bağlarıyla ilgili sevgi gereksinimi bireyin tüm yaşam ve gelişimsel evrelerinde uygun şekilde karşılanması bireyin yaşlılık dönemine kalan önemli bir mirastır. Yaşlı ise günümüz ebeveynlerinin çocuklarıyla kurduğu ilişkileri toplumsal bir dejenerasyon olarak değerlendirirken aynı zamanda davranışın nesiller boyu aktarılmasını söylemektedir. Ayrıca “ben birini döverdim eskiden kimse bana neye dövdün diyemezdi” cümlesiyle örf ve geleneğe sığınarak aslında şiddetin meşrulaştırılmaya, makul gösterilmeye çalışıldığı ve geçmişte toplumda yaşanan şiddetin normalleştirildiğini dışa yansıtmıştır. Bütün bu çerçevede bir değerlendirme yaparak toplumsal değişimin aile ve yakın çevreyle ilişkileri değiştirdiğini ve zayıflattığını vurgulamıştır.

Tablo 5.41: Medeni Duruma Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı

Toplumun Değişen Tutum ve Davranışları		Medeni Durum				Toplam
		Bekâr	Evli	Boşanmış	Eşi Vefat Etmiş	
Saygısızlık	Sayı	1	146	1	41	189(%75.3)
	Yüzdeler	0.5	77.2	0.5	21.7	
Sevgisizlik	Sayı	0	54	0	11	65(%25.90)
	Yüzdeler	0.0	83.1	0.0	16.9	
Hâl hatır sorulmuyor	Sayı	0	37	0	13	50(%19.92)
	Yüzdeler	0.0	74.0	0.0	26.0	
Yaşlılar görmezden geliniyor	Sayı	0	25	1	5	31(%12.35)
	Yüzdeler	0.0	80.6	3.2	16.1	

Medeni duruma göre bakıldığında ise saygısızlıktan yakınan yaşlıların yüzde 77,2'sinin evli olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre saygısızlıktan yakınanların büyük bir çoğunluğu evli yaşlılardan oluşmaktadır. Yani ağırlıklı olarak evli yaşlıların saygısızlıktan yakındığı ve medeni duruma göre farklılaşma olduğu söylenebilir.

Tablo 5.42: Gelire Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı

Toplumun Değişen Tutum ve Davranışları		Gelir				Toplam
		400-1000 TL	1000-1800 TL	1800-2700 TL	2700 TL Üzeri	
Saygısızlık	Sayı	32	37	90	30	189(%75.3)
	Yüzdeler	16.9	19.6	47.6	15.9	
Sevgisizlik	Sayı	8	11	38	8	65(%25.90)
	Yüzdeler	12.3	16.9	58.5	12.3	
Hâl hatır sorulmuyor	Sayı	12	11	24	3	50(%19.92)
	Yüzdeler	24.0	22.0	48.0	6.0	
Yaşlılar görmezden geliniyor	Sayı	2	8	15	6	31(%12.35)
	Yüzdeler	6.5	25.8	48.4	19.4	

Gelire göre incelendiğinde saygısızlıktan yakınan yaşlıların yüzde 47,6'sının aylık 1800-2700 TL gelire sahip olduğu tablodan çıkarılabilecek bir sonuçtur. Daha yüksek gelir grubuna sahip olan yaşlıların saygısızlıktan daha çok yakındıkları ve dolayısıyla saygısızlıktan yakınma durumu gelir durumuna göre farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 5.43: Yaşanılan İlçeye Göre Toplumun Yaşlılara İlişkin Değişen Tutum ve Davranışlarının Dağılımı

Toplumun Değişen Tutum ve Davranışları		Yaşanılan ilçe		Toplam
		Beyşehir	Hüyük	
Saygısızlık	Sayı	109	80	189(%75.3)
	Yüzdellik	57.7	42.3	
Sevgisizlik	Sayı	42	23	65(%25.90)
	Yüzdellik	64.6	35.4	
Hâl hatır sorulmuyor	Sayı	26	24	50(%19.92)
	Yüzdellik	52.0	48.0	
Yaşlılar görmezden geliniyor	Sayı	19	12	31(%12.35)
	Yüzdellik	61.3	38.7	

Yaşanılan ilçeye göre tablo incelendiğinde saygısızlıktan yakınan yaşlıların yüzde 57,7'sinin Beyşehir'de, yüzde 42,3'ünün ise Hüyük'te yaşadığı görülmektedir. Yani saygısızlıktan yakınanların büyük bir çoğunluğunun Beyşehir ilçesinde yaşadığı görülmüş olup, yaşanılan ilçeye göre bir farklılaşma olduğu ifade edilebilir.

Modern toplumun yaşlılara karşı değişen tutum ve davranışları yaşlıları etkilemektedir. Değişen bazı tutum ve davranışlar yaşlıları toplumdan uzaklaştırarak izole bir yaşama itmekte ve yaşlılarda değersizlik hissi oluşturmaktadır. Araştırmada yaşlılara “*Toplumun yaşlılara karşı değişen tutum ve davranışı sizi ne yönde etkilemektedir?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir.

Toplumun yaşlılara karşı olumsuz yönde değişen tutum ve davranışların yaşlıların tamamına yakını üzüldüklerini ifade etmiş ve söylemlerinde “*üzülmek*” duygu durumu öne çıkmıştır. Yaşın ilerlemesine bağlı olarak bireyin daha alıngan ve kırılğan hale geldiği belirtilmiştir. Alınan cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Üzmemi gızım, ben gayri çocuk gibiyin, hemen alınırın. Üzülürüz tabi. Sevgi, saygı vermiyorlar deyi gayri üzülürüz. Sana yapılsa üzülmen mi? Benim zamanımda büyüklerin yanında çocuğumuzu bile gucağımıza alamazdık, öyle her şey yapamazdık, çekinirdik. Böyükler bi şey istedi mi biz buyur derdik, hemen onu yapardık hürmet ederdik. Amma ne yapalım gayri devir değışti.” (G25: Kadın, 76, Çevre)

Geçmişte içinde bulunulan geleneksel toplumun büyükleriyle kurduğu aile içi ve aile dışı geçmiş davranış şekilleri ile günümüz kıyaslanarak toplumsal değişmeye atıfta bulunmaktadır. Özellikle de yakın çevrelerin desteğinden mahrum kalındığı geçmişte kendi deneyimleri aktararak günümüzle karşılaştırılmaktadır. Toplumda değişen bu yeni davranış kalıplarının yanlış olduğu ifade edilirken “saygısızlık ve sevgisizlik” olarak görülmekte ve bu gibi durumların kendilerini “üzdüğü” vurgulanmaktadır. Değişen toplumsal davranışlar bir yandan yaşlı bireyi üzmektedir. Diğer yandan yeni davranış kalıplarına uyum sağlanmaya çalışılmakta ve bu davranış kalıplarının günümüzde değiştirilemeyeceği düşüncesine direnç gösterilmediği koşulsuz ve çaresizlikle kabullenildiği görülmektedir.

Yaşlılara “*Sizi hayatta en çok korkutan şey nedir?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş, dolayısıyla birden fazla seçenek sunulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.44: Yaşlıların Hayattaki Korkuları

Yaşlıların Korkuları		Toplam
Bakıma muhtaçlık	Sayı	227
	Yüzdellik	58.80
Yalnızlık	Sayı	68
	Yüzdellik	17.60
Hastalık	Sayı	23
	Yüzdellik	6.00
Yoksulluk	Sayı	13
	Yüzdellik	3.40

Tabloya göre yaşlıların büyük çoğunluğu olan yüzde 58,8’inin en çok korktuğu şeyin “bakıma muhtaçlık” olduğu, hemen akabinde ise “yalnızlık” olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5.45: Cinsiyete Göre Yaşlıların Hayattaki Korkuları

Yaşlıların Korkuları		Cinsiyet			P Değeri
		Kadın	Erkek	Toplam	
Bakıma muhtaçlık	Sayı	103	124	227	0.005
	Yüzdeler	45.40	54.60	100.00	
Yalnızlık	Sayı	36	32	68	
	Yüzdeler	52.90	47.10	100.00	
Hastalık	Sayı	10	13	23	
	Yüzdeler	43.50	56.50	100.00	
Yoksulluk	Sayı	11	2	13	
	Yüzdeler	84.60	15.40	100.00	

Not: Hesaplamalar korkusu olduğunu belirten yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Bakıma muhtaçlıktan korkan bireylerin yüzde 54,6'sı erkek ve yüzde 45,4'ü ise kadın yaşlılardan oluşmaktadır. Sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p=0.005 < 0.05$). Yaşlıları hayatta en çok korkutan şeyler cinsiyete göre değiştiği söylenebilir.

Bakıma muhtaçlıktan korkan yaşlıların yüzde 71,4'ünün "evli" ve yüzde 27,8'inin ise "eşi vefat" etmiştir. Sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p=0.309 > 0.05$).

Gelir durumu ile sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p=0.241 > 0.05$).

Tablo 5.46: Yaşanılan İlçeye Göre Yaşlıların Hayattaki Korkuları

Yaşlıların Korkuları		Yaşanılan İlçe			
		<i>Beyşehir</i>	<i>Hüyük</i>	<i>Toplam</i>	<i>P Değeri</i>
Yalnızlık	Sayı	46	22	68	0.041
	Yüzdellik	67.6	32.4	100.0	
Bakıma muhtaçlık	Sayı	155	72	227	
	Yüzdellik	68.3	31.7	100.0	
Yalnızlık	Sayı	46	22	68	
	Yüzdellik	67.6	32.4	100.0	
Hastalık	Sayı	12	11	23	
	Yüzdellik	52.2	47.8	100.0	
Yoksulluk	Sayı	11	2	13	
	Yüzdellik	84.6	15.4	100.0	

Tabloya göre bakıma muhtaçlıktan korkan yaşlılardan yüzde 68,3'ünün Beyşehir'de yüzde 31,7'sinin ise Hüyük'te yaşadığı görülmektedir. Sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile sizi hayatta en çok korkutan şey nedir ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.041 < 0.05$).

Yaşlılara “Sizlere yardım ve hizmet sunan söz konusu kurum ve kuruluşlara ilişkin tutum ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Bu bağlamda sadece cinsiyet ve yaşanılan ilçeye göre değerlendirilen analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda yaşlıların kurum ve kuruluşların hizmetlerine yönelik değerlendirmelerinde “yoksulun ihtiyaçlarını karşılıyorlar” yüzde 18, “çok iyi hizmet veriyorlar” yüzde 18 ve “gerçek ihtiyaç sahibine ulaştırılmıyor” yüzde 16 gibi oranlarla öne çıkan görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca yaşlıların yüzde 30'unun konuya ilişkin ifadelerinde bir fikrim yok cevabı verdikleri belirlenmiştir.

Tablo 5.47: Yaşlılara Yardım ve Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlara İlişkin Yaşlıların Düşünceleri ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaşlıların Tutum ve Düşünceleri		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Yoksulun ihtiyaçlarını karşılıyorlar	Sayı	26	44	70(%18.1)
	Yüzdelik	37.1	62.9	
Çok iyi hizmet veriyorlar	Sayı	35	35	70(%18.1)
	Yüzdelik	50.0	50.0	
Gerçek ihtiyaç sahibine ulaştırılmıyor	Sayı	44	20	64(%16.5)
	Yüzdelik	68.8	31.3	
Kayırmacılık yapıyor	Sayı	42	15	57(%14.7)
	Yüzdelik	73.7	26.3	

Not: Hesaplamalar konuya ilişkin fikrini belirten yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Ayrıca birden fazla seçeneği işaretleme seçeneği sunulmuştur. Bu nedenle yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

“Sizlere yardım ve hizmet sunan söz konusu kurum ve kuruluşlara ilişkin tutum ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?” ifadesinin cinsiyete göre dağılımı yukarıda tabloda öne çıkan ifadeler yer almaktadır. Buna göre yoksulun ihtiyaçlarını karşılıyorlar cevabı veren yaşlıların yüzde 62,9’u erkek, yüzde 37,1’i kadın yaşlılardan oluşmaktadır. Çok iyi hizmet veriyorlar cevabı verenlerin ise yüzde 50’si erkek iken yüzde 50’si kadın olup cinsiyete göre bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 5.48: Yaşlılara Yardım ve Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlara İlişkin Yaşlıların Düşünceleri ve Yaşanılan İlçeye Göre Dağılımı

Yaşlıların Tutum ve Düşünceleri		Yaşanılan İlçe		Toplam
		Beyşehir	Hüyük	
Yoksulun ihtiyaçlarını karşılıyorlar	Sayı	54	16	70(%18.1)
	Yüzdelik	77.1	22.9	
Çok iyi hizmet veriyorlar	Sayı	43	27	70(%18.1)
	Yüzdelik	61.4	38.6	
Gerçek ihtiyaç sahibine ulaştırılmıyor	Sayı	55	9	64(%16.5)
	Yüzdelik	85.9	14.1	
Kayırmacılık yapıyor	Sayı	48	9	57(%14.7)
	Yüzdelik	84.2	15.8	

Tablodan görüldüğü üzere “Sizlere yardım ve hizmet sunan söz konusu kurum ve kuruluşlara ilişkin tutum ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?” ifadesinin yaşanılan ilçeye göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre çoğunlukla yoksulun ihtiyaçlarını karşılıyorlar şeklinde ifade eden yaşlılardan yüzde 77,1’inin ve çok iyi hizmet veriyorlar şeklinde ifade eden yaşlılardan yüzde 61,4’ünün Beyşehir ilçesinde yaşadığı görülmektedir.

Yaşlıların bakımı konusunda özellikle de devletin gözetiminde olan huzurevleri yaşlılara bakım ve koruma sağlamaktadır. Bu bağlamda yaşlılara “Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz?” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yani Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesine verilen cevap cinsiyete göre değişmemektedir ($p=0.351>0.05$).

Araştırmada yaşlılara “Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz?”, “Kalmak ya da kalmamak isteme nedeninizi lütfen belirtiniz?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde de sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Araştırmada yaşlı bireylerin ağırlıklı olarak huzurevine mesafeli bakış sergilemişler ve huzurevinde kalmayı “düşkünlük” olarak tanımlamışlardır. Alınan cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Uyy gızım beni ora mı götüreceksin? Televizyonda duyup görüyoruz. Ağlarınız onların haline. Bakmazlarımış oralarda, döğerlerimiş. Onlar da bi zamanlar genç oldular deliganlıydılar olurmu öyle şey! Allah kimseyi düşürmesin. Yalnız ne yaparın ben orada? Oralara düşerse zatı çocuklar bakmayacak düşgünstün demektir. Zorla baktıramayız da. Bakmazlarsa galurız tabi. Amma ayıplarlar burada gızım hem. Nedecen paramı verin baktırın ne yapayın. Amma evlatlarım, torunlarım bırakmazlar beni oralara. Ben de onlarsız da yapamam. Hem ben burada doğdum. Buranın toprağına hasret gederin.” (G08: Kadın, 78, Merkez)

Huzurevi hakkında sorulan bu soru karşısında şaşkınlık ve tedirginlik gizlenememiştir. Yaşlı huzurevinde kalmayı “düşkünlük” olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla mesafeli bir tutum sergilemiştir. Ayrıca görsel medya araçlarından olan televizyondan görüldüğü kadarıyla kötü davranıldığı, orada iyi bakılmadığı ve huzurevinde kalan

yaşlıların yalnızlık duygusu yaşadığı konusuna dikkat çekilmiştir. Huzurevinde kötü muamele ve iyi bakım verilmediği algısının ise medya tarafından oluşturulduğu görülmüştür. Zira bahsedilen kötü muamele ve benzer davranışları medya aracılığıyla öğrendikleri vurgulanmıştır. Huzurevi konusuna sıcak bakılmamasının en güçlü nedenleri arasında aile bağlarının zayıflamasına neden olması, yaşlılara yönelik kötü muamele, toplumsal baskılar ve sıla hasreti olduğu ifade edilmiştir. Bakım verilmemesi durumunda ise özel bakıcıdan evde bakım desteği alınması daha yüksek bir ihtimal dahilinde olduğu, ancak aile bağlarının gücüne olan inançla yakınlarının desteğinden şüphe edilmediği görülmüştür.

Huzur evinde kalmayı düşünmeyen yaşlıların (yüzde 68,8) gibi büyük bir çoğunluğunun evli olduğu belirlenmiştir. Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.008<0.05$).

Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi ile gelir arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.365>0.05$).

Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi ile yaşanan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanan ilçe ile huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz ifadesi arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.063>0.05$).

Ayrıca yaşlılara “*Huzurevinde kalmayı düşünmüyorsanız nedenini açıklar mısınız?*” sorusu sorulmuş ve yaşlılardan değerlendirmeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.49: Yaşlıların Huzurevinde Kalmak İstememe Nedenleri

Verilen Cevaplar	Frekans (n)	%
Aile ortamı dışında mutlu olamam	223	48.7
Çocuklarım izin vermez	145	31.7
Şiddet uyguladıkları ve iyi bakmadıkları için	36	7.9
Çevrem ayıpladığı için	20	4.4
Yalnız yaşamayı sevdiğim için	17	3.7
Diğer	17	3.7

Not: Hesaplamalar huzurevinde kalmayı düşünmediğini belirten yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Ayrıca birden fazla seçeneği işaretleme fırsatı sunulmuştur. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Bu soruya cevap veren yaşlıların büyük bir çoğunluğu (yüzde 48,7) “aile ortamı dışında mutlu olamam” şeklinde cevap vermişler ve huzurevinde kalmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca yaşlıların yüzde 31,7’si ise huzurevinde kalmama “çocuklarım izin vermez” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Bütün bunların yanı sıra huzurevinde kalmayı düşünen yaşlılara “*Huzurevinde kalmayı düşünüyorsanız nedenini açıklayınız?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve yaşlılardan değerlendirmeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.50: Yaşlıların Huzurevinde Kalmak İsteme Nedenleri

Verilen Cevaplar	Frekans(n)	%
Bakacak kimsenin olmaması	21	44.7
Kimseye muhtaç olmamak	15	31.9
Daha iyi bakılması	8	17.0
Rahat olduğu için	3	6.4

Not: Hesaplamalar huzurevinde kalmayı düşündüğünü belirten yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Ayrıca birden fazla seçeneği işaretleme imkânı sunulmuştur. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tabloya göre huzurevinde kalabileceklerini belirten yaşlılardan yüzde 44,7’si “bakacak kimsenin olmaması durumunda”, yüzde 31,9’u ise “kimseye muhtaç olmamak” için huzurevinde kalabileceklerini belirtmişlerdir.

Yine aynı bu soru bağlamında kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticilerine yörede yaşlıların ailevi bakım durumlarının ne yönde olduğu sorulmuştur. “*Yaşlılar ilçede ailevi bakım yönünden ne durumdadır?*” , “*Yaşlılara aile yakınları tarafından bakım verileceğine inanıyor musunuz?*” sorusu ilgili birim yöneticilerine açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş, kurum ve kuruluşların görüşleri aşağıda metne aktarılmıştır.

Yörede “*yaşlıların bakımı aileden aileye değişmektedir ve bundan sonra da değişecektir*” şeklinde olan sosyal çalışmacıların cevaplarına ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Yaşlıların aile içerisindeki bakım güçlüğüne, fiziki ve maddi şartlara göre değişkenlik göstermekte olup hizmet verdiğimiz alan sebebi ile muhatap olduğumuz yaşlı kesimi genellikle aile içerisinde istenmeyen kişiler konumundadır. Ancak bu durum değişken olmakla birlikte aileyi destekleyici hizmetlerin, ailelerin yaşlıya bakım verme konusunda olumlu sonuçlar vereceğini düşünüyorum.” (G01: Kadın, 31, Sosyal Çalışmacı)

Sosyal çalışmacılara göre yörede yaşlıların ailevi bakım durumu aileden aileye değişmektedir. Bundan sonraki süreçte değişimin süreceği, bazı ailelerin yaşlılara bakım desteği vereceği ve bazı ailelerin ise bakım desteği vermeyeceği ifade edilmektedir. Bakım konusunun ailenin fiziki ve ekonomik koşullarına göre değiştiğine mesleki deneyimleri referans verilerek dikkat çekilmektedir. Bu noktada toplumsal değişmeye vurgu yapılarak yaşlıların bazı ailelerde “istenmeyen kişiler” olduğu açıklanmaktadır. Bundan sonraki durumu ise aile bağlarının gücünün belirleyeceği ve aileyi destekleyen uygulamaların yaşlılara bakım verilmesinde daha olumlu çıktılar üreteceği üzerinde durulmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlerine göre yörede “*aile yakınları yaşlılara bakım vermektedir.*” Öz bakımını yerine getiremeyen, ihmal edilen ve yaşam şartları zorlu olan yaşlıların sosyal incelemeler neticesinde gerekli kurumlara yönlendirildiği görülmektedir. Ailelerin yaşlılarına bakımında aileye verilen “Evde Bakım Desteği” ücretinin oldukça önemli bir rolü olduğu vurgulanmaktadır. Ailelerin büyüklerine olan görevlerini yerine getirdiklerini ve bundan sonra da ailelerin yaşlılarına bakım verecekleri ifade edilmektedir.

İmamların büyük bir kısmının ifadelerine göre “*aile yakınları yaşlılara bakım vermektedir.*” Bununla birlikte aile yakınlarının bundan sonraki süreçte de aynı şekilde

devam edeceği ve yaşlılarına bakım vermeyi sürdüreceği üzerinde önemle durulmaktadır.

Muhtarların ağırlıklı görüşlerine göre “*aile yakınları yaşlılara bakım vermektedir.*” Ayrıca ailelerin bundan sonraki süreçte de yaşlılarına bakım verecekleri konusunda derin bir inanç içerisinde oldukları dile getirilmektedir. Bu inançlarının temelini ise yerelde toplumsal hizmetlerin sunulduğu süreçte edinmiş oldukları tecrübelerine dayandırılmaktadır.

Belediye İlgili Birim Müdürlerinin ifadelerine göre “*aile yakınları yaşlılara bakım vermektedir*” şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda çocukları aynı şehirde olanlar büyüklerinin bakımını üstlendiği gibi çocukları farklı şehirlerde olan yaşlıların da yalnız bırakılmadan bulunulan şehirde çocukları tarafından bakım sorumluluğu üstlenilmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının görüşlerine göre “*yaşlıların bakımı aileden aileye değişmektedir ve bundan sonra da değişecektir*” şeklinde yaşlıların ailevi bakım durumları konusunda sosyal çalışmacılarda olduğu gibi olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının konuya ilişkin betimleme örneği şu şekildedir:

“Şimdi burada evde bakım hizmetleriyle devletimiz çok güzel bir konuyu halletmiş durumda. Fakat bizim bu gezilerimiz ve dağıtımlarımızda çok kötü örnekler de yaşadık. Yani bir akrabası ben anneme, babama, teyzeme bakacağım demiş ama sözünü yerine getirememiş. Yani altında bir kilimi dahi olmayan, yemek olarak sadece bir çürük domates, kuru bir ekmeğe konmuş kişilerle karşılaştık... Yani iki gün, üç gün aç yatan insanlara denk geldik... Bu tür hizmetler devam ettirilmeli. Ama kontrol mekanizması da güçlendirilmeli.” (G01: Erkek, 52, STK, Yönetici)

Bazı ailelerin bakım konusunda destek verdiğine bazı ailelerin ise destek vermediğine bu bağlamda sahada bazı çarpıcı kötü örneklerle karşılaşıldığına dikkat çekilmektedir. Devletin yaşlıların yakınlarına yaşlı bakımı konusunda verdiği parasal desteğin bazı durumlarda tam olarak karşılık bulmadığı ve yaşlı bakım desteğini alan yakınların “yaşlı ihmali” ve “ekonomik istismar” konusunda davranış ve tutumlarına tanıklık edildiği görülmektedir. Bu noktada verilen hizmet ve desteklerde konuya ilişkin denetim mekanizmalarının henüz oluşturulamadığı gerçeği üzerinde durulmaktadır. Diğer bir ifadeyle aslında uygulamaların sağlıklı olarak sürdürülebilirliği için denetimlerle güçlendirilmesinin ne denli önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Yörede yaşlıların bakımı konusunda uzman görüşü de alınmıştır. Diğer kategorilerin cevaplarında da sıklıkla ifade edilen “*aile yakınları yaşlılara bakım vermektedir. Ancak bundan sonra değişecektir*” şeklinde görüş belirtildiği görülmektedir. Uzman olan katılımcının gözlem ve deneyimlerine göre yörede yaşlıların ailevi bakım konusunda ne durumda olduklarına ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Beyşehir Anadolu’nun bir ilçesi. Diğer yerlerde olduğu gibi gördüğüm kadarıyla Beyşehir’de de ailelerin yaşlılarına baktıklarını düşünüyorum. Diğer il ve ilçelere göre bir farklılık olmadığını düşünüyorum.” (G01: Erkek, 48, Uzman)

Anadolu’nun bir parçası olduğu vurgulanarak Anadolu’nun genelinde olduğu gibi Beyşehir’de de ailelerin görev ve sorumluluklarını yerine getirdikleri şeklinde genel bir kanıya varıldığı düşünülmektedir. Yaşlı bakımı konusunda genelleme yapılarak kültürel değerlerin öne çıkartıldığı görülmektedir.

Katılımcı, gelecekte yaşlı bakımı konusunda genel olarak bazı öngörülerde de bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin öngörülerini şöyle açıklamaktadır:

“Ancak benim şahsî görüşüm, sadece Beyşehir için değil genel olarak bunun değişeceğini düşünüyorum. Artık kapitalist bir sistemde yaşıyoruz. Zaman ilerledikçe, yıllar geçtikçe aileler yaşlılarla çok fazla ilgilenmek istemeyecektir. Artık bunu bir yük olarak görmeye başlayacaklar. Şu anda belki bir geçiş süreci yaşıyoruz. Yine de bir Avrupa gibi olmasak da belki bir on yıl sonra, yirmi yıl sonra artık gençlerin anne ve babalarını bakmaya çok fazla gönüllü olacaklarını düşünmüyorum. Sanayileşmiş toplumlarda durum neyse bizde de aynı o hâle geleceğini düşünüyorum. Örneğin huzurevleri elbette açılacaktır. Beyşehir’de henüz olmasa da zamanla bu bir ihtiyaç olacaktır.” (G01: Erkek, 48, Uzman)

Geleneksel toplumda yaşlılar aile ve toplumda “bilge ve otorite” kaynağı olurken modern toplumda ise “bağımlı bireyler” olarak görülmekte ve dolayısıyla toplumsal değişmeye dikkat çekilmektedir. Kapitalizmin, kapitalist üretim ve tüketim biçiminin aileyi nasıl değiştirip dönüştürdüğü çarpıcı bir şekilde hatırlatılmakta ve hala bunun bir “geçiş süreci” olduğu, gelecekte daha sıkıntılı bir sürecin yaşlıları beklediği açıklanmaya çalışılmaktadır. Günümüzde ilçede henüz huzurevi gibi yaşam alanlarına bir ihtiyaç olmasa da gelecekte bu ihtiyacın kaçınılmaz olduğu gerçeği vurgulanmaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde öne çıkan bulgulardan hareketle bir değerlendirme yapıldığında yaşlıların ifadelerinde de görüldüğü üzere modernleşme ve teknolojideki

gelişmeler aile yapısını ve ilişkilerini derinden etkilediği sıklıkla vurgulanmaktadır. Ancak bütün bu değişmelere karşın günümüzde her iki ilçede yaşayan yaşlıların ağırlıklı olarak sosyal çevreleriyle ilişkilerinin çok iyi olduğu ve çevreleriyle her gün görüştükleri ifadelerinde görülmektedir. İnsan biyolojik, psikolojik, sosyal ve manevi bir varlıktır. Dolayısıyla çocuk, kardeş, akraba, arkadaş, komşu gibi yakın sosyal destek çevreleriyle aralarındaki ilişkinin niteliği bireyin sağlıklı yaşlanması ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu kapsamda yaşlılık döneminde de sosyal destek sistemlerinden olan yakın çevreyle güçlü ilişkilerin sürdürülmesi yaşlıyı biyolojik, psikolojik, sosyal ve manevi yönden besleyerek desteklediği araştırmada da görülmüştür.

Öte yandan yaşlıların yakın çevreleriyle ilişkilerinin iyi olduğu yönünde dile getirilen ifadelerinde görüşme esnasında bazı katılımcıların yakın çevrelerinden çekinceleri olduğu aile ve yakın akrabalık bağı olan kişilerin olmadığı görüşmelerde ise sitem ederek örneklendirerek daha açık ve ayrıntılı cevap verdikleri görülmüştür. Dolayısıyla ilgili soruyu geçiştirerek verilen cevaplarda yaşlılar mevcut durumu idare etme ve koruma gibi bir eğilim içerisinde olmuşlardır. Bazı yaşlılar duygusal dışa vurumlar yaşamış ve konuya ilişkin düşüncelerini yeterince gizleyememişlerdir.

Toplumun yaşlılara ilişkin davranışlarında saygısızlık, sevgisizlik ve ilgisizlik gibi gördükleri davranışlardaki değişmeler konusunda ise yaşlıların kendi yaşam deneyimlerinden örnekler verdikleri ve geçmişe özlem duydukları görülmüştür. Bu bağlamda kendi gençlik dönemlerinde aile büyüklerinin yanında oturmadıklarını, çocuklarını kucaklayıp sevediklerini, eşleriyle yan yana oturmadıklarını vb. bütün bunların dışında olan aksi davranışların ise toplum tarafından ayıplandığını sıklıkla dile getirmişlerdir. Öyle ki yaşlılar geçmişte yaşadıkları mesafeli ebeveynlik deneyimlerini sıkça olumlu yönde değerlendirmişlerdir. Ancak çocuklardan bir ebeveyn olarak esirgenen sevgi, ilgi ve şefkat gibi davranışları toplumsal bir ahlaki değer olarak hâlâ onaylarken toplumsal çevrenin saygı ve sevgi eksikliğinden, hâl hatır sorulmamasından ve dolayısıyla yakın sosyal çevrenin ilgi eksikliğinden yakınan yaşlıların söylem ve eylemlerinin birbiriyle çeliştiği görülmektedir.

Bu çerçevede toplumun eskiye göre olumsuz yönde değiştiğini düşünmelerinin temel nedenlerinden olan bireyin toplumdan daha izole bir yaşam sürmesi, geleneksel toplum yapısından aktarılan kültürel öğretilere sorgusuz bağlılık ve yaşlılığın belirtilerinden biri olan geçmişe duyulan özlemden kaynaklanabileceği şeklinde

yorumlanmaktadır. Bu noktada geleneksel toplumda inşa edilen toplumsal davranış şekillerine duyulan özleme, toplumsal değişimin aile, akraba ve yakın çevreyle olan ilişkileri zayıflatmasına ve bu duruma üzüldüklerine dikkat çekilmektedir. Yaşlı bireylerin toplumun kendilerine karşı eskiye göre değişen tutum ve davranışlarına ilişkin ifadelerinde yaşanan ilçeğe göre kısmen bir farklılaşma olmuştur. Beyşehir’de yaşayan yaşlıların Hüyük’te yaşayan yaşlılara göre saygısızlıktan daha çok yakındığı görülmüştür. Bu farklılığın iki temel nedeninin olabileceği düşünülmektedir. İlki, araştırmada katılımcı sayısal çoğunluğunun Beyşehir’de olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Diğer bir görüş ise üniversitenin evrensel boyutta sosyal ve kültürel ilişkileri aktarma kabiliyeti olduğu ve bununa karşın geleneksel toplum davranışlarından çıkamamış yaşlıların değişen yeni davranış şekillerini tehdit olarak algılamalarından kaynaklandığı ve bu duruma karşın yaşlıların direnç göstermeleri şeklinde de değerlendirilebilir.

Yaşlılara yönelik yardım ve hizmet sunan kurum ve kuruluşlara ilişkin “yoksulun ihtiyaçlarını karşılıyorlar” şeklinde olan değerlendirmelerinde yaşlıların kendilerine yönelik yürütülen bu kurumsal yardım ve hizmetleri “yoksulluk” ve “muhtaçlık” algısı üzerinden değerlendirdikleri görülmüştür. Ayrıca yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmadığına ve dolayısıyla “kayırmacılık” yapıldığına yönelik özellikle de muhtaçlığın tespiti sürecinde başlayan tehlikelerden birine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda yoksulluğun çok boyutlu olması ve tek bir yoksulluk tanımının olmamasının ve muhtaçlık tespitinde kriterlerin kişisel bazı zafiyetlere kapı aralanmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumdan Beyşehir’de yaşayan yaşlıların Hüyük’te yaşayan yaşlılara göre daha çok yakındığı görülmüştür.

Diğer yandan modern toplumda aile yapısında belirgin değişimler görülse de yaşlı bakımı konusunda aile ve yakın çevre hâlâ temel aktör olma özelliğini korumakla birlikte yaşlılar kurum bakımına da mesafeli durmaktadır. Özellikle de Türk toplumunda huzurevi konusuna sıcak bakılmamasının en güçlü nedenleri arasında aile bağlarının zayıflaması, yaşlılara yönelik kötü muamele ve toplumsal baskılardır. Araştırmamızda yaşlıların konuya ilişkin ağırlıklı olarak benzer referanslar verdiği görülmüştür. Yaşlıların tamamına yakını genel olarak huzurevinde kalmak istemediklerini ancak bazı gözlem ve izlenimleri bağlamında bir değerlendirmeye son çare olarak huzurevinde kalabileceklerini ifade etmişlerdir. Kendi kültürel değerlerinin ve davranışlarının karşılığını alacaklarını dolayısıyla çocuklarının da kendilerine

bakım vereceklerini, vermeleri gerektiğini aksi durumun kendilerini psikolojik olarak etkileyeceğini vurgulamışlardır.

Yaşlıların huzurevinde kalıp kalmama konusundaki düşüncelerine bakıldığında yaşanan ilçeye göre farklılaştığı görülmüştür. Beyşehir’de yaşayan yaşlıların Hüyük’te yaşayan yaşlılara göre ağırlıklı olarak huzurevine mesafeli durduğu ve huzurevinde kalmak istemedikleri görülmüştür. Hüyük’te yaşlıların huzurevine daha sıcak bakmalarının nedeninin ise Hüyük ilçesinde göçün oldukça belirgin hissedilmesi, hâlihazırda yapımı devam eden bir huzurevinin olması ve yaşlıların konuya ilişkin bilgilendirilmiş olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Huzurevinde kalmak isteyip istemedikleri konusunda yöneltilen sorumuz da araştırmada yaşlıların cevaplarken geçiştirme eğiliminde olduğu sorulardan bir diğeri olduğu gözlemlenmiştir.

Kurum ve kuruluşların ilgili birim sorumluları üzerinden yörede yaşlıların ailevi bakım durumları hakkında elde edilen verilere göre, yörede günümüzde yaşlı bakımının genellikle aile içinde sağlandığı yöneticilerin tamamına yakını tarafından güçlü bir şekilde ifade edilmiştir. Öz bakımını gerçekleştiremeyen, ihmal edilen, muhtaç, yoksul veya bir yakını bulunmayan yaşlılar ise sosyal incelemelerle tespit edildiği ölçüde devlet desteğinden yararlandırılmaktadır. Sosyal devletin gereği olan “Evde Bakım Desteği” ücretinin ailelerin yaşlı bakımında oldukça önemli rolü olduğu hem günümüz hem de gelecekte yaşlı bakımının sürdürülebilirliği açısından bir motivasyon gücü oluşturduğu hatırlatılmaktadır. Zira gelecekte toplumların ekonomik, fiziki, sosyal ve kültürel koşullarının aile içinde yaşlı bakımının sürdürülebilirliğinde oldukça belirleyici olacağı sıklıkla vurgulanmaktadır. Ayrıca aile bağlarının da yaşlı bakımı konusunda oldukça belirleyici olduğundan bahsedilmektedir. Ancak özellikle sivil toplumun saha çalışmalarından edinilen deneyimlerine göre bazı çarpıcı olumsuz örneklerin de olduğu görülmektedir. Bu noktada sunulan hizmetler kadar denetim faktörünün etkinliğinin ve şeffaflığının yeterince sağlanamadığına, yaşlı ihmal ve istismarından yaşlıların yeterince korunamadığına ve kaynak israfının giderilemediğine de güçlü bir şekilde işaret edilmektedir. Bu tespitler gelecekte planlanacak politika ve uygulamalar bakımından oldukça kıymetli bulunmaktadır.

İlgili kurumların birim yöneticilerinin bu değerlendirmeleri ilçelere göre bakıldığında sosyal çalışmacılar Hüyük ilçesinde çoğunlukla aile içinde yaşlılara bakım verilmediği, Beyşehir ilçesinde ise bazı ailelerin bakım verdiği bazıların

ilgilenmediğine işaret edilmektedir. Belediye ilgili müdürleri tarafında ise tam tersi bir görüş ifade edilmekte olup, Hüyük ilçesinde yaşlılara aile yakınlarının bakım ve destek verdiği, Beyşehir ilçesinde ise bazı ailelerin konuya ilişkin duyarlı olduğu bazı ailelerin ise bakım konusunda görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği söylenmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri, imamlar ve muhtarların özetle büyük bir çoğunluğun değerlendirmeleri ise ilçelere göre incelendiğinde aileler yaşlı bakımı konusunda oldukça duyarlıdır ve her iki ilçede de durum aynıdır. Yörede yaşlı bakımı konusunda toplumsal bilincin gelecekte de değişmeyeceği öngörüsüyle geleneksel toplumda üretilen kültürel öğretilere atıf yapıldığı görülmektedir. Ancak hemen her konu da sıklıkla toplumsal değişmeye vurgu yapılırken yaşlı bakımının aile içinde sürdürüleceği inancı da korunmaktadır. Aile içerisinde yaşlı bakımının sürdürüleceğine ilişkin inançlarının temelinde daha çok kültürel değerlerin bir reçete olarak sunulduğu görülmektedir. Kısaca yörede ailelerin genellikle yaşlılarına bakım verdiği görülmekle birlikte, gelecek öngörülerinde ise yaşlı bakımının devletin sorumluluğundan tek başına ailenin sorumluluğuna itilerek, kaynağı bir toplumun kültürel öğretilerinden gelen yakınlarının “merhamet” duygularına bırakıldığı görülmektedir.

5.7. Yaşlıların İhtiyaç, Beklenti ve Sorunlarının Çözümünde Sosyal ve Kurumsal Çevrenin Rolüne Yönelik Bulgular

Bu temel başlık altında cevap aranan sorularla yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının çözülmesinde söz konusu çevrelerin rolünün tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sorular cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, gelir durumu, yaşanılan ilçe gibi sosyal ve demografik değişkenler bağlamında irdelenmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine yönelik bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Yaşlılara “*Günlük yaşamınızı sürdürürken herhangi birinden yardım alıyor musunuz?*” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Günlük yaşamlarında herhangi birinden yardım alan yaşlılardan yüzde 65,1’inin erkek yaşlılar olduğu aşağıdaki tablodan görülmektedir.

Tablo 5.51: Cinsiyete Göre Günlük Yaşamda Yardım Alma Durumları

Herhangi Birinden Yardım Alma Durumu		Cinsiyet			
		Kadın	Erkek	Toplam	P Değeri
Hayır	Sayı	137	83	220	0.000
	Yüzdelik	62.3	37.7	100.0	
Evet	Sayı	58	108	166	
	Yüzdelik	34.9	65.1	100.0	

Tabloda yaşlıların günlük yaşamda herhangi birinden yardım alıp almadıkları konusu cinsiyete göre irdelenmiştir. Yardım almayanların yüzde 62,3'nün kadın yaşlılar olduğu görülmektedir. Herhangi birinden yardım alma ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre cinsiyet ile herhangi birinden yardım alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.000<0.05$). Yani bu bulgudan hareketle herhangi birinden yardım alma durumu cinsiyete göre farklılaşmakta olup kadın yaşlıların erkek yaşlılara göre günlük yaşamlarında bir başkasına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürdükleri çıkarımı yapılabilir.

Tablo 5.52: Eğitim Durumuna Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları

Herhangi Birinden Yardım Alma Durumu		Eğitim Durumu								P Değeri
		Okuma Yazma Bilmiyor	Okur yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek okul	Üniversite	Toplam	
Hayır	Sayı	37	26	114	20	14	5	4	220	0.000
	Yüzde lik	16.80	11,80	51.80	9.10	6.40	2.30	1.80	100.00	
Evet	Sayı	70	39	48	6	1	1	1	166	
	Yüzde lik	42.20	23.50	28.90	3.60	0.60	0.60	0.60	100.00	

Tablo incelendiğinde yardım alanların yüzde 42,2'sinin okuma yazma bilmediği, yüzde 28,9'unun ilkokul mezunu olduğu ve yüzde 23,5'inin ise okuryazar olduğu görülmektedir. Herhangi birinden yardım alma ile eğitim durumu arasındaki ilişkiyi

belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre eğitim durumu ile herhangi birinden yardım alma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani herhangi birinden yardım alma eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır ($p=0.000<0.05$).

Tablo 5.53: Medeni Duruma Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları

Herhangi Birinden Yardım Alma Durumu		Medeni Durum					P Değeri
		Bekâr	Evli	Boşanmış	Eşi Vefat Etmiş	Toplam	
Hayır	Sayı	1	183	1	35	220	0.000
	Yüzdellik	0.5	83.2	0.5	15.9	100.0	
Evet	Sayı	0	88	3	75	166	
	Yüzdellik	0.0	53.0	1.8	45.2	100.0	

Tablo incelendiğinde yardım alan yaşlılardan yüzde 53'ünün evli, yüzde 45,2'sinin ise eşinin vefat ettiği belirtilmiştir. Herhangi birinden yardım alma ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre medeni durum ile herhangi birinden yardım alma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.000<0.05$). Yani günlük yaşamda herhangi birinden yardım alma medeni duruma göre farklılaşmakta olup daha çok evli olan yaşlıların yardım aldığı söylenebilir.

Tablo 5.54: Gelire Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları

Herhangi Birinden Yardım Alma Durumu		Gelir				Toplam	P Değeri
		400-1000 TL	1000-1800 TL	1800-2700 TL	2700 TL Üzeri		
Hayır	Sayı	25	49	105	41	220	0.000
	Yüzdellik	11.4	22.3	47.7	18.6	100.0	
Evet	Sayı	40	52	59	15	166	
	Yüzdellik	24.1	31.3	35.5	9.0	100.0	

Tablodan da görüldüğü üzere yardım alan yaşlılardan yüzde 35,5'inin 1800-2700 TL gelire, yüzde 31,3'ünün ise 1000-1800 TL gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır. Herhangi birinden yardım alma ile gelir arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile herhangi birinden yardım alma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani herhangi birinden yardım alma durumu gelire göre farklılaşmaktadır ($p=0.000<0.05$). Gelir durumu nispeten iyi olan yaşlılarda günlük yaşamda alınan yardımın yoğunlaştığı söylenebilir.

Tablo 5.55: Yaşanılan İlçeye Göre Günlük Yaşamda Birinden Yardım Alma Durumları

Herhangi Birinden Yardım Alma Durumu		Yaşanılan İlçe			
		Beyşehir	Hüyük	Toplam	P Değeri
Hayır	Sayı	168	52	220	0.003
	Yüzdellik	76.4	23.6	100.0	
Evet	Sayı	103	63	166	
	Yüzdellik	62.0	38.0	100.0	

Günlük yaşamda herhangi birinden yardım alan yaşlıların yüzde 62'sinin Beyşehir ilçesinde yaşadığı tespit edilmiştir. Herhangi birinden yardım alma ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile herhangi birinden yardım alma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani herhangi birinden yardım alma yaşanılan ilçeye göre farklılaşmaktadır ($p=0.003<0.05$).

Yaşlılara “Günlük yaşamınızı sürdürürken yardım alıyorsanız bu yardımı kimlerden alıyorsunuz?” sorusu toplam (N386) yaşlıya açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.56: Yaşlıların Günlük Yaşamlarında Yardım Aldıkları Kişiler

Günlük Yaşamda Yardım Alınan Kişiler	Frekans(n)	%
Çocuklardan	110	63.6
Eşinden	45	26.0
Komşulardan	10	5.8
Yakınlardan	4	2.31

Not: Hesaplamalar günlük yaşamlarında yardım alan yaşlılar üzerinden yapılmış ve birden fazla seçeneği işaretleme imkânı verilmiştir. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Günlük yaşamın sürdürülmesinde yardımına başvuru alan kişiler şöyle belirtilmiştir. Buna göre yaşlıların büyük bir çoğunluğunun (yüzde 63,6) günlük yaşamlarında “çocuklardan” yardım ve destek aldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra yüzde 26 gibi bir oranla da “eşlerden” yardım ve destek aldıkları dikkat çekmektedir.

Günlük yaşamın sürdürülmesinde yardım alan yaşlılara “*Günlük yaşamınızı sürdürürken aldığınız bu yardımlar nelerdir?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.57: Yaşlıların Günlük Yaşamlarında Aldıkları Yardım Türleri

Alınan Yardım Türleri	Frekans(n)	%
Doktora gitmek	120	19.4
Ev temizliği	114	18.4
Ev dışı işlerin yapılmasında	110	17.8
Alışveriş yapma	95	15.4
Yemek pişirme	81	13.1

Not: Hesaplamalar günlük yaşamlarında yardım alan yaşlılar üzerinden yapılmış ve birden fazla seçeneği işaretleme imkânı verilmiştir.

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların yüzde 19,4’ü “doktora giderken”, yüzde 18,4’ü “ev temizliği yaparken”, yüzde 17,8’i “ev dışı işlerin yapılmasında” bir başkasının yardımına ihtiyaç duymakta ve yardım almaktadır. Yine aynı şekilde günlük yaşamlarında ev içi ve ev dışı çeşitli işlerin yapılmasında yardım aldıkları görülmektedir.

Ayrıca yaşlılara “Günlük yaşamınızı sürdürürken herhangi birinden yardım alıyorsunuz?”, “Eğer alıyorsanız kimlerden ne tür bir yardım alıyorsunuz?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde de sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Araştırmada yaşlıların günlük yaşamlarını sürdürürken bir başkasının desteğine ihtiyaç duyduklarında ağırlıklı olarak “çocuklardan” yardım aldıkları ve bu yardım ve desteklerin “ev temizliği” olduğuna ilişkin betimleme örneği aşağıdaki gibidir:

“Teyzen çok zorlanır işleri pek yapamaz, eğilip doğrulamaz. Bazı kızım, bazı gelinim gelir, yapar eder. Bazı ben yardımcı olurum. Çocuklar en fazla ev temizliğimizi yaparlar. Bazen yemek yaparlar, ekmeğimizi yaparlar, şöyle yığarlar. Sobamızı kuruverirler, bazı sobamızı yakıverirler. Komşudan isteriz bazı onlar da yaparlar bir ihtiyaç olunca. Bizim bundan başka işimiz olmaz.” (G33: Erkek, 70, Çevre)

Günlük yaşamın sürdürülmesinde bazı hizmetlere ihtiyaç duyulduğuna ve ihtiyaç duyulan işlerde yaşlılıktan dolayı bazı fiziksel sınırlılıkların olduğuna işaret edilmektedir. Evin rutin işlerinin yanı sıra hem mevsimsel hem de yöresel beslenme tarzlarının temelini oluşturan hizmetlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda fiziksel güç gerektiren soba yakma, soba kurma ve birden fazla kişiye ihtiyaç duyulan ve dolayısıyla imece usulünü gerektiren aylık veya yıllık olmak üzere ekmek yapımı konusunda da destek alınmaktadır. Bütün bu ihtiyaç duyulan hizmetlerin genellikle ailenin içinde çözümlendiği, bazı durumlarda ise komşulardan da destek alındığı görülmektedir.

Yardıma başvuru alan kişilere ilişkin diğer düşünceler şöyledir: Yaşlılar günlük yaşamlarında çocuklarının dışında, eşinden ve komşularından ev temizliğine yönelik yardım ve destek aldıkları görülmüştür. Özellikle de ikamet edilen yerde hiçbir yakını bulunmayan yaşlıların geleneksel toplumda olduğu gibi modern toplumda da en güçlü toplumsal ilişki ağlarından olan komşularından yardım ve destek aldıkları ifade edilmektedir.

Yaşlıların yaşlılık döneminde ihtiyaç duyduğu sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarından haberdarlık durumları, bu yardım ve hizmetlere ne şekilde ulaşım sağlayabileceklerine yönelik bilgiye ulaşılması yaşam kalitelerinin artırılmasında en temel etkenlerden biridir.

Yaşlılara “Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları konusunda herhangi bir bilginiz var mı?” sorusu toplam (N386) yaşlıya sorulmuş ve ayrıca aynı soruyla bağlantılı olarak “Eğer bilginiz varsa Türkiye’de yaşlılara

yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının neler olduğunu belirtir misiniz?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.58: Yaşlıların Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarından Haberdar Olma Durumları

Haberdar Olma Durumları	Frekans(n)	%
Evet	346	89.6
Hayır	40	10.4

Tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların büyük bir çoğunluğunun (yüzde 89,6) “Türkiye’de yaşlılara ilişkin sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarından haberdar” oldukları görülmektedir.

Tablo 5.59: Yaşlıların Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Haberdar Oldukları Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamaları

Haberdar Olunan Yardım ve Hizmetler	Frekans(n)	%
Parasal Yardım	282	33.6
Yakacak	202	24.1
Gıda	179	21.3
Evde Bakım	78	9.3

Not: Hesaplamalar haberdar olan yaşlılar üzerinden yapılmış ve birden fazla seçeneği işaretleme imkânı verilmiştir. Bu nedenle toplam yaşlı katılımcı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Yaşlı katılımcıların Türkiye’de haberdar olduklarını ifade ettikleri ve öne çıkan çeşitli sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları bulunmaktadır. Bunlar yukarıda tablodan da görüldüğü üzere yaşlıların yüzde 33,6’sı “parasal yardım”, yüzde 24,1’i “yakacak yardımı” ve yüzde 21,3’ü ise “gıda yardımı” gibi yardımlardan haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada yaşlılara “Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları konusunda herhangi bir bilginiz var mı?”, “Eğer bir bilginiz varsa bunları lütfen belirtiniz?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde de sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Görüşülen yaşlıların Türkiye’de yaşlı nüfusa sunulan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden haberdarlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu

bulunmuştur. Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları konusunda yaşlıların tamamına yakının haberdar oldukları ve bunlar “gıda yardımları, sosyal yardım ve destekler” olarak öne çıkmıştır. Yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin alınan cevapların betimleme örneği şöyledir:

“Mesela benim mahallem çok yoksulu olan bir mahalle... Genellikle burada on beş, yirmi yaşlı aile var. Allah razı olsun devletten, kömürlerine, elektrik ve su faturalarına kadar, gıdalarına kadar verilir... Devlet ihtiyacı onlara yardım ediyor. Bir şey olsa Kaymakamlık vasıtasıyla 65 yaş aylığı ve diğer sosyal yardımlar veriliyor. Muhtarlık kanalıyla hepsi tespit ediliyor. Eyi araştırılıyor yani. Kış gelmeden kömürleri şuraya iniyor. Evleri yandı mesela devlet ev yaptı. Kaymakamlık kanalıyla yapıldı.” (G15: Erkek, 70, Merkez)

Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları konusunda haberdar olduğunu vurgulayan yaşlı katılımcı, içinde yaşamış olduğu mahallede bulunan yoksulluğun da farkında olduğunu içtenlikle ifade etmektedir. Mahallesinde yaşayan ihtiyaç sahibi yaşlıların hemen her türlü ihtiyaçlarının devletin kurumları kanalıyla karşılandığına, bu kurumlardan Kaymakamlığın öne çıktığına ve ihtiyaç sahibi yaşlıların tespit edilmesinde ise özellikle de muhtarlığın etkinliğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca doğru tespitlerin yapılması ve sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması noktasında kurumların “koordinasyonun önemine” işaret edilmektedir. Burada yaşlı katılımcının “yaşlı yoksulluğu” bakımından farkındalık bilinci görülebilmektedir.

Haberdar oldukları diğer yardım ve hizmetler şöyledir: Yiyecek yardımı, kömür yardımı, para yardımı, maaş, 65 yaş aylığı, kimsesiz ihtiyaç sahiplerine fitre zekât yardımı, fatura yardımı, bez yardımı, bakım yardımı ve evde sağlık hizmeti verildiğini dile getirmişlerdir. Sosyal yardım kuruluşlarının bu yardım ve destekleri sağladıklarını ifade etmişlerdir. Yaşlılardan bazıları ise bu tür yardım ve hizmetlerin verildiğini televizyondan izlediklerini ve haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

Yaşlılara kurumlardan “Yardım veya hizmet alıyorsanız bunların türü nedir?” sorusu sadece yardım alan yaşlılara açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.60: Alınan Kurumsal Yardım veya Hizmet Türleri

Alınan Kurumsal Yardım ve Hizmetler	Frekans(n)	%
Yaşlı Aylığı	50	43.9
Sosyal Yardımlar	28	24.6
Sağlık Hizmeti	7	6.1
Evde Bakım Hizmeti	7	6.1

Not: Hesaplamalar yardım alan ve cevap veren yaşlılar üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tabloya göre yaşlıların yüzde 43,9'unun kurumsal yardım ve hizmet kapsamında en yaygın olarak “yaşlı aylığı”, yüzde 24,6'sının ise “sosyal yardım” aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra çeşitli sosyal yardım ve hizmet aldıklarından bahsedilmektedir.

Araştırmada ilgili kurum ve kuruluşların yöneticilerine ise “*Kurumunuz yaşlılara yönelik ne gibi hizmetler yürütüyor?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Kurum ve kuruluşların yörede yaşlılara yönelik ne gibi hizmetler verdiklerine ilişkin alınan cevaplar şöyledir:

Sosyal çalışmacıların ifadelerinde, “*yaşlıların şartlarına uygun olarak kurum bakım desteğinin sağlanması*” konusuna ilişkin kurumsal hizmetlerin öne çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine yerleştirme, gündüzlü yaşam merkezlerinde Alzheimer hastalarına bakım desteği ve etkinlikler yapılmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlerinin ifadelerine göre, yaşlılara yönelik yürütülen mevcut kurumsal hizmetleri şartları sağlayanlara ağırlıklı olarak “*65 yaş aylığı, barınma yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar, yakacak yardımı, nakit yardımı ve gıda yardımı*” sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra sıklıkla “*evde yaşlı ziyaretleri*” yapıldığı belirtilmektedir.

İmamların yaşlılara verdikleri hizmetlerin ağırlıklı olarak “*ihtiyaçların tespiti ve ilgili kurumlara iletilmesinde aracı olmak ve dini bilgiler vermek*” şeklinde hizmet yürüttükleri belirtilmiştir. Gün içinde zamanın büyük bir kısmını cami cemaati ile birlikte geçiren yaşlıların ihtiyaç duyduğu hizmetleri, içinde buldukları durumu en yakından gözleme ve deneyimleme fırsatı olan imamların aynı zamanda yaşlıların

dertlerini, düşüncelerini dinleyerek onları psikolojik yönden de destekledikleri aktarılmaktadır.

Muhtarlar, yaşlılara yönelik yürütmekte oldukları kurumsal hizmetleri ağırlıklı olarak “*maaşların çekilmesi, alışverişlerinin yapılması ve ilaçların alınması*“ yönünde görüş belirtmişlerdir. Yürütmekte oldukları kurumsal hizmetler konusunda değerlendirmelerine ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Muhtaç ve güçsüz olanları, imkânı olmayanları ziyaret ediyoruz, durumları hakkında akrabalarını, kurumları haberdar ediyoruz. Yaşlılarımızın maaşlarını çekiyoruz, ilaçlarını alıyoruz, doktora götürüyoruz kendi imkanımızla. Bazen berbere götürüyoruz. Resmî kurumlar ile gerekli koordinasyonu da biz sağlıyoruz.”
(G27: Erkek, 40, Muhtar)

Yerelde topluma en yakın birimlerden biri olan muhtarlık biriminin yaşlıların içinde bulunduğu özellikle de sosyal ve ekonomik durumun tespit edilmesinde, ilgili kişilere ve mercilere iletilmesinde muhtarlık biriminin oldukça etkin olduğu ortaya konulmaktadır. Sahada yaşlılar tarafından da sıkça söz edildiği gibi yaşlıların maaş çekimi, ilaçlarının alınması, sağlık hizmetine ulaşmalarının sağlanması ve hatta kişisel bakımları konusunda yani yaşlılara ev dışı bu tür hizmetlerin verilmesi muhtarların ifadelerinde de öne çıkmaktadır. Ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlarla yaşlılar arasında “koordinasyon” sağlanarak bir köprü olarak da oldukça işlevsel oldukları yorumlanabilmektedir.

Belediye ilgili birim müdürlerinin belediyede yaşlılara yönelik yürütmekte oldukları kurumsal hizmetleri ağırlıklı olarak “*evde tamir ve bakım, ev temizliği ve kişisel temizlik, psikolojik danışmanlık hizmetleri, sağlık hizmetlerine ulaşım, gıda desteği ve yaşlı bakım merkezi tahsis edilmesi*“ yönünde görüş belirtmişlerdir. Yürütmekte oldukları kurumsal hizmetler konusunda değerlendirmelerine ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Evde Bakım Hizmetleri” projemiz ile ev temizliği, alışveriş, gıda desteği, sağlık kurumlarına götürüp getirme, çamaşır yıkama, kişisel temizlikleri, evlerin bakım ve onarımı, psikolojik ve danışmanlık hizmetleri vb. hizmetler birimiz tarafından yapılmakta. Bütün bu hizmetlerimizden halen 446 yaşlımız yararlanmaktadır. Yaşlı bakım merkezi tahsis edilmesi yine bizim kurumumuzun sorumluluğunda olup kurumumuz tarafından yapılmaktadır.” (G01: Erkek, 43, Belediye, Müdür)

Yerel yönetimler halka en yakın birimlerdir ve yerelin sosyal ve ekonomik kaynaklarını etkin bir biçimde harekete geçirme kabiliyetleri bulunmaktadır. Yerel yönetimin potansiyelini ortaya koyarak kendilerine özgü “Evde Bakım Hizmetleri” projesiyle yaşlıların ihtiyaçlarına göre ev içi, ev dışı ve psikolojik yönden desteklerle cevap vermeye çalıştığı sayısal verilerle vurgulanmaktadır. Ayrıca “yaşlı bakım merkezi” tahsis edilmesi konusunda da kurumun sorumluluğu hatırlatılmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının ifadelerine göre yaşlılara ilişkin “*sıcak yemek vermek, ihtiyaçlarını tespit edip ilgili kurumlara iletme, öğrencilerin yaşlıları ziyaret etmeleri konusunda destek sağlamak, sosyal hizmetlerle ilgili kurumları görev ve sorumlulukları hakkında bilgilendirmek*” gibi kurumsal hizmetlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının deneyim, yetki, etki gücü ve sorumlulukları ölçüsünde yaşlılara yönelik yürüttükleri kurumsal hizmetlerinin olduğu görülmektedir. Öncelikle yoksul ve yoksun yaşlılara yönelik bazı mahallelerde sıcak yemek hizmetinin sunulması kurumsal kimliklerinin gelişiminde önemli rolü olduğu söylenmektedir. Sıcak yemek dağıtımıyla başlayan çalışma süreçlerinin zamanla yaşlıların ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve ilgili mercilere iletilmesinde bir nevi otokontrol mekanizması oluşturdukları da görülmektedir. Bazı durumlarda kuru gıda desteği, ev eşyası, giysi, tekerlekli sandalye, hasta yatağı, evin tadilatı, çeşitli ev işleri konusunda da yaşlılara hizmet sundukları belirtilmektedir. Ayrıca bu toplumsal farkındalığın oluşturulması noktasında öğrencilere yaşlı ziyaretlerinin özendirildiği, kuşaklar arası çatışmanın sağaltımı yönünde çaba sarf edilerek farkındalık oluşturulmaktadır.

Öte yandan sivil toplum kategorisinde olan öğrenci topluluğu yine kendi ölçülerinde sosyal hizmet öğrencileri üzerinde “yaşlı farkındalığı” oluşturulmaktadır. Bu farkındalığın oluşturulmasında, yaşlıyı ve yaşlılığı anlama noktasında yaşlı bakım merkezlerine yapılan ziyaretlerden yararlandığı vurgulanmaktadır. Burada ilgili temsilcinin sosyal hizmet açısından temelde bireyin farkındalık bilincinin ne denli değerli olduğuna dikkat çektiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Yaşlılara kurumlardan “*Aldığınız yardım veya hizmeti yeterli buluyor musunuz?*” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Yardım alan yaşlılardan gelen analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir. Bu soruya toplam 81 kişi cevap

vermiştir. Cevap verenlerin hemen hemen yarısı almış oldukları kurumsal yardım veya hizmeti yeterli bulmuştur.

Tablo 5.61: Alınan Kurumsal Yardım veya Hizmetin Yeterlilik Durumu

Verilen Cevaplar	Frekans(n)	%
Yeterli	37	45.7
Yetersiz	21	25.9
Az Yeterli	14	17.3
Çok Yeterli	7	8.6
Çok Yetersiz	2	2.5

Aldıkları kurumsal yardım ve hizmetlerin yeterli bulunup bulunmadığına ilişkin değerlendirmelerine tabloda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Kurumsal yardım ve hizmet alan yaşlıların yüzde 45,7’si aldıkları yardım ve hizmetlerin “yeterli” olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan yüzde 25,9’u ise aldıkları bu yardım veya hizmeti “yetersiz” bulduklarını ifade etmiştir.

Kurumsal bağlamda yardım alan yaşlılara “Yardım veya hizmet aldığınız kişi, kurum veya kuruluşlar hangileridir?” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve yaşlılardan bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.62: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar

Verilen Cevaplar	Frekans (n)
Kaymakamlık	36
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	14
Muhtarlık	12
Belediye	8
Çocuklar	6
AÇSHB	4

Kurumsal yardım veya hizmet alan yaşlıların büyük bir çoğunluğunun “Kaymakamlık” ve “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı” gibi kurum ve kuruluşlardan yardım ve hizmet aldıkları görülmektedir.

Tablo 5.63: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

Verilen Cevaplar		Cinsiyet		Toplam	P Değeri
		Kadın	Erkek		
Kaymakamlık	Sayı	10	26	36	0.187
	Yüzdeler	27.8	72.2	100.0	
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Sayı	8	6	14	
	Yüzdeler	57.1	42.9	100.0	
Muhtarlık	Sayı	3	7	10	
	Yüzdeler	30.0	70.0	100.0	
Belediye	Sayı	2	6	8	
	Yüzdeler	25.0	75.0	100.0	
Çocuklar	Sayı	2	4	6	
	Yüzdeler	33.3	66.7	100.0	
AÇSHB	Sayı	1	3	4	
	Yüzdeler	25.0	75.0	100.0	

Kaymakamlıktan yardım alanların yüzde 72,2'sinin erkek ve yüzde 27,8'inin ise kadın olduğu tabloda yer almaktadır. Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Chi-Square (Ki-Kare) testi sonuçlarına göre cinsiyet ile yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.187>0.05$). Yani yaşlılar en fazla Kaymakamlıktan destek aldığı ve bu yaşlıların daha çok erkek yaşlılardan oluştuğu görülmektedir.

Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar ile medeni durum arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Chi-Square (Ki-Kare) testi sonuçlarına göre medeni durum ile yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yani yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar medeni duruma göre farklılaşmamaktadır ($p=0.473>0.05$).

Tablo 5.64: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Gelir Arasındaki İlişki

Verilen Cevaplar		Gelir				Toplam	P Değeri
		400-1000 TL	1000-1800 TL	1800-2700 TL	2700 TL Üzeri		
Kaymakamlık	Sayı	25	8	2	1	36	0.026
	Yüzdeler	69.4	22.2	5.6	2.8	100.0	
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Sayı	10	3	0	1	14	
	Yüzdeler	71.4	21.4	0.0	7.1	100.0	
Muhtarlık	Sayı	7	2	1	0	10	
	Yüzdeler	70.0	20.0	10.0	0.0	100.0	
Belediye	Sayı	4	2	0	2	8	
	Yüzdeler	50.0	25.0	0.0	25.0	100.0	
Çocuklar	Sayı	2	2	2	0	6	
	Yüzdeler	33.3	33.3	33.3	0.0	100.0	
AÇSHB	Sayı	1	2	0	1	4	
	Yüzdeler	25.0	50.0	0.0	25.0	100.0	

Tablo incelendiğinde kaymakamlıktan yardım alan yaşlılardan yüzde 69,4'ünün 400-1000 TL gelire, yüzde 22,2'sinin ise 1000-1800 TL gelire sahip olduğu görülmektedir. Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar ile gelir arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre gelir ile yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar gelire göre farklılaşmaktadır ($p=0.026<0.05$).

Tablo 5.65: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişki

Verilen Cevaplar		Eğitim Durumu					Toplam	P Değeri
		Okuma yazma bilmiyor	Okur yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise		
Kaymakamlık	Sayı	19	7	10	0	0	36	0.020
	Yüzdelik	52.8	19.4	27.8	0.0	0.0	100.0	
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Sayı	9	0	2	3	0	14	
	Yüzdelik	64.3	0.0	14.3	21.4	0.0	100.0	
Muhtarlık	Sayı	5	2	3	0	0	10	
	Yüzdelik	50.0	20.0	30.0	0.0	0.0	100.0	
Belediye	Sayı	2	4	1	1	0	8	
	Yüzdelik	25.0	50.0	12.5	12.5	0.0	100.0	
Çocuklar	Sayı	2	2	1	0	1	6	
	Yüzdelik	33.3	33.3	16.7	0.0	16.7	100.0	
AÇSHB	Sayı	1	1	2	0	0	4	
	Yüzdelik	25.0	25.0	50.0	0.0	0.0	100.0	

Kaymakamlıktan yardım alanların eğitim durumuna bakıldığında yüzde 52,8'inin okuma yazma bilmediği, yüzde 27,8'inin ilkokul mezunu olduğu ve yüzde 19,4'ünün ise okuryazar olduğu görülmektedir. Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar ile eğitim durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre eğitim durumu ile yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.020<0.05$). Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlardan yardım alma eğitim durumuna göre değiştiği söylenebilir.

Tablo 5.66: Kurumsal Yardım veya Hizmet Alınan Kişi, Kurum veya Kuruluşlar ile Yaşanılan İlçe Arasındaki İlişki

Verilen Cevaplar		Yaşanılan İlçe			P Değeri
		Beyşehir	Hüyük	Toplam	
Kaymakamlık	Sayı	27	9	36	0.031
	Yüzdelik	75.0	25.0	100.0	
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Sayı	10	4	14	
	Yüzdelik	71.4	28.6	100.0	
Muhtarlık	Sayı	4	6	10	
	Yüzdelik	40.0	60.0	100.0	
Belediye	Sayı	2	6	8	
	Yüzdelik	25.0	75.0	100.0	
Çocuklar	Sayı	3	3	6	
	Yüzdelik	50.0	50.0	100.0	
AÇSHB	Sayı	3	1	4	
	Yüzdelik	75.0	25.0	100.0	

Kaymakamlıktan yardım alanların büyük çoğunluğunun (yüzde 75) Beyşehir’de, yüzde 25’i ise Hüyük’te yaşamaktadır. Yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar ile yaşanılan ilçe arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan *Chi-Square (Ki-Kare)* testi sonuçlarına göre yaşanılan ilçe ile yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani yardım veya hizmet alınan kişi, kurum veya kuruluşlar yaşanılan ilçeye göre farklılık göstermektedir ($p=0.031<0.05$).

Yaşlılara kurumsal bağlamda “Yardım alırken kişi, kurum veya kuruluşlara ulaşmada herhangi bir sorunla karşılaşılıyor musunuz?” sorusu sadece yardım alan yaşlılara açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve yaşlılardan bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.67: Yardım Alırken Kişi, Kurum veya Kuruluşlara Ulaşmada Sorun Yaşama Durumları

Verilen Cevaplar	Frekans(n)	%
Hayır	87	94.57
Evet	5	5.43

Tablodan da görüldüğü üzere yardım alan yaşlıların yüzde 94,57'sinin yardım alırken kurum veya kuruluşlara ulaşmada herhangi bir sorun yaşamadığı görülmektedir.

Yaşlılara kurumsal bağlamda “Yardım veya hizmet alırken kurumlara ulaşmada karşılaştığınız bu sorunlar nelerdir?” sorusu sorulmuş ve yaşlılardan değerlendirmeleri istenmiştir. Analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Sorun yaşayan yaşlılar yaşadıkları bu sorunları her biri ayrı ayrı şöyle ifade etmişlerdir:

1) “Aradığımızda ilgilenmiyorlar”,2) “Gelip hâlimizi sormuyorlar”, 3) “Bürokrasi içinde kayboluyoruz”, 4) “Yardım almak istiyorum alamıyorum”, 5) “Fikrim yok çocuklarım daha iyi biliyor” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Yaşlılara “Sizce yaşlılara yardım ve destek vermesi gereken kişi, kurum veya kuruluşlar kimlerdir?” sorusu toplam (N386) yaşlıya sorulmuş ve yaşlılardan bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.68: Yardım ve Hizmet Vermesi Gereken Kişi, Kurum veya Kuruluşlar

Kişi, Kurum veya Kuruluşlar	N	%
	Kaymakamlık	246
Muhtarlık	112	18.1
Belediye	105	17
Merkezi Yönetim	93	15
Çocuklar	28	4.5
STK'ler	13	2.1
Akrabalar	8	1.5
Diğer	13	2.1

Not: Birden fazla seçeneği işaretleyebilme imkânı verilmiştir. Bu nedenle seçeneklerin toplamında yaşlı sayıları farklılık gösterebilmektedir.

Tablo incelendiğinde yaşlılara yönelik yardım ve destekleri vermesi gereken kişi, kurum ve kuruluşların hangileri olması gerektiği konusuna yaşlıların öne çıkan ifadelerinde yüzde 39,7'si “Kaymakamlık”, yüzde 18,1'i “Muhtarlık” ve yüzde 17'si ise “Belediye” olduğu görülmektedir. Yörede yaşlılar genel olarak sosyal yardım ve sosyal çalışma hizmetlerinin Kaymakamlık aracılığıyla verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra yerel yönetim birimlerinden olan Muhtarlık ve Belediyenin yer alması gerektiği öne çıkan diğer ifadelerinde yer almaktadır.

Araştırmada ilgili kurum ve kuruluşların yöneticilerine “*Kurumunuz yaşlılara yönelik neler yapmayı planlıyor?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve onların cevapları analiz edilmiştir. Kurum ve kuruluşlar yörede bundan sonra yaşlılara yönelik ne gibi hizmetleri planladıkları konusuna ilişkin alınan cevaplar ve bazı betimleme örneklerine aşağıda yer verilmiştir:

Sosyal çalışmacılar yaşlılara yönelik hali hazırda “*sunulan kurumsal hizmetlerin geliştirilmesinin planlanmakta*” olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kapsamda yaşlıların yaşamlarını en iyi şartlarda sürdürebilmeleri için danışmanlık hizmetlerinin sürdürülmesi ve kurum bakımı hizmetlerinin “*huzurevi modelinden ev tipine dönüştürülmesi*” planlanmaktadır. Burada özellikle huzurevi kavramının bazı yaşlılar açısından daha soğuk karşılandığı, ev tipi modelin ise yaşlıya daha sıcak, daha samimi ve mutlu olabilecekleri bir ortamın sunulmasında çağın koşullarına göre uyarlanması şeklinde yorumlanmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri yaşlılara yönelik verilecek hizmetlerin kurumsal planlamalarında yaşlılara yönelik “*mevcut yürütülen hizmetlerin sürdürülmesi ve huzurevi yapmak*” gibi planlama yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu planlama aynı zamanda merkezi yönetimin yaşlılara ilişkin planlarını da temsil etmesi bakımından yaşlılara yönelik sunulacak hizmetlerin niteliğini ve niceliğini de yansıtmakta olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

İmamların yaşlılara yönelik planlanan hizmetleri ağırlıklı olarak “*dini bilgiler vermek ve ziyaret ederek dertlerini dinlemek*” şeklinde olduğu görülmüştür.

“Genel olarak dini yaşamla ilgili bilgilendirme, rehberlik yapmak, ölüm korkusu gibi korkuları yenmeleri ve manevi destek sağlama yönünde daha fazla hizmet vermeyi planlıyoruz. Yalnız olmadıklarını hissettirerek aileleriyle yaşadıkları problemlerin çözümünde destek olmak ve ev ziyaretleri yaparak bakıma muhtaç

olanlara en kısa sürede yardım etmeyi sürdürmeyi planlıyoruz.” (G15: Erkek, 56, İmam)

Yaşlılarla geçirilen geniş zaman diliminde yaşlıların içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, psikolojik vb. durumun farkında olduğu ve özellikle yaşlılıkta “yalnızlık ve ölüm korkusu” duygularının yaşlılar üzerinde olumsuz etkisine dikkat çekildiği görülmektedir. Ayrıca yaşlıların yalnızlık duygularının sağaltımında manevi yönden rehberlik gibi desteklerin yanı sıra aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi ve bakıma muhtaç yaşlıların bakım sorunlarının kısa sürede çözüme ulaştırılması noktasında kurum olarak sorumluluk üstlenildiği ifade edilmektedir.

Muhtarların yaşlılara yönelik vermeyi planladıkları öne çıkan hizmetleri arasında “*maaşların çekilmesi, alışveriş yapılması ve ilaçların alınması*” olduğu belirtilmiştir. Yine bu noktada yaşlıların kendi talepleri ev ziyaretleriyle belirleneceği vurgulanmaktadır. Yerel yönetim birimlerinin yapısı gereği yerelde etkinliği özellikle de pandemi koşullarında yaşlılarla temas kurulmasında, kurumlarla koordine olunarak hızlı, etkili hizmet sunma noktasında ve yaşlıların psikolojik yönden de desteklenmesinde muhtarların rolüne vurgu yapılmaktadır.

Belediye İlgili Birim Müdürlerine göre yaşlılara yönelik ilçelerde yapılması planlanan öne ve çıkan hizmetleri ise “*yaşlı bakım merkezlerinin kurulması*” yönünde olan betimleme örneğinde şöyledir:

“Hizmetlerimizi artırarak devam ettiriyoruz. Saha tarama çalışmalarımız aralıksız sürüyor. Yapılan müracaatlar ve saha çalışması sırasında tespit edilen yaşlı ve bakıma muhtaç bireylere hizmetlerimizi götürüyoruz. İlerisi için olası bir yaşlı bakım evi projesinin hayata geçmesi durumunda alt yapı çalışmalarını da yürütüyoruz.” (G01: Erkek, 43, Belediye, Müdür)

Belediye olarak yaşlılara yönelik verilen hizmetlerin artırılarak sürdürülmekte olduğu ve yaşlı bakımı konusundaki eksikliklerin giderilmeye çalışıldığı ifade edilmektedir. Saha çalışmalarının ihtiyaç sahibi ve bakıma muhtaç yaşlıların tespit edilmesinde etkin bir şekilde değerlendirildiği, tespit edilememiş olan yaşlıların ise kendi başvuruları dikkate alınarak değerlendirildiği vurgulanmaktadır. Diğer yandan ilerleyen süreçte yaşlı bakımevinin kurulması için altyapı çalışmalarının sürdürüldüğüne dikkat çekildiği görülmektedir.

“Belediyemiz evde bakım hizmeti, yaşlıların tek başına yeterli olmadığı ev temizliği ve kişisel temizlik hizmeti vermeyi hedeflemektedir. Ancak henüz bir fırsat bulamadık pandemiden dolayı. İlçede yaşlıların büyük çoğunluğu çok yaşlı ve yoksul.” (G02: Erkek, 51, Belediye, Müdür)

Yaşlı yoksulluğuna ve yaşlılıktan dolayı bireyin günlük işlerini yapmada tek başına yetersiz olduğuna ve belediye olarak henüz bu hizmetlerin yaşlılara sunulmadığına dikkat çekilmiştir. Bakıma muhtaç olan yaşlıların yaşamlarının iyileştirilmesi, yalnızlığa itilmeden daha huzurlu ve mutlu olabilecekleri ev ortamların oluşturulması ve günlük yaşamda ihtiyaç duydukları hizmetleri yaşlılara sunulması yönünde “evde bakım” hizmeti gibi bir planları olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada özellikle de ilçede ileri yaşta olan yaşlıların yoğunluğuna vurgu yapıldığı görülmüştür. Ancak pandemi koşullarının diğer kurumları etkilediği gibi yerel yönetimleri de etkilediği dolayısıyla henüz bazı hizmetlerin hayata geçirilemediği ifade edilmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının yaşlılara yönelik yapılması planlanan kurumsal hizmetleri “*yürütülen hizmetlerin farklı ilçelere genişletilerek sürdürülmesi*” yönünde planlarının olduğuna ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Bundan sonra da verdiğimiz bu sıcak yemeği devam ettirmek istiyoruz... Devamında Derebucak, Hüyük, Derbent gibi ilçelerimizde bulunan yaşlılarımıza da vermek istiyoruz. Ayrıca giysi, eşya, ev temizliği gibi hizmetleri de sürdürmek istiyoruz... Mesela ben Derebucak belediye başkanını aradım. Bizim yeterli yemeğimiz çıkıyor, malzememizde de bir sıkıntı yok. Biz bu yemekleri çıkartalım sizin yollayacağınız arabaya verelim sizlerin görevlendireceği kişiler tarafından bu yemekler ihtiyaç sahiplerine ulaştırılsın diyoruz... Ancak yemek bu insanların sadece bir ihtiyacı. Bu insanların hatırlarının da sorulması lazım.” (G01: Erkek, 52, STK, Yönetici)

Sivil toplum kuruluşu temsilcisi öncelikle yaşlılar için beslenmenin önemini vurgulamaktadır. Ancak mevcut sayı ile yetinmediklerini, dolayısıyla hizmet alanlarını genişleterek diğer yakın ilçelerde bulunan ihtiyaç sahibi yaşlılara da hizmet vermek istediklerini heyecan ve içtenlikle ifade etmeye çalışmaktadır. Öyle ki katılımcının sadece sıcak yemeğin sunulmasıyla yaşlıların ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamayacağını da farkında olduğunu ve diğer belediyelerde bu tür hizmetlere ilişkin motivasyon sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Sıcak yemek yanı sıra yaşlıların farklı ihtiyaçlarının da kurumsal hizmet planlamalarının arasında olduğu,

yürütülen ve yürütülecek olan hizmetlerde belediye ile koordine olunduğu hatta belediyeleri cesaretlendirdikleri şeklinde de yorumlanabilmektedir.

İlgili kurum ve kuruluşların yöneticilerine de aynı şekilde “*İlçede yaşlılara yönelik daha ne gibi çalışmalar yapılabilir?*”, “*Bu çalışmalarda hangi aktörler yer alabilir?*” sorusu sorulmuş ve değerlendirmeleri istenmiştir. Konuya ilişkin analiz verilerine aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal Çalışmacılar yaşlılara yönelik yapılabilecek çalışmalar konusunda ağırlıklı olarak “*sosyal alanların artırılması, gündüz yaşam evlerinin oluşturulması ve günlük ihtiyaç duydukları hizmetlere ilişkin profesyonel bir ekip oluşturulması*” gerektiğini vurgulamışlardır. Yaşlıların sosyal yaşama dâhil edilmesi ve fiziksel aktiviteleri artıracak spor yapma, kültürel etkinliklere katılma doğayla iç içe olma gibi aktiviteler imkân veren sosyal alanlar yetersiz bulunmaktadır. Zira yörede yaşlıların kırıathanelerden başka katılım sağlayacakları pek bir aktivite olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca gündüz yaşam evlerinin henüz sayıca yetersiz olduğuna dikkat çekilmekte ve ihtiyaç duydukları hizmetlere ilişkin deneyimli ekiplerin oluşturulması üzerinde durularak sosyal hizmet için “yeni hizmet modelleri” önerdikleri şeklinde yorumlanabilmektedir. Yapılacak olan çalışmalarda ise merkezi yönetim ve yerel yönetimin yer alması önerilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri yörede yaşlılara yönelik yapılacak çalışmaları “*aşevinin açılması, sosyal alanlarda iyileştirmelerin yapılması, huzurevinin yapılması, sağlık ve teknolojik hizmetlerden faydalanmalarının artırılması*” yönünde öneriler getirmişlerdir. Yaşlılara yönelik yapılacak bu hizmetlerde ise belediyeler, muhtarlar, imamlar, merkezi yönetim, milli eğitim, STK ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları olmak üzere kısaca tüm ilgili aktörlerin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

İmamlar yörede yaşlılara yönelik bundan sonra yapılabilecek çalışmaları ağırlıklı olarak “*bakacak kimsesi olmayan yaşlılar için huzurevi yapılması, ibadetlere yönelik bilgilendirmeler yapılması, toplu ulaşım hizmetinin geliştirilmesi, sosyal alanların artırılması, sosyal ve ekonomik desteklerin artırılması*” gibi bir dizi öneri getirmişlerdir. Bu hizmetlerin verilmesinde belediye, imamlar, milli eğitim, diyanet, aileler ve muhtarların yer alması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Muhtarların görüşlerinde yaşlılara yönelik bundan sonra yapılabilecek çalışmaların ağırlıklı olarak “*maaşların çekilmesi, alışverişlerinin yapılması ve ilaçlarının alınması ve sosyal alanların artırılması*” gibi hizmetlerin artırılmasını öne çıkarmıştır. Bu hizmetlerde aile ve belediyenin yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Belediye İlgili Birim Müdürlerine göre yörede yaşlılara yönelik yapılacak çalışmaların “*gündüz bakımevi ve yaşam merkezi yaşlılarla öğrencilerin buluşturularak yaşlıların ihtiyaçları konusunda yardımcı olmaları, yaşlıların sosyal alana dâhil edilmeleri için programların yapılması, sosyal alanların artırılması ve toplu ulaşım konusunda çalışmaların*” yapılabileceği aktarılmıştır. Yapılacak olan bu çalışmalarda ise belediye, kaymakamlık, muhtarlık, STK, üniversite ve diğer kamu kurumlarının ortaklaşa çalışması gerektiği vurgulanmıştır.

Sivil Toplum Kuruluşları ise yaşlıların “*günlük rutin işleri, yaşlı ziyaretleri, kurslar, sosyal alanların uygun dizayn edilmesi ve profesyonel ekiplerin oluşturulması*” gibi hizmetlerin verilmesi önerilmiştir. Halk eğitim kursları aracılığıyla yaşlılara yönelik kursların düzenlenebileceği, öğrencilerin yaşlı ziyaretleri teşvik edilebileceği, sosyal alanların her yaş grubuna uygun bir şekilde dizayn edilebileceği, yaşlıların ihtiyaçları profesyonel bir ekip tarafından tespit edilip karşılanabileceği vurgulanmıştır. Yaşlılara yönelik yapılacak bu çalışmalarda ise sosyal hizmetler, millî eğitim ve tüm ilgili aktörlerin yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Araştırmada ilgili kurum ve kuruluşların yöneticilerine “*Yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumunuzun rolü nedir?*”, “*Lütfen bu rolü tanımlar mısınız?*” sorusu açık uçlu bir soru şeklinde sorulmuş ve cevapları analiz edilmiştir. Kurum ve kuruluşların yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumsal rollerini nasıl tanımladıklarına ilişkin alınan cevaplar şöyledir:

Sosyal çalışmacılar yaşlılara yönelik kurumsal rol tanımlarını “*yaşlıların yaşam şartlarının iyileştirilmesine yönelik gerekli şartları oluşturmak ve talepleri olması durumunda kurum bakımı sunmak*” şeklinde açıklamışlardır. Bu noktada aile yanında bakımları mümkün olmayan veya kendisi talepte bulunan yaşlılara gerekli şartların sağlanarak “kurum bakımı” hizmetinin sunulmasının kurumsal rolleri olduğu vurgulanmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumsal rollerini “devletin vatandaşa uzattığı sıcak el” olduğunu ifade eden betimleme örneği şöyledir:

“Kurumumuz devletimizin yaşlılara uzattığı sıcak elidir.” (G02: Erkek, 32, SYDV, Müdür)

Katılımcının bu tanımlamasında kamusal hizmetlerin insan odaklı sunulduğuna, sunulan hizmetlerde yaşlı memnuniyeti esas alındığına ve devletin temsilcisi olarak görev yapıldığının farkında olunduğuna vurgu yapılmaktadır. Devlet ve yaşlı vatandaş arasındaki bağların güçlendirilmesi noktasında sorumluluk üstlendikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Bu çerçevede sosyal devletin bir gereği olarak yaşlıların maddi, manevi tüm ihtiyaçlarını karşılamak kendilerinin kurumsal rolleri olarak açıklanmaktadır.

İmamlar yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumsal rollerini ağırlıklı olarak “*ihtiyaçların tespiti ve ilgili kurumlara iletilmesinde aracı olmak ve dini bilgiler vermek*” şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlamalarında dini bilgilere ilişkin hizmet vermelerinin yanı sıra yaşlılarla kurulan temasın sıklığından ve geniş bir zaman dilimi içerisinde onları dinlemede oldukça etkin rol aldıklarından, ihtiyaçlarının, sorunlarının tespit edilmesinde ve ilgili mercilere iletilmesinde de aktif olduklarından söz edilmektedir.

Muhtarların yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumsal rollerini “*ihtiyaçların tespiti ve ilgili kurumlara iletilmesinde aracı ve bir köprü*” olarak tanımlamış oldukları betimleme örneği şu şekildedir:

“Köyümüzde kalanların çoğunluğu yaşlı olduğu için eksiklerini tamamlamada kurumumuzun rolü fazladır. Yaşlılar doğrudan bizimle muhatap oluyorlar. Yaşlı listemiz var. Onları sık sık arayıp soruyoruz. İhtiyaçlarını sorunlarını biz görüp tespit edip kurumlara iletiyoruz ve desteklerin verilmesinde aracı oluyoruz. İhtiyaç duyduklarında ve sorunlarının çözümünde ulaşabilecekleri ilk merciiyiz ve devletin ilk adımımız.” (G15: Erkek, 42, Muhtar)

Yaşanılan yörede nüfusun büyük bir çoğunluğunun yaşlı olduğu ve yaşlıların tüm ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik hizmetlerde halka en yakın yerel yönetim birimlerden bir diğerinin de muhtarlık olduğu görülmektedir. Bu kapsamda kayıtlar tutulduğu, somut verilerden yararlanıldığı ve kurumlarla koordinasyon sağlandığı

vurgulanmaktadır. Muhtaç ve güçsüz yaşlıların tespit edilmesinde etkin oldukları gibi bu desteklerin dağıtımında da aktif olarak rol üstlendikleri görülmektedir.

Belediye İlgili Birim Müdürleri yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumsal rollerini “yaşlıların hayatlarının önemli ve güzel bir parçası olmak” şeklinde tanımlamışlardır. Belediye ilgili birim müdürlerinin bu tanımlamalarına ilişkin betimleme örneği şöyledir:

“Evde Bakım hizmetleri adı altında kurmuş olduğumuz birim aracılığı ile yaşlı ve bakıma muhtaç kişilere ulaşıyor. “Asla yalnız değilsiniz” sloganı ile yürüttüğümüz hizmetimiz yöremizde aileler için büyük önem arz ediyor. En önemli rolümüz yaşlıların hayatlarının önemli ve güzel bir parçası olmak ve bunu onlara hissettirmektir.” (G01: Erkek, 43, Belediye, Müdür)

Belediyenin kendi bünyesinde oluşturduğu “Evde Bakım Hizmeti” kapsamında olan birim aracılığıyla bakıma muhtaç yaşlıların kendileri tarafından tespit edilerek ulaşıldığı belirtilmektedir. Bu hizmet çerçevesinde güçsüz ve muhtaç yaşlı aileler kurumlarca tespit edilmektedir. Diğer yandan yaşlı yalnızlığına vurgu yapılarak yaşlılara yalnız olmadıklarını ve değerli olduklarını hissettirdiklerine dikkat çekilmektedir.

Sivil toplum kuruluşu yöneticisi yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumsal rollerini “insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alarak kişinin farkındalık bilincini geliştirmek ve sosyal değişmeyi gerçekleştirmek” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamaya ilişkin betimleme örneği şu şekildedir.

“Sağlık Olsun Topluluğu sosyal hizmet bölümüne bağlı bir topluluk. Topluluğumuzun amaçlarından biri de insan haklarını temel alarak bireylerin yaşadığı toplumda uyum güçlüklerini aşarak kendi kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olmayı sağlamak... Sağlık Olsun Topluluğu olarak bu noktada yaşlı olan bireylerimizin toplumdaki soyutlanmamasına topluma entegre olmasına yardımcı oluyoruz. Aynı zamanda bir ihtiyaç durumu noktasında bireyin haklarını kullanması için kaynaklar arasında arabuluculuk yapıyoruz.” (G02: Kadın, 23, STK, Yönetici)

Sivil toplum kuruluşu temsilcisinin yaşlılara yönelik bu kurumsal rol tanımlamasında “sosyal hizmet mesleğinin görevi ve temel değerleri” bağlamına ve sosyal hizmetin odağında bulunan toplum, değişme ve gelişmeye işaret edilmektedir. Bu bağlamda yaşlıların sosyal refahlarının ve sosyal işlevselliklerinin geliştirilmesi yönünde

sorumluluk ve rol üstlendikleri ifade edilmektedir. Aynı zamanda bireyin hakların kullanılmasında kaynaklar arası arabuluculuk rollerinin bulunduğu içtenlikle vurgulanmaktadır.

Araştırmanın yukarıda yer alan temel başlığı altında alınan cevaplar değerlendirildiğinde yaşlıların günlük yaşamlarında en fazla çocuklarından fiziksel güç gerektiren ev temizliği ve diğer ev işlerine yönelik destek aldıkları görülmektedir. Ayrıca eşlerden ve komşulardan da destekler alındığı ifade edilmektedir. Toplumsal değişimin aşındırdığı davranış biçimlerine rağmen sürdürülen güçlü aile bağları yaşlıların hem psikolojik hem de yaşam konforunun sağlanmasında hala önemli bir işlev görmektedir. Ancak yaşlıların aldığı yardımlar ve yardımına başvuru alan kişiler yaşanan ilçeye göre değerlendirildiğinde bir farklılaşma gözlemlenmektedir. Beyşehir ilçesinde yaşlılar genellikle çocuklarından yardım ve destek alırken Hüyük'te ise kendi işlerini kendileri yapmaktadır. Bu durum Hüyük ilçesinde göç unsurunun Beyşehir ilçesine göre daha fazla olduğunu ve ayrıca komşu, akraba gibi toplumsal dayanışma ağlarının göçün de etkisiyle doğal olarak zayıflığına ve gelecekte de daha zayıflayacağına işaret etmektedir. Bu olumsuzlukların giderilmesi noktasında tüm aktörlerin yöreye özgü yeni ve sürdürülebilir çözümler üretmesi gerekmektedir.

Kurumların yaşlılara yönelik halihazırda sunmuş oldukları hizmetler bakımından değerlendirildiğinde ise ilgili kurumlarca bu hizmetler kurumsal yetki, sorumluluk ve mali güçleri çerçevesinde yürütülmektedir. Maddi desteklerde merkezi yönetime bağlı kurumların destekleri öne çıkarken maddi desteklerin yanı sıra yaşlı bireyin yaşamına dokunmada manevi desteklerde yerel yönetimin çaba ve hizmetlerinin öne çıktığı görülmektedir. Yöredeki ilgili tüm kurumsal çevrelerin yaşlıların ihtiyaçlarının tespiti, ilgili mercilere iletilmesi ve karşılanmasında ciddi manada koordine olarak çalıştıkları, etkileşimde buldukları ve yaşlılık konusunda farkındalıklarının oldukça yüksek olduğu şeklinde çıkarım yapılabilmektedir. Bu uyum gerek demokrasi gerekse vatandaş odaklı, nitelikli ve samimi hizmetlerin yürütülmesi ve sürdürülmesinde temel teşkil etmesi bakımından oldukça değerli bulunmaktadır. Ancak yaşlıların temel ihtiyaçların karşılanması yönündeki kurumların gayretlerinin görünürlüğünün yanı sıra, insanın maddi olmayan sosyal ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin ise yok denilecek düzeyde bulunduğu ve oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan kurumların yürüttüğü bu hizmetler her iki ilçe açısından değerlendirildiğinde özellikle de belediyelerin hizmetlerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu kapsamda Beyşehir'de

ev temizliği ve kişisel temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi, psikolojik danışmanlık, sağlık hizmetine ulaşım ve yaşlı bakım merkezi tahsis edilmektedir. Hyk'te ise evde tamir ve bakım, gıda desteği, hastaneye götürmek, sağlık hizmetine ulaşım ve yaşlı bakım merkezinin tahsisinden söz edilmektedir. Bu farklılığın ve hizmet çeşitliliğinin belediyelerin mali yapısından ve ilgili mevzuattaki serbestlikten kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yaşlıların Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarından ağırlıklı olarak haberdar olduklarından bahsedilmektedir. Yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarından haberdar olunmaması gibi bir durum haberdar olmayan bu yaşlıları dezavantajlı yapmaktadır. Yardım ve hizmetlerden yaşlıların haberdar olmaları ve bu hizmetlere erişimleri yaşlı refahının artırılması bakımından oldukça önemlidir. Gıda ve yakacak yardımları sosyal yardım ve destekler kapsamında yaşlıların en fazla haberdar oldukları yardım ve destek türü olmuştur. Bu da toplumda yaşlıların henüz en temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında içinde bulunan çağın gerisinde kalındığı ve hala bir ileriki safhaya geçilemediği şeklinde yorumlanmaktadır. Bunun yanı sıra yakacak yardımı, yaşlılık aylığı, fatura giderleri, hasta bezi yardımı, evde bakım aylığı, kurum bakımı desteği, evde sağlık hizmeti yaşlıların haberdar oldukları sosyal yardım ve sosyal hizmetler arasında yer bulmuştur. Yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarından haberdar olma durumlarında her iki ilçede de farklılık gözlemlenmemiş olup yaşlılar genel olarak sunulan bu hizmetlerden haberdar olmuştur.

Araştırmamızda yaşlıların büyük bir bölümü bu sorumuza cevap vermiş olsa da yaşlıların cevaplamakta isteksiz oldukları ve geçiştirmek istedikleri sorulardan bir diğeri de yine bu sorumuz olmuştur. Yaşlıların bazı soruları cevaplariken çekimser olmaları konusunda genel bir değerlendirme yapıldığında, görüşmeler sırasında zorunlu olarak açık alanların tercih edilmesi, açık alan görüşmelerinde ocuk, akraba ve komşu gibi yakın çevrelerinin bulunması yani yalnız olunmaması gibi durumların yaşlıları sınırlandırmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırmacının ve görüşülen kişinin maske takması ve fiziksel mesafe korunarak jest, mimik ve göz temasının kurulamaması gibi temel nedenlerin yaşlıların cevaplarını sınırlandırmalarında oldukça etkili olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

Kurumların yaşlılara yönelik planladıkları hizmetler değerlendirildiğinde kısaca mevcut kurumsal hizmetlerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi yönünde planlamalar

yapıldığına işaret edilmektedir. Bu bağlamda kurumların özellikle de yaşlı bakımı hususunda beklentilerin karşılanmasında ortak bir çaba içerisinde oldukları görülmektedir. Ancak mevcut yürütülen hizmetlerde olduğu üzere planlanan hizmetlerde de insanın temel ihtiyaçlarından öte bir perspektif sunan, yaşlıyı sosyal ve psikolojik yönden besleyen ve aktif yaşlanmayı destekleyen hizmetler kurumların planlarında da yer almamaktadır. Öyle ki, ihtiyaçlar, beklentiler ve sorunlar ilgili kurumlarca bilinmesine rağmen planlamalarında konuya ilişkin bir ön girişim de bulunmamaktadır. Diğer yandan kurumların hizmetlerinde ilçelere göre farkın olup olmadığı değerlendirildiğinde, merkezi yönetime bağlı birimlerin ve yerel yönetimin planladıkları hizmetlerde her iki ilçede nispeten bir farklılık olduğu söylenebilir. Bu çerçevede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yaşlılara yönelik planlanan hizmetlerde Beyşehir’de huzurevi yapmak olurken Hüyük’te ise planlanan bu hizmetlerin mevcut yürütülen hizmetlerin devamı şeklinde olmuştur. Belediyenin planladığı hizmetlerde ise yine aynı şekilde Beyşehir’de yaşlı bakım merkezlerinin kurulması olurken Hüyük’te ise evde bakım hizmetleri planlandığı görülmektedir. Buradaki farkın hâlihazırda Hüyük’te yapımı devam eden huzurevinin bulunması ve Beyşehir belediyesinin “Evde Bakım Hizmeti” biriminin bulunmasıyla doğrudan bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede belediyelerin yaşlılara yönelik hizmet planlarının yaşlıların taleplerinin yanı sıra birbirinden etkilenecek şekillendirildiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Yörede yaşlılara yönelik gelecek için neler yapılması gerektiğine ilişkin önerilerinde aktif yaşlanmayı destekleyen çalışmalara yönelik önerilerin öne çıktığı görülmüştür. Bu önerilerinde insan ihtiyaçlarının zamana göre değiştiğini, kurumların bu değişime göre hizmet üretmesi gerektiğini, yaşlı bakımı konusunda ve yaşlıları sosyal yaşama dâhil eden, aktif yaşlılığı destekleyen çalışmaların eksikliğinden bahsedilmiştir. Ayrıca bazı hizmetlerde palyatif çözümler yerine uzun vadeli çalışmaların profesyonel ekiplerce yürütülmesi ve sürdürülmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla ilgili birim yöneticilerinin ifadelerinde yaşlılara yönelik “yeni hizmet modelleri” yönünde işaret eden önerileri her iki ilçede de karşımıza çıkmıştır. Yöneticiler yaşlılar için yapılacak olan bu çalışmaların temel aktörleri olarak öncelikle merkezi yönetim ve yerel yönetime işaret etmiştir. Ancak merkezi yönetim ve yerel yönetimle birlikte ilgili diğer aktörlerin de yapılacak olan çalışmalarda önemli katkı sağlayabilecekleri yönünde ilgili yöneticilerin vurguları da söz konusu olmuştur.

İlgili birim yöneticileri yaşlılara yönelik hizmetlerde üstlenmiş oldukları kurumsal rollerini bağlı oldukları kurum ve kuruluşların yetki, sorumluluk ve mali yapıları çerçevesinde ele alarak farklı şekillerde tanımlamışlardır. Bu rol tanımlamalarında ihtiyaç sahibi yaşlıların ve ihtiyaçlarının tespit edilmesinin kurumsal rollerinde yer alan önemine sıklıkla vurgu yapmışlardır. Mahalle düzeyinde hizmet sunan muhtar ve imamlar mevcut kurumsal hizmetler yanı sıra yaşlıları ve kurumları birbirleriyle buluşturarak, aracılık rolü üstlenmişlerdir. Sosyal çalışmacılar şartların iyileştirilmesi ve kurum bakımına yönelik rol üstlenirken, yerel yönetim ilgili müdürleri yaşlıların hayatlarının bir parçası olmak gibi bir rol üstlenmişlerdir. Sivil toplum kuruluşu temsilcileri “sosyal hizmet mesleğinin görevi ve temel değerleri” bağlamında kendi rollerini konumlandırırken, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri ise “devletin sıcak eli” olarak kurumsal rollerini konumlandırmışlardır. İlçelere göre bu rol tanımlamalarında farklılaşma olup olmadığı incelendiğinde Beyşehir’de muhtarların ağırlıklı olarak ihtiyaçların tespiti ve ilgili kurumlara iletilmesinde aracı rolü üstlenmek şeklinde ifadeleri olurken Hüyük’te ise maaşların çekilmesi, alışveriş yapılması ve ilaçların alınması olmuştur. Bu durumun Hüyük’te muhtarların yaşlı bireyin günlük ihtiyaçlarının karşılanmasında daha aktif bir görev ve rol üstlendikleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Kısaca özetlemek gerekirse yörede yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının çözümünde sosyal ve kurumsal çevreler hizmetlerinde modern toplumun beklentilerine göre henüz yeterli nitelik, nicelik ve çeşitlilik sağlayamamış olsa da önemli rol üstlendikleri gerek fiiliyatta gerekse rol tanımlamalarında belirgin bir şekilde görülmüştür.

5.8. Yaşlıların Yaşam Memnuniyetlerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde yaşlıların yaşam memnuniyetlerine ilişkin konular yer almaktadır. Yaşlıların yaşam memnuniyeti cinsiyet, medeni durum, gelir durumu ve yaşanılan ilçe gibi sosyal ve demografik değişkenler bağlamında analiz edilmiştir. Yaşam memnuniyetlerine ilişkin istatistiki verilere aşağıda yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında yaşlıların yaşam memnuniyetlerinin anlaşılması için Diener tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği (*Satisfaction with Life Scale*) kullanılmıştır. Yaşam Doyumu Ölçeği, bireyin yaşamı ile ilgili genel olarak

memnuniyetin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir (Pavot ve Diener, 1993: 164). Türkçeye uyarlanan Diener Yaşam Doyumu Ölçeğinde 1’den 7’ye kadar olan bir puanlama cetveli kullanılmış, “Kesinlikle katılmıyorum”, “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde yer alan puanlama cetveli dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Bu kapsamda “yaşam memnuniyeti” konusuna ilişkin olan bu soru toplam (N386) yaşlıya yöneltilmiş ve bu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Yaşlıların yaşam memnuniyetlerinin anlaşılması amaçlanmış olup istatistiksel dağılımları aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.69: Yaşam Doyum Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonucu

	<i>Cronbach Alpha</i>
<i>Yaşam Doyum Ölçeği</i>	0.882

Genel yaşam doyum ölçeğine ilişkin güvenilirlik katsayıları yukarıda yer alan tabloda sunulmuştur. Buna göre ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayısı 0.882 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.70: Yaşam Doyum Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	<i>Ort</i>	<i>SS</i>
Yaşamımdan memnunum	4.988	1.678
Yaşamımda sahip olmak istediğim önemli şeyleri elde ettim.	4.417	1.746
Yaşamım pek çok yönüyle idealimi karşılamaktadır.	4.350	1.752
Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımda hiçbir şeyi değiştirmezdim.	3.580	1.967
Yaşam koşullarım mükemmeldir.	4.380	1.696
<i>Toplam</i>	4.343	1.460

Yaşam doyum ölçeğinde yer alan sorulara ilişkin tanımlayıcı istatistikler tabloda görülmektedir. Bu ölçekte en yüksek puan ortalamasına sahip ifade “Yaşamımdan memnunum” olmuştur. “Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımda hiçbir şeyi değiştirmezdim” ifadesi ise 3.580 puan ile en düşük puan ortalamasına sahip ifade olarak dikkat çekmektedir. Ölçek genli puan ortalaması 4.343 ve bu ortalamaya ilişkin standart sapma 1.460 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5.71: Yaşam Memnuniyetinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

<i>Değişken</i>		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Mann-Whitney U</i>	
					<i>Test Değeri</i>	<i>p</i>
Cinsiyet	Kadın	195	4.564	1.399	15353	0.003*
	Erkek	191	4.118	1.490		

*: İstatistiksel olarak anlamlılığı temsil eder ($p < 0.05$). Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Yaşam memnuniyetinin cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları yukarıda tabloda verilmiştir. Tablo yorumlandığında araştırmaya katılan yaşlıların yaşam memnuniyeti ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p = 0.003 < 0.05$). Bu bağlamda kadınların yaşam memnuniyetinin erkeklere göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Tablo 5.72: Yaşam Memnuniyetinin Medeni Durumuna Göre Değerlendirilmesi

<i>Değişken</i>	<i>Kategori</i>	<i>n</i>	<i>Ort</i>	<i>SS</i>	<i>Test Sonuçları</i>	
					<i>Test</i>	<i>p</i>
Medeni Durumu	Evli	271	4.431	1.441	4.589	0.101
	Boşanmış	4	3.150	1.813		
	Eşi Vefat Etmiş	110	4.176	1.480		

Yaşam memnuniyetinin medeni duruma göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları tabloda yer almaktadır. Yapılan test sonucunda medeni duruma göre yaşam memnuniyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p = 0.175 > 0.05$).

Tablo 5.73: Yaşam Memnuniyetinin Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi

<i>Değişken</i>	<i>Kategori</i>	<i>n</i>	<i>Ort</i>	<i>SS</i>	<i>Test Sonuçları</i>	
					<i>Test</i>	<i>p</i>
Gelir	400-1000 TL	65	3.800	1.500	17.538	0.001*
	1000-1800 TL	101	4.255	1.511		
	1800-2700 TL	164	4.426	1.380		
	2700 TL üzeri	56	4.889	1.350		

Yaşam memnuniyetinin gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları tabloda yer almaktadır. Bu kapsamda Kruskal Wallis sonuçlarına göre yaşam memnuniyeti gelir durumuna göre farklılık olduğu bulunmuştur ($p=0.001<0.05$). Gelir durumuna göre ikili karşılaştırmalara ilişkin sonuçları ise aşağıda tabloda aktarılmıştır.

Tablo 5.74: Yaşam Memnuniyeti Gelir Grupları

Kategori	n	Ort	Gruplaşma		
2700TL Üzeri	56	4.889	A		
1800-2700 TL	164	4.427	A	B	
1000-1800 TL	101	4.255		B	C
400-1000 TL	65	3.800			C

Tabloya göre 2700 TL üzeri gelire sahip olan yaşlı bireylerin yaşam memnuniyetinin daha iyi olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 400-1000 TL gelire sahip olan yaşlıların ise yaşam memnuniyetinin en düşük ortalamaya sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 5.75: Yaşam Memnuniyetini Yaşanılan İlçeye Göre Değerlendirilmesi

<i>Değişken</i>		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Mann-Whitney U</i>	
					<i>Test Değeri</i>	<i>p</i>
Yaşanılan İlçe	Beyşehir	271	4.372	1.460	14915.5	0.505
	Hüyük	115	4.275	1.462		

Yaşam memnuniyetinin yaşanılan ilçeye göre farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre yaşam memnuniyetinin yaşanılan ilçeye göre farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır ($p=0.505>0.05$).

Yani yaşlıların yaşadığı ilçe ile yaşam memnuniyetleri arasında bir değişim görülmemiştir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yaşlılık süreci, yaşayan her canlı için yaşamın son ve kaçınılmaz bir evresidir. Yaşlılık sürecinde bireyler bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, psikolojik vb. yönden pek çok olumsuz değişmelerle karşı karşıya kalırlar. Ayrıca toplumsal yapıda oluşan değişmelerden de yine en fazla yaşlılar etkilenirler. Bu değişmelere bağlı olarak ihtiyaçlar, beklentiler ve sorunlar oluşur.

Yaşlı bireylerin ihtiyaçları, beklentileri, sorunları, sosyal ve kurumsal çevreleriyle etkileşimleri, yaşam memnuniyetleri, sosyal ve demografik değişkenlere göre de farklı seyredebilir. Günümüz aile yapısı ve zorlu yaşam koşulları, bütün bunların karşılanmasında ailenin tek başına yeterince cevap verebilmesini de sınırlandırabilir. Bu bağlamda ülkelerin öncelikle kendi medeniyet çitası, ekonomik ve toplumsal iç dinamikleri ile uluslararası bağlayıcı anlaşmalar ve belgeler çerçevesinde yaşlılıkla ilgili ulusal mevzuatlarını şekillendirir, politikalarını oluşturur ve ilgili kurumlarıyla uygulamaya koyarlar. Söz konusu bu kurumlar arz tarafını, yaşlılar ise talep eden tarafını oluşturur.

Bu araştırma, Konya ilinin Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının çözümünde sosyal ve kurumsal çevrenin rolü, sosyal ve kurumsal çevrelerle ilişkileri ve yaşam memnuniyetleri temelinde kurgulanmıştır. Bu kurgulama bağlamında “Yörede yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunlar sosyal ve demografik değişkenlere bağlı olarak hangi oranda değişmektedir ve bu sorunların çözümünde sosyal-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolü nedir?” temel sorusuna ve söz konusu hususların karşılanmasında arz ve talep arasında uyum ya da uyumsuzluğun belirlenmesine çalışılmıştır.

Araştırmada nicel ve nitel araştırma tekniklerinden oluşan karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma kapsamında Beyşehir ve Hüyük ilçesinde yaşayan 65 yaş ve üzeri toplam 386 yaşlı bireyden elde edilen veriler yüz yüze anket ve Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler istatistiki yöntemlerle değerlendirilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında ise 65 yaş ve üzeri 33’ü yaşlı, 2’si Sosyal Çalışmacı, 2’si Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü, 25’i İmam, 37’si Muhtar, 2’si Belediye ilgili birim yöneticisi, 2’si Sivil Toplum

Kuruluşu yöneticisi ve 1'i Üniversitede Uzman olmak üzere toplam 104 katılımcı yer almıştır. Nitel verilerin analiz edilmesinde Nvivo 12 Plus nitel veri analizi programından yararlanılmıştır. Araştırmada toplanan nicel ve nitel veriler üzerinden yapılan değerlendirmelerin sonuçlarında araştırmanın temel sorusunu içeren önemli bulgular elde edilmiştir. Araştırmada ulaşılan ana bulgular şu şekildedir:

Yörede yaşlıların çeşitli hizmetlere erişimlerini kısıtlayan ve henüz yeterince karşılanamamış “toplu ulaşım” gibi temel ihtiyaçları olduğu görülmektedir. İlgili birim yöneticilerinin ifadeleri de toplu ulaşım ihtiyacı konusundaki benzer düşünceleri desteklemiştir. Küçük ’ün (2016) araştırması da bu bulguyu desteklemiştir. Bunda, son yıllarda büyükşehir statüsündeki il sınırları içinde yer alan belde belediyelerinin ve köylerin kapatılarak mahalle statüsüne dönüştürülmesi ve daha önce yerelden yürütülen toplu ulaşım hizmetlerinin günümüzde büyükşehir veya ilçe belediyelerince yürütülmeye çalışılmasından ötürü hizmetlerin aksamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Yaşlılık döneminde bireyin farklı yaşam koşullarına bağlı olarak değişen ihtiyaçlarından bahsedilmekle birlikte toplumsal çevre ile kurduğu bağ ve sevgi, saygı gibi ihtiyaçlarından da bahsedilmektedir (Yıldırım, Hablemitoğlu ve Abukan, 2014: 25). Yaşlıların ihtiyaçlarına ilişkin olarak ilgili birim yöneticileri “yaşlı yalnızlığının giderilmesi” ve “sevgi, saygı ve ilgi” gibi konuları yaşlılardan bir noktada ayırarak en temel ihtiyaçlar sıralamasına almıştır. İşaret edilen bu bulgu toplumsal değişimin ürettiği yaşlı yalnızlığı konusunda ilgili birim yöneticilerinin farkındalığının olduğu izlenimini vermektedir. Sezer-Doğan’ın (2019) yapmış olduğu araştırmada da bu bulguya ulaşılmış olup sınırlı sayıda olan bu literatür bulgusu araştırma bulgusunu desteklemiştir.

Yaşlıların çocuk, akraba, komşu, mahalle gibi yakın çevrelerinden beklentilerinin “sağlıklı olmaları” ve “saygı ve sevgi” beklentileri olduğu görülmüştür. Yaşlıların ilk sırada yer alan beklentileri yaşa bağlı olarak hem kendi sağlık deneyimlerine hem de kültürel öğretilere işaret ettiği şeklinde yorumlanabilir. Bir diğeri ise maddi olmayan ancak çevrelerinden karşılayamadıkları, sevgi ve ilgi gibi duygulardan yoksun oldukları ve toplumsal bir varlık olan insanın toplumsal değişimin ürettiği bireyselleşmenin bu boşluğu doldurmada yaşlıları olumsuz etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Kurum ve kuruluşlardan beklentileri ise çeşitli hizmetlere erişimlerini kısıtlayan ve henüz tam olarak karşılanamayan “toplu ulaşım hizmetleri” ve “maddi” konulardaki beklentileridir. Yaşlıların bu beklentileri kurumlar tarafından henüz karşılanamamış ve acil çözüme ulaştırılması gereken elzem bir beklenti olarak değerlendirilmektedir. Yaşlıların kurumlardan beklentileri arasında ulaşım sorunun çözülmesi ve ulaşım desteğinin verilmesi olduğuna dair benzer bulguyu (Küçük, 2016; Altındağ, 2017) yaptıkları araştırmalarda da tespit etmişlerdir. Kurumlardan yaşlıların maddi desteklerin verilmesi yönündeki beklentilerine ilişkin benzer bir bulguya ise (Aközer, Nurhat ve Say’ın (2011) yapmış oldukları araştırmada ulaşılmıştır. Araştırma bulguları literatür bulgularıyla uyumludur.

Beklentilere dair aynı soru ilgili birim yöneticilerine de sorulmuş ve cevapları yaşlıların vermiş oldukları cevaplarla benzerlik sergilemiştir. İlgili yöneticiler yaşlıların kurum ve kuruluşlardan “saygı, sevgi ve ilgi” beklentileri olduğunu belirtmiştir. İkinci sırada “maddi” beklentileri ve üçüncü sırada yaşlıların ifadelerini destekleyen “toplu ulaşım” beklentileri olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgulardan hareketle yaşlıların hem yakınlarının saygısından, sevgisinden ve ilgisinden yoksun olduğu dolayısıyla yalnızlık duygusu içerisinde olduğu, hem de kurum ve kuruluşların bazı hizmetlerinden yoksun olduğu izlenimi edinilmiştir.

Yaşanılan yörede yaşlıların karşılaştıkları en önemli sorunların, yüzde 27,46’sının “sağlık”, yüzde 18,91’inin “ekonomik”, yüzde 11,66’sının “yalnızlık” ve yüzde 10,88’inin ise “ulaşım” olduğu tespit edilmiştir. Yaşanılan yörede yaşlıların karşılaştığı en önemli sorunların sıralaması değişmekle birlikte aynı bulgular yaşlıların nitel araştırma bulgularında da görülmüş olup, “ulaşım”, “sağlık”, “yalnızlık” ve “ekonomik” sorunlar olduğu tespit edilmiş ve yaşlılardan gelen her iki bulgu birbirini desteklemiştir. Bu bulguları destekleyen araştırma sonuçları bulunmaktadır. Yaşlıların yaşadıkları maddi, sağlık, ulaşım, yalnızlık gibi sorunlarına yönelik benzer bulgulara (Altındağ, 2017; Akgül, 2018) yaptıkları araştırmalarda da aynı şekilde ulaşılmıştır.

İlgili birim yöneticilerinden elde edilen bulgularda ise yörede yaşlıların karşılaştıkları en önemli sorunlar arasında “yalnızlık”, “ekonomik”, “ulaşım” gibi yukarıda bahsedildiği üzere benzer sorunları öne çıkartan tespitlerde bulunulmuştur. Yaşlı katılımcıların ve diğer katılımcıların vermiş olduğu cevapların benzerlik sergilediği görülmüş ve ilgili yöneticilerin yaşlılarla ilgili konularda oldukça duyarlı ve farkındalıklarının yüksek olduğu izlenimi edinilmiştir.

Yaşlıların sorunlarının daha iyi anlaşılabilmesi için yaşamlarında karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesi gereken en önemli üç sorunun ne olduğu kısmen değiştirilerek yaşlılara tekrar sorulmuştur. Bu sorunun cevaplarını yaşlıların yüzde 13,2'sinin “ekonomik” yüzde 12,6'sının “yaşadığı sağlık sorunları” ve yüzde 6,7'sinin ise “toplu ulaşım sorunu” olarak sıraladıkları görülmüştür.

Araştırmada yaşlıların pek çok ihtiyaç, beklenti ve sorunları olduğu görülmüştür. Ancak vurgulamak gerekir ki temelde öne çıkan konunun sosyal çevrenin ilgi eksikliği dikkat çekici bir şekilde görünürlük sergilemiştir. Toplumsal bağların ve aile bağlarının zayıflamasının, göç unsurunun, yakınların ölümünün, yaşlının sosyal yaşamdan izole olmasının, geçmişten getirilen kendine uygun meşguliyetlerin bulunmamasının ve geleneksel toplumda inşa edilen düşünce yapılarının bir yansıması olarak yaşlının duygusal yoksunluk yaşadığı görülmüştür. Öte yandan yaşlıların ifadelerinde geçmiş davranış şekilleri ve günümüz beklentilerine bakıldığında bazı çelişkilerin de olduğu görülmüştür. Mesafeli sevgisiz ve ilgisiz kalarak büyüklerinin yanında çocuklarını kucaklayıp sevemeyen, eşiyle ve çocuklarıyla sohbet edemeyen yaşlıların günümüzde de aynı düşünce ve tutumlarının değişmemesine karşın daha önce esirgemiş oldukları sevgi ve ilgi gibi bu duyguların günümüzde beklentileri arasında olduğu görülmüştür.

Maslow insan davranışlarının temelini oluşturduğunu ileri sürdüğü bireyin en temel ihtiyaçlarını fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, öz-saygı ve kendini gerçekleştirme olarak beş basamakta sıralamıştır (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015a: 68). Bu sınıflandırmaya göre bireyin herhangi bir seviyedeki ihtiyacı karşılanmadan veya sorunu çözülmeden bir üst sıradaki ihtiyaca yönelmesinin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. Bu durum araştırmada yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarında da görülmektedir. Bu bağlamda henüz bu ihtiyaç piramidinin en alt basamaklarında yer alan basit ihtiyaçlarının dahi yeterince karşılanamadığı, beklentilerinin veya sorunlarının çözüme ulaştırılamadığı dolayısıyla arz ve talep arasında yeterince uyum sağlanamadığı şeklinde bir çıkarım yapılabilir.

Yaşlıların sosyal çevreleriyle (çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu vb.) ilişkilerinin ne düzeyde olduğu, görüşme sıklığı ve görüşme şeklinin ne olduğu sorulmuştur. Yaşlıların yüzde 52,1'inin çocuk ve kardeşleriyle, yüzde 84,5 gibi büyük bir çoğunluğun ise akraba, arkadaş ve komşularıyla ilişkilerinin “çok iyi” olduğu tespit edilmiştir. Sosyal-kültürel çevreleriyle çok iyi ilişkileri olan yaşlıların yüzde 66,8'inin

bu çevreleriyle görüşme sıklığı “her gün” ve yüzde 41,8’inin “telefon” aracılığıyla, yüzde 38’7’sinin ise “ziyaret” şeklinde görüşmelerin gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Yaşlıların (çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu vb.) yakın çevreleriyle görüşme sıklıklarına ilişkin benzer bulgulara (Kurt, 2008; Altındağ, 2017; Ünlü, 2019) yaptıkları araştırmalarda da ulaşmışlardır. Çocuklarıyla görüşme şekline ilişkin benzer bulguya ise KUZKA (2015) yaşlıların büyük bir çoğunluğunun genellikle telefonla görüştiklerini saptamıştır. Sosyal hizmetin mesleki işlev odağı “çevresi içinde bireydir”. Günümüzde modernleşme ve teknolojideki gelişmeler aile yapısını ve toplumsal ilişkilerini etkilemesine rağmen yaşlıların sosyal çevreleriyle ilişkilerinin çok iyi olması, biyolojik, psikolojik, sosyal ve manevi bir varlık olan bireyi pozitif yönde etkilemesi ve dolayısıyla yaşlıların sosyal işlevselliklerinin sürdürülmesine olumlu yansımaları bakımından umut verici bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Bu yansımalar bir bakıma yaşlıların huzurevine yaklaşımlarını da etkilemiş olup “aile ortamı dışında mutlu olamam” ve “çocuklarım huzurevinde kalmama izin vermez” gibi vurgular şeklinde ifadelerinde de görülmüştür. Bu bağlamda yörede yaşlı bakımı konusunda aile ve yakın çevrenin halâ temel aktör olma özelliğini koruduğu da oldukça açıktır. Kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticileri de bu bulguyu desteklemiş ve ailelerin yaşlılarla yakından ilgilendiğini bundan sonraki süreçte de aynı şekilde devam edeceği, ancak bu konudaki duyarlılığı büyük oranda aile bağlarının belirleyeceği şeklinde deneyimlerine dayanan tespitlerde bulunulmuştur.

Günlük yaşamlarında yaşlıların yüzde 63,6’sının “çocuklarından”, yüzde 26’sının “eşinden” ve yüzde 5,8’inin “komşularından” yardım aldıkları tespit edilmiş olup, bu bulgunun nitel bulgularla uyumlu olduğu görülmüştür. Küçük ’ün (2016) araştırması da yaşlıların en fazla eşi ve çocuklarından yardım ve destek aldıklarına ilişkin bu bulguyu desteklemiştir.

Yörede yaşlıların kurumsal yardımları genellikle Kaymakamlıktan yani Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım veya hizmetler şeklinde aldıkları belirlenmiştir. Altındağ’ın (2017) yapmış olduğu araştırmada da benzerlikler görülmüş ve kurumsal bağlamda yaşlıların en fazla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım ve hizmet aldıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu yaşlılara yönelik uygulamalar bakımından Türkiye’de en yaygın sosyal yardım ve hizmet birimleri olmalarının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

İlgili birim yöneticileri yaşlılara yönelik üstlenmiş oldukları kurumsal rollerini bağlı oldukları kurum ve kuruluşların yetki, sorumluluk ve mali yapıları çerçevesinde (“ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve aracılık rolü”, “mevcut şartlarının iyileştirilmesi ve kurum bakımının sağlanması”, “hayatlarının bir parçası olmak” ve “devletin sıcak eli”) şeklinde tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu yaşlıları muhtaç ve incinebilir kesim olarak gördüklerinin yanı sıra hizmetlerin talep edilmeden tespit edilmesine aracılık edilmesi gibi rollerini tanımlamaları ise henüz asgari hizmetlerde yeterli nitelik, nicelik ve çeşitlilik sağlanamamış olsa da farkındalığı yüksek önemli bir çaba içerisinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Yaşlıların yaşamlarından memnun oldukları ölçekte yer alan 4.988 en yüksek puan ortalaması ile “Yaşamımdan memnunum” ifadesiyle açıklanmış ve yaşamlarından memnun oldukları tespit edilmiştir. Bütün bulgulardan hareketle yaşlıların asgari düzeyde ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının çözüme kavuşturulamamasına karşın yaşam memnuniyetlerinin yüksek çıkması yakın çevreleriyle ilişkilerinin iyi olmasına ve kanaatkâr olmalarına bağlanabilir. Literatürde yaşlıların yaşamlarından memnun oldukları yönünde benzer bulgulara da rastlanılmaktadır (KUZKA, 2015).

Yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunların çözümünde sosyal ve politik çevrenin rolünün değerlendirildiği bu çalışmada test edilmesi beklenen hipotezlerin bazıları yapılan analizlerle doğrulanmış bazıları ise yanlışlanmıştır. Araştırmada formüle edilen hipotezler kapsamında elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

H1: Yaşlıların sorun yaşama durumları, sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların sorun yaşama durumlarının cinsiyet, medeni durum, gelir durumu ve yaşadıkları ilçeye göre farklılaştığı görülmüştür. Bulgular hipotezin tamamen doğrulandığını göstermektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla sorun yaşadığı ve yine erkeklerin en önemli, ivedilikle çözülmesi gereken sorunlarının “ekonomik” ve “sağlık” sorunları olduğu, “toplu ulaşım” sorunlarında ise erkek ve kadınlar arasında bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır. Ekonomik, sağlık ve toplu ulaşım sorunları yaşayanların ezici bir çoğunluğunun evli olduğu bulunmuştur. Geliri 1800-2700 TL arasında olan yaşlılarda toplu ulaşım sorunları, daha düşük geliri olanlarda ise doğal olarak ekonomik ve sağlık sorunları olduğu görülmüştür. Ekonomik, sağlık ve toplu

ulaşım alanında sorun yaşayan yaşlıların ezici bir çoğunluğunun Beyşehir’de yaşadığı görölmüştür.

H2: Yaşlıların sosyal-költürel çevre ile etkileşim durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların, çocuk ve kardeş gibi sosyal-költürel çevre ile etkileşim durumlarının cinsiyet, medeni durum, gelir durumu ve yaşadıkları ilçeğe göre farklılaştığı görölmüştür. Bu bulgular, bu hipotezin de tamamen doğrulandığını göstermektedir. Erkeklerin kadınlara göre çocuk ve kardeşleriyle “çok iyi” ilişkileri olduğu görölmüştür. Aynı şekilde evli olan yaşlıların diğerlerine göre çocuk ve kardeşleriyle “çok iyi” ilişkileri olduğu bulunmuştur. Geliri 1800-2700 TL arasında olan yaşlıların daha düşük geliri olanlara göre ilişkilerinin ”iyi” olduğu görölmüştür.

Yaşlıların akraba, arkadaş ve komşu gibi sosyal-költürel çevre ile etkileşim durumlarının yaşanılan ilçeğe göre farklılaştığı görölmüştür. Bu bulgu bu hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir. Beyşehir’de yaşayan yaşlıların ezici bir çoğunluğunun Hüyük’te yaşayan yaşlılara göre akraba, arkadaş ve komşularıyla ilişkilerinin “çok iyi” olduğu bulgulanmıştır.

Yaşlıların çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşu gibi sosyal-költürel çevre ile görüşme sıklığıının medeni durum ve yaşanılan ilçeğe göre farklılaştığı görölmüştür. Bulgular bu hipotezin de doğrulandığını göstermektedir. Sosyal-költürel çevreleriyle “her gün”, “telefon” ve “ziyaret” aracılığıyla görüşen yaşlıların ezici bir çoğunluğunun evli ve Beyşehir ilçesinde yaşadığı bulunmuştur. Yörede yaşlıların çocuk, kardeş, akraba, arkadaş ve komşularıyla ilişkilerinin ve dolayısıyla etkileşimlerinin oldukça güçlü ve olumlu yönde olduğu görölmüştür.

H3: Yaşlıların politik-kurumsal çevre ile etkileşim durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların politik-kurumsal çevre ile etkileşim durumlarının yaşanılan ilçeğe göre farklılaştığı görölmüştür. Bu bulgu, hipotezimizi doğrulamıştır. Zira Beyşehir’de yaşayan yaşlılardan ezici bir çoğunluğu, Hüyük’te yaşayanlara göre politik-kurumsal çevrenin kendilerine “çok iyi hizmet” sunduklarını belirtmişlerdir.

H4: Yaşam memnuniyeti, sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların yaşam memnuniyetinin cinsiyet ve gelir durumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Bulgularımız, bu hipotezin de doğrulandığını göstermektedir. Kadınların erkeklere göre yaşam memnuniyetinin daha iyi olduğu bulgulanmıştır. Geliri 2700 TL üzeri olan yaşlıların düşük gelirli olanlara göre yaşam memnuniyetinin daha iyi olduğu görülmüştür.

H5: Yaşlıların sosyal-kültürel çevreden beklenti durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların beklentilerine ilişkin bulgular, ilgili birim sorumluları ve uzman görüşü olmak üzere tamamı nitel verilerden elde edilmiştir. Bu bulgular araştırmanın hipotezini doğrulamıştır. Yaşlıların çocuk, kardeş, akraba, komşu, mahalle gibi sosyal-kültürel çevrelerinden beklentilerinin (sağlıklı olmaları ile saygı ve sevgi) yaşanılan ilçeye göre farklılaştığı görülmüştür. Yakın çevrelerinden “saygı ve sevgi” beklentisi olan yaşlıların çoğunun Hüyük’te yaşadığı bulgulanmıştır. Bu bulgular ilgili birim yöneticileri ve uzman görüşünden gelen bulgularla da desteklenmiştir. Dolayısıyla farklı grupların nitel verilerinde de yaşanılan ilçeye göre yaşlıların beklentileri farklılık sergilemiştir.

H6: Yaşlıların politik-kurumsal çevreden beklenti durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların politik-kurumsal çevreden beklentilerinin (ulaşım sorununun giderilmesi, ekonomik destek, saygı ve sevgi), yaşanılan ilçeye göre farklılaştığı bulunmuştur. Bu konuyla ilgili hipotezin de doğrulandığını göstermektedir. Beyşehir’de yaşayanların “saygı ve sevgi”, “ulaşım” ve “maddi destek” beklentileri olurken, Hüyük’te yaşayanların ise “saygı ve sevgi” beklentileri olmuştur. Öte yandan yaşanılan ilçeye göre beklentilerin farklılaştığına ilişkin bulgular ilgili birim yöneticileri ve uzman görüşünden gelen bulgularla da desteklenmiştir. Yaşlıların en temel ihtiyaçlarından biri olan beslenme giderlerinin tam olarak karşılanamadığı dolayısıyla ekonomik alım gücünün henüz yeterince karşılanmadan bir diğer basamaktaki ihtiyaçlarını talep edemedikleri, Beyşehir’de yaşayan yaşlıların ise hem maddi hem de manevi yönden yeterince karşılanamamış beklentileri olduğu söylenebilir.

H7: Yaşlıların bakım, sağlık, ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaç durumları sosyal ve demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

Yaşlıların ihtiyaç durumlarına ilişkin oldukça önemli bulgulara ulaşılmıştır. İhtiyaç durumlarına ilişkin bulgular yaşlılar, ilgili birim sorumluları ve uzman görüşü olmak üzere tamamı nitel verilerden elde edilmiştir.

Yaşlıların ihtiyaç durumlarının (toplu ulaşım aracı ve toplu ulaşım hizmeti) yaşanılan ilçeye göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu son hipotezimiz yanlışlanmıştır. Zira Beyşehir’de yaşayan yaşlıların ihtiyaçları ile Hüyük’te yaşayan yaşlıların ihtiyaçlarının aynı olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgular ilgili birim yöneticileri ve uzman görüşünden gelen bulgularla da desteklenmekle birlikte “yalnızlık” vurgusunun yapıldığı ve bu bağlamda yaşlıların “sevgi”, “saygı” ve “ilgi” ihtiyaçlarının önemle vurgulandığı görülmüştür.

Bu araştırmada “Yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunlar sosyal ve demografik değişkenlere bağlı olarak hangi oranda değişmektedir ve bu sorunların çözümünde sosyo-kültürel ve politik-kurumsal çevrenin rolü nedir?” temel sorusuna ve söz konusu hususların karşılanmasında arz ve talep arasında uyum ya da uyumsuzluğun olup olmadığına cevap aranmıştır. Araştırmamızın bu temel sorusuna cevap vermemize olanak veren bulgular ise kısaca şu şekildedir:

Bulgularımız topluca değerlendirildiğinde, yaşanılan yörede yaşlıların en temel ihtiyaçlarının toplu ulaşım, saygı, sevgi ve ilgi konularında yoğunlaştığını görülmektedir. Bu çerçevede henüz yaşlıların ihtiyacını karşılayamayan mevcut toplu ulaşım hizmetlerinin (çocuklardan veya komşulardan karşılandığı ya da özel araç kiralama yoluna gidildiği) bireysel çabalarla giderilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca yakınların kaybı, yakınların gurbette olması, yaşlılığa bağlı zihinsel esnekliğin azalması, toplumla bütünleşebilecekleri sosyal alanların ve aktivitelerin oldukça sınırlı olması, sosyal izolasyon vb. nedenlerden ötürü yaşlıların duygusal bağlamda boşluk yaşadığı, saygı, sevgi ve ilgi gibi duygularının henüz doyuma ulaştırılmadığı, dolayısıyla bu duygulardan yoksun kaldığı söylenmelidir. Yaşlıların yakın çevrelerinden maddi olmayan oldukça mütevazı (sağlıklı olmaları ve saygı ve sevgi gibi) beklentileri olduğu araştırma bulgularımızın bir başka sonucudur. Yaşlıların duygusal bağlamda bir boşluk içinde oldukları, duygusal ve sosyal çevre destek sistemlerinin yaşlıların sevgi ve ilgi gibi duygusal beklentilerini henüz karşılayamadığı

anlaşılmaktadır. Diğer yandan bu noktada yakınlarından “ilgi” bekleyen yaşlıların sözlerinin dinlemediğinden bahseden yaşlıların söylemlerinde bazı çelişkili duygu durumlarının da olduğu görülmüştür. Geçmişte çocuklarını büyüklerinin yanında kucaklayıp sevemeyen, sohbet edemeyen dolayısıyla çocuklarına karşı “sevgisiz ve ilgisiz” ebeveyn tutumu sergileyen yaşlılar bu davranış biçimini geçmişte olduğu gibi günümüzde de büyüklerine karşı bir saygı göstergesi olarak kabul etmektedir. Bilindiği üzere aile toplumun temelidir ve bireyin en temel duygusal ve sosyal destek sistemidir. Aile bağları ile sevgi gereksiniminin karşılanması bireyin tüm yaşam gelişim süreci için geçerlidir. Dolayısıyla bebeklik döneminden yaşlılık dönemine kadar ilerleyen süreçte yeterli şekilde karşılanması bireyin duygusal doyuma ulaşması bakımından oldukça değerlidir.

Yaşlıların kurumlardan beklentilerinin ise özellikle toplu ulaşım, ekonomik destek, saygı ve sevgiye dayalı yaklaşım konusunun da henüz karşılanamadığı söylenebilir.

Araştırmamızın temel sorularından bir diğeri ise, yaşlıların yörede karşılaştıkları ve ivedilikle çözülmesini istedikleri üç sorunun ise ekonomik sorunlar, sağlık sorunları ve toplu ulaşım sorunları olduğu bulunmuştur.

Yaşlıların yakın çevre ve kurumsal çevreleriyle etkileşimlerinin oldukça iyi olmasına ve yaşlılara yönelik hizmetlerde söz konusu çevrelerin gayretlerinin de oldukça görünür olmasına karşın araştırma bulgularımız yaşlıların en temel ihtiyaçlarının ve beklentilerinin henüz yeterince karşılanamadığını, sorunlarının çözüme kavuşturulamadığını ve dolayısıyla arz ve talep arasında yeterli uyumun sağlanamadığını göstermiştir.

Ayrıca geçmişe nazaran hızlı bir toplumsal dönüşümünün tecrübe edildiği ve dolayısıyla geleneğin zayıflaması, bireyselliğin ön plana çıkması, yalnızlık duygusunun artması ve geçim sıkıntısının artması gibi şehirselleşme eğilimlerinin ilçelerde de olduğu görülmüştür.

Araştırmamızın temel sorusuna cevap olanağı sunan bu bulgulardan hareketle hem sosyal hizmetler bağlamında hem de diğer hizmetler bağlamında yörede sürdürülen hizmetlerin niteliği, niceliği ve çeşitliliğinin oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Hem günümüzde mevcut hizmetlerin modern toplumun ihtiyaçlarından, beklentilerinden ve sorunlarını çözmekten oldukça uzak olması hem de gelecek jenerasyon yaşlıları için yaşlılık politika tercihlerinin belirlenmesine etki etmesi

bakımından da tekrar gözden geçirilmesi bir zorunluluktur. Zira her dönemin ve yaşanan mekânın yaşlılarının özellikleri çerçevesinde ihtiyaçları, beklentileri, sorunları ve bunları ifade etme biçimleri farklılık sergilemektedir. Ancak bir toplumun yaşlılarının ihtiyaç ve beklentilerini karşılama kabiliyeti ve sorunlarını çözüme ulaştırma kabiliyeti ise içinde bulunulan toplumun medeniyet çıtası ile paralellik sergilemektedir. Dolayısıyla yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarına yönelik yaklaşımların toplumun demografik, sosyal, ekonomik, politik, fiziki vb. yapılarından etkilendiği gerçeği de unutulmamalıdır. Söz konusu yetersizliklerin giderilmesi yani arz ve talep arasındaki uyumun sağlanabilmesi için kurumsal çevrelerin ivedilikle uygun politika ve hizmet planlamasına gitmelerinin oldukça elzem olduğu açıktır.

6.1. Öneriler

Tez çalışması kapsamında öne çıkan veriler doğrultusunda uygulamaya ve araştırmacılara öneriler şu şekilde sıralanabilir:

6.1.1. Politika koyucular ve uygulayıcılara yönelik öneriler

Ekonomik: Araştırma bulgularına göre yörede yaşlıların büyük çoğunluğunun en temel ihtiyaç grubunda yer alan gelir kaynaklarının yetersiz olduğu ve geçimlerine yetmediği görünüyor. Bu durum gerek yaşlılarla gerek kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticileri gerekse uzman görüşünde de ortaya konmuştur. Yaşlıların yörede ihtiyaç, beklenti ve sorunları bağlamında ekonomik yetersizlikleri öne çıkmıştır. Bu bağlamda öncelikle sadece dar ve tek bir kanaldan geçimlerini sağlayan yaşlıların emekli maaşları, yaşlı aylığı ve eşi vefat eden kadınlara yönelik vb. düzenli sağlanan aylıkların bir “lütuf” gibi olmaktan ziyade insan onuruna yaraşır bir düzeye çekilmesi için sosyal güvenlik politikaları samimiyetle gözden geçirilebilir.

Sağlık: Yaşlıların tamamına yakını en fazla sağlık sorunu yaşamaktadırlar. Yörede yaşlılara yerinde sağlık hizmetleri sunulabilir, yaşlılara sunulan evde sağlık hizmetleri yaygınlaştırılabilir, niteliği ve niceliği artırılabilir. Bunun yanı sıra görsel medya aracılığıyla da desteklenerek sağlıklı yaşlanmaları, sağlıklı beslenmeleri, sportif aktiviteler konusunda uygun eğitimler verilerek yaşlılar bilinçlendirilebilir.

Toplu ulaşım: Yörede yaşayan yaşlıların en temel ihtiyaçları, beklentileri ve sorunları arasında bir diğer öne çıkan ihtiyaç sağlık kuruluşuna, çarşıya ve ilçeye gidip gelebilecekleri toplu ulaşım aracı ve toplu ulaşım hizmetlerinin yetersizliği olmuştur. Öyle ki, bazı mahallelerden sağlık kuruluşuna, çarşıya ve ilçeye ulaşımını sağlayabilecekleri kısıtlı da olsa ulaşım dair bir hizmet olmadığı görünüyor. Yaşlıların bu tür ihtiyaçlarını yakınlarından yakınları olmayanlar ağırlıklı olarak komşularından ve muhtarlardan aldıkları, imkânı olanlar ise özel araç kiralayarak karşıladıkları hem yaşlılarla hem de muhtarlarla yapılan görüşmelerde sıkça ifade edilmiştir. Yörede yaşlıların toplu ulaşım hizmetlerinden tam olarak ve sorunsuz yararlanabilmeleri için ivedilikle ihtiyaca uygun toplu ulaşım imkanları geliştirilebilir.

Bu noktalardan hareketle bireyin düzenli ve insan onuruna yaraşır gelire sahip olması, sağlığa erişimi, sağlıklı barınma koşullarına sahip olması ve toplu ulaşım hizmetlerinden yararlanması bireyin vatandaşlık haklarından doğan en temel haklarından olduğu kabul edilir.

Yalnızlık: Yörede yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunları arasında öne çıkan bir diğer konu da duygusal yoksunluk yaşadıkları ve buna bağlı olarak değersizlik hissi yaşayan yaşlılarda yalnızlık, saygı, sevgi ve ilgi ihtiyacı olduğu görülmüştür. Yakınların kaybı, ilgisizliği, toplumsal duyarsızlık, göç, sosyal izolasyon gibi durumlar da yaşlılarda genellikle yalnızlık hissi oluşturmaktadır. Yaşlı yalnızlığının sağaltımı noktasında ve toplumsal değişimin yaşlılara olumsuz etkisinin azaltılmasında öncelikle aile yakınlarından başlamak üzere, yaşlılara nasıl bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği, saygı, sevgi ve hoşgörü kültürü geliştirilerek toplumsal duyarlılık artırılabilir. Bu kapsamda yaşlılara yönelik hizmet sunan ilgili kurum ve kuruluşlar ve üniversiteler gecikmeden gerek aile içi gerekse geniş toplumsal duyarlılığın artırılmasında önemli rol üstlenebilirler. Bu bağlamda imamlar camilerde, ev ziyaretlerinde muhtarlar mahallelerinde yaptıkları yaşlı ziyaretleriyle yaşlılar daha iyi gözlemlenebilir. Yaşlıları kendi içinde bulunduğu durumu kanıtlamak için herhangi bir çaba, başvuru, bürokrasi gibi kanallarla zorlamadan maddi, manevi, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları doğru ve yerinde tespit edilerek ilgili birimlere ivedilikle iletilebilir. Üniversite, okul, sivil toplum gibi gönüllülerin, ilgili tüm kurum ve kuruluşların, yaşlı ziyaretleri merkezi veya yerel yönetimin veya koordineli gözetimleriyle sıklaştırılabilir.

Sosyal ve kültürel alanlar ve hizmetler: Aktif olarak çalışma hayatının dışında kalan, psikolojik ve fiziksel sağlık koşulları müsait olan yaşlıların boş zaman etkinliklere,

sosyal ve kültürel faaliyetlere ve hobilere özgürce ayırabilecekleri zaman oldukça geniştir ve müsaittir. Beyşehir ve Hüyük'te yaşlıların aktif yaşlanmalarını destekleyerek vakit geçirebilecekleri ve sosyalleşebilecekleri birbirlerinin farkında olabilecekleri cami ve kahveden başka mekanların bulunmadığı görünüyor. Bu kapsamda yörede yaşlıların ekonomik kaygı gözetmeksizin iyi vakit geçirebilecekleri hem kadınların hem de erkeklerin katılımlarının sağlanabileceği hobilere edinebilecekleri, sosyal, kültürel, sanatsal ve rekreasyonel ihtiyaçlarına yönelik açık ve kapalı olacak şekilde kamusal mekanlar düzenlenebilir.

Yaşlıların yalnızlık duygularının azaltılmasında yaşlıların beklentileri dikkate alınarak aile yakınlarının da bulunduğu uygun sosyal etkinlikler yapılabilir. Özellikle de yerel yönetimler, okullar ve üniversiteler gençlerin ve yaşlıların birlikte vakit geçirebilecekleri etkileşimlerinin güçlendirilebileceği doğa gezileri, kaplıca gezileri, kültürel geziler düzenleyebilirler. Ayrıca yaşlıların toplumun kendi değer ve köklerini genç nesillere aktarabilecekleri çeşitli sosyal aktiviteler yapılabilir. Bu bağlamda her yıl düzenlenen "Uluslararası Beyşehir Göl Festivali" etkinliğinin de başlangıç olarak önemli bir fırsat olduğu söylenebilir.

Ulusal ölçekte yaşlıların sağlık, beslenme, psikolojik, sosyo-kültürel, vb. yönden güçlendirilmeleri için hem ulusal hem de yerel ölçekte tematik televizyon kanalları açılarak yaşlılara yönelik programlar yürütülebilir.

Diğer yandan çevre düzeni, kamusal açık alanlarda hijyenin sağlanabileceği ve kullanımlarına uygun düzenlenebilen tuvalet, oturma alanları, kaldırım, yol ve park gibi sosyal donatı alanları inşa edilebilir. Ayrıca yaşlıların sağlık kuruluşuna daha kolay erişimlerinin sağlanması hem de insani yaşam koşullarının iyileştirilmesi için sağlık kuruluşlarına yakın mesafede, kullanımlarına uygun, daha sağlıklı, nitelikli ve alım güçlerinin de dikkate alındığı konutlar inşa edilerek konuta erişimleri kolaylaştırılabilir.

Yeni hizmet modelleri: Yörede başta merkezi yönetim olmak üzere yerel yönetimler yaşlıların ihtiyaçlarına yönelik uygulanabilir ve sürdürülebilir kurum bakımı, evde bakım, sosyal ve psikolojik destek, mahalle odaklı yaşlı hizmet merkezi gibi hizmet modellerini yenileyerek geliştirebilirler.

Yaşlılara bu hizmetleri veren meslek profesyonelleri mesleki yetkinliğe sahip olmalarına rağmen bazı ağır yaşlanmışlıklara bağlı olarak zamanla tükenmişlik

duygusu yaşayabilmektedirler. Bu bağlamda meslek çalışanlarının da motivasyonu ihmal edilmeden ilgili çalışmalar sürdürülebilir.

Diğer yandan yaşlılara yönelik hizmetlerin geliştirilmesinde ilgili tüm aktörlerin her birinin önemli birer işlevi bulunduğu için düzenli olarak koordinasyonları sağlanabilir.

Yörede özellikle de Beyşehir’de yerel yönetimle birlikte üniversitenin ve sivil toplum kuruluşunun iş birliği dikkate değer görünüyor. Değişen toplumsal koşullarının zorlukları göz önünde bulundurularak yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılması için yaşlıları zorlayan günlük rutin işlere yönelik hizmetlerde yerel yönetimin kontrolünde ve koordinesinde üniversite öğrencilerinden gönüllülük esasına dayalı programlı hizmetler sürdürülebilir. Zira yaşlılık politikalarında ve hizmetlerinde gençlerin dâhil olması ile hem gençler hem de yaşlılar açısından uzun soluklu ve karşılıklı toplumsal yarar sağlanabilir.

Ayrıca yerel yönetimler yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılması için günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları iş ve hizmetlerin zorlu mevsimsel koşullarda da aksamadan sürdürülebilirliği bakımından yerelde kendi mahallelerinde yaşayan kişilere eğitimler verilerek, yaşlıların temizlik, bakım, sıcak yemek, soba yakma, soba temizliği, ev içi ve ev dışı diğer hizmetlerin verilmesi de sağlanabilir.

Yaşlılara yönelik verilen hizmetlerin merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak güvenilir kaynaktan yürütülmesi ve nitelikli olması toplumsal huzur ve barışın inşasında temel oluşturur. Yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik verilen hizmetlerde fark yaratmaları ve geliştirmeleri vizyon sahibi olmalarının yanı sıra mali yönden yeterli kaynaklara sahip olmaları da oldukça önemlidir. Yerelde yaşlılara daha etkili ve nitelikli hizmetlerin sağlanabilmesi için artan yaşlı nüfusa oranla yerel yönetimlere ek kaynak aktarımı yapılabilir.

Tespitler ışığında önemle üzerinde durulması gereken bir diğer öneri ise muhtarların yaşlılara daha kolay hizmet sunabilmeleri için finans desteği, personel desteği ve yakıt masraflarının da devlet tarafından karşılanacağı araç temini sağlanabilir.

Bütün bunların yanı sıra yaşlılığa yönelik çalışmaların süre ve maliyetlerinin yüksekliği de göz önünde bulundurularak bu tür çalışmalar ekonomik olarak desteklenebilir.

6.1.2. Araştırmacılara yönelik neriler

Bu araştırma Konya ili Beyşehir ve Hüyük ilçesinde yaşayan yaşlılarla ve her iki ilçede yaşayan yaşlılara yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşların ilgili birim yöneticileri ve uzman görüşü Şeklinde üç yönlü bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Daha ncesinde Beyşehir ve Hüyük ilçesinde konuya ilişkin herhangi bir araştırmanın yapılmamış olması bu araştırmanın en büyük motivasyon kaynağı olmuştur.

Bu araştırmada Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde yaşayan yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri, sorunları, çevreleriyle olan ilişkileri, yaşlılara yönelik hizmetlerde kurum ve kuruluşların rolü ve yaşlıların yaşam memnuniyetleri yine yaşlıların penceresinden, yörede yaşlılara hizmet veren ilgili aktörlerin, uzmanların gözlem ve deneyimlerinden yararlanılarak genel bir bakışın sağlandığı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında her iki ilçede toplam 39 mahalle baz alınmıştır. Araştırmada pandemi koşulları kısıtlılıklarından dolayı merkez ilçe ile evre ilçede yaşlılara yönelik verilen hizmetleri kıyaslama imkânı olmamıştır. Dolayısıyla merkez ve evre ilçelerin kıyaslandığı mikro ve makro düzeyde çalışmalar yapılabilir.

Literatürde eksikliği görüldüğü gibi yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının daha kolay belirlenmesine ilişkin bir ölçek geliştirmenin nedenli önemli olduğu gerek saha çalışma sürecinde gerek analiz sürecinde grlmştir. Bu bağlamda her yörede, yerelde yaşlıların ihtiyaç, beklenti ve sorunlarının ele alındığı çalışmalar artırılarak yaşlı toplumun ihtiyacını, beklentisini ve sorunlarını yansıtma kabiliyeti olan ve yaşanılan yere uygun olarak yaşlılara yönelik hizmet modelleri üretilmesi için ölçek geliştirilmesi gerekliliği gözlemlenmiştir.

Toplumun ihtiyaçları, beklentileri ve sorunları oldukça karmaşıktır ve çok sayıda değişkeni içermektedir. Bu karmaşık yapı bazı durumlarda araştırmacıların doğru tespit ve tahminler yapmalarını sınırlandırabilmektedir. Bu nedenle politika koyucu ve uygulayıcılara yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve sorunlarına basit açıklamalarla çözüm nerileri getirmek çoğu zaman pek mümkün olamamaktadır. Politika koyuculara ve uygulayıcılarına daha etkili ve sürdürülebilir bir Şekilde yaşlılığa ilişkin politikaları geliştirmelerine, uygulamaya geçirmelerine hizmet edebilecek önerilerin ne sürülebilmesi için sosyal hizmetin eklektik bilgi temeli aracılığıyla disiplinler arası yaklaşım gerekir. Bu erevede On Birinci Kalkınma Planı'nda da vurgulandığı üzere "yaşlanan nüfusa ilişkin hizmet ve politikaların veriye dayalı geliştirileceği" ifade

edilmesi bakımından da mikro ve makro düzeyde disiplinler arası çalışmalara ağırlık verilmesi oldukça önemlidir ve disiplinler arası çalışmalar artırılabilir.

Diğer bir araştırma önerisi ise yerelde özellikle ileri yaşlı ve yalnız yaşayan yaşlılar ve bu yaşlıların aileleri birlikte incelenebilir. Burada yaşlıların ve yaşlıların ailelerinin ihtiyaç, beklenti, sorun ve ilişkilerine bakılabilir ve bu liste daha da artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (2015). *Yaşlılık ve Emeklilik Kavramlar, Kuramlar, Sorunlar*, Ankara: Pegem Akademi.
- Akdemir, N., Görgülü, Ü. ve Çınar, F. İ. (2008). Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1): 68-75.
- Akdemir, N., vd. (2011). Yatağa Bağımlı Hastaların Evde Yaşadıkları Sağlık Sorunlarına Yönelik Evde Bakım Hizmet Gereksinimleri, *Dicle Tıp Dergisi*, 38(11): 57-65.
- Akgül, H. (2018). *Aksu İlçesinde (Isparta) Kırsal Nüfusun Yaşlanması ve Yaşlı Nüfusun Sorunları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Akgül, H. (2016). *Yalnızlığı Azaltma Psiko-Eğitim Programının Yaşlıların Yalnızlık Düzeyine Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgül, M. (2004). Yaşlılık ve Dindarlık: Dindarlık, Hayattan Zevk Alma ve Mutluluk İlişkisi-Konya Huzurevi Örneği. *Dini Araştırmalar*, (7): 19-56.
- Akkaya, S. (2014). *Marmaris'te Yaşayan Yaşlı Nüfusta Karşılaşılan Sorunlar ve Günlük Yaşam Aktiviteleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aközer, M., Nuhurat, C. ve Say, Ş. (2011). Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması. *Aile ve Toplum*, 12(27): 103-128.
- Alaydın, N. N. (2019). Türkiye'de Lisansüstü Tezlerde Yaşlılık Çalışmaları: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 12(1): 60-72.
- Altuğ, F., vd. (2009). Evde Yaşayan Yaşlılarda Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, (1):48-60.

- Altındağ, Ö. (2017). *Diyarbakır'da Yaşlı Olmak: İhtiyaçlar, Sorunlar ve Hizmet Beklentileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Apalı, Y. (2016). Toplumsal Değişme Bağlamında Bilginin Değişimi ve Dönüşümü. *MAÜSBED*, 8(17): 395-405.
- Arpacı, F. ve Şahin, F. T. (2015). Yaşlı Bireylerin Yaşlı ve Çocuk Etkileşimine İlişkin Görüşleri. *TSA*, 19(1): 231-245.
- Artan, T. (2013). Huzurevinde Kalmakta Olan Yaşlılarda Aile İçi İstismar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2): 109-122.
- (2016). Huzurevinde Kalmakta Olan Yaşlılarda Yaşlı İstismarının Bir Türü Olarak Ekonomik İstismar. *HSP*, 3(1): 48-56.
- Aslan, G. (2004). *Değişen Toplumsal Konum Örneği: Yaşlılık* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, M. ve Hocaoğlu, Ç. (2017). Yaşlanma ve Yaşlanma Dönemiyle İlişkili Psikiyatrik Sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1): 53-62.
- Avcıoğlu, Ş. G. (2015). Bilgi Teknolojilerine Bağlı Sosyal Değişme ve Türkiye'nin Tekno-Politiğinin Belirlendiği Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Bir Değerlendirilmesi. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2): 755-789.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi 2000. <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708> [04.12.2019].
- Aysan, Ü. (2016). Yaşlılık ve Toplumsal Değişim. *Toplumsal Değişim Sempozyumu Kitabı*. İstanbul: İnsan ve Medeniyet Hareketi Yayını, 397-409.
- Bayrak, F. (2018). *Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Bektaş, O. E. (2017). Postmodern Dünyada Yaşlı Olmak. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2): 9-18.
- Beşer, A. ve Kıssal, A. (2016). Yaşlı İstismarı ve İhmali. V. Kalıncı (Ed.), *Yaşlılık Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler 2*, Ankara: Nobel Yayın, 197-210.
- Bingöl, G., vd. (2010). Bazı Değişkenler Açısından 65 Yaş Üstü Bireylerin Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, *Göztepe Tıp Dergisi*, 25(4): 169-176.
- Birinci, M., vd., (2017). Huzurevinde Kalan Yaşlıların Yaşam Doyumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(2): 35-50.
- Birinci, M. (2018). Sosyal Hizmet Örgütleri ve Yenilikçi Yaklaşımların Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2): 43-62.
- Boylu, A. (2013). Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Konut İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1): 145-156.
- Bulduk, E. Ö. (2014). Yaşlılık ve Toplumsal Değişim. *TSA*, 18(2): 53-60.
- Buz, S., Ertan-Koçak, Y. ve Gözen, Ö. (2018). Türkiye’de Yaşlılara Sunulan Hizmetlerin Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Ankara Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(77): 388-410.
- Canatan, A. (2018a). Birinci Kuşak Gerontoloji Kuramları-I. E. Özmete, A. Canatan (Ed.), *Temel Gerontoloji: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Hedef Yayıncılık, 94-100.
- (2018b). İkinci Kuşak Gerontoloji Kuramları-II. E. Özmete, A. Canatan (Ed.), *Temel Gerontoloji: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Hedef Yayıncılık, 102-108.

- (2018c). Üçüncü Kuşak Gerontoloji Kuramları. E. Özmete, A. Canatan (Ed.), *Temel Gerontoloji: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Hedef Yayıncılık, 110-115.
- Canatan, K. (2013a). Aile Hakkında Kuramsal Perspektifler. K. Canatan, E. Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap, 31-50.
- (2013b). Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi. K. Canatan, E. Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap, 97-120.
- (2018). *İnsanın Dört Hali, Yaşam Akışı Sosyolojisine Giriş*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- (2019). *Sosyolojide Yasa Fikri, Batı Sosyolojisinde Yasa Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul: Ketebe Yayınları.
- (2020). *Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi*, Ankara: Eskiyeeni Yayınları.
- Canan-Demirbağ, B. ve Timur, M. (2012). Bir Grup Yaşlının İlaç Kullanımı İle İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışları. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1): 1-8.
- Ceylan, E. (2018). *Yaşlılarda Çevrenin Hastalık Gelişimi ve Kontrolü İle İlişkisi*. TÜSAD, 77-93. <http://www.solunum.org.tr/TusadData/Book/677/9102018155815-008.pdf> [08 Mayıs 2019].
- Ceylan, H. (2015a). *Yaşlılık ve Refah Devleti Bakım Hizmeti Alan Yaşlılar Üzerine Nicel Bir Araştırma: İsveç Örneği*. İstanbul: Açılım Kitap.
- (2015b). Sosyal Değerden Sosyal Soruna Yaşlılık: Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Değişen Yaşlılık Algısı. H. Ceylan (Ed.), *Modern Hayat ve Yaşlılık*, Ankara: Nobel Yayınevi, 25-54.

- Creswell, J. W. (2019). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş* (M. Sözbilir, Çev.). İstanbul: Pegem Akademi.
- Coşkun, R., vd. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Çağlar, T. (2014). Yaşlılık ve Sosyal Hizmet: Yaşam Destek Merkezi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 25(2): 145-162
- Çağlar, T. (2017). *Yaşlı Bakımı Modeller ve Uygulamalar*, Ankara: Nika Yayınevi.
- Çalıştır, B., vd. (2006). Muğla İl Merkezinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi, *Türk Geriatri Dergisi*, 9(1): 30-33.
- Çalık, İ. ve Alğun, C. (2013). Yaşlılarda Fiziksel Aktivite İle Uyku Kalitesi Arasındaki İlişki. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 24(1): 110-117.
- Çiftçi, M. ve Birinci, M. (2018). Karikatürler Üzerinden Toplumsal Değişimi Anlamak. *Çekmece İZÜ, Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(13): 121-160.
- Çolak, M. ve Özer, Y.E. (2015). Sosyal Politika Anlamında Aktif Yaşlanma Politikalarının Ulusal ve Yerel Düzeydeki Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55): 115-124.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinden Türkçe 'ye Uyarlanması: Gerçeklik ve Güvenirlilik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59): 1250-1262.
- Dağlı, Y. (2018). *Orta Yaş Yaşlı Bireylerin Yaşlılık Dönemine İlişkin Algılarının ve Yaşam Boyu Öğrenme İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Danış, M. Z. (2005). *Yaşama Derinden Bir Kucak*. Ankara: Türk Geriatri Vakfı Yayınları Gerontolojik Çalışmalar Dizisi I.

- (2009). Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1): 67-83.
- Danış, M. Z. ve Günay, G. (2019). Yaşlılık Döneminde Karşılaşılan Psikososyal Sorunlar. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika, 43-66.
- Demirbilek, S. (2007). Yaşlılık ve Emeklilik İlişkisinin Sosyolojik Boyutu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 10(1-2): 131-145.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı. Ankara.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1): 71-75.
- Dillaway, H. E. & Byrnes, M. (2014). Başarılı Yaşlanmayı Yeniden Değerlendirmek (S. Yazıcı, Çev.). *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 265-295.
- Duru, G. ve Özdemir, L. (2009). Yaşlı İntiharları, Nedenleri ve Önleyici Uygulamalar. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16(2): 34-41.
- Ergin, I. (2016). Yaşlı Sağlığı ve Sosyal Politikalarda Kamusal Destek Ne Durumda? Türkiye ve Dünyada Mevcut Durum. *Ege Tıp Dergisi*, 55(Ek Sayı): 12-18.
- Erol, N. (2011). Toplumsal Değişme ve Eğitim: Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar. *Gazi Akademik Bakış*, 5(9): 109-122.
- Gedik, M., Abay, A.R. (2021). Federal Almanya’da Müslüman Hastaların Dini-Manevi Temelli Sosyal Hizmet Gereksinimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2): 447-466.

- Genç, Y., Pak, M. ve Pehlivan, M. (2018). Aktif Yaşlanma Politikası: Huzurevinde Kalan ve Evde Bakım Aylığı İle Ailesi Yanında Desteklenen Yaşlı Bireylerin Aktif Yaşlanma Algısı. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 2018(68): 299-320.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji* (C. Güzel, Çev.). Birinci Baskı, İstanbul: Kırmızı Yayınevi.
- Gökler-Danışman, I. ve Aydın, G. (2011). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Benlik Algılarının Yordanmasında Sosyodemografik Özellikler ve Algılanan Sosyal Desteğin Rolü. *Aile ve Toplum*, 7(24): 69-91.
- Göktaş, H. (2019). *Ankara İlinde Yaşayan 45 Yaş ve Üzeri Kişilerin Yaşlılık Beklenti ve Algılarının Sosyo-demografik Özellikler İtibariyle İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gönüllü-Taşkesen, C. (2017). *Kırsal ve Kentsel Alanlarda Yaşlanma, Yaşlılık ve Yaşlılar: Denizli İli Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Güngör, Ö. (2012). Yaşlılar İçin Cami Temelli Sosyal/Dini Hizmetler. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 0(38): 161-188.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Kilit Yayınları.
- Hazer, O. ve Ateşoğlu, L. (2019). Yaşlılarda Sağlık Okuryazarlığının Başarılı Yaşlanma Üzerine Etkisi: Ankara İli Örneği. N. Akdemir (Ed.), *Geriatrı ve Gerontolojiye Disiplinlerarası Yaklaşım*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, 48-56.

HÜNNE. (2010). *Türkiye’de Doğurganlık, Üreme Sağlığı ve Yaşlılık, 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması*, HÜNEE, SBAÇSAPGM, BDPTM, TÜBİTAK, Ankara.

İlgar, L. ve İlgar, Ş. (2007). Yaşlılık Dönemi ve Yaşlının Gelişim Görevleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1): 147-156.

İnsan Hakları Evrensel Beyanname, 1948.
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
[03.12.2019].

Kaçan-Softa, H., Bayraktar, T. ve Uğuz, C. (2016). Yaşlı Bireylerin Algılanan Sosyal Destek Sistemleri ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarını Etkileyen Faktörler. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1): 1-12.

Kalaycı, I. (2015). *Yaşlılık Statüsü, Rollerini Açısından Yaşlıların Toplumsal Beklentileri ve Sorunları (Isparta Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kalaycı, I. ve Özkul, M. (2017). Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18): 90-110.

Kalkan, M. (2008). Yaşlılık: Tanımı, Sınıflandırılması ve Genel Bilgiler. K. Eranlı ve M. Kalkan (Ed.), *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açısından Yaşlılık*, Ankara: Pegem Yayın, 1-17.

Kalkınma Atölyesi. (2015). *Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık Mevcut Durum Raporu*. 1. Basım. Ankara: Altan Matbaası.

Kalınkara, V. (2016). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*, Ankara: Nobel Yayınevi.

Kalınkara, V., Başbüyük, G. Ö. ve Ay, F. (2016). Yaşlıların Geronteknolojik Ürünleri Kabule Yönelik Tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(2): 1-19.

- Kankaya, H. ve Karadakovan, A. (2017). Yaşlı Bireylerde Günlük Yaşam Aktivite Düzeylerinin Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumuna Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4): 21-29.
- Karacan, E. (2017). Sosyal Politika Kapsamında Türkiye’de Yaşlı Nüfus: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49): 637-645.
- Karaköse, R. (2020). *Yaşlı Refahına Yönelik Manevi Sosyal Hizmetler: Darülaceze Okmeydanı Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakuş, B. (2019a). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika Öncelikleri ve Buna Etki Eden Düzenlemeler. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika, 245-262.
- (2019b). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetler İle Bu Hizmetlere İlişkin Kurumsal Yapı ve Mevzuat: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Yaşlılara Yönelik Hizmetleri. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika, 263-305.
- (2019c). Türkiye’de AÇSHB Dışındaki Kurumların Yaşlı Hizmetleri ve Bu Hizmetlere İlişkin Mevzuat Durumu. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika, 307-343.
- Kaya, Y. (2019). Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim. L. Sunar (Ed.), *Türkiye Ekonomisinin Dönüşümleri Işığında Tabakalaşma*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 71-92.
- Kaygusuz, C. (2008). Yaşlılık Kuramları. K. Ersanlı, M. Kalkan (Ed.), *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık*, Ankara: Pegem Akademi, 215-250.
- Kerem, M., vd. (2001). Ev Ortamında ve Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Değişik Yönlerden Değerlendirilmesi, *Geriatry*, 4(3): 106-112.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet*, İstanbul: Açılım Kitap.

- Keskin, M. (2020). *Yerinde Yaşlanmada Yaşlıların Konut ve Çevresinden Beklentileri: Afyonkarahisar Kenti Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Kılınç, A. S. (2019). *Burdur'da 65 Yaş ve Üzeri Nüfusun Yaşam Kalitesi ve Yalnızlık Durumu İle İlişkili Etmenler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, M. (2003). Yaşlılık Döneminde Ölüm Psikolojisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2): 117-143.
- Korkmaz, N. ve Yazıcı, S. (2014). *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Korkut, G. (2019). Yaşlılık ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika Yayınevi, 147-169.
- Kulaç, E., Şemin, S. ve Bilgin, A. C. (2011). Bir Sağlık Ocağı Bölgesinde Yaşlıların Kullandığı Sağlık Kurumları ve Etkileyen Etmenler. *S.D.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1): 1-7.
- Kurt, Ç. (2018). *60 Yaş Üstü Bireylerde Huzurevinde Yaşamının Yaşlanma Tutumu ve Yaşam Kalitesine Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Kurt, G. (2008). *Türkiye'de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Sivas İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kurt, G., Beyaztaş, F. Y. ve Erkol, Z. (2009). Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi*, 24(2): 32-39.

- Kurt, G. (2014). Türkiye’de Yaşlı Kadın Olmak Kuşaklararası Görüşler: Eskişehir İl Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2): 165-189.
- Kurtkapan, H. (2017). *Kentleşme Sürecinde Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuruoğlu, H. ve Salman, S. (2017). Medyada Yaşlılık ve Türk Sinemasında Yaşlılık Temsili. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(3): 1-23.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (2015). TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi. UDA Danışmanlık, Ankara: Salmat Basım Yayıncılık, 1. Basım.
- Küçük, M. ve Güneş, S. G. (2013). Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Turizm: Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Görüşleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 22(4): 23-50.
- Küçük, M. (2016). Kırsal Alanlarda Yaşlı Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar: Konya İli Derebucak İlçesi Üzerine Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1): 29-48.
- Küçük, M. (2020). *Yetişkinlerin Öz Şefkat, Bağlanma Stilleri ve Psikolojik İyi Oluş Özelliklerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Lök, N. ve Lök, S. (2016). Yaşlıların Fiziksel Aktivite Düzeyleri İle Bilişsel Durumları Arasındaki İlişki. *Yeni Symposium*. 54(2): 21-24.
- Myers, D.G. & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1): 10-19.
- Metin, İ. (2020). Mülakat. Müşerref Küçük, Konya/Beyşehir, 02 Temmuz.

Mevlana Kalkınma Ajansı, Beyşehir İlçe Raporu 2019.
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/BEY%C5%9EEH%C4%B0R.pdf> [01.02.2020].

Mevlana Kalkınma Ajansı, Hüyük İlçe Raporu 2019.
<http://www.konyadayatirim.gov.tr/images/dosya/H%C3%9CY%C3%9CK.pdf> [12.02.2020].

Milli Gazete. (29 Ekim 2019). En İyi Emeklilik Sıralaması...Sondan 3. Sıradayız.
<https://www.milligazete.com.tr/haber/3226528/en-iyi-emeklilik-siralamasi-sondan-3-siradayiz> [13.11.2019].

Müftüler, H. G. (2016). *Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Açısından Kurumsallaşma Maneviyat* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

----- (2019). *Yaşlılık Sosyolojisi Kurumsal Yaklaşım*, Ankara: Pegem Akademi.

Nazlı, A. (2016). Yaşlanma, Birey ve Toplum: Yaşlanmaya Sosyolojik Bakış. *Ege Tıp Dergisi*, 55(Ek Sayı): 1-5.

Oğlak, S. (2014). Türkiye’de Yaşlının Uzun Süreli Bakımında Bakım Politikaları. N. Korkmaz ve S. Yazıcı (Der.), *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 215-234.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023. (2013). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Ankara.

Onbirinci Kalkınma Planı. (2019-2023). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Temmuz 2019, Ankara.

Ortabağ, T., Özdemir, Ö. ve Kılıç, S. (2011). Özel Bakım Merkezinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Ev Kazalarına Yönelik Riskli Davranışlarının Belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, (53): 189-194.

- Osunluk, H. (2004). Yaşam Seyri Teorisi (Life Course Theory) ve Özürlüler. *Özveri Dergisi*, 1(1):1-10.
- Öner, F. S. (2014). *Huzurevinde Kalan Yaşlı Bireylerde Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir-Ocaklı, B. (2018). Yaşlı Hakları, Yaşlı Ayrımcılığı ve Etik. E. Özmete (Ed.), *Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Hedef CS Yayın,154-162.
- Özdemir, K. (2020). Mülakat. Müşerref Küçük, Konya, 29 Eylül.
- Özmete, E. (2018). Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mevzuat - 1. E. Özmete (Ed.), *Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Hedef CS Yayın, 104-114.
- (2019). Yeni Yüzyılda Yaşlanma İçin Gündem: Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika Yayınevi, 11-29.
- Özkan, M. (2017). *Yaşlılarda Mekân Aidieti: Yaşlılık ve Mekân İlişisine Sosyolojik Bakış* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özkul, M. ve Kalaycı, I. (2015), Türkiye’de Yaşlılık Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2): 259-290.
- Pavot, W. & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale. *Psychological Assessment*, 5(2): 164-172.
- Phillipson, C. (2014). Yaşlanma ve Küreselleşme: Eleştirel Gerontoloji ve Ekonomi Politik Sorunları (S. Yazıcı, Çev.). *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 67-91.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji’ye Giriş* (T. Geniş, Çev.). Birinci Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınevi.

- Polat, G. (2010). *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılar İçin Gelir Güvencesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Powell, J. L. (2014). Küresel Yaşlanma: Eğilimler, Sorunlar ve Karşılaştırmalar (S. Yazıcı, Çev.). *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 135-166.
- Pulat-Demir, H., Bayram, H. M. ve Yavuzel, G. (2019). Huzurevinde Kendi evinde Yaşayan Yaşlıların Beslenme Durumlarının ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. *IGUSABDER*, 7(2019): 641-655.
- Say-Şahin, D., Özer, Ö. ve Zubaroglu-Yanardağ, M. (2018). Yaşlı Bireylerin İlaç Kullanımına İlişkin Davranışlarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *MAKÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1): 15-25.
- Say-Şahin, D. (2019). Yaşlılarda Sık Görülen Sağlık Problemleri İle Tedavi ve Bakım Esnasında Ortaya Çıkan Tıp Etiği Sorunları. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara: Nika Yayınevi, 83-99.
- Seedsman, T. A. (2014). Yaşlı Göçmenler: Değişim, Dönüşüm, Kayıp ve Keder Üzerine Yaklaşımlar (N. Korkmaz, Çev.). *Küreselleşme ve Yaşlılık, Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 237-264.
- Sezer-Doğan, A. (2019). *Yerel Yöneticilerin Yaşlıya Bakış Açılarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. Sage publications.
- Şahin, H. (2015). *Yaşlılık Algısı ve Yaşlılara Sunulan Kurumsal Hizmetler Farkındalığı Üzerine Bir İnceleme: Erzurum İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Şen, S., vd. (2015). Yaşlılık ve Cinsellik Konusunda Sağlık Profesyonellerinin Yaklaşımları, *Androloji Bülteni*, 17(60): 64-67.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (1): 175-202.
- (2013). Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye'nin Pozisyonu: Yaşlı Algısı Üzerinden Değerlendirmeler. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 3(5): 5-35.
- Takavcı, H. (2020). Mülakat. Müşerref Küçük, Konya/Beyşehir, 02 Temmuz.
- Teater, B. (2015). Feminist Teori ve Uygulama (A. İcağasıoğlu Çoban, Çev.). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş*, Ankara: Nika Yayınevi, 105-123.
- Teddle, C. & Tashakkori, A. (2020). Karma Yöntem Araştırma Desenleri (M. S. Köksal, Çev.). *Karma Yöntem Araştırmalarının Temelleri*, Ankara: Anı Yayıncılık, 165-201.
- Tel-Aydın, H., vd. (2016). Yaşlılık Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2. V. Kalınkara (Ed.), *Yaşlılık ve Günlük Yaşam Aktiviteleri (GYA)*, Ankara: Nobel Yayınevi, 235-262.
- Tınar, Y. (2019). Yerel Yönetimlerce Yoksul, Yaşlı ve Engellilere Sunulan Sosyal Destek Hizmetleri'ne Bir Bakış: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1): 15-27.
- Timurturkan, M. ve Demez, G. (2018). Bir Toplumsal İktidar Alanı Olarak Beden ve Yaşlanan Bedenin Yeniden İnşası. *Mehmet Akif Üniversitesi, İİBFD*, 5(2): 441-456.
- Toklu, C. (2020). Mülakat. Müşerref Küçük, Konya, 16 Ekim.
- Toprak, D. ve Şataf, C. (2017). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Sosyal Harcamalar Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Sayıştay Dergisi*, (106): 63-86.

- Tortumluoğlu, G., Akyıl, R. ve Özer, N. (2005). Yaşlılarda Ev Kazaları Prevelansı ve Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(2): 22-31.
- Tufan, B., Sayar, Ö. Ö. ve Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 76-86.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İ, Oktuğ Zengin, M. ve Tamer Köse, M. (2017). Sosyal Gerontoloji. İ. Tufan ve M. Durak (Ed.), *Gerontoloji Kapsam, Disiplinlerarası İş Birliği, Ekonomi ve Politika*, Ankara: Nobel Yayınevi, 73-88.
- Tufan, İ., vd. (2019). Türkiye’de Gerontoloji Atlası: Yaşlı Yoksulluğu ve Yalnızlık Üzerine Bulgular, *Geriatric Bilimler Dergisi*, 2(1): 1-7.
- Tufan, Y., vd. (2000). Erzurum İli Pasinler İlçesinde Yaşlı Populasyonun Mediko-Sosyal Sorunları, *Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, (32): 139-143.
- Tuna, M. ve Tenlik, Ö. (2017). Türkiye’de ve Dünyada Yaşlanma. İ. Tufan ve M. Durak (Ed.), *Gerontoloji Kapsam, Disiplinlerarası İş Birliği, Ekonomi Politika*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982.
https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf [30.11.2019].
- 1580 Sayılı Kanun, 1930. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf> [02.12.2019].
- 2828 Sayılı Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> [30.11.2019].
- 5216 Sayılı Kanun, 2004. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> [02.12.2019].

- 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf> [03.12.2019].
- 5393 Sayılı Kanun, 2005. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
[02.12.2019].
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler*. Ankara: ATH.
- (2013). *Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı*. Ankara: EYH.
- (2018). *Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu*. Ankara: EYH.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni*. Ankara: EYHGM.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Konya İl Müdürlüğü.
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/konya/kuruluslarimiz/sosyal-hizmet-merkezleri-hizmet-alanlari/> [06.02.2020].
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü.
<https://www.siviltoplum.gov.tr/> [10.02.2020].
- T.C. Resmi Gazete (2011). Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/01/20110119-6.htm> [30.11.2019].
- T.C. Resmi Gazete (2013).
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130802.pdf> [05.12.2019].
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2015). *Türkiye’de Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020*, THSKKHYSÖDB, Ankara.

T.C. Beyşehir Belediyesi. (2020). *Evde Yaşlı Bakım Projesi*, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü. 1-2. [04.02.2020].

----- . (2020). *Belediyeler Tarafından 65 Yaş ve Üzeri Yaşlılara Sunulan Hizmetlerden Yararlanan Yaşlılara İlişkin Sayısal Veri Tablosu*, Evde Bakım Hizmetleri. [08.06.2020].

<https://beysehir.bel.tr/2020/01/31/universiteli-ogrencilerden-gencler-yasli-lar-el-ele-projesi/> [08.06.2020].

----- . (2020). Beyşehir Belediyesi, 2020-2024 Dönemi Stratejik Planı. <http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s1828/Beyşehir+Belediyesi+Konya+2020-2024> [09.11.2020].

T.C. Beyşehir Kaymakamlığı. <http://www.beysehir.gov.tr/> [04.02.2020].

T.C. Hüyük Belediyesi. <https://huyuk.bel.tr/proje/imrenleryaslibakimmerkezi/> [10.02.2020].

T.C. Hüyük Kaymakamlığı. <http://www.huyuk.gov.tr/> [12.02.2020].

TÜİK. (2014). İstatistiklerle Yaşlılar, 2014. http://tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=265 [22.09.2019].

----- . (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> [10.05.2020].

----- . (2021). İstatistiklerle Yaşlılar, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227> [22.06.2021].

Türkan, M. ve Sezer, S. (2017). Yaşlı Yoksulluğunun Yarattığı Sosyal Sorunlar: Muğla Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4): 35-57.

Uğur, S. (2013). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri*, Bursa: Ekin Yayınevi.

Ulvan, C. (2020). Mülakat. Müşerref Küçük, Konya/Hüyük, 25 Mayıs.

Uncu, Y., vd. (2002). Bursa Huzurevi Yaşlılarının Sosyodemografik Özellikleri ve Sağlık Taraması Sonuçları, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 28(3): 65-69.

Uyanık, Y. ve Yüksel, A. (2018). “Yaşlılara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikaların Kırsal Bir Bölgede Yaşayan Yaşlılara Ulaşma Durumunun İncelenmesi. *İş ve Hayat Dergisi*, 4(7): 120-137.

Üçok, A. (2018). *Yaşlılık Olgusuna Yaşlıların Bakış Açısı İle Sosyolojik Bir Yaklaşım: Gaziantep’te Kamu ve Özel Huzurevleri Örnekleri İle* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Ünlü, D. (2019). *Yaşlıların Ekonomik İstismara maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi: İstanbul Bahçelievler Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Vural, U. (2020). Mülakat. Müşerref Küçük, Konya/Hüyük, 02 Temmuz.

WHO. (2013). Definition of an Older or Elderly Person. <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en> [09.10.2019].

----- (2017). Global Strategy and Action Plan on Ageing and Health. <https://www.who.int/ageing/WHO-GSAP-2017.pdf?ua=1> [14.11.2019].

----- (2019). Fact file: Misconceptions on Ageing and Health. <https://www.who.int/ageing/features/misconceptions/en> [09.10.2019].

Yaman, Ö. M. ve Acar, M. (2015). *Türkiye Sosyal Hizmet Birliğinde Yaşlılık-Bibliyografik Bir Değerlendirme (1950-2013)*, İstanbul: Açılım.

Yapıcıoğlu, A. (2009). *Modernleşme Süreci Ve Yaşlılık: İki Yerleşim Yerinde Modernitenin Yaşlılığa Etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı.
<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/eyhgm/uploads/pages/uluslararasi-mevzuat/bm-madrid-2002-yaşlanma-uluslararasi-eylem-plani.pdf> [04.12.2019].

Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2014). *Kişilik Kuramları*, Ankara: Pegem Akademi.

Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(4): 1278-1287.

Yeşilkayalı, E., vd., (2019). Alzheimerlı Bireylere Bakım Verenlerin Yaşadığı Sorunlar, *10. Ulusal Yaşlılık Kongresi*, Denizli, 96-103.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, E. (2013). Toplumsal Değişim Sürecinde Aile. K. Canatan, E. Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap, 121-138.

Yıldırım, F. Hablemitoğlu, Ş. ve Abukan, B. (2014). Bir Grup Yaşlı Üzerinde Thunder Bay Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(2): 21-36.

Yıldırım, F., vd. (2018). Türkiye'de Kırsal Alanda Aktif Yaşlanmanın Belirleyicisi Olarak Sosyal Hizmetler, *Social Sciences Studies Journal*, 4(21): 3141-3151.

Zastrow, C. (2015). Yaşlanma ve Yaşlılık Hizmetleri (Ç, Karaca, Çev.). *Sosyal Hizmete Giriş*, Ankara: Nika Yayınevi, 637-680.

- Zastrow, C. & Kirst-Ashman, K. K. (2015a). Psikolojik Karakteristikler: Genç ve Orta Yetişkinlik (E. S. Türközü, Çev.). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre II*, Ankara: Nika Yayınevi, 59-133.
- (2015b). Sosyolojik Karakteristikler: Genç ve Orta Yetişkinlik (E. S. Türközü, Çev.). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre II*, Ankara: Nika Yayınevi, 135-224.
- (2015c). Biyolojik Özellikler: Genç Yetişkinlik (B. Alparslan, Çev.). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre II*, Ankara: Nika Yayınevi, 271-310.
- (2016a). Psikolojik Gelişim: Bebeklik ve Çocukluk (Ç. Karaca, Çev.). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre I, Bebeklik, Çocukluk, Ergenlik*, Ankara: Nika Yayınevi, 159-236.
- (2016b). Ergenlik Döneminde Psikolojik Gelişim (S. E. Türközü, Çev.). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre I, Bebeklik, Çocukluk, Ergenlik*, Ankara: Nika Yayınevi, 445-500.

EKLER

EK 1: İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL ONAYI

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 84459573-605.01[605.01]-E.1738587

29.07.2020

Konu : Müşerref KÜÇÜK

DAĞITIM YERLERİNE

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Müşerref KÜÇÜK'ün "Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya Örneği" başlıklı Prof. Dr. Kadir CANATAN danışmanlığında yürüttüğü tez çalışmasının bir bölümünü Selçuklu ve Meram Sosyal Hizmet Merkezinde görev yapan birim sorumlularını ile mail yoluyla mülakat olarak gerçekleştirebilme talebi talebi Başkanlığımızca değerlendirilmiş olup söz konusu talebe ilişkin alınan Bakanlık Makamının 29/07/2020 tarihli ve 1717056 sayılı Onayı ekte sunulmuştur.

Gereğini rica ve bilgilerinize arz ederim.

Gülser USTAOĞLU
Bakan a.
Daire Başkan V.

Ek : Bakanlık Makamının 29/07/2020 tarihli 84459573-605.01[605.01]-E.1717056 sayılı Onayı.

Dağıtım:

Gereği:
KONYA VALİLİĞİNE
(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü)
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Rektörlüğüne

Bilgi:
Aile ve Toplum Hizmetleri Genel
Müdürlüğüne

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı aslı ile aynıdır.

Evrak Doğrulama Kodu : CEPCCRL Evrak Takip Adresi: <http://www.turkiye.gov.tr>
Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No:
10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/
Ankara
(312)705 57 00
(312)705 57 57

Bilgi için:Cemalettin
ULUFER
SOSYAL ÇALIŞMACI

EK 2: KONYA VALİLİĞİ SAHA ARAŞTIRMA İZİN FORMU

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 28963378-492-E.10035
15/05/2020
Konu : Müşerref KÜÇÜK

Sayın Müşerref KÜÇÜK

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi Müşerref KÜÇÜK'ün, Prof. Dr. Kadir CANATAN danışmanlığında yürüttüğü "Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya Örneği" konulu tez kapsamında İlimiz Selçuklu, Beyşehir ve Hüyük ilçelerinde anket ve mülakat yapma talebi Valiliğimizce uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Hasan KARAKAŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

DAĞITIM :

Gereği:
Beyşehir Kaymakamlığına
Hüyük Kaymakamlığına
Selçuklu Kaymakamlığı
Konya İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma
Vakfı Başkanlığına

Bilgi:
Sayın Müşerref KÜÇÜK
Tahtakale Mahallesi Ayçiçeği Sokak
Ispartakule - Avcılar / İstanbul

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (3hB0h3-hiMCQH-Exc/Za-6QQrKO-rUmIJVSv) kodunu yazınız.

Tevfikiye Caddesi 42209 Meram
Telefon No: (332)310 20 26 Faks No: (332)310 20 92
e-Posta: yaziisleri.konya@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.konya.gov.tr/>

Bilgi için: Alaattin ŞAHİN
Büro Personeli
Telefon No:

EK 3: AİLE ÇALIŞMA ve SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI KURUMİÇİ ARAŞTIRMA İZİN FORMU

Evrak Tarih ve Sayısı: 30/07/2020-4756

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 84459573-605.01[605.01]-E.1738587

29.07.2020

Konu : Müşerref KÜÇÜK

DAĞITIM YERLERİNE

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Müşerref KÜÇÜK'ün "Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya Örneği" başlıklı Prof. Dr. Kadir CANATAN danışmanlığında yürüttüğü tez çalışmasının bir bölümünü Selçuklu ve Meram Sosyal Hizmet Merkezinde görev yapan birim sorumlularını il mail yoluyla mülakat olarak gerçekleştirebilme talebi talebi Başkanlığımızca değerlendirilmiş olup söz konusu talebe ilişkin alınan Bakanlık Makamının 29/07/2020 tarihli ve 1717056 sayılı Onayı ekte sunulmuştur.

Gereğini rica ve bilgilerinize arz ederim.

Gülser USTAOĞLU
Bakan a.
Daire Başkan V.

Ek : Bakanlık Makamının 29/07/2020 tarihli 84459573-605.01[605.01]-E.1717056 sayılı Onayı.

Dağıtım:

Gereği:

KONYA VALİLİĞİNE
(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü)
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Rektörlüğüne

Bilgi:

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel
Müdürlüğüne

Mevcut Elektronik İmzalar

GÜLSER USTAOĞLU

T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

SOSYAL HİZMETLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI

No: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı ağı ile ayndır.

Evrak Durumunu Form UZP/00001, Formu Fakülte Adresli 30/07/2020-4756 sayılı

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No:

10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/

Ankara

(312)705 57 00

(312)705 57 57

Bilgi için: Cemalettin
ULUFER
SOSYAL ÇALIŞMACI

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

EK 4: ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Doktora Programı öğrencisiyim. Bu anket formu, Doktora tez konum kapsamında **“Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya Örneği”**ne ilişkin bir çalışma yapıyorum. Bu kapsamda sizlere bazı sorular sormak istiyorum.

Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır. Çalışma sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçları katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır, verdiğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacak ve kimliklerinizi açık edici davranışlardan kaçınılacaktır. Çalışmaya katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeniz durumunda istediğiniz zaman katılımınızı sona erdirebilirsiniz.

Araştırmada yer alan soruları sormak için izninizi rica ediyorum. Araştırmaya vereceğiniz katkılar için teşekkür ederim.

Müşerref KÜÇÜK

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyet

- 1) Kadın   2) Erkek

2. Kaç yaşındasınız?

- 1).....)

3. Medeni durumunuz?

- 1) Bekar   2) Evli   3) Boşanmış
4) Eşi vefat etmiş   5) Ayrı yaşıyor

4. İkamet yeriniz?

- 1) İl merkezi   2) İlçe merkezi
3) Köy/Kasaba/Mahalle

5. Bulduğunuz yerde kaç yıldır yaşıyorsunuz?

- 1) .....)

6. Eğitim durumunuz?

- 1) Okuma yazma bilmiyor   3) İlkokul
2) Okur-yazar   5) Lise
4) Ortaokul   7) Üniversite
6) Yüksekokul   8) Lisans Üstü (Y.Lisans, Doktora)

7. Hala herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

- 1) Evet   2) Hayır

8. Çocuğunuz var mı?

- 1) Evet   2) Hayır

9. Kaç çocuğunuz var?

- 1) Kız çocuğu sayısı .....)
2) Erkek çocuğu sayısı.....)

10. Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir?

- 1) Kiracı   2) Mülk sahibi
3) Diğer.....)

11. Oturduğunuz evin fiziksel durumu nedir?

- 1) Bina türü.....)
- 2) Bina yaşı .....
- 3) Bakım yapılma yılı.....)
- 4) Bakım nedeni.....)

SOSYO-EKONOMİK DURUM

12. Ekonomik olarak geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?

- 1) Düzenli maaş geliri
- 2) Geçici gelir
- 3) Emekli maaşı
- 4) Kira geliri
- 5) Özel emeklilik
- 6) Nafaka
- 7) Hane halkı geliri

13. Aylık geliriniz nedir?

- 1).....)

14. Mevcut gelirinizin yeterlilik durumu nedir?

- 1) Çok yetersiz
- 2) Yetersiz
- 3) Orta
- 4) Yeterli
- 5) Çok yeterli

15. Sosyal güvence durumunuz nedir?

- 1) Kendisi
- 2) Eşi
- 3) Çocuğu
- 4) Yok
- 5) Diğer.....)

16. Sosyal güvence türünüz nedir?

- 1) Emekli sandığı
- 2) SSK
- 3) Bağ-Kur
- 4) Özel sigorta
- 5) Diğer.....)

**SOSYAL ve KÜLTÜREL YAŞAM ve
YAKIN ÇEVRE İLİŞKİLERİ**

27. Gün içinde zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1) Radyo dinleme/ TV izleme/
- 2) Kitap, gazete okuma
- 3) Yürüyüş yapma
- 4) Ev işi yapma
- 5) İbadet etme
- 6) Camiye gitme
- 7) Ev içi sohbet
- 8) Komşuları ziyaret etme
- 9) Bağ bahçe işleri
- 10) Kahve- kafe
- 11) El işi yapma
- 12) Alışveriş
- 13) Diğer.....)

28. Her hangi bir sosyal ve kültürel etkinliklere katılıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

29. Katılıyorsanız bunlar ne tür sosyal ve kültürel etkinliklerdir?

- 1) Sinema
- 2) Tiyatro
- 3) Konser
- 4) Festival
- 5) Sportif
- 6) Vakıf
- 7) Dernek
- 8) Diğer.....)

30. Her hangi bir hobiniz var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

31. Hobiniz var ise bunlar nelerdir?

- 1).....)
- 2).....)
- 3).....)
- 4).....)

- 5).....)
- 6).....)
- 7).....)
- 8)Diğer.....)

32. Yaşadığınız yörede karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

- 1) Fiziksel
- 2) Sağlık
- 3)Ekonomik
- 4)Yalnızlık
- 5)Ulaşım
- 6) Isınma
- 7)Elektrik kesintisi
- 8) Su kesintisi
- 9) Ulaşım sorunları
- 10)Nüfusun göç etmesi
- 11) Boş zaman değerlendirme
- 12) Hizmetlere erişim
- 13) Diğer.....)

33.Yaşamınızda karşılaştığınız ve ivedilikle çözülmesi gereken en önemli üç sorun nedir?

- 1) .....
- 2).....)
- 3).....)
- 4).....)
- 5).....)
- 6).....)
- 7).....)
- 8) Diğer.....)

34.Evde kiminle veya kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

- 1) Eşimle
- 2) Eşimle ve çocuklarımla
- 3) Yalnız
- 4) Çocuklarımla
- 5) Diğer.....)

35. Günlük yaşamınızı sürdürürken her hangi birinden yardım alıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

36. Günlük yaşamınızı sürdürürken yardım alıyorsanız bu yardımı kimlerden alıyorsunuz?

43. Eğer toplumun yaşlılara karşı tutum ve davranışlarında eskiye göre bir farklılık varsa bunları açıklar mısınız?

- 1).....)
- 2).....)
- 3).....)
- 4).....)
- 5).....)
- 6).....)
- 7).....)
- 8) Diğer.....)

44. Yaşlılık sizin için ne ifade ediyor?

- 1) Hayatın normal bir süreci
- 2) Fiziksel kayıplar
- 3) Zihinsel kayıplar
- 4) Ekonomik kayıplar
- 5) Sosyal kayıplar
- 6) Statü ve rol kaybı
- 7) Başkasına muhtaç olmak
- 8) Diğer.....)

45. Sizi hayatta en çok korkutan Şey nedir?

- 1) lm
- 2) Yalnızlık
- 3) Yoksulluk
- 4) Bakıma muhtaçlık
- 5) Hastalık
- 6) Şiddet görmek
- 7) Diğer.....)

46. Her hangi birinden fiziksel, ekonomik, psikolojik, cinsel Şiddet gördünüz m?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Yorum yok

47. Eğer yaşadıysanız yaşadığınız Şiddetin türü nedir?

- 1) Fiziksel
- 2) Ekonomik
- 3) Psikolojik
- 4) Cinsel

48. Şiddet gördüyseniz size bu Şiddet kim veya kimler tarafından uygulandı?

- 1) Yakın akrabalarından

- 2) Komşulardan
- 3) Çocuklardan
- 4) Torunlardan
- 5) Gelinlerden
- 6) Damatlardan
- 7) Eşinden
- 8) Diğer.....)

**KAMU HİZMETLERİNE İLİŞKİN
DURUM**

49. Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları konusunda her hangi bir bilginiz var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

50. Eğer bilginiz varsa Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının neler olduğunu belirtir misiniz?

- 1).....)
- 2).....)
- 3).....)
- 4).....)
- 5).....)
- 6).....)
- 7).....)
- 8) Diğer.....)

51. Yardım veya hizmet alıyorsanız bunların türü nedir?

- 1) Yaşlı aylığı
- 2) Sosyal yardımlar
- 3) Dul aylığı
- 4) Sağlık hizmeti
- 5) Evde bakım hizmeti
- 6) Temizlik hizmeti
- 7) Psikolojik destek
- 8) Sosyal destek
- 9) Ücretsiz otobüs kartı
- 10) Berber hizmeti
- 11) Sıcak yemek
- 12) Banyo hizmeti
- 13) Ücretsiz otobüs hizmeti

7).....)

8) Diğer.....)

57. Sizce yaşlılara yardım ve destek vermesi gereken kişi, kurum ve kuruluşlar kimlerdir?

1) Merkezi yönetim   2) Belediye

3) Kaymakamlık   4) Muhtarlık

5) Çocuklar   6) Akrabalar

7) STK'lar

8) Diğer.....)

58.Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz?

1) Evet

2) Hayır

59.Huzurevinde kalmayı düşünmüyorsanız nedenini açıkla mısınız?

1) Aile ortamı dışında mutlu olamam

2) Çevrem ayıpladığı için

3) Çocuklarım izin vermez

4) Yalnız yaşamayı sevdiğim için

5) Diğer.....)

60.Huzurevinde kalmayı düşünüyorsanız nedenini açıkla mısınız?

1) Daha iyi bakılması

2) Rahat olduğu için

3) Huzur bulmak

4) Kimseye muhtaç olmamak

5) Ekonomik gerekçelerle

6) Bakacak kimsenin olmaması

7) Yalnızlık

8) Diğer.....)

EK 5: GENEL YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

GENEL YAŞAM DOYUMU (Diener'in Ölçeği)							
Şimdi sayacaklarıma katılıp katılmadığınızı belirtiniz. (1'den 7'ye kadar maddeler sayılır.)	1- Kesinlikle katılmıyorum						
	2- Katılmıyorum						
	3- Kısmen katılmıyorum						
	4- Kararsızım (ne katılıyorum ne katılmıyorum)						
	5- Kısmen katılıyorum						
	6- Katılıyorum						
	7- Kesinlikle katılıyorum						
Yaşamımdan memnunum	1	2	3	4	5	6	7
Yaşamımda sahip olmak istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5	6	7
Yaşamım pek çok yönüyle idealimi karşılamaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımda hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5	6	7
Yaşam koşullarım mükemmeldir.	1	2	3	4	5	6	7
Toplam	1	2	3	4	5	6	7

Görüşmenin Tamamlandığı Saat:

EK 6: 65+YAŞ ve ÜSTÜ BİREYLERE YÖNELİK MÜLAKAT SORU FORMU

Değerli Katılımcı,

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Doktora Programı öğrencisiyim. Bu anket formu, Doktora tez konum kapsamında **“Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya Örneği”**ne ilişkin bir çalışma yapıyorum. Bu kapsamda sizlere bazı sorular sormak istiyorum.

Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır. Çalışma sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçları katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır, verdiğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacak ve kimliklerinizi açık edici davranışlardan kaçınılacaktır. Çalışmaya katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeniz durumunda istediğiniz zaman katılımınızı sona erdirebilirsiniz.

Araştırmada yer alan soruları sormak için izninizi rica ediyorum. Araştırmaya vereceğiniz katkılar için teşekkür ederim.

Müşerref KÜÇÜK

- 1.Cinsiyet
2. Kaç yaşındasınız?
3. Eğitim durumunuz nedir?
- 4.Medeni durumunuz?
5. İkamet yeriniz?
- 6.Ekonomik olarak geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
- 7.Yaşlılık sizin için ne ifade ediyor?
- 8.Size göre Türkiye’de yaşlılığın başlama yaşı nedir?
- 9.Günlük yaşamınızı sürdürürken her hangi birinden yardım alıyor musunuz? Eğer alıyorsanız kimlerden ne tür bir yardım alıyorsunuz?
- 10.Gün içinde zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Lütfen belirtiniz?
- 11.Ne tür sosyal ve kültürel etkinliklere katılıyorsunuz? Varsa bunları lütfen belirtiniz?
12. Her hangi bir hobiniz var mı? Varsa bunları lütfen belirtiniz?
- 13.Çevrenizle (çocuk, kardeş, akraba, arkadaş, komşu) ilişkileriniz ne düzeyde ve ne sıklıktadır? Lütfen belirtiniz?
- 14.Çevrenizden (çocuklar, akraba, komşu, mahalle vb.) beklentileriniz nedir?
- 15.Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları konusunda her hangi bir bilginiz var mı? Eğer bir bilginiz varsa bunları lütfen belirtiniz?
- 16.Yaşadığınız yörede en temel ihtiyaçlarınız nelerdir? Lütfen belirtiniz?
- 17.Yaşadığınız yörede karşılaştığınız en önemli sorun nedir? Lütfen belirtiniz?
- 18.Yaşadığınız yörede kişi, kurum ve kuruluşlardan beklentileriniz nelerdir? Lütfen belirtiniz?
- 19.Size göre toplumun yaşlılara karşı tutum ve davranışlarında eskiye göre bir farklılık var mı? Varsa ne gibi farklılık bulunmaktadır?
- 20.Toplumun yaşlılara karşı değişen tutum ve davranışı sizi ne yönde etkilemektedir?
- 21.Huzurevinde kalmayı düşünür müsünüz? Kalmak ya da kalmamak isteme nedeninizi lütfen belirtiniz?

EK 7: İLGİLİ KURUMLARIN BİRİM SORUMLULARINA YÖNELİK MÜLAKAT SORU FORMU

Değerli Katılımcı,

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Doktora Programı öğrencisiyim. Bu anket formu, Doktora tez konum kapsamında **“Yaşlıların İhtiyaçları, Beklentileri ve Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Sosyal ve Politik Çevrenin Rolü: Konya Örneği”**ne ilişkin bir çalışma yapıyorum. Bu kapsamda sizlere bazı sorular sormak istiyorum.

Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır. Çalışma sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçları katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır, verdiğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacak ve kimliklerinizi açık edici davranışlardan kaçınılacaktır. Çalışmaya katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeniz durumunda istediğiniz zaman katılımınızı sona erdirebilirsiniz.

Araştırmada yer alan soruları sormak için izninizi rica ediyorum. Araştırmaya vereceğiniz katkılar için teşekkür ederim.

Müşerref KÜÇÜK

1. Şu anki göreviniz nedir?
2. Kaç yıldır bu grevdesiniz?
3. Yaşlılık size göre ne ifade ediyor?
4. Yaşlılar İlçede ailevi bakım yönünden ne durumdadır? Yaşlılara aile yakınları tarafından bakım verileceğine inanıyor musunuz?
5. Yaşlılara yönelik hizmetlerde kurumunuzun rolü nedir? Lütfen bu rolü tanımlar mısınız?
6. Kurumunuz yaşlılara yönelik ne gibi hizmetler yürütüyor?
7. Kurumunuz yaşlılara yönelik neler yapmayı planlıyor?
8. Yaşlılara yönelik hizmetlerin verilmesinde karşılaştığınız zorluklar nelerdir? Sizce ne yapılırsa bu zorluklar aŐılabilir?
9. Deneyimlerinize göre yöredeki yaşlılar en çok nelere ihtiyaç duymaktadır? Kurumlardan beklentileri nelerdir?
10. İlçede yaşlıların karşılaştığı en önemli sorun nedir? Sizce ne yapılırsa bu sorunlar aŐılabilir?
11. İlçede yaşlılara yönelik daha ne gibi çalışmalar yapılabilir? Bu çalışmalarda hangi aktörler yer alabilir?
12. Cinsiyet
13. YaŐınız?
14. Medeni durumunuz?
15. İkamet yeriniz?
16. Eğitim durumunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Müşerref Küçük

A. EĞİTİM

Doktora: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2021, İstanbul.

Yüksek Lisans: Atılım Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim/Yerel Yönetimler Bilim Dalı, 2012, Ankara.

Lisans: Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi İşletme Bölümü (Açıköğretim-2008).

Ön Lisans: Anadolu Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik Programı (Açıköğretim-2003).

Lise: Açıköğretim Lisesi, 2001, Ankara.

Ortaokul: Cumhuriyet Lisesi Orta Kısım (Açıköğretim-1994), Selçuklu/Konya.

İlkokul: Çamlık Köyü İlkokulu, 1984, Beyşehir/Konya.

B: YAYINLARI

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

Küçük, M. (2013). Çamlık Kasabası Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi İçin Çözüm Önerileri, *International Journal of Social and Economic Sciences*, 3(2): 35-45.

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

Küçük, M. (2016). Kırsal Alanlarda Yaşlı Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar: Konya İli Derebucak İlçesi Üzerine Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1): 29-48.

Küçük, M. (2015). Çalışma Hayatında Kadınlar ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1): 1-17.

Küçük, M. (2013). Beyşehir İlçesi Turizm Potansiyelinin Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Harekete Geçirilmesinde Yerel Aktörlerin Rolü ve Önemi: Konya İli Beyşehir

İlçesi Üzerine Bir Alan Araştırması, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(1): 111-128.

Küçük, M. ve Güneş, S.G. (2013). Sivil Toplum Kuruluşları ve Çevresel Sürdürülebilirlik, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(2): 298-311.

Küçük, M. ve Güneş, S. G. (2013). Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Turizm: Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Görüşleri. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 22(4): 23-50.

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Tam Metin Olarak Yayımlanan Bildiriler

Küçük, M. (2014). Yerel Halk Gözüyle Turizm Sektörü ve Etkileri: Konya İli Beyşehir İlçesi Üzerine Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi, 15. Ulusal Turizm Kongresi, Ankara, 254-271.

Küçük, M. ve Güneş, S.G. (2013). Kızılcahamam'da Turizm ve Yerel Kalkınma, Erciyes Üniversitesi, 14. Ulusal Turizm Kongresi, Kayseri, 196-215.

Küçük, M. (2013). Konaklama İşletmeleri ve Çevre Duyarlı Uygulamalar, Erciyes Üniversitesi, 14. Ulusal Turizm Kongresi, Kayseri, 1238-1257.

Küçük, M. (2013). Kültür Turizmi Kapsamında Yer Alan Festival Etkinliklerinin Yerel Kalkınmaya Katkısı: Uluslararası Beyşehir Göl Festivali Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi, I. KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Konya, 345-357.

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Yayımlanmamış Bildiriler

Küçük, M. (2016) Türk Giyiminde Gelin Kıyafeti: Konya İli Derebucak İlçesinin Çamlık Mahallesi Örneği, 5. Ulusal Kırsal Turizm Sempozyumu, 16-22 Mayıs 2016, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris/Muğla.

Küçük, M. (2014) Meslek Edindirme Kurslarının Yerel Kalkınmaya Katkısı: Bir Yerel Yönetim Uygulaması Olan Ankara “BELMEK” Örneği, Ulusal Emek ve Toplum Kongresi, 17-19 Ekim 2014, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Küçük, M. (2014) Yerel Halk Gözüyle Turizm Sektörü ve Etkileri: Konya İli Derebucak İlçesi Üzerine Bir İnceleme, 3. Ulusal Kırsal Turizm Sempozyumu, 10-12 Ekim 2014, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Küçük, M. (2013) Konya İli Beyşehir İlçesinin Turizm Potansiyeli ve Turizm Etkinliklerinin Değerlendirilmesi, VI. Yönetim ve Ekonomi Bilimleri Konferansı, 04-05 Ekim 2013, Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği, Kuşadası/Aydın.

Yüksek Lisans Tezi

“Turizmin Yerel Kalkınmaya Etkisi: Ankara Kızılcahamam Örneği- The Effect of Tourism on Local Development: Ankara Kızılcahamam Sample”, 2012.